

**SELİM SIRRI TARCAN VE İSVEÇ JİMNASTİĞİ:
BEDEN EĞİTİMİNDE İSVEÇ MODELİNİN II. MEŞRUTİYET DÖNEMİ
TÜRK EĞİTİM SİSTEMİNE ENTEGRASYONU**

OSMAN TOLGA ŞİNOFOROĞLU

**DOKTORA TEZİ
BEDEN EĞİTİMİ VE SPOR ÖĞRETMENLİĞİ ANABİLİM DALI**

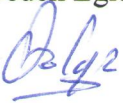
**GAZİ ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ**

ŞUBAT, 2015

TELİF HAKKI VE TEZ FOTOKOPİ İZİN FORMU

Bu tezin tüm hakları saklıdır. Kaynak göstermek koşuluyla tezin teslim tarihinden itibaren 12 (oniki) ay sonra tezden fotokopi çekilebilir.

YAZARIN

Adı : Osman Tolga
Soyadı : ŞİNOFOROĞLU
Bölümü : Beden Eğitimi ve Spor Öğretmenliği
İmza :
Teslim Tarihi : 13.03.2015

TEZİN

Türkçe Adı : Selim Sırrı Tarcan ve İsveç Jimnastiği: Beden Eğitiminde İsveç Modelinin II. Meşrutiyet Dönemi Türk Eğitim Sistemine Entegrasyonu

İngilizce Adı : Selim Sırrı Tarcan and Swedish Gymnastics: Integration of Swedish Model in Physical Education into Turkish Education System of Second Constitutional Period

ETİK İLKELERE UYGUNLUK BEYANI

Tez yazma sürecinde bilimsel ve etik ilkelere uyduğumu, yararlandığım tüm kaynakları kaynak gösterme ilkelerine uygun olarak kaynakçada belirttiğimi ve bu bölümler dışındaki tüm ifadelerin şahsıma ait olduğunu beyan ederim.

Yazar Adı Soyadı : Osman Tolga ŞİNOFOROĞLU

İmza :

Jüri Onay Sayfası

Osman Tolga ŞİNOFOROĞLU tarafından hazırlanan “Selim Sırrı Tarcan ve İsveç Jimnastiği: Beden Eğitiminde İsveç Modelinin II. Meşrutiyet Dönemi Türk Eğitim Sistemine Entegrasyonu” adlı tez çalışması aşağıdaki jüri tarafından oy birliği / oy çokluğu ile Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Beden Eğitimi ve Spor Öğretmenliği Anabilim Dalı’nda Doktora tezi olarak kabul edilmiştir.

Danışman: Prof. Dr. İbrahim YILDIRAN

Beden Eğitimi ve Spor Öğretmenliği, Gazi Üniversitesi

Başkan: Prof. Dr. Suat KARAKÜÇÜK

Beden Eğitimi ve Spor, Gazi Üniversitesi

Üye: Prof. Dr. Mehmet GÜNAY

Beden Eğitimi ve Spor Öğretmenliği, Gazi Üniversitesi

Üye: Doç. Dr. Haluk KOÇ

Beden Eğitimi ve Spor Öğretmenliği, Gazi Üniversitesi

Üye: Yrd. Doç. Dr. Ertan KILCIGİL

Beden Eğitimi ve Spor Öğretmenliği, Ankara Üniversitesi (Emekli)

Tez Savunma Tarihi: 19/02/2015

Bu tezin Beden Eğitimi ve Spor Öğretmenliği Anabilim Dalı’nda Doktora tezi olması için şartları yerine getirdiğini onaylıyorum.

Eğitim Bilimleri Enstitüsü Müdürü

Anne ve babama...

TEŞEKKÜR

Selim Sırrı Tarcan ve İsveç Jimnastiği: Beden Eğitiminde İsveç Modelinin II. Meşrutiyet Dönemi Türk Eğitim Sistemine Entegrasyonu başlıklı çalışma konusunun başlangıç aşamalarını, doktora eğitimi sürecinde danışmanım Prof. Dr. İbrahim Yıldırım'ın yönlendirmeleri ile spor tarihi alanında Selim Sırrı Tarcan'ın biyografik izlerinin takip edildiği araştırma sürecine dayandırmak doğru olacaktır. Araştırmanın başlangıcından günümüze kadar uzanan süreçte Selim Sırrı Tarcan merkezinde yapılan literatür taramaları geniş bir yelpazeye yayılmayı beraberinde getirmiş olsa da, Türk Eğitim Sistemi içerisindeki beden eğitimi derslerinin tabanını oluşturan İsveç jimnastikleri, bütünü içerisinde anlamlılığı bakımından diğerlerinden ön plana çıkarak çalışma konusu olarak seçilmiş ve literatürdeki boşluğu bir nebze olsun doldurarak gelecek çalışmalara katkıda bulunacağı düşünülmüştür.

Doktora eğitim süreciyle birlikte, tez çalışmamın oluşması, gelişmesi ve sonuçlanmasının yanında akademik ve sosyal yaşantım içerisinde her türlü maddi ve manevi desteğini esirgemedi, ihtiyaç duyduğum her noktada yoluma aydınlatan, bilimsel araştırma düstur ve etiğiyle her alanda gelişime katkı sağlayarak kişilik, karakter ve akademik kariyerime ince dokunuşlarıyla şekil veren danışmanım Prof. Dr. İbrahim Yıldırım'a öncelikli olarak teşekkür etmek ister, bu çalışma ve sonrası için beklentilerini karşılayabilmeyi umarım.

Doktora sürecinin ilerleyişinde katkıları olan Prof. Dr. Arslan Kalkavan'a; çalışmalarımın her aşamasında yanımda olan, arkadaşlık ve dostluklarının yanında akademik desteklerini de esirgemeyen Yrd. Doç. Dr. Mehmet Demirel, Yrd. Doç. Dr. Duygu Harmandar Demirel, Öğr. Gör. Dr. Gülfem Sezen Balçıkanlı, Öğr. Gör. Dr. Esin Esra Erturan Öğüt, Öğr. Gör. Dr. Cengiz Akarçeşme, Arş. Gör. Yasin Arslan ve Arş. Gör. Harun Koç'a; özellikle Selim Sırrı Tarcan üzerine yürütülen araştırmalarım sürecinde bilgi ve arşivlerini benimle paylaşan başta Selim Sırrı Tarcan'ın torunu Fuat Kent olmak üzere akrabaları Ahmet Esmen, Refika Tarcan, Zeynep Bornovalı, Şükran Kuralay, Hülya Tarcan, Besim

Tarcan'ın yanında emekli beden eğitimi öğretmeni rahmetli Cevdet Arun'a; İsveç'te sürdürdüğüm arşiv çalışmaları esnasında yardımlarını esirgemeyen Karl Örsan ve Can Burçin Şahin'e; ayrıca manevi desteklerini her an yanımda hissettiğim İbrahim Ergin, Bertuğ Yasavullar ve İzzet İnce'ye; Can Cihan ve diğer öğrencilerime, Hüseyin Burak Tuğran ve diğer hakem arkadaşlarım ile Konstantinos Georgiadis ve Javier Villarreal Doldan başta olmak üzere Uluslararası Olimpik Akademi ailesine teşekkür eder; adını belirtmediğim ancak araştırma süreci içerisinde çalışmanın ortaya çıkmasında emeği geçen herkese şükranlarımı sunarım.

Son olarak 7 yıl gibi uzun bir sürece yayılan doktora eğitimim ve tez çalışmalarım esnasında her konuda gücünü ve desteğini esirgemeyen ve bugünlere gelmemi sağlayarak aslında tüm takdiri hak eden başta babam Öğr. Gör. Hüsnü Şinoforoğlu, annem Fatma Şinoforoğlu, ablam Yrd. Doç. Dr. Tuba Melekoğlu ve kardeşim Haşim Yafes Şinoforoğlu'na teşekkürü bir borç bilirim.

Osman Tolga ŞİNOFOROĞLU

**SELİM SIRRI TARCAN VE İSVEÇ JİMNASTİĞİ:
BEDEN EĞİTİMİNDE İSVEÇ MODELİNİN II. MEŞRUTİYET
DÖNEMİ TÜRK EĞİTİM SİSTEMİNE ENTEGRASYONU**

(Doktora Tezi)

Osman Tolga ŞİNOFOROĞLU

GAZİ ÜNİVERSİTESİ

EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

Şubat, 2015

ÖZ

Bu çalışmanın amacı, eğitimde model arayışlarının ve uygulama çabalarının yoğunlaştığı II. Meşrutiyet döneminde özellikle pedagojik, askeri ve sıhhi nedenlerle beden eğitimi alanında etkin konuma yükselen İsveç modelinin Selim Sırrı Tarcan öncülüğünde Türk eğitim sistemine entegrasyonu sürecini incelemektir. Bu kapsamda, 18. ve 19. yüzyıllarda Avrupa’da ortaya çıkan Alman ve İsveç jimnastik akımlarının esasları, öncüleri ve etki alanları, Türkiye’deki tezahürleri ve tutunma çabaları, İsveç usulünün öncüsü Selim Sırrı Tarcan’ın beden eğitimi felsefesini biçimlendiren spor ve jimnastik odaklı ayrıntılı biyografisi, İsveç jimnastiğine yönelmesinde etkili olan faktörler, Türkiye’de İsveç jimnastiğinin tercihinde rol oynayan pedagojik, askeri, sıhhi, sosyal ve ekonomik nedenler, kurumsal yapılanma ve yaygınlaştırma süreçleri ile karşılaşılan tepkiler ortaya konulmaya çalışılacaktır. Araştırmada nitel araştırma yöntemleri içerisinde değerlendirilen tarama modeli kapsamında, geçmişte olanların öğrenilmesi, anlaşılması ve açıklanması amacıyla kütüphane ve arşivlerden edinilen bilgi ve belgelerin incelenerek yorumlandığı “tarihsel araştırma” yöntemi kullanılmıştır.

19. yüzyıl başlarında öncüsü Ling tarafından kurumsal yapısına kavuşan İsveç jimnastiği, etraflıca tanımlanmış ve gerekçelendirilmiş pedagojik, fizyolojik, askeri ve sıhhi işlevleriyle yüzyılın ortalarından itibaren Avrupa’da okul beden eğitiminde kullanılan Alman, Fransız ve İngiliz sistemlerinin hâkimiyet alanlarını zorlamış ve kısa sürede etkisini artırmıştı. 1813’ten itibaren İsveç jimnastiği eğitimi verilen ve kendi türünün en önemli, öncü ve model kuruluşu konumuna yükselen Stockholm Kraliyet Merkez

Jimnastik Enstitüsü'nde, Avrupa hükümetlerinin gönderdiği sivil ya da askeri personel öğrenim görüyor, dönüşlerinde kendi ülkelerinde İsveç jimnastiğinin öncülüğünü yapıyor, bu sistemi yerleştirmeye çalışıyorlardı. Ülkesinde gelişen askeri ve siyasi şartları bir askeri mühendisi beden eğitimiye evirecek ve Selim Sırrı Tarcan'ın da yönünü 1909'da İsveç'e çevirecekti.

Türkiye'nin Tanzimat sonrası tanıştığı batılı beden eğitimi akımlarından Alman Jimnastiği (Turnen) temelli Fransız Amoros Jimnastiği 19. yüzyıl ortalarından itibaren önce askeri, ardından sivil okul programlarına girmişti. Selim Sırrı Tarcan da, programı Fransız sistemine göre oluşturulmuş Mekteb-i Sultani'de bu aletli jimnastik dersiyle karşılaşmış, becerileriyle ön plana çıkmıştı. Askeri Mühendishane'den mezuniyetinden sonra askeri görevlerinden daha çok bu jimnastiğin öğretimi ve yayın yoluyla tanıtımı konusunda çaba harcamıştı. Ancak kuvvet egzersizleriyle geliştirdiği ve her fırsatta sergilemekten hoşlandığı kaslı vücudunun yol açtığı duruş ve genel sağlık bozukluğu, tabii olduğu jimnastik sistemini sorgulamasına neden olacaktı. Sorun Avrupa'nın da gündemindeydi ve beden eğitimi halk sağlığı politikalarının ilgi alanına girmiş, bireysel ve toplumsal sağlığın geliştirilmesinin en elverişli ve ekonomik aracı olduğu görüşü yaygınlaşmış, bu alana hitap eden İsveç jimnastiğini popüler kılmıştı.

19. yüzyıl sonlarından itibaren İsveç usulü jimnastik, Osmanlı başkentinde kurulan tıbbi jimnastik enstitüleri ve spor-sağlık ilişkisine vakıf hekimler ve aydınların bu sistem hakkında yazdıkları yazılarla tanınmaya başlamıştı. Dikkatleri İsveç jimnastiklerine çevrilen Selim Sırrı Bey de, 1908 Meşrutiyet hareketine bir asker olarak aktif katılımı nedeniyle aldığı yurt dışına çıkarılma cezasını fırsata çevirerek Stockholm Kraliyet Merkez Jimnastik Enstitüsü'ne gönderilmesini sağlamıştı. Jimnastik yükseköğrenimi esnasında İsveç'in beden eğitimiyle bütünleşmiş sağlıklı toplum yapısından da etkilenmiş; tedavi amaçlı jimnastik egzersizleri Avrupa kentlerinde adına açılmış kliniklerde uygulanan Zander'in Stockholm'deki kliniğinde tıbbi jimnastik ve masaj dersleri almıştı. Selim Sırrı Bey, jimnastiğin pedagojik ve bilimsel esaslarını tanıdığı ve halk oyunlarının modernleştirici ve sosyalleştirici etkileri üzerine bilinçlendiği İsveç'ten, yanına sonraları gençlik marşı olarak uyarlanacak bir İsveç şarkısının bestesini de alarak Mayıs 1910'da döndü. Artık, ülkesindeki jimnastik öğretmenlerinin nitel ve nicel açılardan tamamen yetersiz, öğretim yöntemlerinin yanlış ve bilimsel esaslardan yoksun olduğunun farkındaydı.

Ülkesinde gelişen yeni sosyal, siyasi ve askeri şartlar, çözümün en uygun aktörü ve aracı olarak Selim Sırrı Bey'i ve İsveç jimnastiğini ön plana çıkarmıştı. Eğitimde model arayışlarının ve uygulama çabalarının yoğunlaştığı II. Meşrutiyet dönemi (1908–1918), Tanzimat'tan sonra başlatılan iyileştirme ve yenileştirme girişimlerine rağmen yetersizliği bilinen geleneksel eğitim kurumlarının reformlarına sahne olmuştu. Dönemin şartları gereği öngörülen paramiliter ve sağlıklı nesiller yetiştirmeye yönelik politikaların gerçekleştirilmesinin başlıca aracı olduğu bilinen beden eğitimi, reform hareketlerinin neredeyse merkezine kurulmuştu. Selim Sırrı Bey, İsveç'ten döner dönmez askerî görevinden istifa etmiş ve okullara beden eğitimi yerleştirmek ve denetlemek üzere Beden Eğitimi Genel Müfettişliği'ne atanmıştı. Bu, II. Meşrutiyet'e kadar devam eden ve jimnastiğin "Jahn-Amoros" usulüne göre uygulandığı "birey yönelimli" sürecin, artık yerini "kitle yönelimli" "İsveç jimnastiği" anlayışına terk etmesi anlamına geliyordu.

Beden eğitiminin Türk eğitim sistemine entegrasyonunu amaçlayan yeni süreçte İsveç jimnastiğinin tercihinde pedagojik, sıhhi, askeri, sosyal ve ekonomik alanlarda birçok faktörün rol oynadığı anlaşılmaktadır. Özellikle, aynı anda çok sayıda kişiye uygulanabilirliği ve ders programlarına uygunluğu; her cins, yaş ve sağlık düzeyinde

uygulanabilirliğinin fiziksel ve moral açıdan zayıf düşmüş halkın topyekûn yeniden ayağa kaldırılmasında en elverişli araç olarak görülmesi; siyasi gelişmeler nedeniyle gençlerin kısa sürede ve kitlesel olarak askerlik öncesi savaşa hazır hale getirilmesi ihtiyacı; kadınların sağlıklı nesiller yetiştirmelerinde yararları kanıtlanmış bir araç ve kamusal alana çıkışlarında önemli bir fırsat olması ve açık-kapalı her türlü alanda ve alet gerektirmeksizin uygulanabilmesi başlıca tercih nedenleridir.

Bu amaçlar doğrultusunda, II. Meşrutiyet döneminde beden eğitimi dersi her düzeyde eğitim kurumları programlarına yerleştirilirken, öğretmen yetiştirecek kurumlar oluşturma çalışmalarına başlandığı; bilgilendirme, bilinçlendirme ve farkındalık yaratma çabalarına hız verildiği görülmektedir. Selim Sırrı Bey, İsveç sisteminin okullarda uygulanmasında rehber olmak üzere bir dizi ders kitabı hazırlamış, gazete ve dergilerde beden eğitiminin her yaş ve cinsiyet için anlamı, önemi ve uygulama biçimleri üzerine yazılar yayımlanmış, telif ve tercüme eserler çoğalmış, seri konferanslar verilmiştir. Öğrenci gençliğin edindiği becerileri ve kazandığı dinamizmi topluma sunmanın aracı olarak 1916, 1917 ve 1918 yıllarında İsveç jimnastiklerinden örneklerin sunulduğu idman bayramları düzenlenmeye başlamış, 1918 Bayramı'nda ilk kez kız öğrencilerin de beden eğitimi gösterilerine katılımı sağlanmıştır.

Bununla birlikte geleneksel yapıların radikal değişimlere direncinin sürdüğü görülmektedir. Dini çevrelerin direncine, onların da beden eğitiminin olumlu etkilerini kendi üzerlerinde deneyimlemeleri için Medrese'tül Vaizin programına beden eğitimi dersi koydurarak karşılık veren Selim Sırrı Bey'in, 1912'de eğitim-öğretim politikalarını belirleme görevini üzerinde bulunduran Meclis-i Kebir-i Maarif'in daimi üyeliğine getirilmesinin, problemlerin çözümünü kolaylaştırdığı anlaşılmaktadır.

Sonuç olarak 19. yüzyıl başlangıcında kurucusu Ling tarafından temelleri atılan ve ardılları tarafından geliştirilen pedagojik, tıbbi ve askeri alanlardaki uzmanlık birimleriyle İsveç jimnastiği, 19. yüzyıl sonlarına doğru Osmanlı coğrafyasında da tanınmaya başlanmış, II. Meşrutiyet döneminin başlangıcından itibaren Selim Sırrı Tarcan'ın çabaları ile Türk Eğitim Sistemi'ne entegre edilmiştir. II. Meşrutiyet döneminde beden eğitimi öğretmeni yetiştiren bir sistem yeterince geliştirilememiş olmakla beraber, beden eğitiminin gerekliliği konusundaki kanaatlerin yaygınlaşmasına yol açmış, kız okulları da dahil çeşitli düzeydeki okulların ders programlarına beden eğitimi dersleri alınmış, en önemlisi, Cumhuriyet dönemine, beden eğitimine ilişkin, bir hayli olgunlaşmış teorik ve pratik bilgi, spor kültürü ve organizasyonel deneyim aktarılmıştır.

Anahtar Kelimeler : Selim Sırrı Tarcan, İsveç Jimnastiği, Beden Eğitimi, II. Meşrutiyet.
Sayfa Adedi : 183
Danışman : Prof. Dr. İbrahim YILDIRAN

**SELİM SIRRI TARCAN AND SWEDISH GYMNASTICS:
INTEGRATION OF SWEDISH MODEL IN PHYSICAL EDUCATION
INTO TURKISH EDUCATION SYSTEM OF SECOND
CONSTITUTIONAL PERIOD**

(Ph. D. Thesis)

Osman Tolga ŞİNOFOROĞLU

GAZI UNIVERSITY

GRADUATE SCHOOL OF EDUCATIONAL SCIENCES

February, 2015

ABSTRACT

The purpose of this study is to investigate integration of Swedish model, which came to the fore in physical education field for pedagogical, military and medical reasons in particular during Second Constitutional Period, into Turkish education system under the leadership of Selim Sirri Tarcan. In this context, efforts will be made to reveal basics, pioneers and domains of German and Swedish gymnastics movements, which emerged in Europe during 18th and 19th centuries, their manifestations and efforts to retain them in Turkey. Sports and gymnastics oriented detailed biography of Selim Sirri Tarcan, the pioneer of Swedish gymnastics who formed the philosophy of physical education, factors which prompted him to turn to Swedish gymnastics, pedagogical, military, medical, social and economic reasons which played a role in his preference for Swedish gymnastics in Turkey, corporate structuring and dissemination processes and responses encountered. In the study, within the scope of scanning model, which is assessed among qualitative research methods, "historical research" method, in which information and documents obtained from libraries and archives are examined and interpreted in order to learn, understand and clarify what happened in the past, was utilized.

Swedish gymnastics gained institutional structure by the courtesy of Ling in the early 19th century, and forced the dominance areas of German, French and British systems, which were used in school physical education in Europe as from the middle of the century, due to

their fully defined and justified pedagogical, psychological, military and medical functions, and increased its impact in a short time. Civil or military personnel sent by European governments received education in Stockholm's Royal Central Institute of Gymnastics, which provided Swedish gymnastics education as from 1813, and proved to be the most important, leading and exemplary institution of its genre. On their return to their homelands, they pioneered and tried to introduce Swedish gymnastics in/into their own countries. Military and political conditions in his country would turn a soldier-engineer into a physical educator, and pave the way for Selim Sirri Tarcan's travel to Sweden in 1909.

German Gymnastics (Turnen) based French Amoros Gymnastics is one of physical education movements which Turkey met after political reforms of 1839 (Tanzimat) and it was incorporated into first military school then civil school curricula as from mid-19th century. Selim Sirri Tarcan encountered this apparatus gymnastics course at Mekteb-i Sultani (today Galatasaray High School), whose curriculum was created according to the French system, and came to the forefront with his skills. After his graduation from Military Engineering School, he put effort to teaching and promotion via media of this gymnastics, rather than dealing with his military duties. However, the posture caused by his muscular body he developed by strength exercises and liked to show on every occasion and his general health problems would make him question the gymnastics system he was governed by. The problem was also in Europe's agenda, and physical education entered the area of interest of public health policies, and the opinion that it is the most convenient and economical means to improve individual and public health became widespread, which popularized Swedish gymnastics appealing to this field.

As of late-19th century, Swedish-style gymnastics began to be promoted by medical gymnastics institutes founded in the Ottoman capital as well as by published articles on this system by physicians and intellectuals knowledgeable on sport-health relationship. Selim Sirri Bey, who was also attracted by Swedish gymnastics, turned his penalty of being sent abroad due to his active participation as a soldier in the constitutional movement of 1908 to opportunity and asked authorities to send him to Stockholm's Royal Central Institute of Gymnastics. During his higher education on gymnastics, he was also impressed by Sweden's healthy social structure into which physical education was integrated, heard of Zander, whose therapeutic gymnastics exercises were being applied in clinics opened on his behalf in European cities, and took medical gymnastics and massage classes at Zander's clinic in Stockholm. Selim Sirri Bey recognized pedagogical and scientific principles of gymnastics and became familiar with modernizing and socializing effects of folk dances and returned from Sweden on May 1910, taking with him a composition of a Swedish song to be later adapted as a youth march. From then on, he was aware that Turkish gymnastics teachers were totally incompetent both qualitatively and quantitatively, teaching methods were wrong and deprived of scientific basis.

New social, political and military conditions in Turkey revealed Selim Sirri Bey and Swedish gymnastics as the most appropriate actor and tool of the solution. The Second Constitutional Period (1908-1918), during which efforts were increased to search for and execute a new model in education, became the scene of reformation of traditional education institutions, which were known to be inadequate despite improvement and modernization initiatives launched after political reforms. Physical education, known to be the primary tool for realization of policies aiming at raising paramilitary and healthy generations, stipulated pursuant to the conditions of that period, became almost the core of reform movements. Immediately after his return from Sweden, Selim Sirri Bey resigned from military duty and was assigned to the General Inspectorate of Physical Education to

introduce physical education into schools and make relevant inspections. This meant that “mass-oriented” “Swedish gymnastics” would replace the “individual-oriented” process which lasted until Second Constitutional Period and during which gymnastics was applied according to “Jahn-Amoros” style.

During the new process which aimed to integrate physical education into Turkish education system, many factors in pedagogical, medical, military, social and economic fields played a role in the preference for Swedish gymnastics. Primary reasons for making such a preference include the fact that it could be applied to many people at the same time and it was suitable for curricula; that its applicability to any gender, at any age and health status was seen as the most effective means of raising a society weakened both physically and morally; that due to political developments, it became necessary for young people to be ready for war before a military service in a short time and massively; that it was a tool whose benefits in raising healthy generations by women were proven and that it was an important opportunity for them to appear in public areas and that it can be applied in any area, indoors or outdoors, without requiring any tools. It was seen that in accordance with these purposes, during the Second Constitutional Period, while physical education course was incorporated into the curricula of education institutions of all levels, efforts were made to establish institutions which would train teachers, and it was increasingly sought to inform people and raise awareness. Selim Sırrı Bey prepared a series of books to provide guidance on application of Swedish system at schools, published articles on meaning, importance and application methods of physical education for any age and gender in newspapers and magazines, reproduced copyright and translated works, and gave a series of conferences. For schooled young people to present their acquired skills and dynamism, he began to organize training festivals in which samples of Swedish gymnastics were shown from 1916 to 1918, and during the festival in 1918, female students attended physical education shows for the first time.

However, it is seen that traditional structures continued to resist to radical changes. It is understood that the resolution of problems became easier when he responded to the resistance of religious circles by introducing physical education course into the curriculum of Medrese'tül Vaizin so that religious circles could experience positive effects of physical education on themselves, after he was assigned as a permanent member of Meclis-i Kebir-i Maarif, which had the task to specify education and teaching policies, in 1912.

As a result, Swedish gymnastics, whose foundations were laid by Ling in early 19th century and which was improved by his successors, along with its specialization branches in pedagogical, medical and military fields, began to be recognized in the Ottoman geography towards the end of 19th century and was integrated into Turkish Education system by the courtesy of Selim Sırrı Tarcan's efforts as from the beginning of Second Constitutional Period. Although a system raising physical education teachers could not be developed during Second Constitutional Period, he caused judgments on the requirement for physical education become widespread, and hence physical education courses were introduced into curricula of various levels of schools, including girls' schools; most importantly, he transferred significantly mature theoretical and practical knowledge about physical education, sports culture and organizational experience to the Republic Era.

Key Words : Selim Sırrı Tarcan, Swedish Gymnastics, Physical Education,
Second Constitutional Period

Number of Pages : 183

Supervisor : Prof. Dr. İbrahim YILDIRAN

İÇİNDEKİLER

TELİF HAKKI VE TEZ FOTOKOPİ İZİN FORMU	i
ETİK İLKELERE UYGUNLUK BEYANI.....	ii
JÜRİ ONAY SAYFASI	iii
TEŞEKKÜR	v
ÖZ.....	vii
ABSTRACT.....	x
İÇİNDEKİLER	xiii
EKLER LİSTESİ.....	xvi
KISALTMALAR LİSTESİ.....	xvii

1. BÖLÜM

GİRİŞ	1
1.1. Problem Durumu	1
1.2. Araştırmanın Amacı	7
1.3. Araştırmanın Önemi	8
1.4. Sınırlılıklar.....	9
1.5. Varsayımlar	9

2. BÖLÜM

MATERYAL VE YÖNTEM.....	11
2.1. Araştırma Modeli	11
2.2. Veri Toplama Teknikleri	12

3. BÖLÜM

TÜRKİYE’DE BEDEN EĞİTİMİ AKIMININ ÖNCÜSÜ SELİM SIRRI TARCAN	15
3.1. Çocukluk, Öğrenim ve Spor Hayatı	15
3.2. Askeri ve Siyasi Hayatı	20
3.3. Stockholm’de İsveç Jimnastiği Eğitimi.....	24
3.4. Beden Eğitime Yönelik Mesleki, İdari, Bilimsel ve Kültürel Görev ve Faaliyetleri.....	29
3.5. Olimpik Harekete Yönelik Görev ve Faaliyetleri	39

4. BÖLÜM

18. VE 19. YÜZYILLARDA AVRUPA'DA BEDEN EĞİTİMİ AKIMLARI 45

4.1. Alman Jimnastiği (Turnen): Esasları ve Öncüleri	47
4.1.1. <i>Alman Jimnastiği'nin Esasları</i>	48
4.1.2. <i>Alman Jimnastiği'nin Öncüleri</i>	50
4.1.3. <i>Alman Jimnastiği'nin Diğer Ülkelerde Yansımaları</i>	56
4.2. İsveç Jimnastiği: Esasları ve Öncüleri.....	57
4.2.1. <i>İsveç Jimnastiği'nin Esasları</i>	58
4.2.2. <i>İsveç Jimnastiği'nin Öncüleri</i>	61
4.2.3. <i>İsveç Jimnastiği'nde Lingianizm ve Doğal Metot Tartışmaları</i>	72
4.2.4. <i>İsveç Jimnastiği'nin Diğer Ülkelerde Yansımaları</i>	75
4.3. Avrupa Kökenli Beden Eğitimi Akımlarının Türkiye'ye Girişi	76
4.3.1. <i>Alman Jimnastiği'nin Türkiye'ye Girişi</i>	79
4.3.2. <i>İsveç Jimnastiği'nin Türkiye'ye Girişi</i>	81

5. BÖLÜM

SELİM SIRRI TARGAN VE İSVEÇ JİMNASTİĞİ'NİN TÜRK EĞİTİM SİSTEMİNE ENTEGRASYONU 85

5.1. Selim Sırrı Targan'ı İsveç Jimnastiği'ne Yönelten Faktörler.....	86
5.1.1. <i>Öğrencilik ve Öğretmenlik Yaşamı Deneyimleri</i>	87
5.1.2. <i>Çağdaş Aydınların Uyarıları</i>	89
5.1.3. <i>İsveç Kültüründen Etkilenme</i>	91
5.1.4. <i>İsveç Jimnastiği'nin Dönüştürücü Etkisini Bizzat Gözlem</i>	93
5.2. İsveç Jimnastiği'nin Türkiye'de Tercih Nedenleri.....	94
5.2.1. <i>Pedagojik Nedenler</i>	95
5.2.2. <i>Sihhi Nedenler</i>	98
5.2.3. <i>Paramiliter-Militer Nedenler</i>	101
5.2.4. <i>Sosyal Nedenler</i>	105
5.2.5. <i>Ekonomik Nedenler</i>	108
5.3. İsveç Jimnastiğini Yapılandırma ve Yaygınlaştırma Süreçleri ile Karşılaşılan Tepkiler	109
5.3.1. <i>Farkındalık ve Bilinç Oluşturma</i>	110
5.3.2. <i>Yaygınlaştırma</i>	113
5.3.3. <i>Kurumsal Yapılanma</i>	116
5.3.4. <i>İsveç Jimnastiği'ne Tepkiler</i>	124

6. BÖLÜM

SONUÇ	129
KAYNAKLAR	139
ÖZGEÇMİŞ	165
EKLER	169

EKLER LİSTESİ

Ek 1: 1909-1910 yılı GCI binası.	169
Ek 2: GCI'daki kurumsal yapılanma ve program içeriği.	170
Ek 3: GCI'da pedagoji bölümü erkek öğrencileri ile bir ders.	175
Ek 4: GCI'da bayan öğrenciler ile bir ders.	175
Ek 5: Terbiye-i Bedeniye Mektebi Nizamnamesi.	176
Ek 6: 1909 yılında Berlin'de yapılan IOC 10. Birleşimi'ne katılan üyeler.	179
Ek 7: Yeni Mekteb talebesinin İsveç jimnastikleri.	179
Ek 8: Darülmualimin talebesinin terbiyevi jimnastiklerinden.	180
Ek 9: Selim Sırrı Bey, doktorlara bel kemiği çarpıklığının tedavisini öğretirken.	180
Ek 10: Birinci İdman Bayramı'nda Darülmualimin talebesi.	181
Ek 11: İkinci İdman Bayramı.	181
Ek 12: Selim Sırrı Bey ve rüfeka-yı mesaisi.	182
Ek 13: Talebe-i ulumun mümaresat-ı bedeniyesi.	183

KISALTMALAR LİSTESİ

ATASE	: Genelkurmay Askeri Tarih ve Stratejik Etüt Başkanlığı
BOA	: Başbakanlık Osmanlı Arşivi
GCI	: Gymnastiska Centralinstitutet ([Kraliyet] Jimnastik Merkez Entitüsü)
GIHA	: Gymnastik och idrottshögskolan (İsveç Spor ve Sağlık Bilimleri Okulu) Arşivleri [GCI'nın günümüzdeki devamı]
IOC	: International Olympic Committee (Uluslararası Olimpiyat Komitesi)
MEBA	: Milli Eğitim Bakanlığı Arşivi
RA	: National Archives of Sweden [Riksarkivet] (İsveç Ulusal Arşivi)
SST/A-FK	: Azade-Fuat Kent Arşivi
SST/AK	: Azade Kent Arşivi
TBMM ZC	: Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Ceridesi
TİCİ	: Türkiye İdman Cemiyetleri İttifakı
TTK	: Milli Eğitim Bakanlığı Talim ve Terbiye Kurulu

1. BÖLÜM

GİRİŞ

Bu bölümde araştırmaya ilişkin problem durumu, amaç, önem, sınırlılıklar ve varsayımlar yer almaktadır.

1.1. Problem Durumu

18. ve 19. yüzyıllarda Avrupa’da ortaya çıkan beden eğitimi akımlarının temellerini anlayabilmek için Rönesans ile doğan özgür düşünce anlayışının beraberinde getirdiği, özellikle Yunan kültürü üzerinde yoğunlaşan, toplumda her yönden tamamlanmış mükemmel insan arayışlarının yaşandığı antik dönem uygarlıklarının incelenmesi ve onlara öykünerek Orta Çağ’ın karanlık döneminden çıkış yolları arayan filozof ve aydınların bu kültürler üzerinden yeni insan modeli yaratma çabalarına göz atmak gerekir.

Başlangıçta insanların biyolojik varlığını sürdürebilmek için uyguladığı çeşitli beden hareket formlarının zamanla sistematik bir hale getirilmesi ile kendini göstermeye başlayan beden eğitimi ve spor kültürü (Yıldıran, 2014), Antik Çağ’da Yunan toplumu ile birlikte insan bedeninin eğitilmesi çerçevesinde uygulanmaya başlamıştır (Davidson, 2008; Dürüşken, 1995; Aytaç, 2009).

Girit-Miken Çağı’nda (MÖ 1600-1200), savaş ve yarışmalardaki başarılarıyla şan ve şöhret kazanmış soylu kahramanın yansıttığı ideal insan tipi, Arkaik Çağ (MÖ 800-500) aristokrasisinde savaşçı beceriler ve erkeksi fiziksel güzellik olarak ortaya çıkmıştır. Ancak, Antik Yunan Klasik Çağı’nda (MÖ 500-300), halkın siyasi iktidara katılımını garanti altına alan Solon Kanunları (MÖ 594) ve Kleistenes’in MÖ 507’deki anayasa reformu ile Atina’nın gerçek anlamda demokratik hukuk devletine dönüşmesi, birey - devlet yakınlaşmasının, sosyal bilinç, adalet ve ahlak anlayışlarının gelişmesini sağlamıştır. Bu çağda “iyi” insan (agathos) kavramı, fiziksel beceriler yanında, sosyal davranış ve

bilgeliği de kapsamaktadır. Fiziksel güzellik (kalon) ise sadece dışsal bir görünüm değil, aynı zamanda ruhsal yapının bir yansımasıdır. Tüm bu nitelikleri uyumlu bir biçimde kendinde barındıran birey, ideal insan addedilmektedir (Bohus, 1986). Bütün bu, iyi formlu ve iyi inşa edilmiş vücudun eğitimli bir zihin ile birleşmesi sivil yaşam ve refahın esas koruyucusu konumundadır (Foteinos, 2012).

Antik Yunan’da jimnastiğe¹ etik bir değer atfedilirken, müzik ve edebiyat ile zihin, jimnastik ile beden eğitilmelidir. Aksi takdirde eğitimden bahsetmek mümkün değildir. Jimnastiğin etik değerlerinde ise, çocukların vücutlarını egzersiz yoluyla geliştirmeleri istenirken bu düşüncenin mümkün olan en yüksek dereceye ulaşması için uygun bir araç şeklinde açıklanmaktadır. Plato’ya göre zihnin alçakgönüllülüğü, sadakat, cesaret, özgüven, erdem gibi birçok moral değer, jimnastik yoluyla geliştirilebilirken, jimnastik aşırılığa karşı bir koruyucu ve güzel olanın yolundaki öncü niteliğini taşımaktadır. Aristo ise özgür bir insanın kendini ancak edebiyat, jimnastik ve müziğin erdemi ile zayıflıklardan koruyabileceğini belirtmektedir (Westerblad, 1909).

Antik Yunan’da eğitim 7 yaşında başlarken, müzik, edebiyat ve beden eğitimini içermekteydi. Yunanlılardaki “gymnasium”larda hem fiziksel hem de entelektüel kültür, vücut ve zihin eğitimi ile birlikte veriliyordu. Her yaştan insanların günlük olarak devam ettiği gymnasiumlarda bazıları şiir ve felsefe dersleri alırken, diğerleri fiziksel uzuv ve güçlerini geliştirecek çeşitli egzersizler yapıyorlardı (Taylor, 1860). Antik Yunan eğitim sisteminin temel ve vazgeçilmez parçalarından birisi olan beden eğitimi, Sparta’da askeri talimler tabanında, Atina’da kişisel mükemmelleşme yolunda, Helenistik dönemde ise bireyin ve bedenin iyileşme ve güzelleşmesi çabasıyla kendini göstermekteydi (Davidson, 2008; Aytaç, 2009).

Helen-Roma Dönemi’nde (MÖ 200-MS 500), Eski Roma beden eğitiminin Helenistik spor anlayışıyla yüzleşmesi gerçekleşti ve sağlık yönelimli Helenistik jimnastik toplumsal yaşamın önemli bir unsuru oldu. Hristiyanlığın MS 380’de devlet dini olmasıyla bedene düşmanlık anlayışı geliştiğinden, hiç şüphesiz ne okul içi ne de okul dışı sistemli bir beden eğitimi faaliyetinden bu dönem sonrası söz etmek mümkün değildir (Yıldıran, 2005).

¹ Çalışmada “cimnastik” kelimesi yerine “jimnastik” kelimesinin kullanımı, Türk Dil Kurumu sözlüğünde de geçtiği şekilde ilgili çalışmanın içerdiği zaman dilimine ait süreli ve süresiz yayın literatürünün çoğunlukla terimi “jimnastik” olarak kullanmasından kaynaklanmaktadır. Ayrıca çalışmanın odaklandığı dönem alanyazınında jimnastik teriminin, ‘beden eğitimi’ ve ‘spor’ yerine de kullanıldığı görülmektedir.

Yaklaşık olarak MS 476'dan 1500'lere kadar süren ve 1000 yıllık bir süreyi kapsayan Orta Çağ'ın düşünce sistemi gibi eğitim sistemi de "skolastik" olarak karakterize edilir (Aytaç, 2009). Bu çağda tanrı aklın yerini alırken, tek eğitimci uzun süre kilise olmuştur (Binbaşioğlu, 1982). Bir geçiş dönemi olarak değerlendirilen Erken Ortaçağ'da (500-1000) fiziksel aktiviteler spesifik Orta Çağ sporuna evrildiler. Yüksek Orta Çağ'da (1000-1300) okul beden eğitiminin gelişimi söz konusu değildir. Bununla birlikte, şövalyelik kurumunun oluşması, köklü toplumsal değişimlere yol açmış ve şövalye sınıfının askeri fonksiyonları nedeniyle vücut eğitimi yeniden önemli bir rol oynamaya başlamıştır (Yıldıran, 2005).

Orta Çağ'ın skolastik yapısı nedeniyle insana dair değerler unutulmuş, ancak Avrupa'da başlayan ve düşünceleri günümüze ulaşan, eğitimle ve beden eğitimi ile ilgili birçok teori geliştiren ve bunu çeşitli şekillerde uygulamaya çalışan "Rönesans" hareketi filizlenmiş, "Aydınlanma Dönemi" ile de gelişimini sürdürmüştür (Harmandar Demirel & Yıldıran, 2013). Rönesans kelimesi "güzel"i'nin aşklarına yeni bir sanatın gelişimini, hayal gücünün serbest gelişimini hatırlatır. Rönesans, bilgin için Eski Çağ bilgilerinin yenileştirilmesini, hukukçular için de eski âdetlerin üzerindeki karmaşıklaşmış nurun parıldamasıdır. Avrupa insanı, bu yüzyılda kendi benliğini tekrar bulmuştur. Tabiatın esasını anlamaya çalışmış, adalete ve mantığa dayanmaya başlamıştır. (Michelet, 1996).

Rönesans'ın hayat idealine uygun düşen bu hümanist eğitim ideali, çok yönlü yaratıcı bir düşüncedir. Amacı ise, her yönlü gelişmiş insan "*homo universale*"dir. Aynı zamanda böyle bir eğitim ideali, zorunlu olarak aristokratik bir karakter kazanmaktadır. Çünkü bu eğitim ideali, okullarda çocuklara kazandırılacak bir şey olmaktan çıkmaktadır (Aytaç, 2009). Rönesans dönemi ile birlikte 15. ve 16. yüzyıllarda beden eğitimi düşüncesi yeniden oluşmuştur. İnsanlık tarihinde "geçiş dönemi" olarak kabul edilen dönem hümanizm dönemidir ve hümanizm döneminde son derece önemli düşünürler yetişmiştir. Bu düşünürlerin hemen hepsi, tamamen insani olan bir eğitim ile ruh ve fikir kadar vücudu da geliştirmenin gerekliliğini ileri sürmüş, bu sebeple vücut egzersizlerini ve oyunları kendi alanlarındaki gençlere tavsiye etmişlerdir (Harmandar Demirel ve Yıldıran, 2013). Gençliği eğitme arzusu, çocukların ve gençlerin yetişkinlerden farklı olduğu düşüncesi gibi hümanizmin eğitim anlayışını oluşturan bu temel unsurlar, moderniteye yön veren yeni bir kültür anlayışını göstermektedir (Russ, 2011).

Aydınlanma dönemine kadar üretilen fikir ve idealler bu dönemde uygulanmış, Antik Çağ eğitim sistemine öykünen Rönesans döneminde sadece soylu sınıfa hitap eden beden eğitimi bu dönemde herkese yönelik hale gelmiş ve bu sayede yaygınlaşmaya başlamıştır. Dönemin filozofları, eserlerinde beden eğitiminin önemi ve öğretime oyun karakteri kazandırılmasından söz etmişlerdir. “Philantrop”lar (insan severler) ile sadece teorik olmaktan sıyrılan derslerde çocuklara atölyeleri ziyaret etme, seyahat ve gezilere katılma imkânları tanınırken, derslerin çocuklar için “neşe ve zevk verici” olmasına çalışılmıştır. Philantropların önderliğinde başlayan akımla “Philantropinum”lar jimnastiğin beşiğini oluşturmuş, jimnastiği bir sistem haline getirmiştir. Schnepfental çiftliğinde açılmış olan Schnepfental Philantropinum’u ise günümüze kadar varlığını sürdürmüştür (Alpman, 2001; Aytaç, 2009).

Ortaya çıkan yönelimlerin sonucunda 18. ve 19. yüzyıllarda Avrupa’da görülmeye başlayan beden eğitimi akımlarının temellerini Antik Çağ’da Yunan toplumu içerisindeki uygulama nedenleri ve biçimleri bakımından farklılık gösteren beden eğitimi ve spor temrinleri oluşturmuştur (Yıldıran, 2014). Nitekim “paramiliter” amaçlı Sparta ve Roma beden eğitiminin benzeri, ideolojik anlamlar da yüklenerek “Jahn Jimnastik Sistemi” olarak Almanya’da ortaya çıkmış, “sağlık” yönelimli Geç Klasik ve Helenistik Çağ Atina beden eğitiminin ardılı sayılabilecek jimnastik türü ise “Ling Jimnastik Sistemi” adıyla İsveç’te baş göstermiştir. “Agonistik” ya da diğer bir deyişle “yarışma” amaçlı Antik Yunan jimnastiği ile yüksek performans çabası ve rekabet prensipleriyle benzeşen “spor” da, yine 19. yüzyıl içinde İngiltere’de, diğer sistemlerden tamamen ayrı bir kulvarda gelişmiştir (Yıldıran, 2005).

Antik Çağ’da olduğu gibi 19. yüzyılda da beden eğitimi ve spor anlayışının yurt savunmasına yönelik paramiliter özellikler içerdiği görülmektedir. Savaş meydanlarındaki başarının dönemsel teknolojik gelişmeler yanında güçlü bireylere duyduğu ihtiyaç, askeri beceriler kadar lojistik anlamda toplum bütününe de sağlıklı olması gerekliliğini ortaya çıkarmaktadır. Diğer toplumlarda olduğu gibi bu olgu Türk devletlerinde de kendisini aynı ekseninde göstermiştir.

Eski Türklerde, savaş eğitimi, dinsel amaçlı bir tören veya eğlence olarak değerlendirilip gelişen beden eğitimi ve spor, Osmanlılarda toprakların savunulması, savaş gücünün sürdürülmesi olarak uygulanmış ve teşkilatlandırılmıştır (Bilge, 1989). Askerlerini her

zaman zinde ve savaşa hazır halde tutmak için serbest zamanlarda yapılan cirit, polo, çevgan, kabak oyunu, kemankeşlik, yağlı güreş ve binicilik benzeri uygulamalar zamanla toplum kültürünün bir parçası olarak Türklerin gittiği her yerde kendini göstermiş ve tarih çağları içinde yerini alan tüm Türk devletlerinde sürdürülmüştür (Kahraman, 1995).

Osmanlı İmparatorluğu, kurumsallaştırdığı atlı cirit, güreş ve okçuluk gibi geleneksel sporlar yoluyla askerlerini ve halkını her an zinde tutarak ateşli silahların yaygınlaştığı 17. yüzyıla kadar çağdaşlarından hep önde olmuştur (Yıldıran, 2008a). 18. yüzyıldan itibaren Avrupa'nın gerisinde kalmaya başlayan Osmanlı ordusunda, 1789 Fransız İhtilali'nin yaygınlaştırdığı özgürlük hareketlerinin yol açtığı gelişmeler nedeniyle ihtiyaç haline gelen değişim, 15 Haziran 1826'da Yeniçeri Ocağı'nın II. Mahmud tarafından kaldırılmasıyla başlamış ve ardından Kavalalı Mehmet Ali Paşa isyanı ile modern bir ordu sistemine geçiş bir zorunluluk olmuştur. Nitekim istekleri karşılanmadığından Fransız sistemine göre eğitilmiş ordusunu İstanbul üzerine yürüten Mısır Hidivi'nin Kütahya'ya kadar gelmesi, askeri alanda modernleşme arayışında olan Osmanlı İmparatorluğunu Fransız sistemine yönlendirmiştir (Yıldıran, 2010). Ordunun Fransız ekolüne göre yetiştirilmesi sürecinde Fransa'da uygulanan ve Amoros tarafından Alman jimnastiği temel alınarak geliştirilen Avrupa kökenli ilk beden eğitimi uygulaması olarak Amoros jimnastiği 1863'te Mekteb-i Harbiye, 1869'da da programı Fransız sistemine göre düzenlenen Mekteb-i Sultani'ye girmiştir.

Fransa'nın 1870 yılında Almanya'ya karşı ağır bir yenilgi almasının ardından, teorik eğitime yoğun, uygulamalı eğitime az yer verilen Fransız sistemi ile yetiştirilen Osmanlı ordusunun 93 Harbi'nde (1877-1878) Rusya'ya yenilmesi, sistemin yetersizliği kanısını güçlendirmiş, II. Abdülhamid'in ikili ilişkilerinin de etkisiyle Almanya'ya yakınlaşmıştır. 19. yüzyıl sonlarına doğru ordunun modernleştirilmesi için getirtilen Goltz Paşa'nın, milletin fiziksel ve moral olarak ayağa kaldırılarak topyekûn savaşa hazır hale getirilmesine yönelik çalışmaları, bedenin eğitime ilişkin yöntemin de zorunlu değişimine yol açmıştır (Yıldıran, 2014). Politik yakınlaşmalar sonucu Alman etkisi ile beden eğitiminde etkin sistem konumuna gelen Alman jimnastiği ülkedeki hakimiyetini II. Meşrutiyet dönemine kadar tüm alanlarda sürdürmüştür.

19. yüzyıl sonlarında daha çok tıbbi jimnastik kapsamında Osmanlı başkentinde zemin tutmaya başlayan İsveç jimnastiğinin ise, kitlesel uygulanma imkânları yanında sunduğu

mekân ve araç-gereç kolaylığı ile askeri ve pedagojik açılardan toplum politikasına daha uygun olduğu görüşü 20. yüzyıl başlarında yaygınlaşmaya başlamıştır (Yıldıran, 2014).

II. Meşrutiyet döneminin siyasi, askeri, sıhhi, sosyal ve pedagojik politikaları uyarınca İsveç jimnastiğinin tanıtımı, yaygınlaştırılması ve eğitim sistemine entegrasyonu görevi, 1908 Meşrutiyet hareketine aktif ve etkin katılımı nedeniyle alınan 1909'da yurt dışına çıkarılması kararını İsveç jimnastiğinin öğretildiği Stockholm Kraliyet Merkez Jimnastik Enstitüsü'nde öğrenime çevirten ve 1910'daki dönüşüyle askerlikten istifa ederek beden eğitimi genel müfettişliğine getirilen Selim Sırrı Bey'e verilmiştir. Eğitim başta olmak üzere tüm alanlarda ciddi ve radikal reform denemeleri, siyasi çalkantılar, sosyal dönüşüm sancıları, beşeri sermayenin büyük tahribata uğradığı Balkan ve Birinci Dünya savaşlarıyla Türk tarihinin en ilginç kesitlerinden birini oluşturan on yıllık II. Meşrutiyet Dönemi'nde beden eğitimi alanında sarfedilen samimi çabalar, Cumhuriyet dönemine, bir hayli olgunlaşmış teorik ve pratik bilgi, spor kültürü ve organizasyonel deneyim aktarılmasını sağlamıştır.

Erken Cumhuriyet dönemi okul ve gençlik politikalarının neredeyse merkezine oturan modern beden eğitiminin inşa süreci olması bakımından da büyük önem arzeden II. Meşrutiyet dönemi beden eğitimi politikaları ve gerçekleştirilmesinde araç kılınan İsveç jimnastikleri Türkçe literatürde hak ettiği genişlik ve derinlikte ele alınmamıştır. Bununla birlikte döneme ilişkin bazı öncü ve çığır açıcı çalışmalar mevcuttur ve bunlar arasında, Gamze Ançel'in, "18. ve 19. yüzyıllar Avrupa beden eğitimi akımlarının Türkiye'deki görünüşleri ve Selim Sırrı Tarcan'ın çabaları" başlıklı Yüksek Lisans Tezi (Gazi Üniversitesi, 2005); Sabri Özçakır'ın "II. Meşrutiyet dönemi beden eğitiminde çağdaş dönüşümler" konulu doktora tezi (Gazi Üniversitesi, 2013); Mehmet Acet ve İbrahim Yıldıran'ın 1999'da yayımlanan "İsveç cimnastiğinin Dünya'da ve Türkiye'deki gelişimi" (*DPÜ Sosyal Bilimler Dergisi*, 2, 291-300) hakkındaki makalesi; Suat Karaküçük'ün 1999'da yayımlanan "Osmanlı'da izciliğin paramiliter görünümü" (*Milli Eğitim Dergisi*, 143, 65-75) adlı çalışması ile Sanem Yamak Ateş'in "Asker evlatlar yetiştirmek: II. Meşrutiyet Dönemi'nde beden terbiyesi, askeri talim ve paramiliter gençlik örgütleri" (İstanbul, 2012) ve Yiğit Akın'ın "Gülbüz ve yavuz evlatlar: Erken Cumhuriyet'te beden terbiyesi ve spor" (İstanbul, 2004) başlıklı eserleri zikredilebilir.

Türkiye’de beden eğitimi ve olimpizmin öncüsü Selim Sırrı Tarcan’a ilişkin çalışmalar da henüz yeterli nicelik ve niteliğe ulaşmamakla birlikte gittikçe artan bir trend göze çarpmaktadır. Türk Eğitim Derneği’nin 19 Kasım 1997’de gerçekleştirdiği “S. Sırrı Tarcan, yaşamı ve hizmetleri” konulu metinleri yayımlanmış anma toplantısı, meslektaşları, öğrencileri ve akademisyenlerin bakış açısı ve kendisine ilişkin anıları içermesi bakımından önemli bir kaynaktır. Biyografik anlamdaki boşluğu doldurmaları bakımından Türkiye Milli Olimpiyat Komitesi yayınları arasında çıkan Cem Atabeyoğlu’nun “Kurucumuz Selim Sırrı Tarcan” (İstanbul, 2000) ve Şevki Çapan’ın, Selim Sırrı Tarcan’ın makalelerinden örneklerle güçlendirdiği “Türk sporunda Selim Sırrı Tarcan” (Muğla, 1999) başlıklı çalışmasının diğerlerinden ön plana çıktığını belirtmek gerekir. Cevdet Arun’un Spor Bilim Dergisi’ndeki seri yazıları, “Selim Sırrı Tarcan nasıl beden eğitimi öğretmeni oldu?” (1991a); “Üstad Selim Sırrı Tarcan’ın hayatını incelemeye devam ediyoruz” (1991b); “Selim Sırrı Tarcan” (1993) ve “Selim Sırrı Tarcan’ın hayatı” (1997), Selim Sırrı Tarcan biyografisine katkıları bakımından önemlidir. 23-25 Ekim 2008 tarihlerinde düzenlenen 10. Uluslararası Spor Bilimleri Kongresi kapsamındaki Selim Sırrı Tarcan Paneli’nde yapılan İbrahim Yıldırım’ın “ Meşrutiyetten Cumhuriyete bir idealistin yaşam serüveni: Selim Sırrı Tarcan”, Fuat Kent’in “Selim Sırrı Tarcan’ın torunu olmak” ve Tolga Şinofoğlu’nun “Selim Sırrı Tarcan etrafında biçimlenen hayatlar” konulu konuşmaları da biyografinin farklı perspektiflerden zenginleştirilmesinde rol oynamıştır.

Ancak, 1813’te kurucusu Pehr Henrik Ling tarafından İsveç’te kurumsal yapısına kavuşan ve kanıtlanmış olumlu bireysel ve toplumsal etkileriyle çağın ihtiyaçlarına cevap verdiğinden, yetiştirdiği öğrenciler öncülüğünde tüm Avrupa ülkelerine yayılan İsveç jimnastiğinin, 80’li yıllara kadar okul beden eğitimindeki hâkim konumunu tartışmasız sürdürdüğü Türkiye’ye giriş süreci, II. Meşrutiyet dönemindeki gelişimi ve problemleri, öncüsü Selim Sırrı Tarcan ile ilişkisi etrafında bağımsız bir çalışmanın konusu olmamıştır.

1.2. Araştırmanın Amacı

Bu çalışmada 19. yüzyıl sonları ve 20. yüzyıl başlarından itibaren Türkiye’ye girerek sivil ve askeri okul öğretim programlarının parçası haline gelen Alman ve İsveç jimnastiklerinin esasları, öncüleri ve etki alanları ile eğitimde model arayışlarının ve uygulama çabalarının yoğunlaştığı II. Meşrutiyet döneminde Türk Eğitim Sistemi’ne entegrasyonu sürecinin

incelenmesi ve öncüsü Selim Sırrı Tarcan'ın, sahip olduğu beden eğitimi felsefesinin belirginleşmesine katkı sağlayabilecek, arşiv belgeleriyle desteklenmiş ayrıntılı biyografisinin oluşturulması amaçlanmıştır. Bu amaç çerçevesinde aşağıdaki sorulara yanıt aranmıştır:

1. Selim Sırrı Tarcan'ın pedagojik, siyasi, askeri ve sportif biyografisi nasıldır ve İsveç jimnastiği temelli beden eğitimi anlayışının oluşumuna ne tür katkılar sağlamıştır?

2. İsveç jimnastiğinin Türk eğitim sistemine entegrasyonu bağlamında;

a) Selim Sırrı Tarcan'ı İsveç jimnastiğine yönelten faktörler nelerdir?

b) İsveç jimnastiğinin Türkiye'deki tercih nedenleri nelerdir?

c) İsveç jimnastiğinin Türkiye'deki yapılanma ve yaygınlaşma süreçlerinin gelişimi nasıl olmuştur?

d) İsveç jimnastiğinin Türkiye'deki gelişim sürecinde karşılaştığı tepkiler ve güçlükler nelerdir?

1.3. Araştırmanın Önemi

Günümüzde akademik olarak interdisipliner konumu bakımından birçok disiplin ile bağlı bulunan beden eğitimi alanının tarih ile ilişkisi üzerine alanyazında yeterince çalışma yapılmadığı görülmektedir. Atatürk'ün "*Geçmişini bilmeyen geleceğe yön veremez.*" sözünden yola çıkılarak, beden eğitimi ve spor tarihinin, bir parçası olduğu eğitim bilimleri tarihi alanına da katkı sağlayacak şekilde beden eğitiminin ülkemizde geçmişten günümüze uzanan gelişiminin ele alınması önem arz etmektedir. Bu çerçevede Osmanlı Devleti'nin son yüzyılında sıklıkla karşılaştığımız reform hareketlerinden başlayarak, Cumhuriyet öncesi bir dönüm noktası kabul edilen II. Meşrutiyet Dönemi'nden ve beden eğitimi alanında şimdiye kadar yapılan çalışmalardan yola çıkılarak, döneme ilişkin bir kısım daha önce incelenmemiş arşivler ve kullanılmamış arşiv belgeleri, dönem süreli yayınları, telif ve tercüme eserleri ile ulaşılan diğer kaynaklar ışığında literatürdeki eksikliğin bir nebze de olsa giderilmesi hedeflenmektedir. Çalışma kapsamı içerisinde beden eğitimi ve olimpik hareketin Türkiye'deki öncüsü Selim Sırrı Tarcan'ın beden eğitimi ve spor odaklı ayrıntılı biyografisi birincil kaynaklar yoluyla ortaya konularak yaşam öyküsünün eksik parçalarının tamamlanmasına da çalışılmıştır.

Çalışmanın yeni araştırmalara ve araştırmacılara ışık tutacağı, II. Meşrutiyet ve Erken Cumhuriyet dönemi beden eğitimi politikalarının ortaya konulmasının Türk tarihinin bir kesitinde beden eğitiminin bireysel ve toplumsal işlevlerinin anlaşılmasına ve geleceğin beden eğitimi ve spor politikalarının belirlenmesine katkı sağlayacağı ümit edilmektedir.

1.4. Sınırlılıklar

1. Bu araştırma, çalışmanın konusu ve takvimi kapsamında ulaşılan alanyazında yayınlanmış süreli, süresiz yayınlar, telif ve tercüme eserler, arşiv kayıtları ile diğer belge ve bilgiler ile sınırlıdır.
2. Diğer jimnastik akımlarından tamamen ayrı bir kulvarda ve ayrı bir amaçla kendi yolunu çizen “İngiliz Sporu” çalışma kapsamı dışında tutulmuştur.
3. Araştırma, konu bütünlüğü kapsamında 19. yüzyılın ikinci yarısı ila 20. yüzyılın ilk çeyreği ile sınırlıdır.

1.5. Varsayımlar

1. Araştırma takvimi süresinde ulaşılan kaynakların çalışma için yeterli olduğu,
2. Kaynaklardan ve kişisel görüşmelerden elde edilen bilgilerin gerçeği yansıttığı,
3. Araştırmacı ve alan uzmanları tarafından yapılan çevirilerin kelime anlamları ve bütünlüğü bakımından çalışmaya doğru yansıtıldığı varsayılmaktadır.

2. BÖLÜM

MATERYAL VE YÖNTEM

Bu bölümde tez çalışmasına ilişkin araştırma modeli, evren ve örneklem ve veri toplama tekniklerini içeren materyal ve yöntem bilgilerine yer verilmiştir.

2.1. Araştırma Modeli

Bu araştırma, içeriği bakımından nitel araştırma yöntemleri çerçevesinde yapılandırılmış olmakla beraber farklı araştırma modelleri kullanılmıştır. Çalışma geçmişte ya da halen var olan bir durumu, var olduğu şekliyle tanımlamayı amaçlayan “tarama modeli” kapsamında, olayların geçmiş zaman içindeki gelişiminin, geçmişte olanların öğrenilmesi, anlaşılması ve açıklanması amacıyla araştırmacı tarafından ilgili kaynak ve yayınların incelenerek değerlendirildiği “tarihsel araştırma” metodu (Arlı & Nazik, 2004) ile yapılandırılmıştır.

Tarihsel araştırma metodu, yayınlanmamış dosyalar, arşivdeki evraklar, özel ya da resmi kurumlardaki yazışma evrakları, eşya, araç ve ilgili malzemelerin bulunduğu yerlerde incelenmesi, yorumlanması, yabancı dilde ise tercüme edilerek açıklanması ile konuya ilişkin her türlü kayıt, belge, eşya, malzeme ve yapıtları arayıp bulma, okuma ve inceleme, kaydetme ve değerlendirme çalışmalarından oluşan “arşiv tarama” metodu (Arıkan, 1995) ile desteklenmiştir.

Ayrıca kullanılan metodlar, ilgili kişi(ler)den hazırlanan sorular çerçevesinde araştırma amacına bağlı olarak insan kaynağının görüş ve düşüncelerinin öğrenilmesini içeren “görüşme (mülakat)” metodu (Aziz, 1994) ile desteklenmiştir. Sonuç olarak çalışma nitel araştırma yöntemleri kapsamında farklı metodlardan elde edilen verilerin bir bütün haline getirilmesi ile ortaya konulmaya çalışılmıştır.

2.2. Veri Toplama Teknikleri

Çalışmada uygulanan araştırma modeli kapsamında öncelikli olarak literatür taraması yapılarak mümkün olduğunca birincil kaynaklara ulaşılmaya çalışılmıştır. Tarihsel araştırma metodu doğrultusunda ve çalışmanın kapsamı ile alt başlıkların içeriğine göre genel itibarıyla kendi dönemlerinde yazılan kaynaklardan faydalanılmıştır. Bu amaçla Avrupa’da ortaya çıkan jimnastik akımlarına ilişkin olarak 19. yüzyıl kaynakları tercih edilirken, II. Meşrutiyet dönemine ilişkin bölümlerde 20. yüzyılın ilk çeyreğinde yazılmış kaynaklar kullanılmasına özen gösterilmiştir. Elde edilen veriler, konuya modern bir bakış açısı ile yaklaşılması ve anlamlandırılması amacıyla 21. yüzyıl kaynakları ile de desteklenmiştir.

Döneme ait süreli ve süresiz yayınlar ile belge ve dökümanlara ilişkin literatür taraması Milli Kütüphane, Beyazıt Devlet Kütüphanesi, İstanbul Büyükşehir Belediyesi Atatürk Kitaplığı, Gazi Üniversitesi Merkez Kütüphanesi, İstanbul Üniversitesi Merkez Kütüphanesi, İstanbul Üniversitesi Hasan Ali Yücel Eğitim Fakültesi Kütüphanesi, Askeri Müze ve Kültür Sitesi Komutanlığı Kütüphanesi, Milli Eğitim Bakanlığı Talim ve Terbiye Kurulu Kütüphanesi, Türk Tarih Kurumu Kütüphanesi, Türkiye Milli Olimpiyat Komitesi Kütüphanesi, Galatasaray Lisesi Kütüphanesi, İsveç Spor ve Sağlık Bilimleri Okulu Kütüphanesi, İsveç Spor Müzesi Kütüphanesi, İbrahim Yıldırım Özel Kütüphanesi ve Beyazıt Devlet Kütüphanesi tarafından elektronik ortama aktarılan Hakkı Tarık Us Koleksiyonu’nda yapılmıştır.

Çalışmada kullanılan verilerden bir kısmı çeşitli resmi ve özel arşivlerden sağlanmıştır. Bu çerçevede Başbakanlık Osmanlı Arşivleri, Başbakanlık Cumhuriyet Arşivleri, İsveç Ulusal Arşivi, Azade Kent Arşivi ve Azade-Fuat Kent Arşivi’nde çalışmalar yapılmıştır. Ayrıca, Selim Sırrı Tarcan ile yakınlık ya da tanışıklıkları bulunan Fuat Kent, Ahmet Esmen, Refika Tarcan, Besim Tarcan, Hülya Tarcan, Zeynep Bornovalı, Şükran Kuralay, Cevdet Arun, Cem Atabeyoğlu ve Azade Sucuoğlu ile mülakat yöntemi kurallarıyla görüşülmüştür.

Çalışmada kullanılan araştırma metodları kapsamında ulaşılan kaynakların çoğunlukla resmi kaynaklar ve özel arşivlere dayandırılması, tarih çalışmalarında karşılaşılan sorunlardan biri olan kaynaklar üzerindeki kuşkuların azalmasına ve çalışmanın güvenilirliğine önemli ölçüde katkı sağlamıştır.

Elde edilen dökümanlar titizlikle incelenerek çalışma kurgusuna uygun biçimde değerlendirmeye alınmıştır. Araştırmacı Türkçe ve İngilizce kaynak çözümlemelerinin yanında Osmanlıca metin ve belgelerin önemli bir kısmının değerlendirmesini kendisi yapmıştır. Ulaşılan Osmanlıca dökümanlardan araştırmacı tarafından transkripsiyonu yapılamayan belgelerde Prof. Dr. İbrahim Yıldırım, Prof. Dr. Edip Semih Yalçın ve Cevdet Arun'a başvurulmuştur. Almanca metin çevirileri için Prof. Dr. İbrahim Yıldırım, Fransızca metin çevirilerinde Yrd. Doç. Dr. Ramazan Yasin Eker, İsveççe metin tercümelerinde Karl Örsan'dan yardım alınmıştır.

3. BÖLÜM

TÜRKİYE’DE BEDEN EĞİTİMİ AKIMININ ÖNCÜSÜ

SELİM SIRRI TARCAN

Çalışmanın etrafında biçimlendiği Selim Sırrı Tarcan’ın kimliğinin belirginleştirilmesi amacıyla biyografik bir incelemesinin yapılacağı bu bölümde çocukluğundan ölümüne kadar geçen süre zarfında aldığı eğitimi, mesleki görev ve üyelikleriyle beden eğitimi üzerine çalışmalarından bahsedilecektir.

3.1. Çocukluk, Öğrenim ve Spor Hayatı

Selim Sırrı Tarcan, 25 Mart 1874’te Mora/Yenişehir’de, Elazığ’ın Kesrik Köyü’nden uzun lakaplı Miralay Yusuf Bey¹ (?-1877) ile Giritli Yazıcı Selim Efendi’nin kızı Zeynep Hanım’ın (1839-1924) oğlu olarak dünyaya gelmiştir (Tarcan,1946).

Yusuf Bey ilköğrenimini Harput’ta, orta ve yükseköğrenimini İstanbul’da yapmış, binbaşı rütbesiyle Müşir Çerkez Abdi Paşa’nın (?-1880) yaveri olarak Manastır’da görev yaptıktan sonra 1872’de Mora Yenişehir’de Hidayet Paşa’nın maiyetine verilmiş, ardından tekrar Arnavuluk’a, oradan da Karadağ harbine gitmiş ve Bileke’de şehit olmuştur (Tarcan, 1954a). 1859’da Zeynep Hanım ile evlenen Yusuf Bey’in Hürmüz (1860-?) ve İsmet (1862-1878) adında iki de kızı vardır. İsmet 16 yaşında veremden ölmüştür (Tarcan, 1946).

Selim Sırrı’nın annesi Zeynep Hanım, 93 Harbi’nin (1877-1878) kaybedilmesi sonucunda Yenişehir’in Yunanlılara bırakılması üzerine ailesiyle birlikte İstanbul’a göç etmek

¹ Selim Sırrı Tarcan’a ait makaleler ile arşivlerden temin edilen hüviyet örnekleri, hizmet cetvelleri ve günümüz nüfus örneğinin tamamında babasının adı Yusuf Bey olarak geçerken, ATASE arşivlerinde yer alan “Askerlik Safahat Belgesi”nde baba adı “Yusuf Kemal Bey” olarak geçmektedir. Bkz. ATASE, Askerlik Safahat Belgesi [Selim Sırrı Bey], 1312-19.

zorunda kalmıştır (Selim Sırrı Bey, 1330). 1880’de¹ İstanbul’a gelen aile Üsküdar’da önce Kefçedede ardından da Hacıpaşa Hamamı Mahallesi’nde ikamet etmiş, geçirdikleri zor dönemlerde Selim Sırrı’nın dayısı Rıfat Bey kendilerine yardımcı olmuştur. Rıfat Bey’in Yemen’e tayininin çıkması üzerine Zeynep Hanım aileyi dikiş dikerek geçindirmeye çalışmıştır (Tarcan, 1954b).

İstanbul Üsküdar’da Mir-i Ahver mahalle mektebinde bir sene okuduktan (Selim Sırrı Bey, 1330) sonra Ağustos 1881’de annesinin başvurusuyla, Mekteb-i Sultani’de (Galatasaray Lisesi) şehit bir asker çocuğu olduğu için sülüs [üçte bir] ücretle öğrenimine başlamıştır (BOA, MF.MKT., 67-78). Yatılı eğitimin verildiği Mekteb-i Sultani’de Cumartesi ve Pazar günleri izinli olan Selim Sırrı’nın, öğrenci numarası 412’dir (Tarcan, 1946; Tarcan, 1954c).

Jimnastik ile Mekteb-i Sultani’ye başlamasının üçüncü gününde tanışan; Rum mubassırın eşliğinde kırk kadar arkadaşı ile birlikte okulun bahçesindeki ayrı bir binaya girince tavandan sarkan iplerin ucunda salıncaklar, halkalar, duvarlardaki daha önce görmediği aletler, binanın ortasındaki kum havuzunun üzerindeki güllerleri görünce şaşırان ve beden eğitimi öğretmeni Ali Faik Bey’in sınıfa girdikten sonra yaptığı hareketler karşısında hocasına hayran kalan Selim Sırrı’nın jimnastiğe olan ilgisi ([Tarcan, Selim Sırrı], 1922b) ve kendi deyimiyle aşkı o gün doğmuştur (Tarcan, 1953).

Fransız sistemine göre düzenlenmiş programı gereği jimnastik derslerinin birey yönelimli Jahn-Amoros jimnastiği uygulamaları kapsamında yapıldığı Mekteb-i Sultani’de (Yıldıran, 2012b) okuduğu dönemde derslerinde pek başarılı olamamış, sıklıkla yaramazlıklarıyla anıldığı okulunda, belki de başarılı olduğu tek ders olan jimnastikten dönem sonlarında sınıf birincisi olarak ödöl almıştır ([Tarcan, Selim Sırrı], 1922a). Ancak maddi imkansızlıklar sonucunda bitirmesine iki sene kala Mekteb-i Sultani’den ayrılmak zorunda kalmıştır (Selim Sırrı Bey, 1330; Tarcan, 1954e).

1890’da Mekteb-i Sultani’den ayrıldıktan sonra aslında doktor olmak istemesine rağmen (Tarcan, 1954f), Sonbahar’da ablası Hürmüz Hanım’ın eşi Tahsin Bey’in yanında seksen

¹ Selim Sırrı Tarcan Arşivi’nde (Fuat Kent Bağışı Azade Kent Arşivi evrakları arasında) bulunan Selim Sırrı Tarcan’ın karalama mahiyetindeki not defterinin son sayfalarında kendi el yazısı ve Rumi-Miladi tarih hesaplamalarıyla yazdığı otobiyografisinde ilgili tarih 1879 olarak gözükmektedir. Aynı not defterindeki diğer bazı tarihlerin resmi kaynaklarda yer alan tarihlerden 1 sene geride olduğu göz önüne alınarak ve süreli bir yayında muhtemelen yine kendisi tarafından kaleme alınan otobiyografisinin daha güvenilir olacağı düşünüldüğünden, not defteri kaynak olarak kullanılmamıştır.

kuruş maaşla Piyade Dairesi Üçüncü Şube Mukayyit Muavinliği görevine başladığı günün akşamı işten ayrılmıştır. Yüksek eğitimini nasıl yapacağını düşündüğü sıralarda da İkdam gazetesinde gördüğü Mühendishane-i Berri-i Hümayun'a alınacak öğrencilerle ilgili bir ilan üzerine başvurusunu yapıp, sınavları geçerek okula öğrenci olmuştur (Tarcan, 1946).

Mühendishane-i Berri-i Hümayun'da eğitime başladığında kendini ilim ve edebiyat bakımından zayıf, Fransızca'da emsallerinden ileride, jimnastikte ise usta olarak gören Selim Sırrı ([Tarcan, Selim Sırrı], 1922g), kısa sürede jimnastik becerileri ve Mekteb-i Sultani'de olduğu gibi yaptığı yaramazlıklarla okulda tanınır hale gelmiştir. Ancak yeni okulu eskisine göre çok daha disiplinli, verilen cezalar ise çok daha serttir (Tarcan, 1954f). Selim Sırrı, Mekteb-i Sultani'den sonra eğitim gördüğü, hayali ve nazari derslerden oluşan müfredatını lüzümsüz bulduğu yeni okulunu hiç beğenmez ve sonradan bu okulda öğrendiklerinin hayatı boyunca hiçbir işine yaramadığını itiraf eder ([Tarcan, Selim Sırrı], 1922h).

Mühendishane'de okuduğu yıllarda kendini okula adapte edememesi Selim Sırrı'nın okuldan daha çok ilgi duyduğu diğer alanlara yönelmesine sebep olmuştur. Okuldaki jimnastiğin Mekteb-i Sultani'dekinden geride olması, Sultani'den eski spor arkadaşı Rıza Tevfik [Bölükbaşı] (1869-1949) ile birlikte jimnastik ve spora yönelmesini sağlar ([Tarcan, Selim Sırrı], 1922g; Rıza Tevfik, 1328). Harbiye ikinci sınıfta iken müziğe, özellikle de flüte merak duymaya başlar. Beyoğlu'nda bir İtalyan hocadan üç sene boyunca aldığı derslerle bu konuda kendini iyice geliştirir. Okulunu bitirip tayininin çıktığı İzmir'e giderken hocasının kendisine hediye ettiği Ziegler marka flütü¹ (Tarcan, 1954g) ömrünün sonuna kadar yanından ayırmayacaktır.

Haziran 1894'te Sırp Kralı I. Alexander (1876-1903) İstanbul seyahatinde [BOA, Y. EE., 89-22] Mühendishane-i Berri-i Hümayun'u da ziyaret etmiş ve Selim Sırrı bu esnada kendisine bir konuşma yapmıştır. Fransızcasından çok memnun kalan kralın okuldan ayrılmasının ardından Tophane Müşiri ve Mekatib-i Askeriye Nazırı Zeki Paşa'nın elinden ödül olarak altın bir kalem hediye alır (Tarcan, 1946; Tarcan, 1954h). İlerleyen yaşantısında, özellikle II. Meşrutiyet döneminde belki de kendisini bir çok siyasi sorundan

¹ Selim Sırrı Tarcan'ın hatıralarında sıklıkla bahsi geçen flüt, kurulacak sağlıklı bir spor müzesine verilmek üzere torunu Fuat Kent adına Prof. Dr. İbrahim Yıldırım ve Arş. Gör. Tolga Şinofoğlu tarafından muhafaza edilmektedir.

kurtaracak olan Zeki Paşa'nın Selim Sırrı'yı bu vesile ile tanımış olması önemlidir (Yıldıran, 2008b).

Okula başladığında okuduğu Ziya Paşa, Namık Kemal gibi yazarların eserlerinden kapıldığı hürriyetçi fikirlerle kendinde oluşan -belki birazda dayısı Rıfat Paşa'nın Yemen'e sürgünü sebebi ile (Tarcan, 1954d)- dönemin idaresine karşı muhalefetini üçüncü sınıfta iken eline yanlışlıkla geçen Jön Türkler'e ait bazı belgeler ile eyleme geçirerek birkaç arkadaşıyla birlikte Paris'le yazışmaya başlar ve komiteyle iletişime geçer (Tarcan, 1946). Ancak ilerleyen süreçte çevresindeki arkadaş ve tanıdıklarından Jön Türkler'le birlikte anılanların jurnallenerek sürgüne gönderilmeleri üzerine, İzmir'e tayininin ardından siyasetten uzaklaşır (Tarcan, 1954i).

Askeri mühendishaneden mezuniyetiyle başlayan askeri hayatı ve Selim Sırrı'nın II. Meşrutiyet'in ilanının ardından yakaladığı bir fırsatla İsveç'e giderek Stockholm'deki Kraliyet Merkezi Jimnastik Enstitüsü'nde (GCI) aldığı eğitimden çalışmanın ilerleyen bölümlerinde bahsedilecektir.

Mekteb-i Sultani'de tanıştığı jimnastik ve sporun üzerinde yarattığı bağımlılık sonucu, okulun ilerleyen yıllarında mahalleden bir komşusunun bahçesine kurdukları jimnastik aletleri ve onlara katılan birkaçıyla birlikte kendilerinden yaşça büyük Rıza Tevfik'in önderliğinde jimnastik egzersizleri ve uzun yürüyüşler yaparken ([Tarcan, Selim Sırrı], 1922e), bir yandan da Dudullu'ya, Bulgurlu'ya, İçerenköy'e güreş müsabakaları izlemeye gider (Tarcan, 1950a). Annesinin tüm itirazlarına rağmen kendi evinin bahçesine kurduğu barfiks üzerinde en tehlikeli hareketleri düşe kalka yaparak, özendiği ve rol model gördüğü Rıza Tevfik'e benzemeye çalışır ([Tarcan, Selim Sırrı], 1922e).

Mekteb-i Sultani'nin ardından Mühendishane yıllarında da kısa sürede jimnastikteki becerileri ile "Sultanili" olarak tanınmaya ve bahçede yaptığı hareketler ile diğerlerini etrafında toplamaya başlar. Meraklısı olduğu ve okul programında yer almasına rağmen kılıç tutmasını bile bilmeyen jimnastik öğretmenin verdiği eskrim derslerinden bir fayda göremeyeceğine kanaat getirince Beyoğlu'nda İtalyan Lambertini'den eskrim dersleri alır. Paralel, halka ve barfiks aletlerinde uzmanlaştığı jimnastik dışında, spora olan ilgisi Mühendishane yıllarında gittikçe artar: Kuşdili Çayırı'nda İngilizleri takliden futbol oynamakta, Fener deniz hamamında yüzmekte ([Tarcan, Selim Sırrı], 1922g), at binmekte,

kürek çekmekte, güreşmekte ve “manevi evlatlarım” dediği değişik ağırlıktaki güllelerini gittiği her yere taşımaktadır ([Tarcan, Selim Sırrı], 1922h).

Okulunu bitirip tayin olduğu İzmir’e gider gitmez kaldığı barakanın önüne bir barfiks kurarak, güllelerini getirip idmanlarına kaldığı yerden devam eder, talim kılıcı bulamadığı için yaptırdığı tahta kılıçlarla oda arkadaşını da ikna ederek eskrim çalışmalarını sürdürür ([Tarcan, Selim Sırrı], 1922i). Yeni yeni yayılmaya başlayan bisiklet sporunu yapamamayı bir eksiklik olarak gördüğünden, Saint Etienne fabrikasından getirttiği bisiklet ile kısa sürede iki tekerlek üzerinde marifetlerini sergilemeye ve civar köylere seyahatler yapmaya başlamıştır. Ara sıra yaptığı binicilikte kendini pek iyi olarak adlandırmasa da çevresi tarafından diğer sporlardaki becerileri sayesinde iyi bir binici olarak bilinir ([Tarcan, Selim Sırrı], 1922j). İzmir’de bulunduğu dönemde jimnastik ve spordaki becerileri ile kısa sürede tanınarak Sanayi Mektebi, Tilkilik Mektebi ([Tarcan, Selim Sırrı], 1922j) ve İzmir İdadisi’nde jimnastik öğretmenliği yapmaya başladıktan sonra ([Tarcan, Selim Sırrı], 1922i) İzmir’den ayrılmadan bir sene önce birkaç arkadaşı ile birlikte Darülfırfan adında bir okul açar (Tarcan, 1954k) ve Hizmet gazetesinde ilk spor yazılarını Abdülhalim Memduh’un desteğiyle yayınlamaya başlar (Tarcan, 1935).

İstanbul’a döndüğü 1901 yılındaki görev yeri olan Anadolu Kavağı’nda arkadaşlarını ikna ederek çevre istihkâmlardan gelen subaylarla birlikte adeta bir idman kulübü tesis etmiştir. Ağustos 1903’ten itibaren Servet-i Fünun’da spora ilişkin yazılar yazmaya başlamış ([Tarcan, Selim Sırrı], 1922 k), “Terbiye-i Bedeniye Dersleri” başlıklı seri yazıları aynı yıl ve aynı adla kitap olarak yayımlanmıştır. Zeki Paşa ile oluşan ilişkisi sonucunda askeri okullarda jimnastik ve eskrim öğretmenliği yapmaya başlaması üzerine kendisini geliştirmek için eskrim üzerine çeşitli yabancı öğretmenlerden ders almış, Pera Palas’ta gösteri müsabakalarına çıkacak kadar ustalaşmıştır ([Tarcan, Selim Sırrı], 1922m).

Galatasaray Lisesi öğretmeni Mösyö Gouvery (Engin, 2003) ile Büyükkada’da ikamet ettiği dönemlerde tanışması sonucu boks ve alafranga güreş yapmaya başlamıştır. Bunların yanında bisiklet ve jimnastik egzersizlerine devam ederken, Mösyö Gouvery ile Türkiye’deki ilk boks maçını Tepebaşı Millet Bahçesi’nde 21 Eylül 1908 tarihindeki programda yapmıştır ([Tarcan, Selim Sırrı], 1923a). Boks çalışmalarında karşılaştığı çeşitli yaralanmalar üzerine eşinin ısrarıyla bu sporu bir süre sonra bırakmıştır ([Tarcan, Selim Sırrı], 1923a; Tarcan, 1950e). Moda’da arkadaşlarıyla futbol oynamaya gittiği dönemlerde

İngiliz aileler tarafından oynandığını gördüğü ve başlarda arkadaşlarının olumsuz yakıştırmaları nedeniyle pek sıcak bakmadığı tenis sporuna, Büyükkada'daki komşuları vasıtasıyla oynamaya başladıktan sonra büyük ilgi duyarak ([Tarcan, Selim Sırrı], 1923b) yazdığı makalelerde yer vermiş ([Tarcan], Selim Sırrı, 1327a), bu sporun uygulanış biçiminin yanı sıra teknik ve taktik bilgilerini topluma aktarmak amacıyla bir de kitap yazmıştır ([Tarcan], Selim Sırrı, 1926b).

3.2. Askeri ve Siyasi Hayatı

Mekteb-i Sultani'den maddi imkansızlıklar sonucu ayrıldıktan sonra İkdam gazetesinde gördüğü ilanla -muhtemelen parasız yatılı eğitiminden dolayı- Mühendishane-i Berri-i Hümayun'a giren Selim Sırrı'nın askerlik hayatı 5 Mayıs 1893 tarihinde Mühendishane-i Berri-i Hümayun Harbiye Sınıfı'na geçmesi¹ ile başlamıştır. 15 Şubat 1897'de mülazım-ı evvel [üsteğmen] rütbesi ve 1312-19 sicil numarası ile okuldan mezun olduktan sonra, 15 Mart 1897'de Bahr-i Sefid (Çanakkale) Boğazı Torpido Müfrezesi'ne tayin olmuş (ATASE, 1312-19), ardından da İzmir Yenikale İstihkamları'nda görevlendirilmiştir (Tarcan, 1946; Tarcan, 1954j).

İzmir'de kaldığı dönemde ilk yazarlık deneyimlerini yaşamış ve çeşitli okullarda jimnastik öğretmenliği yaparak, kısa sürede şehrin tanınan simalarından biri haline gelmiştir. Nitekim yazdığı yazılardan kendisini tanıyan ve bir iftar vesilesi ile de tanıştığı Selim Sırrı'ya küçük kızını vermek isteyerek ikisini nişanlayan İzmir Vali Muavini Samipaşazade Hasan Bey'in (Tarcan, 1954l), bir süre sonra Şurayı Devlet (Danıştay) azalığına seçilmesiyle de (Tarcan, 1954m) 21 Ekim 1900'de "Fahri Yaveran-ı Hazreti Şehriyari" (Fahri Padişah Yaveri) olmuştur (MEBA, 1914). Bu görevlendirme dönemin şartları içerisinde muazzam bir hayat garantisidir. Selim Sırrı bu rütbenin kendisinin paratoneri olduğundan bahseder (Yıldıran, 2008b). 13 Ocak 1901'de rütbesi yüzbaşılığa yükseltilerek (ATASE, 1312-19) İstanbul'da istihkam alayına geçici olarak tayin edilir. 7 Mart 1901'de

¹ 1877-1878 Osmanlı Rus Savaşı'ndan sonra Zeki Paşa'nın "Mekatib-i Askeriye Nezareti"ne nazır olarak görevlendirilmesinin ardından 1884 yılında Von Goltz Paşa Almanya'dan getirtilerek "Mekatib-i Umumiye Müfettişliği" görevini üstlenmiştir. Von Goltz Paşa Mühendishane-i Berri-i Hümayun'da dahil olmak üzere askeri sınıfları üçer yıllık üç bölüme ayırmıştır: İdadi, Harbiye, Erkan-ı Harbiye (Avcı, 1963). Okula giren öğrencilerin üç yıllık "İdadi Sınıfı"nı bitirerek "Harbiye Sınıfı"na geçtikten sonra asker olarak sicil kayıtları başlamaktadır. Bu sebeple Selim Sırrı Tarcan okula muhtemelen 1890 yılında girmiş olsa da askeri sicili 1893 yılı Mayıs ayında başlamaktadır. Bkz. ATASE, 1312-19, MEBA, 1914.

Bahr-i Siyah Boğazı [İstanbul Boğazı] torpido müfrezesine tayin olduktan sonra 1 Haziran 1902'de İstihkam Alay Merkezi'ne çekilmiş, 29 Nisan 1906'da kolağası olmuştur (MEBA, 1914).

İzmir'den İstanbul'a atanmasını ve padişah yaveri olmasını sağlayan nişanlılığının, baştan beri rütbesini küçümseyerek kendisini istemeyen müstakbel kayınvalidesinin Hasan Bey'e yaptığı baskılar sonucunda bozulmasıyla (Tarcan, 1954n) damat adaylığı döneminde tamamen elini ayağını çektiği siyasete yeniden merak salar ve 1905 sonbaharında yeniden Avrupa'daki Jön Türklerle iletişime geçerek, teşkilat yapmak için talimatlar ister (Çelebi, 2003). Fransız Postanesi'ne sıklaşan gidişlerinin saraya jurnallenmesi sonucu Zeki Paşa tarafından uyarılan ve evinde bulunan tüm evrak, kitap ve risaleleri yakmasına rağmen iki gün sonra Zeki Paşa'nın görevlendirdiği binbaşı Vehbi Bey'in refakat ettiği inzibat memurları tarafından evinde yapılan aramalarda bir şey bulunamamasına rağmen (Tarcan, 1954o) on gün kadar nezarete kalan Selim Sırrı yeniden politikadan uzaklaşmış, değil postaneye uğramak, Fransızca gazete okumaktan bile çekinir olmuştur (Yıldiran, 2009a). Ancak 1907 yılı başlarında arkadaşları Yüzbaşı Nahit ve Çolak Salim'in delaleti ile İttihat ve Terakki Cemiyeti'ne girerek kendi çevresinden de güvendiği kişileri cemiyete üye etmiştir (Tarcan, 1954r).

Dönemde başlayan siyasi hareketlenmeler sonucu, 1908 yılı yaz aylarının öncesinde İttihad ve Terakki Cemiyeti'nin desteğiyle vergi ayaklanmaları şeklinde baş gösteren örgütlü halk direnişlerinin ardından 3 Temmuz'da Kolağası Niyazi Bey'in Resne'de ayaklanmasının etkileri kısa sürede Makedonya'ya yayılmış, ayaklanma saray tarafından kontrol altına alınmaya çalışılmış ancak çabalar netice vermeyince 1876 Kanun-u Esasi'sinin yürürlüğe tekrar girmesini amaçlayan İttihad ve Terakki Cemiyeti 22 Temmuz'da padişaha çektikleri telgrafın cevabını beklemeden 23 Temmuz 1908'de Manastır'da Meşrutiyeti ilan etmiştir (Kansu, 2009). 22 Temmuz'da gelen telgraf ile padişah bütün vükelayı, vezirleri, müşirleri saraya davet edip bir Meclis-i Umumi toplasa da bir karar verilememiş ancak oluşabilecek felaketleri önlemek amacıyla 23 Temmuz akşamı yeniden toplanan mecliste 1-2 çekimser dışında Meşrutiyet'in ilanına karar verilmiştir (Süleyman Tefik, 2011). 24 Temmuz sabahı Matbuat Umum Müdürü vasıtasıyla muhabirlere resmi iradenin bir suretinin dağıtılması ile Kanun-u Esasi'nin yürürlüğe girdiği son dakikada gazetelere gösterişsiz ve resmi bir ifadeyle eklenerek Meşrutiyet sessiz sedasız ilan edilmiştir (Dağlar, 2008). Esas ilham kaynağı 1789 Fransız Devrimi'nde gizli olan hareket, 1789'dakiyle aynı özlemler ve

sloganlar ile kısa sürede sokaklarda kendini göstermeye başlamıştır (Kansu, 1998; Kansu, 2009).

Selim Sırrı Bey, Meşrutiyet'in ilanını 24 Temmuz 1908 Cuma günü ikamet ettiği Büyükkada'da gazetelerden öğrenir. 25 Temmuz Cumartesi günü, hamileliğinin son dönemlerinde olan eşini, durumu üzerine bilgi almak bahanesiyle yanına alıp yakın arkadaşı Doktor Asaf Derviş'e götürür ve ona emanet eder. Çemberlitaş yolu üzerindeki Besim Ömer Paşa'nın konağının karşısındaki evlerin önündeki taş setlerin üzerine çıkarak (Tarcan, 1946), II. Meşrutiyetin ilanı ile birlikte basında da en çok kullanılmaya başlayan istibdatın yasak sözcükleri (Dağlar, 2008), hürriyetten, musavvattan [eşitlik], adaletten ve uhuvvetten [kardeşlik] bahsederek halkı etrafında toplamaya başlar (Tarcan, 1954s). Kısa sürede etrafında toplanan kalabalığı arkasına alan Selim Sırrı, yolda gruba dahil olanlarla birlikte istibdat dönemi bakan ve paşalarına meşrutiyete sadık kalacaklarına dair yemin ettirdikten sonra ([Tarcan], Selim Sırrı, 1324a), havanın kararmaya başlaması ile birlikte "Yıldız'a! Saraya! Saraya!" diye bağırarak kalabalığı saatin ilerlemiş olması bahanesi ve padişaha meşrutiyeti ilan ettiğinden dolayı yazacağını söylediği bir teşekkür mektubu ile ikna ederek oluşabilecek olayların önüne geçmiştir (Tarcan, 1946). Yaklaşık bir saat sonra gelen cevap üzerine (Tarcan, 1954t) dağılan kalabalıkla ertesi gün buluşmak üzere sözleştikten sonra eşini Doktor Asaf Derviş'in evinden alarak Büyükkada'ya döner (Tarcan, 1946).

26 Temmuz 1908'de, gelişen olaylarla ilgili akıl danışmak için Kıbrıslı Mustafa Paşa'nın yanına giden Selim Sırrı Bey, Paşa'nın tavsiyesi ile eski spor arkadaşı Rıza Tevfik ile görüşmeye gitmiş, onu yanına alarak bir gün evvelden toplanan kalabalık ile sözlenilen Harbiye Nezareti Meydanı'na gelip kalabalığın önünde, padişahı görmeye, Yıldız Sarayı'na doğru yürüyüşe geçmişlerdir (Tarcan, 1954u). Tüm çabalara rağmen padişahı göremeyen kalabalık dağılmış, ertesi gün Selim Sırrı Bey askeri okullara meşrutiyet yemini ettirmeye gittiğinde (Tarcan, 1946) Rıza Tevfik'in topladığı kalabalığa nihayet padişah suretini göstermiştir (Tarcan, 1954u).

II. Meşrutiyet'in ilanında ortaya çıkan ateşli hatipler içerisinde tabii jestleri ve mimiklerinin yanında açık Türkçesi ile hitabet örnekleri veren Selim Sırrı Bey (Selim Sırrı Bey Tepebaşı Millet Bahçesi'nde..., 1324) aydınlar tarafından dönemin en iyi hatibi olarak adlandırılmakta (Baltacıoğlu, 1944), etrafında toplanan kalabalık tarafından Fransız

devriminin genç hatiplerine benzetilmekte (Ünaydın, 1949), diğer yandan da neredeyse her akşam başkentin heyecanlı ve coşkulu gençlerine Pera ve İstanbul'un atletik kulüplerinde konferanslar vermektedir (Garnett, 1909). İstanbul'daki Selim Sırrı figürü Avrupa'dan Avustralya'ya kadar uzanan bir yelpazede yurtdışı yayın organlarında da yer almakta, hatipliği ön plana çıkarılarak Meşrutiyet'in ilanının ardından halka önderlik etmesinden (The Sultan's surrender: A dramatic story, 1908) ve Rıza Tevfik ile İstanbul'un en popüler isimleri olarak birlikte olağandışı ağır bir görev yaptıklarından bahsedilmektedir (Perinçek & Odabaşı, 2013). Selim Sırrı Bey, meşrutiyetin başlangıcında üstlendiği İstanbul komiserliği görevi dışında 27 Ağustos 1908'de Polis Mektebi (BOA, ZB., 325-103) ve Jandarma Mektebi müdürlüğüne atanmıştır (Servet-i Fünun, 1324).

Ağustos 1908 başlarında İttihat Terakki'nin idari kadrosu Balkanlar'dan İstanbul'a dönerken (Tarcan, 1946) idari kadrolarının İstanbul'da olmadığı Meşrutiyet'in ilk günlerinde beliren iki atlı kahramanın halk tarafından Enver ve Niyazi Bey olarak düşünülmesi (Muhtar, 1940), sarayın İttihat Terakki'nin temsilcisi olarak sürekli Selim Sırrı ve Rıza Tevfik ile görüşmesi (Tarcan, 1954v), üstlendikleri İstanbul komiserliği görevi (BOA, ZB., 620-113; BOA, ZB., 490-105) şimşekleri üzerlerine çekmiş ve merkeze çağırılarak (BOA, ZB., 620-148) uyarılmalarına sebep olmuştur (Tarcan, 1954v). Selim Sırrı Bey ve Rıza Tevfik'in II. Meşrutiyet'teki tehlikeli girişimleri hem kendi taraftarları hem de muhalifleri tarafından mizah yoluyla hicvedilmiş, dönem dergilerinde sporcu kimliklerine atıfta bulunan karikatürler yayımlanmıştır (Bkz. Kalem, 1324).

22 Ağustos 1908 tarihli "L'Illustration" dergisinin Selim Sırrı Bey ve Rıza Tevfik'in birlikte çekilmiş bir fotoğrafını "İstanbul'un kamu düzeni ve sultanın güvenliğinin komite adına garantörleri Selim Sırrı ve Dr. Rıza Tevfik" alt yazısı ile Niyazi Bey ve Enver Bey'in de fotoğraflarının bulunduğu sayfanın en üstünde ortalayarak vermesi (Selim Sırrı ve Dr. Rıza Tevfik, 1908) ve sonraki 29 Ağustos sayısında da İstanbul'daki liderler içerisinde göstermesi (La révolution Turque, 1908), idari kadroları büsbütün sinirlendirmiş ve ikilinin -özellikle Selim Sırrı Bey'in- komiteden uzaklaştırılmasının yollarını aramalarına vesile olmuştur. Gelişmeler üzerine askerlikle siyasetin birlikte yürüyemeyeceğine kanaat getiren Selim Sırrı Bey cemiyetten istifa ederek siyasetten çekilmiştir (Tarcan, 1954v).

Bunun üzerine beden eğitimine ilişkin çalışmalarına ağırlık vererek özel bir Terbiye-i Bedeniye Mektebi açmıştır (Tarcan, 1954v). 18 Nisan 1909'da beden eğitimi tahsili

yapmak üzere İsveç'e gitmiş (SST/AK, 16 Mayıs 1909), İsveç'te bulunduğu sırada 5 Haziran 1909'da Birinci Ordu İstihkam Zabitanı açığına atanmış, 11 Mayıs 1910'da da İsveç'ten geri dönmüştür (ATASE, 1312-19). İsveç'te aldığı eğitimle orduya çelik gibi subaylar yetiştirme hayaliyle gittiği Mühendishane'de müdürün asker olduğu halde politika ile ilgilenmesinden dolayı İsveç'te bulunduğu sırada kendisini Birinci Ordu açıklarına naklettiğini öğrenmesi üzerine (Tarcan, 1946) istifa dilekçesini vermiş (BOA. İHB., 28-1328/R-259; BOA, BEO, 3744-280793), istifasının kabulüne ilişkin gelen cevap ile de 13 Haziran 1910'da orduyla ilişkisi kesilmiştir (ATASE, 1312-19).

Ordudan yaş olarak erken ayrılması sebebiyle ihtiyat kanunnamesinin üçüncü maddesi uyarınca ihtiyat zabıtlığına nakledilen Selim Sırrı Bey (ATASE, 1312-19) I. Balkan Savaşı sebebiyle ilan edilen seferberlik gereği 19 Ekim 1912 ile 27 Aralık 1912 tarihleri arasında Başkumandanlık Vekaleti Yaverliği'ne tayin edilmiştir (MEBA, 1914). I. Dünya Savaşı esnasında yeniden göreve çağırılmış, Almanya'dan gelen mühimmatların Romanya üzerinden ilaç kutularının altında gizlice yurda sokulması (Güven, 1997) ve Çanakkale Boğazı'na mayın yerleştirilmesi görevlerinde bulunmuştur (Fuat Kent, kişisel görüşme, 27 Ağustos 2008).

3.3. Stockholm'de İsveç Jimnastiği Eğitimi

İzmir'de başlayan yazarlık hayatına ve beden eğitimine ilişkin çalışmalarına, İstanbul'a geldikten sonra dönemin süreli yayınlarında yazdığı makaleler ve kitaplar, çeşitli okullardaki jimnastik ve eskrim öğretmenliği görevleri ile devam etmekte olan Selim Sırrı Bey'in beden eğitimi uygulamaları, İsveç'e gitmeden önce Alman jimnastiği çerçevesindedir. Ülkede yeni yeni bilinirliği oluşmaya başlayan İsveç jimnastiği uygulamalarına ilişkin yazılar zaman zaman süreli yayınlardaki makalelerde kendine yer bulurken Selim Sırrı Bey'in jimnastiğe ilişkin düşünceleri henüz meşrutiyetten önce İstanbul'a dönüşünün ardından gelişen süreçte değişime uğrayacaktır.

1904 yılında İkdâm gazetesinde yazdığı bir makaleye (Tarcan, t.y.), Doktor Kilisli Rifat'ın eleştirel bir makale ile karşılık vermesi sonucunda kendisiyle görüşmeye gitmiş ve sonrasında Doktor'dan edindiği kitaplar ile jimnastik ve sporun bilimsel temeller ile yapılmasının gerekliliğini, aksi taktirde yapılan egzersizlerin vücuda yarardan çok zarar

vereceğinin farkına vararak beden eğitimi öğrenimi görmek üzere İsveç'e gitmeye karar vermiştir (Tarcan, 1954p).

Aradığı fırsatı 1909 yılında, II. Meşrutiyet'in ilanında üstlendiği görevler sebebiyle meşrutiyet yemini ettirdiği erklerle aynı çatı altında olmasının sakıncalı olduğu düşüncesinden yola çıkılarak (Baltacıoğlu, 1944) Harbiye Nezareti tarafından rütbesi binbaşılığa yükseltilerek Paris'e ateşemiliter olarak atanılmak istenmesiyle yakalayan Selim Sırrı Bey, Paris'e değil beden eğitimi öğrenimi görmek üzere İsveç'e gitmek istediğini belirtmiş (Tarcan, 1946) talebinin kabul edilmesi üzerine de Stockholm sefiri ve İsveç Kraliyet Jimnastik Enstitüsü (Gymnastiska Centralinstitutet/GCI) müdürü Törngren ile iletişime geçmiştir (BOA, BEO, 3511-263276). Selim Sırrı Bey'in İsveç'e gidişi aylar öncesinden İsveç basınında da yer bulmuş ve haber "Ny Tidning För Idrott" sayfalarına yansımıştır (Svensk gymnastik i Turkiet, 1909):

Yeni Türkiye'de jimnastiğin orduya ve okullara giriş hareketi başladı. Bu hareketin ruhu, özel yetenekleri olan sempatik genç subay Yüzbaşı Selim Sırrı Bey'dir. Kısa süre önce beden eğitimi öğretimi için bir kurum -Terbiye-i Bedeniye Mektebi / Institut de Culture Physique- oluşturdu. Amacı, İsveç jimnastiğinin değerini deneyimlemek olan Selim Sırrı Bey, ilkbaharda Stockholm'e gelerek İsveç jimnastiği hakkında bilgilenmek niyetindedir.

Yunanistan da dahil olmak üzere Avrupa'nın çeşitli ülkelerinden İsveç'e beden eğitimi tahsili almaya uzmanların gittiğini belirterek öğrenim görmek için Nisan ayından itibaren beş aylık izin isteyen Selim Sırrı Bey'in talebi (BOA, BEO, 3511-263276) Harbiye Nezareti tarafından uygun bulunmuş, masrafları karşılanarak Stockholm'e gönderilmesi kararlaştırılmıştır (BOA, BEO, 3521-264073).

Ülkede beden eğitiminin bilimsel yöntemlerle uygulanmaması hakkındaki endişelerini ve durumun tehlikesi konusunda idari kadroları ikna ederek İsveç'e doğru yola çıkan Selim Sırrı Bey (Athletics in Turkey, 1929), 28 Nisan 1909'da İstanbul'dan hareketle (SST/AK, 16 Mayıs 1909) izlediği Marsilya-Paris-Berlin-Kopenhag güzergâhında (Tarcan, 1946) Mayıs ayı ortalarında Paris'e varmış (SST/AK, 13 Mayıs 1909), Zander Enstitüsü'de dahil çeşitli kurumlarda incelemelerde bulunduktan sonra 24 Mayıs'ta Berlin'e hareket etmiş (SST/AK, 16 Mayıs 1909) ve IOC'nin 27 Mayıs - 2 Haziran 1909 tarihleri arasında Berlin'de düzenlediği toplantıya Türkiye temsilcisi olarak katılmıştır (Discussions et décisions, 1909).

3 Haziran 1909'da Stockholm'e varan Selim Sırrı Bey, Mekteb-i Sultani'den arkadaşı İsveç büyükelçisi Asım Bey ile Maarif, Harbiye ve Hariciye nazırlarını ziyaret ettikten

sonra GCI'ya¹ gitmiş ancak okulun kapalı olduğunu ve Eylül ayında açılacağını öğrenmiştir. Harbiye nazırı tarafından okul açılana kadar kralın maiyet alayında yüzbaşı muavini olarak istihdam edilmesi ve her gün talimlere katılması uygun görülmüştür (SST/AK, 5 Haziran 1909).

1908-1909 öğretim yılı için okulun kapanmış olması sebebiyle Selim Sırrı Bey'in Sonbahar'da başlayacak olan 1909-1910 öğretim yılı için derslere katılımının mümkün olup olmadığının Türk Hükümeti tarafından GCI'ya sorulduğu İsveç Dışişleri Bakanlığı'nın 7 Haziran 1909 tarihli resmi yazısından anlaşılmaktadır (Riksarkivet, E I: 26a). 12 Haziran 1909'da GCI'da yapılan komisyon toplantısı ve Kral'a yapılan sunum sonucunda 25 Haziran 1909'da GCI Yönetim Kurulu tarafından Selim Sırrı Bey'in *“diğerlerinin öğrenimine rahatsızlık vermeden ve engel olmadan dersleri takip etmesinin uygun olacağı”*² yönünde karar alındığı 12 Temmuz 1909 tarihli arşiv belgesinden anlaşılmaktadır (Riksarkivet, E I: 26b). 31 Temmuz 1909 tarihinde yapılan yönetim kurulu toplantısı ile de Selim Sırrı Bey'in GCI'ya kabulüne karar verilmiştir (Riksarkivet, A I: 12). Nitekim İsveç Ulusal Arşivi'nden elde edilen, GCI'nin 1909-1910 öğretim yılı için verilen öğrenci listesi ve öğrenci sınav notları listesinde de yönetim kurulu kararına uygun şekilde Selim Sırrı Bey'in ismi geçmemektedir (Riksarkivet, A II: 2).

Selim Sırrı Bey'in İsveç'te bulunduğu dönemde GCI'daki eğitim programı, öğrencilerin kabul şartları ve vasıfları, ders programları ve mezun öğrencilerin alacakları unvanlar, Selim Sırrı Tarcan'a okul tarafından verilmiş ve muhtemelen yabancı öğrenciler için Fransızca hazırlanmış tanıtım kitabında detaylarıyla verilmektedir (Ek 2).

Selim Sırrı Bey'in öğrenim görmeye gittiği dönemde GCI, üç başöğretmen tarafından yönetilen pedagojik³, askeri ve tıbbi jimnastik departmanlarından oluşmakta ve her başöğretmen, asker kökenli yardımcılar ile bölümünü yönetmektedir. En fazla otuz yaşındaki öğrencilerin kabul edildiği okulda bayanlardan⁴ en az öğretmen okulu diploması istenmektedir. Tüm adayların yüzme bilmesinin zorunlu olduğu eğitim kurumunun öğretim

¹ Selim Sırrı Bey'in öğrenim gördüğü dönemdeki GCI'nın fotoğrafı için bkz. Ek 1.

² Arşiv belgesi temini ve çevirisi esnasında araştırmacıya yardım eden İsveç Spor Müzesi Direktörü ve İsveç Spor Tarihçileri Derneği Asbaşkanı, spor tarihçisi Karl Örsan'ın belge yorumuna göre, Selim Sırrı Bey derslere öğrenci olarak değil “gözlemci” olarak katılmış olmalıdır.

³ GCI'da pedagoji bölümü erkek öğrencilerinin bir ders fotoğrafı için bkz. Ek 3.

⁴ GCI'da döneme ilişkin bayan öğrencilerin bir ders fotoğrafı için bkz. Ek 4.

süresi üç yıl iken, bayanlar okulu eskrim ve askeri jimnastikten muaf oldukları için iki yılda tamamlayabilmektedirler. 1 Eylül ila 15 Mayıs arası eğitim veren kurumun mezunları öğrenim sürelerine göre; bir yıllık eğitim sonunda eğitmen, iki yıllık eğitim sonunda tıbbi jimnastikçi ve üç yıllık eğitim sonunda jimnastik öğretmeni unvanını almaktadır. Yabancı öğrencilerin kayıt yapabildiği okulda yatılı öğrenci bulunmamaktadır (GCI, 1902).

İsveç’e gidişinden kısa bir süre sonra İsveç Kralı V. Gustaf (1858-1950) ile tanışan (SST/AK, 3 Temmuz 1909), sonraları hayatında tanıdığı en kibar insan olarak tanımladığı Kral ile birlikte tenis oynayan (Tarcan, 1950f) ve kraliyet balolarına iştirak eden Selim Sırrı Bey (Tarcan, 1946) yurda dönüşünden sonra da Kral ile ilişkilerini koparmamış, 1912 yılında katıldığı Stockholm Olimpiyatları’nın ardından da Kral tarafından “Vasa Nişanı” ile ödüllendirilmiştir (BOA, İ.TAL., 497-1330/Ş-26; BOA. BEO, 4067-305008).

Selim Sırrı Bey, İsveç’te bulunduğu süre zarfında İstanbul’daki tanınmış süreli yayınlara İsveç intibalarını aktardığı makaleler göndermiştir. Bunlardan en önemlisi Şehbal dergisinin 6. ila 21. sayıları arasında 13 sayıda yayınlanan “İsveç Hatıraları” serisidir. Şehbal’in altıncı sayısında yayınlanan ilk makalesinde Stockholm’ü okuyucularına tasvir ederek özellikle şehrin her tarafında karşılaştığı modern teknolojinin günlük hayata yansımalarını ve kültür hayatını aktarmıştır ([Tarcan], Selim Sırrı, 1325a). Sonraki makalelerinde okullarından, eğitim sisteminden ([Tarcan], Selim Sırrı, 1325b; [Tarcan], Selim Sırrı, 1325j), yükseköğrenimden ([Tarcan], Selim Sırrı, 1325f) ve beden eğitiminin okul programlarındaki öneminden ([Tarcan], Selim Sırrı, 1325e; [Tarcan], Selim Sırrı, 1325j), askerlik ve askeri spor müsabakalarından ([Tarcan], Selim Sırrı, 1325c), kış sporlarından ([Tarcan], Selim Sırrı, 1325l), kadının toplumsal konumundan ([Tarcan], Selim Sırrı, 1325e), kültürel yaşantıdan ([Tarcan], Selim Sırrı, 1325d), sağlık uygulamalarından ([Tarcan], Selim Sırrı, 1325g), sivil toplum kuruluşlarından ve çalışmalarından ([Tarcan], Selim Sırrı, 1325i; [Tarcan], Selim Sırrı, 1325k), İsveç’in el sanatlarından ([Tarcan], Selim Sırrı, 1326a) ve sergilerinden ([Tarcan], Selim Sırrı, 1325b) bahsetmiştir.

“İsveç Hatıraları” serisinin ardından ilk makalesinde de eğitim gördüğü GCI hakkında geniş bilgi vermiştir ([Tarcan], Selim Sırrı, 1326b). Makalelerin genel çerçevesine bakıldığında Selim Sırrı Bey’in gördükleri karşısında büyük gıpta ve hayranlık duyduğu,

İsveç kültürünün ise en önemli etkilendirme kaynaklarından biri olduğunu söylemek mümkündür.

İsveç'e gelirken Paris'teki şubesine uğradığı ve kendisinde İstanbul'da bir şube açarak, özellikle çocukların sağlığı üzerinde çalışma fikrini uyandıran Stockholm yakınlarındaki Zander Enstitüsü'nü ziyaret etmiş, Dr. Jonas Gustaf Wilhelm Zander (1835-1920) ile bizzat tanışmış, senatoryumda gördüğü uygulamaları ve hayranlığını Şehbal'de yazdığı makalesine aktarmıştır ([Tarcan], Selim Sırrı, 1325h). Zander'den tıbbi jimnastik dersleri alan Selim Sırrı Bey (SST/AK, 3 Temmuz 1909), İstanbul'a dönüşünde Şehbal dergisine verdiği özel ilanda okuyuculara kendini şöyle tanıtmıştır (Selim Sırrı Bey, 1326).

“Muallim Selim Sırrı Bey

İsveç usûlü jimnastik dersi vermekte olduğu gibi hasta olanlara da tıbbi jimnastik yaptırmaktadır.

Adres: Büyükkada'da Selim Sırrı Bey”

İsveç'ten 11 Mayıs 1910'da yurda döndüğünde (ATASE, 1312-19) kendisindeki anlayış değişikliğini “İsveç'e pazılarımıla gittim, kafamla döndüm” ifadesiyle açıklayan Selim Sırrı Bey ([Tarcan], Selim Sırrı, 1932b; Tarcan, 1954r), İsveç'te sadece jimnastiğin bilimsel esaslarının farkına varmamış, burada keşfettiği ve sosyal hayatın vazgeçilmez bir parçası olduğunu gördüğü halk danslarının Türkiye'de de geliştirilmesi fikrine kapılmış ve bunu gerçekleştirmiştir (Yıldırım, 2008b).

İsveç'ten dönüşünden sonra bizzat Kral Gustaf tarafından kendisine imzalı bir portresi gönderilen ve hayatının sonuna kadar İsveç ve İsveçlilerle olan ilişkilerini sürdüren Selim Sırrı Tarcan, İstanbul'da İsveç başkonsolosluğunda yapılan program ve baloların sürekli davetlisi olmuş, İsveç ile ilişkili aktivitelere katılmış ve İsveçliler tarafından da her zaman sevgi ve saygı görmüştür (Fuat Kent, kişisel görüşme, 28 Ağustos 2008). Nitekim, İsveç'ten dönüşünden yaklaşık 30 yıl sonra, 31 Kasım 1947'de Fenerbahçe ile AIK Stockholm arasında İnönü Stadı'nda yapılan özel maç öncesi AIK takımının sporcuları Selim Sırrı Tarcan'a bir buket takdim etmişlerdir (Fenerbahçe İsveç takımını 2-0 yendi, 1947).

3.4. Beden Eğitime Yönelik Mesleki, İdari, Bilimsel ve Kültürel Görev ve Faaliyetleri

Mühendishane-i Berri-i Hümayun’u bitirdikten sonra fen ve ilime ait tüm kitaplarını yakarak, çantasında sadece Rousseau’nun Emile’i ve Alexander Dumas’nın Üç Silahşörleri ile İzmir’e doğru yola çıkan Selim Sırrı Bey ([Tarcan, Selim Sırrı], 1922i), kendisini adam ettiğini söylediği İzmir’de, daha önce oraya sürülmüş birçok diğerlerinin yanında, dönemin aydınlardan biri olan Abdülhalim Memduh ile tanışır. Onun yönlendirmesi ile Fransız sosyal düşünür Edmond Demolins’in “Anglo-Saksonlar’ın Üstünlüğü Nereden Geliyor” (A quoi tient la supériorité des Anglo-Saxons) isimli kitabının bir kısmını tercüme ederek Hizmet gazetesindeki ilk yazısını yayınlar ve yazarlık hayatının başlangıcını yapar (Tarcan, 1935).

Bu kitap Selim Sırrı Bey’in bütün zihinsel dönüşümünü sağlayacak olan gelişiminin başlangıcı olur ve çok etkiler. Demolins “Le Play” okulunun öğrencisi ve temsilcisidir. Selim Sırrı Bey, İzmir’de bulunduğu dönemde batı klasiklerini okuyarak bazı çevirileri Hizmet gazetesinde yayınlamaya devam eder. Bunlar doğrudan sporla ilgili olmasa da zamanla spora ilişkin yazılarını da Hizmet gazetesinde yayınlar (Yıldıran, 2008b).

İzmir’de yazdığı yazılar ile jimnastik ve spor uygulamalarıyla kısa sürede tanınarak Abdülhalim Memduh’un desteğiyle Sanayi Mektebi, Tilkilik Mektebi ([Tarcan, Selim Sırrı], 1922j) ve İzmir İdadisi’nde jimnastik öğretmenliği yapmaya başlar ([Tarcan, Selim Sırrı], 1922i). İzmir’den ayrılmadan bir sene önce birkaç arkadaşı ile birlikte Darülfırfan adında bir okul açar (Tarcan, 1954k). Darülfırfan ve Sanayi Mekteplerinin Fransızca dersleri için hazırladığı ve “Hamidiye Mekteb-i Sanayi ve Darülfırfan Fransızca Muallimi Selim Sırrı” unvanı ile 1900’de yazıp 1902’de yayımlanabilen “Nel Usulünde Fransızca Tahsili” ilk çeviri kitabıdır ([Tarcan], Selim [Sırrı], 1902).

Kitapsız gittiği İzmir’in kendisini okur yazar yaptığını, okumanın ve araştırma yapmanın keyfini burada öğrendiğini, Batı düşünürlerini ve klasiklerini okudukça düşünce ve değerlendirmelerini değiştirdiğini söyleyen Selim Sırrı Bey’in İstanbul’a dönüşünde en kıymetli eşyaları iki yüz cildi bulan kitaplarıdır. Ancak bunların arasında beden eğitime dair hiç kitap yoktur. Zira bu dönemde jimnastiğin kitabının olamayacağını, jimnastiğin okunmayıp, yapılacağını zannetmektedir ([Tarcan, Selim Sırrı], 1922k).

İstanbul'a geldikten sonra jimnastik ve spora ilişkin devam eden çalışmaları neticesinde öğrencilik yıllarından tanıdığı Mekatib-i Askeriye Nazırı Zeki Paşa'nın dikkatini çeker ve oğlu Sedat'ın özel jimnastik öğretmeni olarak görevlendirilir ([Tarcan, Selim Sırrı], 1922k). Sene sonunda Sedat'ın Alman uzmanlar tarafından yapılan sınavlarında jimnastikteki başarısının Zeki Paşa'ya aktarılmasıyla, Zeki Paşa, Selim Sırrı Bey'i Mühendishane-i Berri-i Hümayun ve Hendese-i Mülkiye'ye jimnastik ve harbiye sınıflarının eskrim öğretmeni olarak atar ([Tarcan, Selim Sırrı], 1922L).

Dönemin tanınmış süreli yayınlarından Servet-i Fünun'da ilk makalesini 24 Temmuz 1319 nüshasında ([Tarcan, Selim Sırrı], 1922k) Alman jimnastiğine ilişkin içeriği ile "Mühendishane-i Berri-i Hümayun ve Hendese-i Mülkiye Mektepleri jimnastik muallimi Yüzbaşı Selim" imzasıyla yayınlamıştır ([Tarcan], Selim Sırrı, 1319a). Bir süre sonra öğretmenlikteki başarıları ile Aşiret Mektebi'ne (Tarcan, 1950g) ve Darüşşafaka'ya jimnastik öğretmeni olarak atanır (BOA, MF.MKT., 1056-20). Toplumda beden eğitime ilişkin bilinç ve farkındalık oluşturma çabaları içerisinde İstanbul'un tanınan süreli yayınları Servet-i Fünun ve İkdam'da yazdığı makalelerin (Yıldıran, 2008b) yanında 1902-1904 yılları arasında "Terbiye-i Bedeniye" serisi¹ kitaplarını yayımlar.

Mühendishane'de eskrim öğretmenliği yaptığı dönemde kendini geliştirmek için Beyoğlu'nda yabancı öğretmenlerden aldığı dersler esnasında dönemin en tanınmış eskrim ustalarından Luigi Barbasetti'ye (1859-1948) bir mektup yazarak eskrimin temel tekniklerini anlatan kitabını çevirme izni alır ve eseri tercüme eder. Eserini yayınlayacağı sırada yeni neşredilen bir yayının aynı kitabın tercümesi olduğunu ve izin alınmadan, çevirenin kendi adına bastırıldığını görünce² kitabı yayınlamaktan vazgeçer ve öğrencileri için ders notu olarak kullanır³ ([Tarcan, Selim Sırrı], 1922m).

Meşrutiyet'in ilanı ile üstlendiği etkin görevler nedeniyle İttihat Terakki'nin idari kadrosunun tepkilerini üzerine çekmesi sonucu yaşanan siyasi çekişmelerin ardından

¹ Selim Sırrı [Tarcan]. (1319). *Terbiye-i bedeniye, 1. Kitap*. İstanbul: Matbaa-i Ahmet İhsan ve Şürekası; Selim Sırrı [Tarcan]. (1320). *Terbiye-i bedeniye, 2. Kitap*. İstanbul: Matbaa-i Ahmet İhsan ve Şürekası; Selim Sırrı [Tarcan]. (1321). *Terbiye-i bedeniye, 3. Kitap*. İstanbul: Artin Asaduryan Şirket-i Mürettebiyye Matbaası.

² II. Meşrutiyet ve Erken Cumhuriyet döneminde yabancı eserlerin, eser sahibinin izni olmadan çevrilmesi ve çevirmenin kendi adı ile bastırılması durumu sıkça rastlanılırken, Selim Sırrı Tarcan'ın eser sahibinden izin alması, telif haklarına riayet ettiğini göstermesi bakımından önemli ve erdemli bir davranıştır.

³ Bahsi geçen çevirinin orijinali için bkz. SST/A-FK, Muallim Barbasetti. (1323). *İtalyan Usul-ü Mübarezesi*, (Kolağası Selim Sırrı, Çev.).

cemiyetten istifa ederek en büyük emeli olan beden terbiyesi mektebini açma girişimlerine başlar. Mektebi açmak için gerekli parayı toplamak amacıyla önce eşinin mücevherlerini rehin vermiş (Tarcan, 1946), ardından da beden eğitime ilişkin dizi konferanslarının ilkinin 18 Eylül 1908’de Tepebaşı Millet Bahçesi’nde düzenlemiştir¹. Konferans programı şu şekildedir (Terbiye-i Bedeniye Mektebi ve spor konferansı, 1324a):

Jimnastik ve eskrim muallimi Selim Sırrı Bey ile Doktor Rıza Tevfik Bey tarafından İslam, Hristiyan ve Musevi gençlerinin terbiye-i bedeniyelerine hadim olmak üzere tesisi mukarrer olan Terbiye-i Bedeniye Mektebi’nin küşadına medar olmak için İngiliz, Alman ve İsveç jimnastikleri ile güreş, eskrim, futbol, tenis vesaireye dair tertip ettikleri konferansların birincisini Eylül’ün 4. Cuma günü öğleden sonra Tepebaşı Millet Bahçesi’nin yazlık tiyatrosunda vereceklerdir.

Program berveç-i âtîdir:

- 1- Riyazat-ı cismaniyyenin tarihi ve hali hazırı hakkında bir fikri icmal: Muallim Selim Sırrı Bey.
- 2- Yeni İtalyan usulünde kılıçla mübareze: Roma Kılıç Mektebi’nden mezun muallim Sarluzi ile Selim Sırrı Bey arasında.
- 3- İngiliz usulünde yumruk dövüşü ile Fransızların savleti [hücumu] hakkında bir mütalaa: Mösyö Juery tarafından.
- 4- İngiliz boks: Selim Sırrı Bey’le Mösyö Juery arasında.
- 5- Alaturka ve alafranga güreşler ve bu güreşlerin tesirat-ı fizyolociyesi: Doktor Rıza Tevfik Bey tarafından.
- 6- Alafranga güreş: Mösyö Juery ile Mösyö Karociyeri arasında.

Yarınki Cumartesi gününden itibaren mevki-i fûrûhta çıkarılacak olan biletler Tepebaşı Bahçesi gişesi ile Bab-ı Ali caddesinde, Kitaphane-i İslam ve Askerî’de, İkdâm, Servet-i Fünun, Sabah idarehanelerinde bulunur.

Biletlerin fiyatı birinci, ikinci, üçüncü sıra koltuklar 60, dördüncü, beşinci sıra koltuklar 40, estalar 20, antre 10 kuruştur.

Açılana kadar çeşitli süreli yayınlarda ilanlar verilerek isteklileri için çağrıda bulunulan² mektebin nizamnamesi ise Serbesti gazetesinde yayınlamıştır. Nizamnameye göre, bir müdür iki mütehassıs ve bir doktorun idaresindeki mektepte İsveç ve Alman jimnastikleri, kılıç, düello meci, boks, güreş ve nişan talimleri yapılacaktır. Yedi yaşından altmış yaşına kadar her sınıftan halkın katılabileceği mektepte, ilerleyen dönemlerde on iki yaşından

¹ Konferanslar dizisine ilişkin diğer haber ve ilanlar için ayrıca bkz.: Terbiye-i Bedeniye Mektebi ve spor konferansı, *İkdâm*, 2 Eylül 1324b; Terbiye-i Bedeniye Mektebi ve spor konferansı, *İkdâm*, 3 Eylül 1324c; Terbiye-i Bedeniye Mektebi ve spor konferansı, *İkdâm*, 4 Eylül 1324d; Selim Sırrı Bey’in konferansı, *İkdâm*, 9 Eylül 1324; Spor konferansı, *Servet-i Fünun (Sabah Nüshası)*, 9 Eylül 1324, s. 3; Birinci konferans, *Resimli Kitap*, Kanunuevvel 1324, 1(4), 395-396.

² Mektebin açılışı öncesi Selim Sırrı Bey’in heveskerana yaptığı çağrılar için bkz. Muallim Selim Sırrı Bey’in Rıza Paşa Yokuşu’nda kâin Terbiye-i Bedeniye Mektebi, *Musavver Muhit*, 27 Teşrinisani 1324a, 1(2), 97; Muallim Selim Sırrı Bey’in Rıza Paşa Yokuşu’nda kâin Terbiye-i Bedeniye Mektebi, *Musavver Muhit*, 18 Kanunuevvel 1324b, 1(9), 145.

itibaren kız çocukları içinde bir şube açılması planlanmaktadır. Öğrenciler, ilgi alanlarına göre dört sınıfa ayrılmış ve ücretlendirilmiştir. Her sınıf için takip edilecek programlar açıklanırken, okula düzenli katılımcı kaydı olan öğrencilerden üç senelik eğitim alanlara diploma verileceği bilgisi aktarılmıştır. Sene sonu yapılan müsabakaların birincilerinin ödüllendirileceği nizamnamede belirtilmiştir. Tüm teçhizatın okulda eksiksiz bulunmasından dolayı öğrencilerin herhangi bir malzeme temin etmelerine gerek olmadığı gibi yalnız teçhizata zarar veren ya da kıranlardan ücreti tahsil edilecektir. Yeterli sayıda öğrenciden talep gelirse tenis, golf ve futbol şubelerinin de açılacağı mektepte, isteyen öğrencilere talepleri doğrultusunda Avrupa'dan alet ve edevat getirtilecektir (Selim Sırrı Bey'in..., Serbesti, 1324) (Ek 5).

Türkiye'nin beden eğitimi ve spor alanında ilk kurumsal yapılanma deneyimi olan özel Terbiye-i Bedeniye Mektebi'nin, dönemin seçkinleri huzurunda Prens Sabahattin'in konuşmasıyla yapılan açılışı yerli ve yabancı basında büyük yankı uyandırmıştır. Aylar süren kuruluş sürecinin medya kanalıyla kesintisiz olarak topluma yansıtılması ve alınan olumlu geri bildirimler, beden eğitimi öğretiminin gerekliliği üzerine ciddi bir farkındalık ortamı yaratmış olmalıdır (Yıldıran, 2012b). 20 Aralık 1908'de yapılan açılış (Ali Kemal, 1324; Ecole de culture physique, 1908) kamuoyunda yankı uyandırmış (Tout vient a point, 1324), bir hafta sonra, 28 Aralık 1908'de Mekteb-i Sultani müdürlüğüne getirilen Tevfik Fikret, jimnastik derslerinin ıslahı için Selim Sırrı Bey'i okula davet etmiştir (Andı, Taşcıoğlu & Yorulmaz, 1999). İsveç jimnastikleri, eskrim, kürek çekme, askeri talimler ve nişancılık eğitimi ile başlayan eğitime (İstanbul'da Rıza Paşa..., 1324; İlan-ı mühim, 1324) daha sonra Ahmet Bey'in öğretmenliğinde güreş dersleri de eklenmiştir (Resimli Kitap, 1325).

Selim Sırrı Bey'in çeşitli spor branşlarında uzman kişileri etrafında toplayarak 1908 gibi erken bir tarihte böyle bir özel okulu açabilmesi geniş çevresinin ve bu çevredeki etkisinin bir göstergesidir. Dönemin önemli kişileri davet edilerek açılışı yapılan bu okulun gereken ilgiyi görememesinin nedeni olarak ise, okulun açılışından birkaç ay sonra Selim Sırrı Bey'in İsveç'e gitmesi gösterilebilir. Okulun Selim Sırrı Bey'in İsveç'teyken ve dönüşünün ardından eğitime devam ettiği süreli yayınlardan anlaşılmaktadır. Nitekim Selim Sırrı Bey, İsveç'e gidişi esnasında girdiği dersleri başka öğretmenlere aktararak mektebin İsveç'te bulunduğu süre zarfında açık kalmasını sağlamaya çalışmıştır (Selim Sırrı Bey, 1909). "Futbol" dergisinde 1910 yılı Kasım ayında yayınlanan bir makalede de,

bütün çabalara rağmen okula az sayıda öğrencinin devam ettiği ve durumun hayretle karşılandığı (Y. R., 1326) bilgisi verilmesinden yola çıkılarak -okulun kapanış tarihi tam olarak bilinmese de- 1910 yılı sonlarına kadar açık kaldığı tahmin edilmektedir.

İsveç'ten dönüşünden kısa bir süre sonra askerlikten istifa etmesiyle 13 Haziran 1910'da orduyla ilişkisi kesilen Selim Sırrı Bey (ATASE, 1312-19), Temmuz başlarında dönemin Maarif Nazırı Emrullah Efendi ile karşılaşmış, kendisine neden sivil kıyafetler ile dolaştığını soran Nazır'a askerlikten istifa ettiğini anlatmıştır (Tarcan, 1946).

Emrullah Efendi (1859-1914), 12 Ocak 1910'da Maarif Nazırı olarak atanmasının ardından eğitimin en önemli sorunlarından birinin denetim (teftiş) olduğu düşüncesinden yola çıkmış, “vazifesiz memuriyetler” konumuna düşmüş müfettişlik kurumunu reforma tabi tutarak hemen birçok yeni denetleyici atamış, görevleri hakkında yönetmelik hazırlamış, maaşlarını yeniden düzenlemiştir (Ergün, 1982a). Selim Sırrı Bey, Emrullah Efendi ile karşılaşmasının üzerinden bir hafta geçtikten sonra aldığı tezkere ile tüm Osmanlı vilayetleri beden eğitimi müfettişliği görevine atanmıştır (Tarcan, 1946);

“İstanbul vilayeti inzıam ile bil'umum vilayati Osmaniye mekatibinin Terbiye-i Bedeniye müfettişliğine iki bin kuruş maaşla tayin kılınmış olduğunuzdan hemen ifayı vazifeye mübaşeret etmek üzere Nezaret'e gelmeleri mütemennadır efendim.

14 Temmuz 1326, Maarif-i Umumiye Nazırı Emrullah”

Tezkereyi almasının ardından Maarif Nazırı Emrullah Efendi ile görüşmeye gittiğinde, aralarında çeşitli kaynaklarda da sıklıkla alıntılanan şu konuşma geçer (Tarcan, 1946):

Soluğu Nezaret makamında aldım. Teşekkür ettim. Sonra:

“Fakat Efendim, neyi teftiş edeceğim? Galatasaray'dan başka hiçbir sultanide jimnastik dersi yok! Hele kız mekteplerinde bu dersin adı bile bilinmiyor!” dedim.

Emrullah efendi şu cevabı verdi:

“Azizim, sen hem müfettiş, hem de müessis olacaksın. Erkek Muallim Mektebi'nde ıslahat yaptık. Programına haftada iki defa beden terbiyesi dersi koyduk. Orada sen ders verip muallim yetiştireceksin. Kız mektepleri içinde sonra düşünüyoruz.”

Selim Sırrı Bey, 1620 sicil numarası ile 27 Temmuz 1910 günü İstanbul Vilayeti Terbiye-i Bedeniye Müfettişliği görevine 2000 kuruş maaşla başlar (MEBA, 1932). Bu, II. Meşrutiyet'e kadar devam eden ve jimnastiğin “Jahn-Amoros” usulüne göre uygulandığı “birey yönelimli” sürecin, artık yerini “kitle yönelimli” “İsveç jimnastiği” anlayışına terk etmesi anlamına gelmektedir. Eğitimde yenileşme ortak paydasında hemfikir, ancak yöntemler konusunda farklı düşüncelere sahip aydınlar arasında Selim Sırrı Bey'in tarihi misyonu böylece başlamıştır (Yıldıran, 2012b).

Öğretmen yetiştirme sorumluluğu ise Eylül 1908’de Darülmuaallimîn-i İbtidaiye (Erkek İlköğretmen Okulu) ve Kasım 1908’de Darülmuaallimîn-i Âliye (Erkek Yüksek Öğretmen Okulu) müdürlüğüne tayin edilen Mustafa Satı Bey’dir. Eğitimi bedensel, zihinsel, ruhsal ve ahlaki gelişimin sağlıklı bir bileşeni olarak gören, Türkiye’nin ilk çağdaş pedagoji kitabı olan “Fenn-i Terbiye”nin yazarı Satı Bey, beden terbiyesi, fikir terbiyesi ve ahlak terbiyesi olmak üzere üç temel bölümden oluşan eserinde beden eğitimi dersleri konusunu işlerken buna en iyi örneğin İsveç jimnastiği olduğunu belirtmektedir (Gündüz, 2010). Selim Sırrı Bey, beden eğitimi öğretim yöntemleri konusunda aynı fikirleri paylaştığı Mustafa Satı Bey’in müdürlüğü döneminde İstanbul Darülmuaallimini’nde yardımcısı Feridun Bey ile beden eğitimi derslerini bizzat vermeye başlar¹ (Binbaşıoğlu, 1995).

Selim Sırrı Bey, Kasım 1910 başından itibaren idadi ve sultanilerde beden eğitimi dersine giren öğretmenlere takip edilecek usulü öğretmek üzere Darülmuaallimin’de haftada bir gün bir saat ders vermeye başlar (BOA, MF.MKT., 1163-61). Aynı zamanda İstanbul’un çeşitli okullarından gelen beden eğitimi öğretmenlerine derslerde takip edilecek usul olarak İsveç jimnastiği dersleri vererek formatör öğretmenlik yapan Selim Sırrı Bey’in, İsveç jimnastiğinin yaygınlaştırılmasına ilişkin ilk adımları müfettişlik görevine getirilmesinin hemen ardından attığı görülmektedir. Eylül 1911’de Maarif Nezaretine sunduğu idadi, sultani ve darülmuaallimindeki beden eğitimi derslerine ilişkin “Umum Mekatib-i İdadiye, Sultaniyyeler ve Darülmuaalliminlerde Terbiye-i Bedeniye Derslerine Mahsus Talimat”, 14 Ekim 1911’de kabul olunarak uygulamaya sokulmuş, ders kitabı ihtiyacını karşılamak için Selim Sırrı Bey tarafından 1327’de yazılan “Terbiyevi İsveç Jimnastikleri ve Mektep Oyunları” 7 yaşından 12 yaşına kadar kız ve erkek okul çocukları için hazırlanmış ve aynı tarihli kararnamede ders kitabı olarak belirlenmiştir (BOA, MF.MKT., 1175-95). Tedrisat-ı İbtidaiye Dergisi ise ilgili kitabın bütün öğretmenler tarafından temin edilmesini tavsiye etmektedir (Yeni kitaplar: Terbiyevi İsveç jimnastikleri ve mektep oyunları, 1327).

Selim Sırrı Bey kısa bir süre Darülfünun’a bağlı tıp fakültesinde de öğretmenlik yaparak bel kemiği hastalıkları ile kırık ve çıkıkların tedavisi çerçevesinde tıbbi jimnastik derslerine girerken², Perşembe günleri Darülfünun’da seri konferanslar vermeye

¹ Darülmuaallimin’de bir ders fotoğrafı için bkz. Ek 8.

² Selim Sırrı Bey’in Darülfünunda verdiği bir tıbbi jimnastik dersi fotoğrafı için bkz. Ek 9.

başlamıştır (Tarcın, 1946). Darülfünun'da verdiği konferanslar ile öğrencilerin kısa sürede ilgisi ve saygısını kazanarak 1911 Kasım'ında, sonraları Türk sporunun önemli figürlerinden biri olacak olan Burhanettin'in de [Burhan Felek (1889-1982)] aralarında olduğu bir grup öğrenciyi Kadıköy'de Fenerbahçe Stadi'na götürerek burada gençlere bir spor kulübü kurulmasının önemi ve gerekliliğinden bahseden bir konuşma yaptıktan sonra nizamnamesi orada hazırlanan "Darülfünun Gençleri Terbiye-i Bedeniye Kulübü" kurulmuştur (Burhaneddin, 1327). Maddi imkansızlıklar sebebiyle bu kulübün ömrü ancak bir sene olmuştur (Tarcın, 1950d).

22 Haziran 1911'de 2500 kuruş maaş ile Maarif Nezareti Terbiye-i Bedeniye Müfettişi olan Selim Sırrı Bey (MEBA, 1932), Avrupa'daki bilimsel gelişmeleri takibe devam ederek 7-10 Temmuz 1911 tarihleri arasında Odense/Danimarka'da düzenlenen "Uluslararası Beden Eğitimi Kongresi"ne gönderilmek üzere Hükümet'e, bir sene önce Brüksel'de toplanan kongreye beden eğitiminden manen ve maddeten pek az haberdar olan birinin gönderilmesinden de şikayetçi olarak, başvurur (BOA, HR.HŞM.İŞO., 236-105). Kabul olunan başvurusu üzerine (BOA, İ.MMS., 138-1329/R-15) kongreye gönderilir (BOA, BEO, 3888-291563; BOA, BEO, 3891-291765; BOA, BEO, 3892-291866) ve kongrede bir oturumun başkanlığı yapar (Procés-Verbal du congrés international de l'éducation physique, 1911).

Selim Sırrı Bey, kadının kamusal alana çıkarılması çabaları çerçevesinde kız öğrenciler için beden eğitimi uygulamaları üzerinde özellikle durmuştur. Bu amaçla ilköğretim öğretmenlerinden yüz kadar kadına ders vermeye başlamış, otuzlu yaşlarında bir erkeğin hanımlara ders vermesinin yaratacağı dedikodulardan korktuğundan dersi gerekli şartlar altında işleyememesi üzerine öncelikli olarak medreselere dersi sokmaya karar vermiştir (Tarcın, 1946). Selim Sırrı Bey, 1914 yılında yürürlüğe konulan "İslâh-ı Medâris Nizamnamesi" ile medrese programlarına yerleştirilen terbiye-i bedeniye dersi çerçevesinde (Ergün, 1982b; Kafadar, 1997; Şanal, 2003), Ekim 1914'te Medreset'ül Vaizin'e beden eğitimi öğretmeni olarak atanmıştır (Tarcın, 1950b). Beden eğitiminin bireysel fonksiyonlarını kendi üzerlerinde yaşayan din görevlilerinin beden eğitimine karşı önyargılarını kırarak her cinsiyetten insanın beden eğitimi yapmasını doğal karşılamalarını amaçlamıştır. Böylece kız okullarına beden eğitimini sokmak daha kolaylaşmıştır (Yıldıran, 2008b).

Osmanlı Arşivi belgelerinden anladığımız kadarıyla görev tanımı “İstanbul Vilayeti Terbiye-i Bedeniye Müfettişliği” olsa da İstanbul dışındaki illerde de görev yaptığından hareketle (BOA, MF.MKT., 1162-72) Selim Sırrı Bey’in anılarında belirttiği üzere tüm Osmanlı vilayetlerinde müfettişlik yaptığı anlaşılmaktadır. Bu dönemde teftiş için gittiği okullarda eksikleri belirlemenin yanında, gerekli önlemler ve düzeltmeler ile uygulama yollarına dair de görüşlerini belirtmiştir (BOA, MF.MKT., 1187-25). Selim Sırrı Bey ayrıca Mekatib-i İbtidaiye ve Taliye müfredat ve kitaplarının tespiti komisyonunda (BOA, MF.MKT., 1190-16), Mekatib-i Vakfiye’nin ıslahı komisyonunda yer almış (BOA, MF.MKT., 1190-53); Osmanlı Matbuat Cemiyeti yönetim kuruluna da yedek üye seçilmiştir (Girgin, 2009).

Okul programlarına girmeye başlayan beden eğitimi dersleriyle, doğan öğretmen ihtiyacını karşılamak için beden eğitimi öğretmeni yetiştirecek bir yüksekokulun gerekliliği ortaya çıkmıştır. Nitekim 1913 yılında çalışmalara başlanmış, Selim Sırrı Bey’in İsveç dönüşü incelemelerde bulunduğu Belçika Terbiye-i Bedeniye Darülmuallimini ([Tarcan, Selim Sırrı], 1922f) programı örnek alınarak (BOA, MF.MKT., 1191-35; BOA, MF.MKT., 1193-56) Selim Sırrı Bey sorumluluğunda açılması planlanan okul (Maarif Nezareti’nde: Süleymaniye..., 1329), yapılan bütün hazırlıklara (Terbiye-i Bedeniye Mektebi, 1329) rağmen I. Dünya Savaşı’nın başlaması sebebi ile okul binasına ordu tarafından el konulması sonucu açılamamıştır (Ergin, 1977). Nisan 1916’da askerlerin binayı boşaltmasının ardından Selim Sırrı Bey okulun yarım kalan inşaatının bitirilmesini talep etmiş (BOA, MF.MKT., 1214-83) ancak savaş şartları nedeniyle okulun açılması mümkün olmamıştır.

14 Ağustos 1914’de Maarif Nezareti Heyet-i Teftiş-iye Azalığı’na getirilen Selim Sırrı Bey (MEBA, 1932), 1916 yılında paramiliter gençlik örgütleri kapsamında Miralay Von Hoff’un (Heinrich Von Hoff, 1868-1941) müfettiş-i umumiliğinde kurulan Osmanlı Genç Dernekleri’nde Mekatib-i Umumiye Genç Dernekleri Müfettişi olarak görev yapmıştır (Sarısaman, 2000). Döneme ait arşiv belgeleri ve süreli yayınlardan görüldüğü kadarıyla paramiliter anlamda devlet politikasında önemli bir yer edinen dernekte Von Hoff ile birlikte en etkin figür olmuş, Anadolu ve İstanbul’da yapılan teftiş gezilerinde yer almış, derneğin çıkardığı “Osmanlı Genç Dernekleri Mecmuası”ndaki yazıları ile beden eğitimi yaygınlaştırma çabalarına devam etmiştir (Yamak Ateş, 2012).

Selim Sırrı Bey, İsveç jimnastiği kapsamındaki beden eğitiminin kamuoyu ve idari kadrolarca farkına varılması ve tanıtılması çabalarına I. Dünya Savaşı döneminde devam etmiştir. Nitekim milli eğitim, beden eğitimi ve spor hayatımızda büyük önemi olan ve günümüzde, 19 Mayıs Atatürk'ü Anma, Gençlik ve Spor Bayramı olarak kutlanan bayramların (Güven, 1999) ilk uygulamasını 12 Mayıs 1916'da Kadıköy İttihad Spor Kulübü'nün sahasında "Birinci İdman Bayramı" adı altında düzenlemiştir (İlk İdman Bayramı, 1332). Birinci İdman Bayramı'nda nizam ve intizamın yurtdışındaki örneklerinde olduğu gibi bir yürüyüş marşı ile desteklenmesi gerekliliğini düşünmüş ve böylece İsveç'te duyduğu Felix Körling tarafından bestelenen "Tre trellande jantör" (Şakıyan Üç Genç Kız) isimli halk türküsünü Türkçe'ye uyarlayıp, güftesini arkadaşı Ali Ulvi [Elöve] Bey'e yaptırarak, milli bir marş niteliği kazanan "Gençlik Marşı"nı ortaya çıkarmıştır (Ünaydın, 1950; Güven, 1997).

Birinci İdman Bayramı'nda halkın karşısında bir yenilik olarak sergilediği diğer bir eseri ise yeniden düzenlediği "Zeybek Raksı"dır. İsveç'te kaldığı dönemde halk danslarının toplumsal etkilerini gözlemleme şansı bularak yurda dönüşünün ardından halk danslarını ihya etme düşüncesine kapılmış, yaptığı teftiş gezilerinde üzerinde incelemeler yaptığı zeybek oyununun farklı yörelerde farklı şekillerde oynandığını görerek figürlerini bir nizam ve intizama sokmaya karar vermiştir. "Sarı Zeybek" türküsüne yaptığı beste ile geliştirdiği "Tarcan Zeybeği"ni öğretmenlik ve müdürlük yaptığı Darülmualimin'de öğrencilerine öğretmek yaygınlaşmasını sağlamıştır (Tarcan, 1948b).

13 Ekim 1925'de İzmir Kız Öğretmen Okulu salonunda öğrencisi Mualla Hanım ile birlikte Atatürk'ün isteği üzerine huzurda oynadığı zeybek oyununu çok beğenen ve ikinci defa oynanmasını isteyen Atatürk yeni zeybek oyunu hakkında şunları söylemiştir (Gazi Paşa Hazretleri İzmir Kız Muallim Mektebi'nin müsameresinde, 1925; Gazi Paşa Selim Sırrı Bey'in zeybek raksıyla..., 1925):

"Hanımlar, beyler; Selim Sırrı Bey zeybek raksını ihya ederken ona bir şekli medeni vermiştir. Bu sanatkar üstadın eseri hepimiz tarafından seve seve kabul edilerek milli ve içtimai hayatımızda yer tutacak kadar tekemmül etmiş, bedii bir şekil almıştır. Artık Avrupalılara bizim de mükemmel bir raksımız var, diyebiliriz ve bu oyunu salonlarımızda, müsamerelerimizde oynayabiliriz. Zeybek dansı her içtimai salonda kadınla beraber oynanabilir ve oynanmalıdır" demişlerdir.

Badehu tekrar Selim Sırrı Bey'e dönerek:

"Yorulmadınızsa Mualla Hanımla birlikte bir defa daha şehir elbisesiyle oynadığınızı görmek isterim." buyurmuşlardır. (...)

Gazi Paşa hazretleri, Selim Sırrı Bey'in elini sıkımlar, kendisini tebrik etmişler ve "Pek kıymetli bir eser vücuda getirdiniz." demişlerdir.

Darülmuallimin-i Aliye Müdürlüğü görevinde bulunduğu 5 Ocak 1919 ile 18 Eylül 1921 tarihleri arasında (MEBA, 1932), özellikle futbol, voleybol, basketbol gibi modern sporları öğretmen adaylarına tanıtmış, okulu bitiren öğretmenler yoluyla okul sporu uygulamalarına katkıda bulunduğu gibi modern sporların da yaygınlaşmasını sağlamıştır¹. İşgal kuvvetlerinin İstanbul'da bulunduğu sırada yürüttüğü görevi esnasında okul içi beden eğitimi ve spor uygulamalarına ilişkin gösterileri, saray erkanı, uzmanlar ve işgal kuvvetlerinden davetliler huzurunda sürdürmüştür (Darülmuallimin Mektebini ziyaret, 1336). Darülmuallimin-i Aliye Müdürlüğü'nün ardından 19 Eylül 1921 tarihinde tekrardan Maarif Nezareti Heyet-i Teftişine Azalığı'na atanmış (BOA, MV., 222-49), 31 Ekim 1922'ye kadar bu görevini sürdürmüştür. 1 Kasım 1922'de Saltanatın kaldırılması ve Osmanlı Devleti tarafından verilen görevlendirilmelerin sonlandırılması ile azledilerek 23 Mart 1923'e kadar 4 ay 23 gün mazuliyet maaşı alan Selim Sırrı Bey, yeni Hükümet tarafından 24 Mart 1923 ile 19 Mayıs 1925 tarihleri arasında Galatasaray Lisesi Terbiye-i Bedeniye Muallimi olarak görevlendirilmiştir (MEBA, 1932).

Yeni rejimin eğitim politikalarını belirlemek üzere 15 Temmuz - 15 Ağustos 1923 tarihleri arasında düzenlenen Birinci Heyet-i İlmiye'de, Selim Sırrı Bey'in çabaları ile beden eğitimi dersinin okul programların girmesinin ve bir "Terbiye-i Bedeniye Müessesesi" kurulmasının yolu açılmıştır (Heyet-i İlmiyenin müsbet neticelerinden: Terbiye-i bedeniye hakkında mühim bir layiha, 1923). Yapılan hazırlıklar ve çalışmalar sonucu 21 Ekim 1926'da Selim Sırrı Bey'in müdürlüğünde açılan Terbiye-i Bedeniye Mektebi [Kursu]'nden çalışmanın akışı içerisinde İsveç jimnastiğinin "Yapılanma ve Yaygınlaşma Süreçleri" başlığı altında ayrıntılı olarak bahsedilecektir.

Beden eğitiminin okul programlarına girmesinin yoluna açtıktan sonra pedagojik eğitim çalışmalarına devam eden Selim Sırrı Bey, 29 Mayıs - 5 Haziran 1925 tarihleri arasında Prag'da yapılan spor pedagojisi gündemli Olimpik Kongre'ye katılmış (BOA, HR.İM., 128-17), yurda döner dönmez seyahat deneyimlerini, ziyaret edip incelemelerde bulunduğu

¹ Darülmuallimin-i Aliye öğrencilerinin modern spor uygulamaları görsel materyaller ile de desteklenerek Selim Sırrı Tarcan'ın çıkardığı Terbiye ve Oyun dergisinin ikinci yayın dönemindeki (1922-1923) makalelerde sıklıkla işlenmektedir.

kurumları ve kongreye dair bilgileri içeren “Prag Spor Pedagojisi Kongresi ve Seyahat İntibaları” isimli kitabını yayınlamıştır ([Tarcan], Selim Sırrı, 1925).

Selim Sırrı Bey, 20 Mayıs 1925 ile 21 Temmuz 1931 tarihleri arasında Maarif Vekaleti Birinci Sınıf Terbiye-i Bedeniye Müfettişi, 22 Temmuz 1931 ile 28 Şubat 1935 tarihleri arasında Maarif Vekaleti Başmüfettişi olarak görev yaptıktan sonra (MEBA, 1932), 9 Şubat 1935’te yapılan 5. dönem milletvekili genel seçiminde Ordu’dan aday gösterilmiş¹ (Fırka saylav namzetleri listesi dün neşredildi, 1935) ve seçilerek 41 yıl 11 ay süren çalışma hayatının ardından emekli olarak 1 Mart 1935’te Ordu Milletvekiliği görevine başlamıştır (MEBA, 1932). 6. ve 7. dönemde de Ordu’dan yeniden seçilerek devam ettirdiği milletvekilliği görevini 1946 yılına kadar sürdürmüştür. Milletvekilliğinden emekli olmasının ardından 1948 yılında ise Ankara Sigorta Kumpanyası İdare Meclisi Reisliği görevine getirilmiştir (SST/A-FK, Selim Sırrı Tarcan Not Defteri).

3.5. Olimpik Harekete Yönelik Görev ve Faaliyetleri

İzmir’de bulunduğu 1897-1900 yılları arasında Abdülhalim Memduh’un yönlendirmesi ile yaptığı Edmond Demolins’e (1852-1907) ait kitap çevirileri sayesinde Selim Sırrı Bey’in yolu Demolins’in editörlüğünü yaptığı Le Play okulu dergisinin editör yardımcısı Baron Pierre de Coubertin (1863-1937) ile daha tanışmamış olmalarına rağmen düşünsel bazda kesişmiştir (Yıldırım, 2008b). Kurduğu Uluslararası Olimpiyat Komitesi’ne (IOC) dünya genelinde temsilciler arayan Coubertin, Paris’ten okul ve sınıf arkadaşı Mösyö Gouvery’ye İstanbul’da bu işi üstlenecek spor sevdalısı birisiyle tanışmak istediğini belirtmesi üzerine de Mösyö Gouvery aracılığıyla Selim Sırrı Bey ile iletişime² geçmiştir (Tarcan, 1948a; [Tarcan], Selim Sırrı, 1326c). Coubertin’in IOC Türkiye temsilciliği teklifini kabul eden Selim Sırrı Bey, II. Meşrutiyet’in ilanıyla gelen özgürlük ortamında Coubertin ile bağlantı

¹ Cumhuriyetin ilk yıllarındaki tek parti döneminde milletvekilliği Cumhuriyet’e hizmet etmiş dönemin aydınlarına bir ödül niteliğinde yakıştırılmakta ve çoğu zaman Atatürk tarafından belirlenmektedir. Selim Sırrı Tarcan’ın neden Ordu’dan aday gösterildiği bilinmemekle birlikte, kendi tercihi olmadığı gibi, dönemin şartları gereği özel bir sebebi olmadığı, sadece öyle uygun görüldüğü düşünülmektedir.

² Burada “iletişim” kelimesinin tercih edilme sebebi, Selim Sırrı Tarcan’ın farklı yazılarında farklı bilgiler vermesinden kaynaklanmaktadır. Bazı yazılarında Coubertin ile İstanbul’da buluştuğunu söylerken, bazılarında ise mektuplaştığını belirtmektedir.

kurarak 1908 yılı sonlarına doğru Milli Olimpiyat Komitesini kurma çalışmalarına başlamıştır¹ (Yıldıran, 2009b).

IOC'nin resmi yayın organı *Revue Olympique*, Ocak 1909 sayısında, Selim Sırrı Bey'in 15 Aralık 1908'de yapılan oylama sonucu Türkiye temsilcisi olarak seçildiğini kısa bir tanıtım yazısı ile birlikte okuyucularına aktarırken (*Bulletin officiel du Comité International Olympique*, 1909), Selim Sırrı Bey Uluslararası Olimpiyat Komitesi'nin mevcut üye listesinde 37. üye olarak yerini almış ve Asya kıtasının da ilk üyesi olmuştur (*Comité International Olympique*, 1909).

Selim Sırrı Bey, IOC Almanya temsilcisi Kont Asseburg imzası ile kendisine gelen davet üzerine ([Tarcan], Selim Sırrı, 1326c) İsveç'e gidiş yolu güzergahında 27 Mayıs - 2 Haziran 1909 tarihleri arasında Berlin'de Uluslararası Olimpiyat Komitesi toplantısına ilk kez Türkiye temsilcisi olarak katılmıştır (*Discussions et décisions*, 1909; Coubertin, 1977a)². Böylece, 1908 doğumlu Türk olimpizmi, Osmanlı dönemindeki 1914'e kadar sürecek en verimli yıllarına adımını atmıştır (Yıldıran, 2009b).

İsveç'ten dönüşünün ardından cemiyetin resmi kuruluş çalışmalarını sürdüren Selim Sırrı Bey (*Bulletin du Comité International Olympique*, 1910), başvurduğu ilgili üst makamların

¹ Selim Sırrı Tarcan'ın hatıralarında bahsettiği Milli Olimpiyat Cemiyeti'nin kuruluş sürecine ilişkin olarak resmi bir kaynak bulunmamakla birlikte, en önemli kaynak, Haluk San'ın Cemiyet'in ilk başkanı Ahmet İhsan [Tokgöz]'ün 22 Eylül 1324 [5 Ekim 1908] tarihli *Servet-i Fünun Gazetesi*'nden (Sayı 889, s. 69) yaptığı alıntıdır (San, 1985):

Karilerimizin malumu bulunduğu üzere asrı cedid Olimpiyat Oyunlarını ihya eden Fransız ağınyasından Baron Pierre de Coubertin geçen sene Temmuz ayında İstanbul'a teşrif ederek jimnastik üstadlarımızdan Selim Sırrı Bey'i memaliki Osmaniye'den murahhas tayin buyurmuşlardı. Selim Sırrı Bey Kanun-u Esasi ilan edilmesiyle verdiği sözü yerine getirerek Osmanlı Milli Olimpiyat Cemiyeti'ni teşekkül ettirerek, reisliğini bana tevcih buyurdıklarını, umumi katipliği kendilerinin deruhte ettiğini, Hasip Beyefendi ile Asaf ve Cevat Rüştü Bey biraderleri de idare heyeti azalıklarına intihap ve tayin ettiğini Dahiliye Nezaret-i Celiliyesi'ne arz buyurarak, cemiyetin tescili hususunda teşebbüs ettiklerini nazik bir mektupla beyan etmektedirler.

İlgili kaynak konuya ilişkin yazılan birçok yayında kullanılmış olmakla beraber, çalışma kapsamında yapılan araştırmalarda haftalık olarak yayınlanan *Servet-i Fünun Dergisi*'nin 889. sayısının meşrutiyet öncesi bir tarihe, 24 Nisan 1324'e denk geldiği görülmüştür. Bu sayının 69. sayfasında Fransız donanmasına ait bir makale bulunmaktadır ve kaldı ki II. Meşrutiyet'in ilanından önce böyle bir cemiyetin kurulması mümkün değildir. II. Meşrutiyet'in ilanından hemen sonra günlük olarak yayınlanmaya başlayan *Servet-i Fünun Gazete*'sinin 13 Temmuz 1324'te çıkan ilk sayısından itibaren 26 Nisan 1325'te yayınlanan 286. sayısına kadar ve ayrıca haftalık *Servet-i Fünun Dergisi*'nin 1 Temmuz 1324'te yayınlanan 900. sayısından itibaren 27 Teşrinisani 1324 tarihli 915. sayısına kadar yapılan taramalarda ilgili yazıya ulaşılamamıştır. Araştırmacının fikri, yazarın kitabında bu denli net bilgiler vermesinden yola çıkılarak ilgili makaleyi gördüğü ancak künye bilgisini kitabına yanlış aktardığı şeklindedir.

² Davet mektubu için bkz. Selim Sırrı [Tarcan]. *Olimpiyat Oyunları, Şehbal*, 15 Eylül 1326, (27), 58. Ayrıca Berlin Birleşimi'ne dair ayrıntılı bilgi için bkz. Pierre de Coubertin. (1977a). *The IOC in Berlin 1909, Revue Olympic*, (115), 313-317. Birleşime katılan üyelerin toplu fotoğrafı için bkz. Ek 6.

olimpiyat oyunlarını Yunanlılara özel zannetmesi nedeniyle beklediği desteği alamamıştır ([Tarcan], Selim Sırrı, 1923c). Ancak 1911 yılında Selim Sırrı Bey'in de katıldığı Budapeşte Birleşimi'nde (La XIII réunion..., 1911; Coubertin, 1977b) Milli Olimpiyat Komitesi'nin IOC üyeliğine resmen kabul edilmesiyle (San, 1971), Türkiye IOC'nin 13. üye ülkesi olarak tescil edilmiştir (TMOK, 2008).

Selim Sırrı Bey, 1909 Berlin'den sonra, IOC'nin Lüksemburg (1910), Budapeşte (1911), Stockholm (1912), Lozan (1913) ve Paris (1914) birleşimlerinde bulunmuş (TMOK, 2008) ve olimpik düşüncenin geliştirilmesi ve yaygınlaştırılmasının yol ve yöntemlerini öğrenmiştir (Yıldıran, 2009b). Kongre ve birleşimlerden edindiği kazanımları sıklıkla makalelerinde ve dergisi *Terbiye ve Oyun*'un¹ ilk yayın döneminde işleyerek olimpizm felsefesi ve olimpik düşüncenin yaygınlaştırılmasına çaba göstermiştir.

Yaklaşan 1912 Stockholm Olimpiyatları için gelen resmi davet üzerine, hükümet tarafından olimpiyatlara katılım için görevlendirilen Selim Sırrı Bey [BOA, MV., 227-70; BOA, İ.MMS., 149-1330/R-06; BOA, BEO, 4025-301852], olimpiyatlara katılmak isteyen sporculara İkdam ve Sabah gazetelerinden çağrı yapmış, Harbiye ve Bahriye nezaretlerine birer tezkere yazarak katılmak isteyen subayların isimlerini bildirmelerini rica etmişse de “Askerlik bakımından bir faydası olmayacağı için müsabakalara iştiraki lüzumsuz görüyoruz.” cevabını almıştır (Tarcan, 1948a). Gazetelerdeki ilanlar üzerine Selim Sırrı Bey'e başvurarak kendi imkanları ile İsveç'e giden Vahram Haret Papazyan ve Mıgırdiç Mıgıryan Osmanlı Milli Olimpiyat Cemiyeti tarafından resmi yollarla olimpiyatlara gönderilen ilk sporcular olmuştur ([Tarcan], Selim Sırrı, 1912c; [Tarcan], Selim Sırrı, 1912g). Mıgıryan sağ ve sol elle gülle atmada 7. olarak (Bergvall, 1912) Olimpiyat Onur Kütüğü'ne adını yazdıran ilk ve son Osmanlı Devleti sporcusudur (TMOK, 2008).

Osmanlı Milli Olimpiyat Cemiyeti yaklaşan 1916 Berlin Olimpiyatları hazırlıklarını sürdürürken, oyunların yapılamayacağı I. Dünya Savaşı yılları başlarında anlaşılmış, Olimpiyatların başka bir ülkeye transferi konusu, İttifak Devletleri'nin -dolayısıyla Osmanlı'nın- davet edilmemesi tartışmalarını da beraberinde getirmiştir (Coombes, 1915). Olimpiyatlar'ın I. Dünya Savaşı nedeni ile yapılamamasının ardından savaş sonrası

¹ *Terbiye ve Oyun* dergisindeki bazı makaleleri için bkz. Selim Sırrı [Tarcan] (1912a). Eski ve yeni olimpiyatlar, *Terbiye ve Oyun*, 1(14), 201-211; Selim Sırrı [Tarcan] (1912c). Olimpiyat oyunları, *Terbiye ve Oyun*, 1(19), 297-300; Selim Sırrı [Tarcan] (1912f). Olimpiyat oyunları, *Terbiye ve Oyun*, 1(21), 345-350; Selim Sırrı [Tarcan] (1912g). Olimpiyat oyunları, *Terbiye ve Oyun*, 1(22-23-24), 369-375.

1919'da yapılan IOC'nin 18. Birleşimi'nde Osmanlı Devleti'nin, Almanya, Avusturya-Macaristan ve Bulgaristan ile birlikte, “*savaşa neden oldukları*” gerekçesiyle Uluslararası Olimpiyat Komitesi'nden ihraç edilmesi¹ (Blödorn, 1984) Türkiye 1920 Antwerp Oyunları'na katılamamıştır.

IOC'den ihraç edilen ülkelerin, Milletler Cemiyeti'ne yeniden dahil olmadıkça IOC'ye kabul edilmemeleri kararlaştırılmış (Spor Alemi, 1339), 3 Haziran 1921'de Lozan'da yapılan IOC birleşiminde ise Baron Pierre de Coubertin'in etkisiyle Macaristan ve Bulgaristan ile birlikte Türkiye'de üyeliğe geri alınmıştır ([Tarcan], Selim Sırrı, 1338). 1916 Berlin'in yapılamaması ve 1920 Antwerp'ten Türkiye'nin ihracı nedeniyle 1912 Stockholm Olimpiyatları; Osmanlı Devleti'nin resmi olarak katıldığı ilk ve son olimpiyat olmuştur.

I. Dünya Savaşı ve Kurtuluş Savaşı döneminde ülkenin içinde bulunduğu mücadele ortamında olimpiik misyonunu gerçekleştirmede büyük sorunlarla karşılaşan Selim Sırrı Bey, yine de olimpizm felsefesinin savunuculuğundan vazgeçmemiştir. Daha önce de karşısına çıktığı şekilde olimpiyatların Yunan'a özgü görülmesi ve Yunanistan ile süren savaş gibi siyasal sebeplerden dolayı “olimpiyat” kelimesinin sorun teşkil etmesinden dolayı ([Tarcan, Selim Sırrı], 1922d) 22 Haziran 1922'de kurduğu Milli Olimpiyat Komitesi'nin adını “Cihan Müsabakalarına Hazırlanma Cemiyeti” olarak değiştirmek zorunda kalmıştır ([Tarcan, Selim Sırrı], 1922c). Sivil ve askeri kurumlardaki tesisleşmeye de hız verilerek, düzenlenen müsabakalar ile (İsveç usulü jimnastik mahalli, 1337; Jandarma Zabıta Mektebi, 1338)² 1924 Paris Olimpiyatları hazırlıklarına başlanmıştır (Beynelmilel Olimpiyat Cemiyeti..., 1338; Milli Olimpiyat Cemiyeti'nin..., 1338 2). 31 Temmuz 1922'de Türkiye İdman Cemiyetleri İttifakı'nın (TİCİ) kurulması ile cemiyeti fesheden Selim Sırrı Bey, 28 Ağustos 1922'de geçici olarak oluşturulan III. Osmanlı Olimpiyat Cemiyeti'ni kurmuştur. 1924 Paris Olimpiyat Oyunları'na davet mektubu ise Kont de Clary tarafından 20 Şubat 1923 Selim Sırrı Bey'e gönderilmiştir ([Tarcan], Selim Sırrı, 1338):

¹ 1920 Antwerp Oyunları'ndan ihraç edilen ülkelerle ilgili geniş bilgi için bkz: Karl Lennartz (1998) The exclusion of the central empires from the Olympic Games in 1920. İçinde Robert K. Barney ve ark. (ed.) *Global and Cultural Critique: Problematizing the Olympic Games Fourth International Symposium for Olympic Research*, s. 69-74, London, Ontario: The University of Western Ontario.

² Ayrıca bkz. Burhaneddin (1338) Biz bize, *Spor Alemi*, (58-20), 4-5; Jandarma Zabıt Mektebinde bir spor günü, *Spor Alemi*, (58-20), 36.

20 Şubat 1923

Beynelmilel Olimpiyat Cemiyeti azasından Selim Sırrı Bey'e

Efendim

Beynelmilel Olimpiyat Cemiyeti sekizinci olimpiyatın Paris'te tes'idini taht-ı karara aldığından 1924 olimpiyatlarının tertip ve tanzimine memur olan komite Paris'de icra edilecek müsabakalarla, şenliklere sizleri de davet etmek şerefiyle mübahidir. Mayıs 3'den Mayıs 19'a ragbi, Mayıs 15'den Haziran 19'a futbol, Haziran 21'den 29'a endah ve Temmuz 5'den 27'e olimpiyat programının ihtiva ettiği diğer müsabakalar icra edilecektir.

İhtisasat-ı faikamın kabulünü rica ederim efendim.

Reis

Kont Clary

Oyunculardan bir sene önce yaklaşık 40 kişilik geniş bir kafiyeyle katılımın sağlanmasının düşünüldüğü ve 50.000 liraya yakın bir bütçe ihtiyacının olacağı düşünülerek gerekli meblağın temini çalışmalarına başlanmıştır (Spor Alemi, 1339). Cumhuriyet'in ilanı ile birlikte Osmanlı Olimpiyat Cemiyeti'nin meşruiyetini kaybetmesi üzerine 2 Kasım 1923'te Türkiye Milli Olimpiyat Cemiyeti, Selim Sırrı Bey başkanlığında kurulmuştur (TMOK, 2008). Yeni kurulan Cumhuriyet Türkiye'si'nin kısıtlı imkânları altında bütçeden 29.000 liralık bir pay ayrılmasıyla 1924 Paris Olimpiyatları'na katılırken (Yıldırım, 2008a), sportif başarıdan ziyade Türk gencinin dünya arenasında temsili amaçlanmıştır (Spor Alemi, 1336)

Selim Sırrı Bey, 1926 yılında İzmir'de verdiği bir konferansta, yöneticileri sporculardaki amatörlük ruhunu öldürmekle ve sporcuları kendilerini profesyonelliğe kaptırmakla eleştirince tepkiler görüp 1926 Ekim'i başında Ankara'da yapılan TİCİ oturumunda kınanmıştır. Bu tarihten sonra kurucusu olduğu Milli Olimpiyat Komitesi topantılarına katılmamaya başlamış ve tüzük gereği 1927'den itibaren izinli sayılarak yerine Ali Sami Yen başkanlığa getirilmiştir (TMOK, 2008). 1929 yılında Lozan'da yapılan birleşime de mazeret bildirerek katılmayan Selim Sırrı Bey (International Olympic Committee minutes of meeting Lausanne 1929, 1929), Mayıs 1930'da Uluslararası Olimpiyat Komitesi'ndeki Türkiye temsilciliği görevinden de çekilerek olimpik görevlerini sonlandırmış, yerine Berlin Büyükelçisi Kemalettin Sami Paşa Türkiye temsilcisi olmuştur (Meeting of the I.O.C., 1930).

İlkokul yıllarından başlayan beden eğitimi ve spor aşkına hayatının ilerleyen yıllarında da tutkuyla bağlanarak Türkiye'de beden eğitimi ve olimpizmin öncüsü olan Selim Sırrı Tarcan, üstlendiği misyonu gerçekleştirme adına ortaya koyduğu yaygınlaştırma ve

toplumda bilinç ve farkındalık oluşturma çabaları kapsamında sayısız faaliyette bulunmuş ve görev üstlenmiştir. Bu çabaları ile Meşrutiyet'ten Cumhuriyet'e aktardığı beden eğitimi anlayışı yoluyla döneminin önde gelen aydınlarından biri olmuş, modern Türk toplumunun yaratılmasında oynadığı etkin rol ile Türk sosyal ve kültürel hayatına önemli katkılarda bulunmuş, 2 Mart 1957 tarihinde de İstanbul'da hayata gözlerini kapatmıştır.

4. BÖLÜM

18. VE 19. YÜZYILLARDA AVRUPA'DA BEDEN EĞİTİMİ AKIMLARI

Hümanizm akımının öncülerinden Johann Amos Comenius (1592-1670), John Locke (1632-1704) ve Jean Jacques Rousseau (1712-1778) eğitimde Rönesans'ın fikir temellerini atarak, bin yıldan fazla süren bir kesintiden sonra Avrupa'da okul beden eğitimi fikrinin yeniden oluşmasını sağlamışlardır. Hemen hepsi eserlerinde ruh ve vücudun dengeli bir tarzda geliştirilmesini sağlamak düşüncesinde olmuşlardır. Bunlar tek taraflı skolastik kilise eğitimi yerine tamamen insani olan bir eğitim ile ruh ve fikir kadar vücudu da geliştirmenin gerekliliğini ileri sürmüşler, bu sebeple vücut egzersizlerini, oyunlarını kendi etki alanlarındaki gençlere tavsiye etmişlerdir ve böylece beden eğitiminin gelişiminin adımlarını atmışlardır (Alpman, 2001). Beden eğitimi politikaları ve gelişimi, bütün dünyada yaşanan ortak bir modernite sürecinin ürünüdür fakat bu politikaların ve gelişimin uygulandıkları her sosyal ve politik bağlamın mevcut şartlarına, bu politikaların muhatabı olan sosyal aktörler arasındaki dengelere ve bu aktörlerin kendi iç mücadelelerine bağlı olarak değişiklikler gösterdiği görülmektedir (Akın, 2005).

Beden eğitimi akımlarının gelişimi sürecinde öncülerinin modern, eğitim merkezli beden egzersizleri konseptini tanımlamak için Antik Yunan'dan ödünç aldıkları "jimnastik" kelimesini kullandıkları görülmektedir. Antik Yunan'da olduğu gibi modern beden eğitimi akımlarının öncüleri de jimnastik ile vücudun beceri ve yeteneklerinin sistematik egzersizler yoluyla güçlendirilmesi ve geliştirilmesine işaret etmektedirler (Pfister, 2009a).

18. yüzyıl sonları ile 19. yüzyıl başlarında Avrupa'nın çeşitli ülkelerinde bir birinden farklı beden eğitimi konseptleri ortaya çıkmıştır. Vücuda ve beden eğitime olan bu yeni ilgi, feodal rejimden başarı odaklı ulus rejimine geçişi işaret eden devrimlerin Avrupa toplumlarında yaratmış olduğu ışıkla açıklanabilir. 18. yüzyılda Avrupa'da sadece

yapılarda değil, normlar ve değerlerle birlikte hayat şartlarında da meydana gelen radikal değişimleri içeren, önemli sosyal, ekonomik ve politik gelişmeler yer almıştır. Bu dönemde göze çarpan gelişmelerden biri öncelikle anatomi ve sağlık ile hastalık üzerine yeni fikirleri içeren insan vücuduna ilişkin çalışmalardır (Pfister, 2010).

Avrupa'daki gelişmeler sonucunda, fikir sahasında, uygulama hayatında inkılaplar olurken, gençliğin vücut terbiyesiyle meşgul olan mühim simalar ortaya çıkmıştır. Bu suretle jimnastikte iki yol açılmıştır: Birincisi Almanya'da Basedow ile başlayan ve Jahn tarafından milli ve askeri bir şekle sokulan ve Amoros tarafından bazı değişiklikler yapılarak Fransa'ya ithal edilen ampirik Alman sistemi, diğer taraftan fizyolojinin ve pedagojinin prensiplerine dayanan Ling sistemidir ([Tarcan], Selim Sırrı, 1932a).

Avrupa'da görülen Jimnastik anlayışı ve uygulamalarının gelişiminin, 19. yüzyılın başlangıcından itibaren, Mercuriale'nin 16. yüzyılda kayıt altına aldığı Antik Yunan jimnastik türleri yönünde olduğu gözlenmektedir (Yıldıran, 2005). Nitekim “paramiliter” amaçlı Sparta ve Roma beden eğitiminin benzeri, ideolojik anlamlar yüklenerek “Jahn Jimnastik Sistemi” olarak Almanya'da ortaya çıkmış, “sağlık” yönelimli Geç Klasik ve Helenistik Çağ Atina beden eğitiminin ardılı sayılabilecek jimnastik türü ise “Ling Jimnastik Sistemi” adıyla İsveç'te baş göstermiştir. “Agonistik” ya da diğer bir deyişle “yarışma” amaçlı Antik Yunan jimnastiği ile yüksek performans çabası ve rekabet prensipleriyle benzeşen “spor”, yine 19. yüzyıl içinde İngiltere'de, diğer sistemlerden tamamen ayrı bir kulvarda gelişmiştir (Yıldıran, 2005).

Hümanizm akımı ile yeniden şekillenmeye başlayan beden eğitimi ve jimnastik anlayışı, öncelikli olarak ülke savunması ve toplumun beden eğitimi yoluyla yeniden ayağa kaldırılması gibi benzer amaçlarla ortaya çıkmış olsalar da Almanya ve İsveç'te ülke ihtiyaç ve kültürleri çerçevesinde, Avrupa'da süregelen savaşların sonucu olarak farklı istikametlerde yol almıştır. Zaman içerisinde Avrupa'da yaygınlaşarak diğer ülkelerde de uygulama alanları bulan bu iki jimnastik akımının, önderlerinin felsefi ve zihinsel gelişimleri ile kendilerine yön bulduğu göz önüne alınmalıdır. Bu kapsamda ilgili bölümde akım öncülerinin hayat hikayelerinin jimnastik akımlarıyla ilişkisi irdelenecektir.

4.1. Alman Jimnastiği (Turnen): Esasları ve Öncüleri

Rönesans'ın ardından yaşanan aydınlanmanın sonucu olarak vücut ve ruhun dengeli eğitimini ilk defa yeniden ortaya atan hümanistlerin fikirlerini uygulamaya döken Alman philanthropları olmuştur. Almanya'daki akımın öncüsü Johann Bernhard Basedow (1724-1790) ve taraftarları soylu çocukların tek ve özel eğitimi yerine geniş halk kitlelerinin eğitimi üzerinde durmuşlardır. Basedow'un takipçilerinden Christian Gothilf Salzmann'ın (1744-1811) açtığı Schnepfenthal Philanthropinum'unda öğrenim gören Johann Christoph Friedrich GutsMuths (1759-1839) Avrupa'daki ana jimnastik akımlarının etkilenim kaynağı olmuştur. Çağdaşları Gerhard Ulrich Vieth (1763-1836) ve Johann Heinrich Pestalozzi (1746-1827) ile devam eden gelişim Friedrich Ludwig Jahn (1778-1852) ile doruk noktasına ulaşmış ve ülke genelinde kendine yer bulmuştur. Adolf Spiess'in (1810-1858) çalışmaları ile de okul programlarına giriş yapmış ve yaygınlaşmıştır (Alpman, 2001).

Napolyon orduları karşısında 1806'da Jena'da uğranılan yenilginin ardından Prusyalı reformcular, Fransız ordusunun başarısının askerlerin ulusal davaya olan bağlılıkları olduğuna kanaat getirerek ulus ile ordu arasında bir bağ kurulması ve kitle ordularının gerekliliğine inanmışlardır (Yamak Ateş, 2012). Jahn'ın önderliğinde Almanya'yı Fransız istilasından kurtarma amacına hizmet eden Turnen hareketinin politik bir görünüm sergilediği görülmektedir (Pfister, 2009a). Alman jimnastiği, Alman gençliğine vücut kabiliyeti sağlamak, onu aynı zamanda ahlak yönünden yükseltmek gibi bir amaca ulaşmayı gözetir. Beden eğitimi, Alman milletini içinde bulunduğu yenilginin derin düşkünlüğünden kurtaran bir vasıta olmalı, fertleri güçlendirecek, onları yurdun birer koruyucusu olacak halk hayatını kalkındıracak unsurlar haline getirmelidir. Bu nedenle Jahn, jimnastiğin özel nitelikteki okulların dar çevresinden alarak onu halka mal etmek istemekte, onun açık alanlarda kitleler tarafından yaş, içtimai durum farkı gözetmeksizin yapılmasını amaçlamaktadır. İnanç, eyalet ve memleket farkları bu vasıta ile ortadan kalkmalı, jimnastik Alman birliğinin sağlayıcısı olmalıdır (Alpman, 2001).

Jahn, Napolyon'a karşı İspanyollar tarafından icat edilen gerilla savaşını örnek alarak, tırmanma, eskrim, ağaçlar arası zig-zag koşu, yüzme gibi gerilla becerilerini geliştirmeye yönelik bir eğitim uygularken aynı zamanda gençleri vatansever yapmayı umarak milli bilinç ve savunmayı öğretti olarak işler (Yamak Ateş, 2012). Jahn'ın geliştirdiği sistem sivil

toplumun militarizasyonuna dayanmaktadır. Uygulanan egzersizler ile halk ordularını her an savaşa hazır hale getirme çabası hükümet politikaları ile uyuşmuş, 19. yüzyılın başlarında başlayan hareket özellikle yüzyılın ikinci yarısından itibaren Almanya’da ivme kazanmıştır (Avraham, 2010).

4.1.1. Alman Jimnastiği’nin Esasları

Charles Beck’in, Jahn’ın 1816 yılında yazdığı Alman Jimnastik Sanatı (Die Deutsche Turnkunst) isimli eserinin çevirisinde belirttiği üzere Alman jimnastiklerinin temel hareketlerini; duruşlar, yürüyüşler, koşular, aletli ve aletsiz sıçramalar, aletli ve ipli atlamalar, aletli denge hareketleri, çeşitli barlar üzerinde uzanma, salınma, sekme egzersizleri, aletli ve ipli tırmanmalar, aletli atma egzersizleri, ateşli ve ateşsiz silahlarla atış talimleri, çekme, itme, kaldırma, taşıma, dambıl ve güreş egzersizleri oluşturmaktadır. Bununla birlikte Jahn kitabında jimnastik oyunları, öğreticilerin izlemesi gereken yöntemler ve okul öğrencileri için hazırlanacak jimnastik alanlarının donanım bakımından nasıl olması gerektiği hakkında ayrıntılı bilgiler vermektedir (Jahn, 1828).

Jahn’ın 1811’de Hasenheide’de kurduğu açık hava jimnastik alanında yüksek atlama çalışmaları, farklı mesafelerde koşu yarışları, demir kafalı bir direğin hedef olduğu mızrak fırlatma çalışmaları yapılırken, tahta atlama beygirleri, paralel ve dikey barlar, denge aletleri, yüksek tırmanma ağaçları, merdiven iskeleler, sırtıklar ve iplerle yapılan aletli egzersizler göze çarpmaktadır. Keşif birliği çalışmaları, yumruk yumruğa dövüş, düşman birliklerden malzeme çalma, hayali kalelere saldırı düzenleme gibi savaş oyunları, jimnastik alanı ve etrafını saran ormanlık sahada yapılırken, öğrencilerin bu oyunları karanlıkta yapıldığında daha heyecanlandırıcı buldukları bilinmektedir (Pfister, 2010). Jahn’a göre jimnastik, açık havada herkesin gözü önünde gelişebileceği için en küçük yerleşim yerlerinde bile jimnastik alanları olmalıdır ([Tarcan], Selim Sırrı, 1932a).

Okul için düzenlenmiş temrinler arasında küçük ve büyük gezintilere de fazlaca yer verilmiştir. Jahn'a göre “toplular, gizli faziletleri uyandırır.” Nitekim Jahn ve arkadaşları birlikte uzun toplular düzenlemişlerdir. Jahn, haftanın çarşamba ve cumartesi günlerinin öğle sonlarını tamamen jimnastik çalışmalarına ayırmıştır. Her öğleden sonra zaman bakımından iki eşit bölüme ayrılmış, "Jimnastik Kürü" adı verilen birinci zamanda serbest çalışmalar, “Jimnastik Eğitimi” denilen ikinci yarı zamanda ise bir

plana uygun olarak düzenlenmiş alıştırımlara yer verilmiştir. “Jimnastik Molası” adıyla iki zaman arasında bırakılan dinlenme sırasında milli şarkılarının söylenmesi, konuşmaların yapılması suretiyle toplumun heyecanı körüklenerek, ortak bir neşe, canlılık yaratılmıştır. Jimnastikçiler yaşlarına ve kabiliyetlerine göre türlü gruplara ayrılmış, her grubun başında çalışmaları düzenleyen, yürüten ve hareketlerin yapılmasını gösteren tecrübeli bir önder bulunmuştur. Jahn, mecburi alıştırımlar saati olan ikinci zaman diliminde kaç-kurtul, kara adamdan kim korkar, kurt-kuzu vb. koşu oyunları, alan dışında avcı topu, şövalye topu, halk topu vb. top oyunları ve jimnastik oyunları oynanmasını tavsiye etmiştir (Alpman, 2001). Halka yönelik olarak kırsal ve açık alanlarda düzenlenen faaliyetler geleneksel bir festival haline gelmiş ve bu etkinlikler sayesinde jimnastiği halk tarafından iyice tanınmıştır. Çalışma yerlerinde genel ve özel yönetmeliklerle faaliyetler bir düzen ve disiplin altına alınmıştır. Kurallara aykırı hareket edenlerin ise ceza olarak jimnastik derneği ile ilişkisi kesilmiştir (Ançel, 2005).

Jahn ayrıca bir jimnastik geleneği yaratmıştır. Jimnastikçiler, kardeşliğin belirtisi olarak birbirlerine “sen” diye hitap ederken, gri renk keten kumaştan yapılmış bir örnek elbiseler giymiş, göğüslerine tanınmak için özel işaretler takmışlardır (Alpman, 2001). Turnerkreuz (turner haçı) denilen bu işaret, jimnastikçilerin (canlı, dindar, neşeli, özgür) olmak gibi dört erdemini sembolize eden ve (F) harfi ile başlayan dört Almanca (Frisch, Fromm, Fröhlich, Frei) kelimenin başındaki (F) harflerinin (Hofmann, 2009) eşkenar bir dörtgen zemin üzerine baş başa ve sırt sırta gelmek üzere yazılmasından meydana getirilmiştir (Alpman, 2001).

Jahn, gençlerin ağaçlara, dikey iplere, gemi serenlerine güçlkle çıkabildiklerini görünce, kolların çok kuvvetli olması gerektiğini düşünmüş, bu sebeple vücudun ağırlığını yukarı kaldırmaya yarayan sabit demir aletini (barfiks) kullanmıştır. Denge alıştırımları için ise bir hendeğin iki ucuna dayandırılmış bir kalas kullanmıştır. Jahn’ın kullandığı aletler arasında ayrıca tırmanma, asılma, sallanma gibi hareketler için kullanılan ve “portik” adı verilen askı ağacı ile iki dikey direğin üstüne yatay vaziyette tutturduğu bir direğe sabitlenmiş ipler, sııklar ve merdivenler de yer almaktadır ([Tarcan], Selim Sırrı, 1932a).

Philantropların çalışmalarındaki jimnastikten düşünce ve anlam bakımından farklılık gösteren “Turnen”, İngilizce’ye bu özgün konsept anlayışı hakkındaki yetersiz bilgiden dolayı “jimnastik” olarak çevirilmiş ve bu iki terim de geçmişten günümüze dönemsel

olarak farklı yorumlamalara maruz kalmıştır. Turnen hareketinin içeriğindeki koşma, atma, atlama ve yüzme gibi bazı egzersizler zamanla modern sporun kapsamına girmekle beraber, günümüzde turnen “artistik ve aletli jimnastik”i ifade ederken, jimnastik daha çeşitli konsept ve aktivitelere işaret eder (Pfister, 2009a).

4.1.2. Alman Jimnastiği’nin Öncüleri

Johann Bernhard Basedow (1724-1790)

Basedow, Leipzig’de teoloji üzerine yüksek öğrenimini bitirdikten sonra bir süreliğine özel öğretmenlik yapmış ve ardından 1753-1761 yılları arasında Danimarka’da Sorø Akademisi’nde profesör ünvanı ile ahlak felsefesi ve edebiyat dersleri vermiştir. Sorø Akademisi’ndeki eğitim sisteminin etkisiyle farklı sınıflardaki gençler için bedensel ve zihinsel gelişimi bağdaştıran bir eğitim sistemi üzerine girişimlerde bulunmuştur ([Tarcan], Selim Sırrı, 1928).

Basedow 1758 yılında yayınladığı *Practische Philosophie* (Pratik Felsefe) adlı eserinde gençlik için beden temrinlerini bir tez olarak ortaya atmıştır. Basedow bu kitabında sınırsız bir cesaret ve özgürlükle o zaman hâkim olan katı eğitim sistemine din öğretimi dolayısıyla hücum ettiği için işinden atılmış, 1761’de yeniden atandığı Altona Gymnasiumu’nda çalıştıktan sonra 1770’de yayınladığı “*Das Methodenbuch für Väter und Mütter der Familien und Völker*” (Anneler, Babalar, Aile ve Milletler İçin Metot Kitabı) adlı eseri ile dikkati çekerek Prens Franz Leopold tarafından, eserinde savunduğu esasları işlemek üzere, Dessau’ya çağırılmıştır. 1774 yılında “Dessau Philanthropinum” adını taşıyan enstitüyü prensin himayesinde kurarak öncüsü olduğu akımı yaygınlaştırma çabalarına girmiştir (Alpman, 2001).

Aralık 1774’te yayınladığı geniş kapsamlı kitabına göre çalışmalara günde beş saat ayrılacak, bunun üç saati eskrim, binicilik, dans ve müzik gibi rekreasyonel etkinliklerden, iki saati ise el işi etkinliklerinden oluşacaktır. Basedow yeterli sayıda ve yaşta öğrenci olduğu takdirde askeri eğitim ve hareketler ile marş eğitimlerinin verileceğini; iki aylık yaz döneminde de öğrencilere avlanma ve balık tutma, bota binme ve tırmanma becerileri kazandırılacağını ve bilgilerinin aktarılacağını belirtmektedir (Leonard, 1923).

Basedow bütün filantroplar gibi yorucu ve katı bir öğrenme sürecinin değil, zahmetsiz ve neşe ile edinilen bilgilerin savunucusu olmuştur. Çocuklar herhangi bir şeyi oynayarak, basit şekilde öğrenmeli, sağlıklı ve güçlü olarak yetiştirilmelidir. Bunun için zaman cetveli gayet serbest düzenlenmiş, teorik derslerle beden faaliyetleri nöbetleşe birbirini izlemiştir. Bu bedenî faaliyetler eski Yunan jimnastiğine dayandığı gibi halk malı olan temrinleri de içermektedir. Yunan örneğine uyarak kendisi tarafından düzenlenen “Dessau Pentatlonu”, beşli bileşik koşma, atlama, tırmanma, denge ve taşıma temrinlerinden meydana gelmektedir. Topla jimnastik oyunları, çember ve gülle yuvarlama temrinleri bunları tamamlamıştır. Beden temrinlerinin bu şekilde okula girişi ile çocukların giyinişlerinde de bir reform yapılmış modaya uygun etekler, buklemi ve takma saçlar ortadan kaybolmuş, bunların yerini rahat ve çocuğa jimnastikte serbest hareket olanağı veren elbiseler almıştır. Basedow’un okulunda marangozluk ve bahçe işleri gibi çalışmalara da önem verilmesi bu yönü ile okul jimnastiğinin beşiğı olmuştur. Uzun bir aradan ve Antik Yunan jimnastiğinin çöküşünden sonra beden eğitimi bu kurumda tekrar bir halk malı haline gelmiş, toplum için genel eğitimin bir bölümü olarak lüzum ve önemi yeniden tanınmıştır (Alpman, 2001).

Johann Christian Friedrich GutsMuths (1759-1839)

GutsMuths 7 Ağustos 1759’da Quedlinburg’ta doğmuştur. Çocukluğunun kütüphanesinde bulunan “Accera Philologicae”dan antik dönem jimnastiğine dair ilk intibalarını almıştır. 1773’te babasını kaybettikten 4 sene sonra gittiğı okulun müdürü tarafından Dr. Friedrich Wilhelm Ritter’in ailesine özel öğretmen olarak tavsiye edilmiştir. 1779’da Halle Üniversitesi’nde teoloji eğitime başlamış, ayrıca matematik ve fizik dersleri ile birlikte İngilizce ve İtalyanca gibi modern dillerin eğitimini de almıştır. 1782’de mezun olduktan sonra Ritter ailesinin yanına geri dönmüş, 1785’te yeni enstitüsünü o sıralarda kurmakta olan Salzmänn’in teklifini değerlendirerek Schnepfenthal’a gitmiştir (Leonard, 1923). Bu okulda bir süre jimnastik dersleri üzerindeki pratiğini ilerlettikten sonra 1786’da bu dersi tamamen üzerine almış, jimnastiğı düzenleyerek onu bir sistem haline getirmiş, temrinleri sistematik surette geliştirmiş, bütün çalışmalarını bir kitapta toplayarak jimnastiğın sağlam esaslarını ortaya koymuş, bu suretle kuvvetli bir uygulamacı ve iş adamı olarak ölünceye kadar hayatının uzun yıllarını bu işe adamıştır (Alpman, 2001).

Rousseau'yu takip ederek insan vücudunun eğitimi üzerine odaklanan GutsMuths (Pfister, 2009a), 1793'te jimnastikte bir ıgır açan “Gençlik İçin Jimnastik” (Gymnastik für die Jugend) kitabında tırmanma, denge, atlama, koşma, sıçrama ve atmadan, yüzmeye, buz patenine ve yürüyüşe kadar egzersizler ve oyunlar hakkında geniş bir koleksiyonu egzersiz algısını arttırmak için ortaya koymuştur (Pfister, 2010).

GutsMuths da, dönemin diğerk eğitimcileri gibi Yunan jimnastikleri ve agonistik konsepte oldukça aşına olmalıdır. Beden eğitime ilişkin düşüncülerini desteklemek için antik dönem yazarlarına ve Mercuriale'ye göndermelerde bulunmuştur (Pfister, 2010). Egzersizlerin oğunluğuyunan tarzında olmakla beraber, okçuluk ve paten gibi bazı eski Alman spor uygulamalarını da içermektedir. GutsMuths'un kendi zamanında beden eğitimi için doğruları sylediğikabul edilebilir ve zamanın sosyal durumuna göre insan vücudunu tekrar forma sokma ve geliştirmeye yönelik olarak jimnastik hareketlerini seçmeye ve bulmaya alıştığikınkar edilemez (Westerblad, 1909). Eserinin 1804'te yayınlanan ikinci baskısı kızlara ait hareketleri de içine almıştır. Kitabın hareket materyali ile ilgili olan ikinci kısmı büyük değışikliğeyğramıştır (Alpman, 2001). Kitap, o zamanın eğitim tarzını eleştiren şu sözlerle başlar: “Siz dindaşlık ve vatandaşlık ödevlerini öğretiyorsunuz, fakat vücudunuzun geliştirilmesi ve eğitimi ile uğraşmıyosunuz.” GutsMuths'un modern jimnastiğink formülünü bulduğusylenemese de dhiyane tasarımlarla onu yukarı ektiğikşphesizdir (Westerblad, 1909).

GutsMuths'un düşünce ve konseptleri sadece yayınları yoluyla değik, fikirlerini kendi fikirleri ile adapte ve modifiye eden öğrencileri yoluyla da yayılmaktaydı. rneğink GutsMuths Danimarka'da belirleyici bir rol oynamıştır. alışmaları Danimarka jimnastiğinkin babası sayılan Franz Nehtegall (1777-1847) tarafından beden eğitime ilişkin girişimleri çerçevesinde Danca'ya çevrilmiştir. İsveç jimnastiğinkin mucidi Pehr Henrik Ling (1776-1839), Nehtegall yoluyla GutsMuths'un çalışmalarıyla tanışmıştır (Kaimakais, Dallas, Stefanidis & Papadopoulos, 2011) ve GutsMuths Alman Turnen'in babası Friedrich Ludwig Jahn üzerinde de büyük bir etki bırakmıştır (Pfister, 2010). GutsMuths'un 1793'te yayımladığikkitabını 1808 yılında kral olacak olan, Nahtegall'in jimnastik ğrencisi Prens Frederick'e ithaf etmesi Danimarka'da jimnastiğink hız kazanmasını sağlamıştır (Hartwell, 1896).

Friedrich Ludwig Jahn (1778-1852)

Almanya'da GutsMuths ve Vieth tarafından eğitsel ve insancıl yönü ile bilimsel temellere dayatılarak canlandırılan, İsviçre'de Pestalozzi'nin gayretiyle metodik bir esas kazanan jimnastik, gelişmekte ve okul bünyesi içinde bir eğitim ve öğretim konusu haline gelmekte iken 19. yüzyılın sosyo-politik olayları bu ilerleyişe engel olmuştur. Almanya, Fransa'nın egemenliği altında inlemekte, büyük vatanseverler yeni bir kurtuluşun olanaklarını ve vasıtalarını aramaktaydılar (Alpman, 2001).

GuthsMuths ve Jahn'ın memleketi olan Almanya'nın Napolyon'un ordularına karşı verdiği savaşta beden eğitimi ve jimnastik çalışmaları eyleme geçirilerek ülke savunmasına yönlendirilmiştir (Westerblad, 1909). Nitekim Fichte'nin halk üzerinde büyük etkiler bırakan yazılarında, milli eğitim planında beden eğitimine büyük bir yer verilmiştir. Almanya'da beden eğitimi uygulamasının bu safhasında jimnastiğin okulla olan organik bağıntısı kaybolmuş, daha ziyade halka dönük, milli ve vatani bir nitelik kazanmıştır. Bütün bu tesirleri enerjik bir davranışla tamamlayan, jimnastiği, ona verdiği yeni hüviyetle, halka götüren, eğitim kurumlarının dar çevresinden koparan, Jahn'ın (Alpman, 2001) vatanseverlik hayallerinden bir tanesi ülkesinin insanlarını zihinsel ve fiziksel anlamda "turnen" diye adlandırdığı jimnastiklerle geliştirmektir (Westerblad, 1909).

Bu bağlamda Jahn Almanya'da bir gymnasium kuran ve geniş anlamda halka tahsis eden ilk kişi olan Friedrich Ludwig Jahn, 11 Ağustos 1778'de Lanz'da doğdu. 13 yaşına kadar hayatının önemli kısmını evde geçiren ve daha 4 yaşındayken annesiyle birlikte İncil'i okumaya başlayan Jahn, tarih, coğrafya, Alman dili eğitimlerini babasından almıştır ([Tarcan], Selim Sırrı, 1928). 1791'de başladığı lise öğrenimine birkaç yerde devam etmiş, 1795'te ise gizlice okulunu ve bulunduğu Berlin şehrini terk etmiştir. 1796'da memleketine dönüş yaparak babasının isteği ile Halle Üniversitesi'nde teoloji eğitimine başlamış olmasına rağmen daha sonra asıl ilgi duyduğu alan olan Prusya ve Alman tarihi ile Alman dili ve edebiyatı öğrenimine devam etmiştir (Leonard, 1923).

1796-1806 yılları arasındaki üniversite öğrenciliğinin büyük bir kısmını seyahat ile geçirmiştir. Ülkenin her yanını dolaşmış, halk deyimleri, örf, adet ve gelenekleri, özellikleri için derin bir görüşe sahip bulunmuş, bilgi ve edinimlerini zenginleştirmiştir ([Tarcan], Selim Sırrı, 1932a). 1803-1804 yıllarında Meklenburg eyaletinde bir kontun malikanesinde ev öğretmenliği yapmış, 1806'dan 1810'a kadar süren savaş ve felaket yıllarında gönüllü

olarak orduya girmiştir. 1810 yılında fikirlerini paylaşan arkadaşlarıyla “Alman Birliği” adlı derneği kurmuştur. Aynı yıl “Alman Halkiyatı” (Das Deutsche Volkstum) adlı eserini yayımlamıştır (Alpman, 2001).

1811’de Berlin yakınlarında Hasenheide denilen çayırılıkta açtığı ilk açık hava jimnastik alanı olan Turnplatz’da öğrencilerine ağaca tırmanma, hendek üzerinden atlama, taş fırlatma alıştırma yapdırırken Alman halk jimnastiğinin temelini atmıştır. Jahn aynı zamanda Alman gençlerinin vücutlarını yurdun düşmanlarına karşı mücadele için güçlü ve dayanıklı hale getirmek gibi vatansever ideallerle, milliyetçilik duygularını pekiştirmek için derslerinde, öğrencilerine kahramanlık hikâyeleri anlatmış ve şarkılar, marşlar söyletmiştir (Lumpkin’den (1990) aktaran Mirzeoğlu, 2006). Milliyetçi sembol ve amblemleri bayraklarda, diplomalarda, rozetlerde, şiir ve yazılarında sıklıkla kullanmıştır (Hofmann, 2009). Bu çerçevede Jahn’ın amacı, yetenekli, saf, korkusuz, dürüst ve silah taşımak için hazır olan ideal insan modelini jimnastik yoluyla yaratmak olmuştur (Mosse, 1996).

1811’in Haziran ayında açılan turnplatza kısa sürede ilgi artmış, çevre okullardan da öğrenciler gelmeye başlamıştır. Masrafları karşılamak için ilk başlarda öğrenci başına 14 groschen¹ olan katılım ücreti sonraları 80 ila 100 ve en sonda 200 groschene yükselmiştir. 1811’in Temmuz ve Ağustos aylarında Salı ve Cuma öğleden sonraları düzenli egzersizler yapılmaya başlanmıştır. Çalışmalar bir düzen içerisinde ya da sırayla yapılmasa da her öğrenci bir gözetmen denetiminde egzersizlerine devam ederken sonuçlar diğerleri ile paylaşılmaktadır. Jahn’ın doğasında sistematiklik olmadığı gibi okul jimnastiği amacına yabancıdır. Önemli olan şey açık havadaki aktif ve toplu yaşam ile özellikle oyunlar yoluyla çocukların ahenk içinde birlikte çalışmalarının yanında bir gün uluslarına hizmet edebilmeleri için halkın ruhunu uyandırmaktır (Leonard, 1923).

Disiplinli öğretim sistemi bazı dönemlerde halkın tepkisini çekerken, Jahn buna aldırmaz etmeden öğrencilerine vatanseverlik fikrini işlemeye devam etmiştir. Öyle ki 1813 yılı başında topladığı on binlerce genç ile Fransa üzerine yürümeye kalkmış ve ancak hükümetin müdahalesi ile durdurulabilmiştir ([Tarcan], Selim Sırrı, 1932a).

1814’de Frankfurt’taki Alman Silahlanma İşleri Genel Komisyonu’na memur edilmiş ve öğrencisi Ernst Eiselen ile birlikte hazırladığı “Alman Jimnastik Sanatı” (Die Deutsche Turnkunst) adlı eserini 1816 yılında yayımlamıştır. Bu eser Alman halk jimnastiğinin

¹ 10 fenik karşılığı Alman parası.

esaları ve özellikle Jahn'ın jimnastiği hakkında kuvvetli bir kaynaktır. Jimnastiğinin Berlin'de ve diğer şehirlerde yayılmış olması, 1817'de Kiel ve Jena Üniversiteleri tarafından Jahn'a şeref doktorluğu unvanının verilmesini sağlamıştır. Diğer taraftan Jahn'a bağlı olan jimnastikçilerin zamanın politik durumu karşısındaki hoşnutsuzluklarını açık olarak ifade etmeleri bir reaksiyon doğurmuş, özellikle Jahn'ın sayısı yirmi bini bulan Alman halkiyatına ait açık konferanslarında adeta devlet düşmanlığı edercesine orduya hücum etmesi, kendisi ve faaliyetleri hakkında uyanan reaksiyonun haklı olduğu izlenimini yaratmıştır (Alpman, 2001).

Bu gelişmeler üzerine 1818 yılında Breslau'da üniversite profesörlerinin katıldığı bir jimnastik tartışması açılmış ve sonuç olarak çeşitli bölgelerde jimnastik yerleri kapatılmış, hükümet bütün eğitim örgütlerine jimnastiği sokmayı ve yeni tesisler yapmayı öngören bir yönetmelik hazırlamakta iken bu durum tüm Prusya'ya yayılmıştır. Jahn'ın Berlin'deki Hasenheide açık hava jimnastik alanının 1819 Mart ayı sonunda, her yıl olduğu gibi, alışılmış törenle açılmasına izin verilmemiştir (Alpman, 2001). 23 Mart 1819'da Kotzebeu isimli oyun yazarının bir sene önce Berlin'de Jahn'ı ziyaret eden ve hali hazırda bir turnen derneği üyesi olan biri tarafından öldürülmesi, jimnastiğe ait tüm faaliyetlerin ve alanların bütün Prusya'da kapatılmasına ve 13 Temmuz 1819 gecesi Jahn'ın "gizli ve ihanet niteliğindeki hareketler" kapsamı altında tutuklanmasına sebep olmuştur (Leonard, 1923).

1820 yazına kadar hapiste kalan Jahn, beş yıl kadar Kolberg şehrinde askeri komutanlığın gözetimi altında ikamete mecbur edilmiştir. 1824'de yargılanması son bularak iki yıl küreğe mahkum olmuş ancak kararı temyiz ederek ikinci duruşmada beraat etmiştir. 1840'da üzerindeki polis nezareti kaldırılmış, 1841'de demirhaç nişanı ile onurlandırılmıştır. 1842'de Prusya'da beden eğitimi yasağı kaldırılıp bu tür faaliyetlere yeniden fırsat verildiği zaman kendisini bu olaylardan uzak tutarak akışını büyük bir dikkat ve sevinçle izlemiştir. 1848'de milletvekili olarak Alman Millet Meclisi'ne katılan Jahn 1852'de döndüğü Freiburg'da aynı yılın 15 Ekim'inde kısa süren bir hastalığın ardından vefat etmiştir (Alpman, 2001).

Sonuç olarak, Jahn'ın geliştirdiği beden eğitimi sistemi ırksal üstünlük, halk sağlığı ve askeri eğitim olmak üzere üç temel üzerinde yükseliyordu. Turnen, bütün Almanları kuvvetli ve çevik yapmak, bir sonraki savaşa hazırlamak için geliştirilmişti ve turnen jimnastikçileri (turner) bu yolda kendilerini bütün Almanların askeri ve politik öncüsü

olarak görüyordu. Jahn hayattayken ve öldükten sonra turnen jimnastikçileri bütün savaşlarda aktif olarak yer almışlardır. Örneğin sırf Birinci Dünya Savaşı'na bir milyondan fazla turner katılmıştır. Naziler iktidara geldikten sonra, turnen büyük ölçüde Nazi beden eğitimi sisteminin ideolojik altyapısını oluşturmuş ve yaygın olarak uygulanmaya devam etmiştir (Akın, 2004).

4.1.3. Alman Jimnastiği'nin Diğer Ülkelerde Yansımaları

Alman jimnastiği, 19. yüzyılın ikinci yarısında Batı ve Güney Avrupa'ya, başta Fransa olmak üzere İtalya, Belçika, Kuzey İsviçre, İskandinav ülkeleri (Guttmann, 1994), Hollanda ve Lüksemburg'a yayılmıştır (Kaimakais vd., 2011). Danimarka'da ise halk liselerinde özellikle erkeklerin ve çiftçilerin fiziksel egzersiz ihtiyaçlarını sağlamaya odaklı bir hareket olarak karşımıza çıkmaktadır (Pfister, 2009a).

Alman jimnastiği en büyük etkisini Doğu Avrupa'daki Slav ülkeleri olan Çek Cumhuriyeti, Slovakya ve Polanya üzerinde göstermiş (Cora, 2007), Çek Sokol hareketinin temel prensiplerini oluşturmuş ve içerisine yerleştirilen Çek milliyetçiliği unsurları ile uygulanmıştır (Kaimakais vd. 2011). Macaristan'da ise Alman "Turnen" teriminin Macarca'ya çevrilerek "torna" adı altında 1860'ların ortalarından itibaren uygulandığı anlaşılmaktadır (Hadas, 2009). Aynı şekilde Amerikan okullarında benzer bir merkezde geliştiği görülmektedir. Fransa'da ise askeri egzersizlerin tamamlayıcı bir unsurunu oluşturmuştur. Barındırdığı ögeler çerçevesinde çeşitli ülkelerde çeşitli doğrultularda gelişen sistemin politik yönlendirmelere maruz kaldığı ve politikacıların bu durumda anahtar rol oynadığı gözlenir (Pfister, 2009a). Yunanistan'ın bağımsız bir devlet olmasının ardından Kral Otto'nun etkisi ile Alman eğitim sistemin ülkeye uyarlanmasıyla 20. yüzyıl başlarına kadar Alman jimnastiği uygulamaları yapılması bu noktada örnek teşkil eder (Foteinos, 2012).

Alman jimnastikleri Almanya'nın izlediği yayılmacı siyaset ile Afrika ülkelerine gönderdiği koloniler yoluyla Kuzey ve Doğu Afrika ülkelerinde Mısır'dan Tanzanya'ya kadar kendisine uygulama alanları bulmuş; koloni okulları vasıtasıyla yaygınlaşmıştır (Germany and Eastern Africa..., 2010). Kongo'da 1863 yılında kurulan Alman Jimnastikleri Derneği'ni Afrika'nın diğer büyük şehirlerinde kurulan diğerleri izlemiştir (Kaimakais vd. 2011).

Almanya'nın okyanus aşırı ülkelere de göçmen vermesi Alman jimnastiklerinin Amerika'da ve Avustralya'da tutunmasına yardımcı olmuştur (Kaimakais vd. 2011). 19. yüzyıl ortalarında Amerika'da ilk Turner kulübü 1848'de kurulurken (Pfister, 2009b), sekiz yıl gibi kısa bir sürenin ardından 1856 yılına gelindiğinde 26 eyalete yayılan hareketin kulüp sayısı 1860'da 157'ye, üye sayısı ise 10.000'e çıkmıştır (Gems, 2009).

Günümüzde, akımın temel unsurlarını oluşturan bir çok fiziksel aktivite için turnen ya da jimnastik terimi kullanılmamakla beraber, koşma, atma, atlama ve yüzme gibi temel fiziksel egzersizlerinin modern spor anlayışı kapsamında sürdürüldüğü görülmektedir. Bu açıdan bakıldığında ise jimnastik ve beden eğitimi anlamında olmasa da 20. yüzyıl başlarından itibaren dünyada bir fenomen haline gelen modern spor hareketi ile Alman jimnastiği temel hareketleri devamlılığını sürdürmektedir (Pfister, 2009a).

Jahn ile gelişimini tamamlayan Alman jimnastiği dönemin ihtiyaçları çerçevesinde 20. yüzyıl başlarında paramiliter bir görünüm sergileyerek diğer Avrupa ülkelerinde de kendine taraftarlar bulmuştur. Sistemin felsefi temellerinde yurt savunması ve vatanseverliğinin ön plana çıktığı görülmektedir. Alet kullanımı bakımından gösterdiği farklılıklar kadar ideolojik yapısı açısından İsveç jimnastiğinden farklı bir çizgide yer alır. Alman jimnastiğinde hareketlerin tamamına yakını alet yardımı ya da aletler üzerindeki uygulamaları kapsar. Alman jimnastiği, kendi ülkesinde onbinlerce takipçisi olması ve bunların dönemin savaşlarının tamamında gönüllü katılımları yoluyla aktif rol oynamalarına rağmen halka yaygınlaştırılması bakımından istenilen düzeye ulaşamamıştır. Bunun nedeni olarak okul jimnastiği uygulamaları ve toplumun tüm kesimleri tarafından uygulanabilirliğinin gerektirdiği fiziksel donanımlar yüzünden yetersiz kalması olduğu söylenebilir.

4.2. İsveç Jimnastiği: Esasları ve Öncüleri

İsveç jimnastiği özellikle kalabalık sayıdaki öğrenci grubunu, sınırlı mekanlarda düzene sokma eğilimiyle 19. yüzyıl başlarında geliştirilmiş bir beden eğitimi sistemidir. Pehr Henrik Ling ve takipçilerinin öğretilerine dayanan İsveç jimnastiği, 19. yüzyılda ortaya çıkan diğer rasyonel beden eğitimi sistemleriyle rekabet halinde gelişmiştir. Ancak Ling'in sistemi diğerlerine göre daha bilimsel metotlara dayandığı, daha kolay uygulanabildiği ve daha yararlı olduğuna kanaat getirildiği için yaygınlaşmış, pedagojik, tıbbi, askeri ve

estetik ögeler içeren çok yönlü bir sistem olarak kolaylıkla kabul görmüştür (Akın, 2004). İsveç jimnastiğinin amacı, özel tasarlanmış hareketlerin yardımı ile vücudun mümkün olan en iyi yolla dengelenmesi ve bütünsel ahenginin sağlanmasıdır. Bütünsel ahenk düşüncesi Pehr Henrik Ling'in her şeyin birbiriyle bağlantılı olduğuna inandığı doğa felsefesi anlayışından gelmektedir (Mechbach ve Waneberg, 2011).

Ling'in Danimarka'da aldığı eğitim ile Jahn'ın da esin kaynaklarından olan GutsMuths'dan etkilendiği ve kendi sistemini onun ekolünün üzerine inşa ettiği söylenebilir. İki jimnastik sisteminin ayrı düzlemler üzerinde gelişim göstermeleri dönemin ve ülkenin ihtiyaçları, karakteristiği, arzuları ve kurucularının düşünceleri kapsamında farklı biçimlere bürünmüş olmalarından kaynaklanmaktadır. Temelinde iki jimnastik akımının yaşanan savaşların ardından öncülerinin farklı yollardan da olsa jimnastik yoluyla sağlıklı ve dinç nesiller yetiştirme arzularından yola çıktığı görülmektedir.

Ling, jimnastiğinde basit hareketlerden kurulu sırf kas ve iskelet jimnastiğiyle genel bir vücut eğitime ulaşılacağına ve vücudun bütün bölümlerinde dengeli bir gelişimin olması gerekliliğine inandığı için üstün yetenek gerektiren hareketlere yer vermemiştir (Alpman, 2001). Hareketler en kolaydan en zora doğru sıralanacak şekilde seçilirken, günlük yaşantının, özellikle okul hayatının beraberinde getirdiği duruş hataları ve omurga çarpıklıklarına karşı karın kasları, sırt ve ense kaslarına ilişkin çalışmalara özen gösterilir. Okul gençliğindeki hatalı duruşlardan kaynaklanan fiziksel sorunlar düşünüldüğünde bu ortopedik tarafı en güçlü yanı olarak görülebilir (Akın, 2004).

Hareket yoluyla tedavi edici biliminin ve doktrinin gelişimi Ling'in hayatıyla oldukça bağlantılıdır, bunun için biyografisi Ling jimnastiğinin bir parçasıdır (Taylor, 1860). Bu kapsamda Ling'in ardından gelen dönemsel önderlerinin karakter, donanım, eğitim ve felsefi bakış açılarıyla farklı dönemlerde farklı ögelerinin ön plana çıktığı İsveç jimnastiğini öncülerinin yaşam öyküleri etrafında incelemek anlamlı olacaktır.

4.2.1. İsveç Jimnastiği'nin Esasları

İsveç jimnastiğinde amaç, mümkün olan en iyi biçimde vücudun dengeli ve uyumlu gelişimini, dizayn edilmiş özel hareketlerin yardımı ile sağlamaktır. Vücudun tüm ögelerine uygulanması gereken bu gelişimin temelini Ling'in doğadaki her şeyin birbiriyle

bağlantılı olduğu düşüncesi oluşturmaktadır. Kısaca sağlanacak uyum sağlığı, uyumsuzluk ise hastalıkları beraberinde getirir (Mechbach & Waneberg, 2011).

Ling'in felsefesi doğrultusunda İsveç jimnastiği; pedagojik jimnastik, tıbbi jimnastik, askeri jimnastik ve estetik jimnastik olmak üzere dört bölüme ayrılmıştır (Nissen, 1891). Pedagojik jimnastik çalışmaları, okul öğrencileri için gerekli ve eksiksiz şekilde yapılan serbest egzersizleri; tıbbi jimnastik çalışmaları, esas olarak hastaların tedavi sırasında ve sonrasında uyguladıkları egzersizleri; askeri jimnastik çalışmaları, güreş ve eskrim uygulamalarının çeşitli formlarını; estetik jimnastik çalışmaları ise vücut sağlığının dolaşım ve sinir sistemi ile birlikte iç organlar içinde yapıldığı serbest egzersizleri kapsamaktadır. Tüm egzersizlerin erkekler, çocuklar ve kadınlar için uygun kıyafetlerle birlikte yapılabilmesi (Rothstein, 1853), İsveç jimnastiklerinin kendi ülkesindeki uygulamalarının hem okullarda ve orduda kendisine yer bulmasını hem de kamusal alanlarda görülmesini sağlamıştır (Mechbach & Waneberg, 2011).

Ling'e göre aletler vücuda belli bazı dayanak noktaları sağlayan ikinci derecede vasıtalar (Alpman, 2001). Bunlarda yatay ağaç, sıra, yatay parmaklık, çerçeve, merdiven denge tahtası vb. araçlardır ([Tarcan], Selim Sırrı, 1928). Bu araçlar ya daima kullanılmaya hazır ya da çabuk kurulup bozulabilecek bir özelliktedir. İsveç jimnastiği egzersizlerinin aletlere dayalı olmaması bakımından, bu anlamda Alman jimnastiği ile tamamen zıttır (Alpman, 2001).

İsveç jimnastiği temelinde tamamen aletsiz uygulamalardan oluşmakta ve aletler sadece yardımcı unsurlar olarak kullanılmaktadır. İsveç jimnastiğini, baş, ayak-bacak, el-kol ve gövde hareketleri, serbest yürüyüş ve marşlardan oluşan yürüyüş egzersizleri, koşma ve atlama egzersizleri, yardımcı aletler ile egzersizler, eşli egzersizler, güreş egzersizleri ve estetik jimnastik çalışmaları oluşturmaktadır. Yapılan egzersizler kan dolaşımını hızlandırdığı için cilde düzgün bir görünüm verirken, sıcağa, soğuğa ve hastalıklara karşı dayanıklılık sağlamaktadır (Roth, 1876). Alet yardımıyla yapılan egzersizler ise Alman jimnastiğinde olduğu gibi marifet ve hüneler sergilemekten ziyade bazı vücut becerilerini geliştirmek için yapılır (Kadınların terbiye-i bedeniyesi, 1922).

İsveç jimnastiği uygulamaları üç bölümden oluşur; düzen alıştırma ile yürüyüşler, asıl jimnastik hareketleri ve oyun. Düzen alıştırma ve yürüyüşler ile dikkat ve vücut, yapılacak olan egzersize hazırlandıktan sonra asıl jimnastik hareketlerine geçilir (İsveç

gimnastikleri, 1329). Çalışmalar, yapılacak olan egzersizin türüne göre farklı formlardaki başlangıç pozisyonları ile başlar ve çalışmaların tümü en basitten karmaşığa doğru yol alır. Yapılan bütün uygulamalarda her iki taraftaki (sağ ve sol) uzuvlar eşit şekilde çalıştırılmalıdır. Uygulamaların belirli bir ritim ve tempo eşliğinde yapılması, zamanın ölçülmesi ve grubun birlikte hareket etmesine yardımcı unsur olarak kullanılmakta, askeri gimnastiklerde ise grubun bütünlüğünün sağlanmasının yanında motivasyon aracı olarak da kullanılmaktadır (Rothstein, 1853). İsveç gimnastiğinde hareketler büyük ölçüde yavaş yapılmaktadır. Bu sayede hareket eden kasa tam bir kasılma, karşıt çalışan kasa en geniş uzama imkanının verilmesi amacı güdülmektedir (Acet & Yıldırım, 1999).

Serbest egzersiz çalışmaları ya da en azından bir kısmı, tek bir birey tarafından uygulanabilse de deneyimli bir öğretmenin direktifleri yoluyla kitleler halinde uygulanması beden ve zihnin uyumlu gelişimi açısından daha faydalıdır. Gimnastik egzersizlerine katılacak öğrenci sayısı bu noktada sadece egzersiz mekanının büyüklüğü ile sınırlandırılabilir. Çeşitli yönlerde doğru yapılacak olan hareketler de aynı şekilde mekanın büyüklüğü ile alakalıdır. Bu durum okul öğrencileri için toplu çalışmalara uygun olduğu gibi askeri anlamda tek bir komutla kontrolün sağlanmasına olanak verir. Kitleler tarafından yapılan uygulamalarda öğreticinin verdiği komutların kısa ve net olmasına özen göstermesi gerekir. Egzersizler için önce bir bildiri komutu ve kısa bir duraksamanın ardından yaptırım komutu verilir. Örn. Sağ diz yukarı-çek! Bildiri komutu genellikle hareket ettirilecek uzvu ya da hareketin yönünü belirler. Yaptırım komutu ise kısaca hareketin üslubunu tayin eder. Hareketin yavaş ya da hızlı yapılacak olmasına göre hızlıca ya da gerektiği yavaşlıkta verilebilir. İleri uygulamalarda zamandan fayda kazanmak adına “ve” bağlacı ile iki uzuv için aynı anda komut verilebilir. Örneğin: Kol ve bacaklar-kapat (Rothstein, 1853).

19. yüzyıl itibarıyla kitleler tarafından uygulanabilirliği açısından Avrupa’da hızlı bir yayılım gösteren İsveç gimnastiğinin İsveç’teki gelişimi zamanla değişim göstermiştir. Nitekim dönemin ihtiyaçları kapsamında 1860’lardan itibaren İsveç’te beden eğitimi okullarda, ikisi askeri, ikisi sivil tabanlı ve pedagojik olmak üzere dört form altında uygulanmıştır. Ling sistemine göre gimnastik, askeri talimler, eskrim ve oyun/spor. 20. yüzyıl başlarına kadar devam eden bu sistem 1917’de eskrimin beden eğitiminin temel formlarından biri olma özelliğini kaybetmesiyle yerini spora bırakmıştır. 1920’lerde açık alan sporlarının yaygın bir fenomen haline gelmesiyle birlikte, 1928 yılında orta öğretim

kanununda yapılan yenilenme esnasında Ling jimnastiği ve oyun/spor yerine “oyun ve spor ile birlikte jimnastik”, askeri talimler ve eskrim yerine de “açık alan sporları” müfredata alınmıştır. Her ikisi içinde programda 6. sınıflar dahil olmak üzere üst sınıflarda haftada 45 dakikadan oluşan 4 saat ayrılmıştır (Lindroth, 1994). İsveç jimnastiği, aletsiz yapılan beden hareketlerini kapsaması bakımından, hem aynı anda daha fazla kişi tarafından yapılabilir olması, hem de her yaş ve cinsiyet için uygulanabilirliği açısından özellikle okul jimnastiğine adaptasyonu konusunda Alman jimnastiğine nazaran daha fazla öne çıkmıştır.

4.2.2. İsveç Jimnastiği’nin Öncüleri

Pehr Henrik Ling (1776-1839)

İsveç jimnastiğinin kurucusu Pehr Henrik Ling 15 Kasım 1776’da İsveç’in güneyinde yer alan Wexiö yakınlarındaki Smålåland’da doğdu. İki yaşında ölen babasının ardından annesinin yeniden evlenmesi üzerine, üvey babası tarafından bir papaz okuluna gönderildikten sonra Wexiö yakınlarındaki bir okula başladı. Burada kendini kısa sürede zihinsel becerileri, güçlü şahsiyeti, sağlamlığı, iradeye boyun eğmez tavrı ve pervasız girişimleri ile tanınır hale getirdi (Rothstein, 1853).

1793’te Ling, İsveç Lund Üniversitesi’ne öğrenci olarak girmiş, 21 Aralık 1797’de kayıt olduğu Upsala Üniversitesi’nden 5 Haziran 1799’da mezun olmuştur (Hartwell, 1896). Daha sonraları bazen Stockholm’de bazen ise kırsalda çeşitli aileler için özel öğretmenlik yapmıştır. Ardından Almanya’ya oradan Danimarka’ya gitmiştir (Taylor, 1860).

Ling’in 1784-1799 arasındaki hayatının ayrıntıları tam olarak bilinmemekle birlikte genellikle bir gezgin olarak adlandırılır ve uzun yıllar İsveç, Danimarka, Almanya, Fransa ve hatta İngiltere’de bulunduğu söylenir. Daha sonraki yıllarda hayatının bu dönemi hakkında konuşmaktan kaçınmıştır. Kesin olan şey ise bu dönemde Fransızca, Almanca ve İngilizce dahil olmak üzere Kuzey Avrupa dillerinin konuşma bakımından temel prensiplerini edindiğidir. Bu dönemde yaşamını garson, tercüman, çevirmen ve özel öğretmenlik yaparak ve birçok zorlukla karşı karşıya gelerek geçirmiştir. Hatta bir süre için Prens Condé’nin ordusuna hizmet ettiği söylenir. Nelson komutasındaki İngiliz filosuna

karşı 2 Nisan 1801'deki Kopenhag deniz savunmasında gönüllü olarak hizmet ettiği bilinmektedir¹ (Leonard, 1923).

Weilauff'a göre Ling'in Kopenhag'daki 5 yıllık ikameti, onun daha sonraki eğitimi ve aktivitelerinde belirleyici bir rol oynamıştır. Buraya gelişi ilk olarak Edda ve İskandinav mitolojisini tanımak içindir. 1802'de felsefe ve Goethe üzerine Kopenhag'da ilk dersleri veren Steffens'in derslerine katılmıştır. Ayrıca Ling Kopenhag'da, Fransızca, Almanca ve Danca kısa şiirler yazmış ve Ewald'ın Baldur'un Ölümü eserini serbest kafiye ile İsveççe'ye çevirmiştir. Kopenhag'da 1804 yılında "Kıskanç Adam" isimli Danimarka komedisi çevirisi yayınlanmış ve bu onun ilk basılı eseri olmuştur (Hartwell, 1896).

Ling'in Kopenhag'da bulunduğu ilk dönemde katetmiş olduğu yol, burada kazanmış olduğu sanatı ülkesine nakletmesiyle birlikte daha sonraları şöhretini kazandığı olgunluk yıllarında kendisine bilinirlik ve mevki sağlamıştır. İki Fransız göçmenden [Montrichard ve Beurnier], eskrim öğrenmeye başlamış, bu derslerindeki hareketlerin kolundaki romatizmaya olumlu etkileri, jimnastiğe ve harekete karşı bir ilgisinin uyanmasına sebep olmuştur (Pfister, 2010). Ling, gördüğü bu faydayı şöyle açıklar: *"Doktorun elinde sargılar içinde dinlenen kol zayıflar, fakat eskrim hocasının elinde güç ve beceri kazanır."* Ling, jimnastiğe karşı duyduğu ilgiye cevap verebilecek olan müesseseyi Kopenhag'ta bulmuştur. GutsMuths'un öğrencilerinden olup 1799'da açmış olduğu "Eskrim ve Jimnastik Enstitüsü" ile Danimarka'da jimnastiğin yayılmasına hizmet eden Franz Nachtegall'in kurslarına devam etmiş olan Ling, burada GutsMuths'un fikirlerinin uygulanışını ve henüz düzenlenmemiş olan jimnastiğini görmüştür. Ling'in Danimarka'da eskrim ve jimnastiğe karşı duyduğu ilgi, onun düşüncelerini eski Yunan uygarlığına kadar götürmüş, köklerini orada bulduğu jimnastiğin, o zaman için ele alınan ve üzerinde çalışılan kaynakları, kendisinde form ve güzellik hakkında yeni fikirler uyandırmıştır. Yine o sırada Fransız İhtilali'nin etkisiyle her tarafta uyanmış olan milliyetçilik akımları ve memleketinin içinde bulunduğu sosyal sefaletten çok duygulanan Ling'e fazlasıyla etki yapmış, milletin

¹ Bir Danimarkalı subay olan One Weilauff'un 1847'deki bir yazısına göre Ling 1799 Haziranından 1804 Ekimine kadar kendisinin Kopenhag Üniversitesi'nde okul arkadaşı olmuştur. Weilauff'un söylediğine göre Ling 1799 Haziranında Upsala'yı terk ederek Kopenhag'a gelip o yılın Temmuz ayında filoloji öğrenimine başlamış ve kendini şevkle modern diller ve İskandinav mitolojisine adanmıştır. Eğer Weilauff'un ifadeleri dikkate alınırsa –ki bunlar çok ayrıntılıdır- Ling'in Almanya, Fransa, İngiltere ve Rusya'yı içeren maceracı seyyahlık hikayeleri efsanevi kabul edilebilir (Bkz. Hartwell, 1896).

eski güç ve kudretini tekrar kazanması, güvenli bir geleceğe sahip olması arzuları kendisinde kuvvetlenmiştir (Alpman, 2001).

1804’de Kopenhag’dan ayrılarak Lund’a dönen Ling, 28 Aralık 1904’te Lund Üniversitesi’nde İskandinav mitolojisi, modern diller, İskandinav şiiri, tarih ve eskrim öğretmeni olarak göreve başlamıştır (Rothstein, 1853). İsveç’e dönüşünün ardından bir dönem şiire olan düşkünlüğü ile dönemin ünlü şairlerinin içinde bulunduğu gotik topluluğuna katılmıştır. Homer’in Yunanlılar için yazdığı gibi bir İskandinav destanını literatüre kazandırma arzusunda olsa da, topluluktan liderleri tarafından bir şekilde antipatik bulunması sebebiyle ayrılmış ve kendi misyonuna geri dönmüştür. Güçlü bir şair olan Ling’in, epik, dramatik, ve lirik ürünleri, basılı çalışmalarının önemli bir kısmını oluşturmaktadır (Hartwell, 1896).

Yunan ve Romalıların eğitim içerisinde jimnastiğe verdikleri yüksek öneme öykünen Ling bunu ülkesinde uygulamayı düşünmüş, jimnastiği doğa ile uyum içerisine koymayı umarak 1805’te anatomi, fizyoloji ve diğer doğa bilimleri üzerine çalışmaya başlamıştır (Georgii, 1854). Ling, kendinden öncekiler gibi Antik dönem jimnastiklerinin bir taklidini yapmaktan ziyade reformu ve gelişimi amaçlamıştır (Rothstein, 1853). 1812’de halen Lund’da iken Stockholm’e komşu Karlberg’deki Kraliyet Askeri Akademisi’nden jimnastik öğretmeni olarak çağrılmasını, Stockholm’de jimnastiğin gelişimi için bir enstitü açma planlarını uygulamak için iyi bir fırsat olarak görüp, memnuniyetle kabul etmiştir (Hartwell, 1896).

1812’de fikrini ve ideallerini gerçekleştirmek amacıyla dönemin Milli Eğitim Bakanı Count von Engeström’e hükümetten destek istemek için gittiğinde “*Yeterince hokkabaz, akrobat ve ip cambazının olduğu ve bunun milli hazineye yük olacağı*” cevabını almasına rağmen fikrini gerçekleştirme arzusu üzerindeki ısrarlarıyla 1813 yılında hükümet Ling’in direktörlüğünde Kraliyet Merkez Jimnastik Enstitüsü’nün (Kungliga Gymnastiska Centralinstitutet - GCI) kurulmasına karar verir (Rothstein, 1853; GCI, 1902).

Ling jimnastiklerinin gelişimini amaçlayan ve 1813’te Stockholm’de kurulan GCI, ağırlıklı olarak fiziksel terapi üzerine konsantre olmuştur. 1860’larda yurt savunmasına artan ilgi ile jimnastik bir anda ön plana çıkmaya başlamıştır (Lindroth, 1974). GCI, ilk zamanlarda askeri nitelikte bir müessese olarak orduya askeri jimnastik öğretmenleri yetiştirmek üzere düşünülürken (Alpman, 2001), 1830’ların başlarında jimnastikçilerini yurtdışına

göndermeye, 20. yüzyılın başlarından itibaren kurslarına yabancı öğrencileri kabul etmeye başlamış (Mechbach ve Waneberg, 2011), 1860'lı yıllarda okul jimnastiği enstitünün etkisi altına girmiştir (Alpman, 2001).

Ling, 1812-1825 yılları arasında Karlberg'deki askeri akademide jimnastik ve eskrim öğretmenliği yapmış, 1813'ten itibaren ölümüne kadar geçen süre zarfında da 25 yıldan fazla bir süre GCI'nin direktörlüğünü yürütmüştür. Ling'e 1835 yılında Kral Charles XIV. John tarafından ulusal edebiyata yaptığı katkılardan ötürü İsveç Akademisi üyeliği ve onursal profesör unvanının yanında Kuzey Yıldızı Madalyası verilmiştir (Hartwell, 1896). Görevini tamamiyle yerine getirememiş olsa da jimnastik kariyerinin başında bulduğu ideallerin ülkede uygulanır olmasının mutluluğuyla, son anlarında bile hala jimnastiği için talimatlar vermeye devam ederek 3 Mayıs 1839'da dünyaya veda etmiştir (Georgii, 1854).

Aşağıdaki ifadeler, Ling'in jimnastiğin genel kuralları konusundaki bakış açısını göstermektedir:

1. Jimnastiğin amacı uygun şekilde seçilmiş hareketler ile insan vücudunu geliştirmektir.
2. Bu hareketler geliştirilecek vücudun durumuna göre doğru prensipler düşünülerek uygun şekilde seçilmelidir.
3. İnsan vücudu Tanrı'nın bağışladığından ya da bünyenin izin verdiğinden daha fazla geliştirilemez.
4. Egzersiz eksikliğinden dolayı bağışlanan güç kullanılamayabilir yalnız yok edilemez (Hartwell, 1896).

Ling'in amacı, vücudun ahenkli gelişimi ile bedensel ve entelektüel becerilerin birbiri ile bağlantılı olarak gücünü ve kapasitesini egzersiz yoluyla sağlamak ve bunu insanların genel eğitiminin bir temeli teşkil etmektir (Rothstein, 1853). Ling'in geliştirdiği sistemin uzun süredir var olan parçaları felsefi bir plan altında toplanmaktadır. Ling, anlayışı ve deneyimciliği ile varisleri ve takipçilerinin felsefi bütünlük içinde inşa edecekleri sistemin zeminini hazırlamıştır (Taylor, 1860).

Ling, sistemi için, GutsMuths'un öncelik verdiği, Jahn'ın ise kuvvetle reddettiği "jimnastik" kavramını seçmiştir. Fakat bu eski Yunan kavramı Ling'te eskiden olduğu gibi, geniş bir anlam ifade etmemektedir. Aksine son derece sınırlı, belli bir amaca yönelen hareketlere veya hareket gruplarına özgü kalmaktadır. Jimnastik, ihtiyatlı ve uzak görüşlü

Ling'in elinde tamamen başka bir gelişme ortamı bulmuştur. Bu sistemde vücut üzerinde iyileştirici nitelikte etkisi olmayan hiç bir hareketin yeri yoktur. Çünkü Ling, sisteminde tedavi fonksiyonuna çok fazla yer vermiştir (Alpman, 2001).

Ling'in üzerinde durduğu konu, jimnastiği sadece eğitimin bir parçası yapmak değil aynı zamanda hastalıklarında tedavisinde kullanmaktır. Bu durum toplumun ilgisinin Ling'in fikri üzerine yoğunlaşmasını sağlamış, insanlar hastalık ve kaygılarını geçirmesinin yanında sağlıklarını yeniden kazanmak için bu hareketleri yapmaya başlamışlardır (Taylor, 1860). Çalışmalarının çoğunluğu tıbbi ve askeri jimnastik üzerine olmuştur (Hartwell, 1896). Ling fiziksel egzersizlere anatomik ve fizyolojik bir karakter katarak sonunda sosyal, politik ve ahlaki gereklilikleri olan bir jimnastik sistemi fikrini ortaya çıkarmıştır (Lindroth, 1974).

Ling jimnastiğe dair 3 ana kitap yayınlamıştır. 1836'da yayınlanan "Jimnastik Talimatnamesi" (Reglemente för Gymnastik), 1838'de yayınlanan "Jimnastik Talimatları ve Askerler İçin Söğüt Egzersizleri" (Soldat-underwisning i Gymnastik och Bajonettfäktning) ile ancak seksen sayfasını 1834 yılında kendi eliyle bastırabildiği, 1839 yılında ölümünden sonra kalan dağınık notlarının öğrencilerinden Carl August Georgii ve Pehr Jakob Liedbeck tarafından 1840 yılında yayınlandığı "Jimnastiğin Genel Esasları"dır (Gymnastikens Allmänna Grunder) (Hartwell, 1896).

Ne yazık ki Ling, beden eğitimi hakkındaki düşüncelerini açık ve anlaşılır şekilde ifade edememiştir. Aksine kendini belli belirsiz ve farklı yönlerde ifade etmiştir (Lindroth, 1979). En önemli yayını jimnastik prensiplerinin yanında doğa felsefesi ve insan vücudunun ilkelerinin öneminden bahsettiği "Jimnastiğin Genel Esasları"dır. Doğanın ve insan vücudunun mekanik, kimyasal ve dinamik üç formu olduğunun üzerinde durarak bu formların denge ve uyumunun hayatın prensipleri olduğunu belirtmiştir (Pfister, 2010). Geri kalan bütün jimnastiğe ilişkin yazıları farklı fiziksel egzersizlerin tanımlandığı parça parça kısa makalelerdir. Bu da çoğunlukla eski İskandinav erdem ve tutkularını yazdığı çalışmalarının %15'ini bile oluşturmamaktadır (Lindroth, 1979).

Ling, "Jimnastiğin Genel Esasları" adlı kitabında İsveç jimnastiğini pedagojik, askeri, tıbbi ve estetik olmak üzere dört bölüme ayırmıştır (Nissen, 1891). İsveç'te ilerleyen yıllarda Ling jimnastiği yıllarca sadece askeri akademilerde değil, bütün şehir okulları, kolej ve üniversitelerde, yetim enstitülerinde ve tüm kırsal okullarda uygulanmıştır. Stockholm'deki

merkez kuruluşlarda her türden ve yaştan, sağlıklı, hasta ve sakat insanlara jimnastik hareketleri yaptırılmıştır (Rothstein, 1853).

Ling'in ortaya koyduğu fiziksel gelişime ait tezinin genel ilkeleri ise şu şekildedir:

1. İnsanoğlunun zihinsel ve bedensel güçlerini geliştirmeye yönelik her girişimi tam anlamıyla eğitimidir.
2. Her hareket vücudun organizasyonuyla uygun bir ilişki içinde olmalıdır. Organizmanın sınırlarının açılması mantıksızdır.
3. Kas aktivitelerinin alanı ve yerçekimi kanunları vücut hareketinin sınırlarını belirler.
4. Her hareket, basit ya da hafif karakterini tüm organizmanın doğasından elde eder ve vücudun her bir parçası harekete kendi fonksiyonu ve görevi sınırlarında katılır.
5. Vücudun sağlıklı gelişimine ulaşmak için her hareketin basit türünden başlamak gereklidir. Bu alışma tam olmalıdır ve hiçbir zaman her hareket aynı zamanda hem basit hem de karmaşık olacağını bilen biri tarafından değersiz ve önemsiz olarak görülemez.
6. Zihinsel yöntemde olduğu gibi fiziksel yöntemde de basit şeyler başarması en güç olanlardır. Bu yüzden bir kişi basit hareketleri tam bir istekle çalışamaz.
7. Hiçbir hareket organizmanın kurallarına uygun olmadığı sürece doğru ve değerli değildir.
8. Farklı parçaları ahenk içinde olmayan bir vücut zihinle de ahenkli bir uyum içerisinde değildir.
9. Bir bilim olarak hareketlerin amacı insan organizmasının doğru gelişimidir.
10. Doğru hareketler bulunduğunda bireyin karakter ve mizacı da gelişecektir.
11. Organizma ancak farklı parçalarının çeşitli bireysel n planlamalara uyan karşılıklı uyumu ile mükemmeli gelişimini sağlayabilir.
12. İnsan vücudunun olası gelişimi bireye bağlı olarak zihinsel ve bedensel becerilerle sınırlandırılmalıdır.
13. Bir beceri egzersiz eksikliğinden dolayı krelebilir ancak asla tamamen yok edilemez.
14. Doğru olmayan ya da yanlış uygulanan bir hareket beceri gelişimini bozabilir. Sonuç olarak yanlış hareket eğilimleri vücudun uyumlu gelişimini kazanmak yerine zarar verir.

15. Tek taraflı gelişim bedensel egzersiz uygulamalarını engeller, genel ve harmonik gelişim ise kolaylaştırır.
16. Çoğu durumda organizmanın bir kısmındaki sertlik ve hareketsizlik aşırı gelişimdir ve genellikle diğer kısımlarında da zayıflığa sebep olur.
17. Eşit dağıtılmış hareketler ile bir kısmın aşırı gelişmesi azaltılabilir ya da diğer kısımların zayıflığı giderilebilir.
18. Vücudun güçlülüğünü ya da zayıflığını herhangi bir kısmının çok ya da az güçlü olmasından ziyade birçok kısmının orantısı ve uyumu belirler. Tabiki burada doğuştan gelen ya da kazara olan sağlık sorunlarından bahsedilmemektedir.
19. Gerçek ve sağlıklı güç çeşitli kısımların eşzamanlı faaliyetiyle oluşur. Bu hareket ve güç düzenli olarak en yüksek seviyeye geliştirilmeli, bütün kısımlar eşzamanlı olarak birlikte çalışmalıdır.
20. Dolayısıyla mükemmel sağlık ve fiziksel güç birbiriyle bağıntılı terimlerdir; ikisi de çeşitli kısımların uyumuna bağlıdır.
21. Bedensel gelişimde en basitten başlayarak sonunda en karmaşık ve zor hareketlere ilerleyeceksiniz ve öğrenciniz neye kapasitesi olup olmadığı içgüdüsünü herhangi bir tehlikeden uzak edinmiş olacaktır (Taylor, 1860).

Ling'in ortaya çıkmasıyla birlikte modern tarihte beden eğitimi ilk defa bir ulusal ihtiyaç olarak belirmiş, İsveç'te Ling'in, Almanya'da Jahn'ın çabaları ile beden eğitimi ulusal bir değer olmuştur. Ling bir jimnastikçi olarak düşüncesini şu şekilde ifade eder; "*Beden eğitimi ile sadece bireylerin iradesi değil bütün insanların iradesi güçlenir. Bu sebeple beden eğitimi ulusal bir değer olmalıdır.*" Ling spora tamamen karşı değildir. Ling'in spora olan ilgisinin bir kanıtı olarak Lund'da bulunduğu dönemde spor için düzenlediği palaestra ve açık alan oyunları ile oluşturduğu yüzme havuzuna dikkat çekmek yeterli olacaktır. Yazılarındaki birçok paragrafta açık havada yapılan sporların ve özellikle erken yaşların doğasına uygun olarak beden eğitimi uygulamalarında oyunun önemi üzerinde durmuştur (Westerblad, 1909).

Ancak Ling'in daha önceki dönemlerdeki fiziksel terapiye tek taraflı yoğunlaşması Ling jimnastiğinin gelişiminde ilk dönemlerde devamlılık problemini doğurmuştur (Lindroth, 1974). İsveç jimnastiğinin asıl gelişim ve yaygınlaşma dönemleri Ling'in takipçilerinin

önce ülkelerinde sonra da ülke dışında yaptığı faaliyetlerle şekillenmiş ve olgunlaşmıştır. Öğrencisi Branting ve ardından oğlu Hjalmar Ling ile ivme kazanan İsveç jimnastiği dönem dönem çeşitli tartışma ve uyuşmazlıklara sahne olsa da 19. yüzyıl sonları ve 20. yüzyıl başlarında Törngren ve Balck ile uluslararası bir nitelik kazanarak Avrupa ve okyanus aşırı ülkelerde yaygınlaşmıştır.

Lars Gabriel Branting (1799-1881)

16 Temmuz 1799'da doğan Branting, zayıf ve çelimsiz bir yapıya sahipti. Hatta GCI'nin kurulduğu yıl Ling tarafından tıbbi jimnastik egzersizlerine tabi tutulmuştu. Gelişmelerin hızlı olması ve Ling'in hastasının yeteneklerinden etkilenmesi sonucu onu sanat öğretmeni olarak eğitmeyi teklif etmiştir. Sonraları aralarındaki bu ilişki bir baba-oğul benzetmesine bile yol açmıştır. Branting, İsveç'in en büyük tıbbi koleji olan Karolinska Mediko Kirurgiska Institut'ta öğrenci olduktan sonra bir hastaneye atanmış, anatomi ve fizyoloji üzerine uzmanlaşmış ve Ling'in asistanı olarak 20 yıldan uzun bir süre GCI'nin öğretim kadrosunda yer almıştır (Leonard, 1923).

GCI'nın Ling'den sonra, onun da isteği üzerine direktörü olarak belirlenen Lars Gabriel Branting sıkı bir şekilde tıbbi jimnastik üzerine vurgu yaptı. Hatta çok sayıda hasta üzerinde yaptığı tıbbi uygulamalar zamanının çoğunu alıyordu. Bu tek taraflı aktivite Branting'in uzun direktörlük döneminde (1839-1862) İsveç jimnastiğinin diğer alanlarına daha az efor harcanmasına ama bunun yanında tıbbi jimnastik alanında mükemmellik seviyesine ulaşılmasına sebep oldu (Lindroth, 1979).

Branting okulun öğretmen kadrosunu 1841'de bir, 1848'de de bir erkek, bir bayan olmak üzere iki kişi daha arttırdı. Bunlardan biri Ling'in ölümünden 10 yıl önce okula giren ve Ling'in ölümünün ardından kitabı "Genel Jimnastik Esasları"nı düzenleyen ve yayınlayan Carl Augustus Georgii, diğeri ise okula düzenli olarak atanan ilk kadın öğretmen Gustafva Lindskog'dur. Onun ölümünün ardından Ling'in kızı Hildur bu görevi sürdürmüştür. İkiside tıbbi jimnastik uygulamalarına destek olurken kız öğrencilerin fiziksel eğitimleri üzerine çalışmışlardır (Leonard, 1923).

Branting dönemi enstitünün diğer ülkeler tarafından da ilgi duyulmaya başlandığı dönemdir. Sonradan Ling jimnastiği üzerine yazılar yazan ve tıbbi jimnastik departmanı haricinde GCI'yı model alarak kurulan Berlin Merkez Enstitü'nün 1851 yılından itibaren

direktörü olan Rothstein, arkadaşı Techow ile birlikte 1845-1846 yıllarında okulun öğrencilerinden olmuştur. Avrupa'nın değişik ülkelerinden uygulamacı ve öncüler de bu dönemde okulun öğrencileri arasında yer almışlardır (Leonard, 1923).

Branting'in direktörlüğü döneminde okul İsveç jimnastiğinin yaygınlaşması anlamında atılım gösterirken tek taraflı olarak tıbbi jimnastiğe yönelim Ling'in orijinal fikir ve niyetlerinin doğasından önemli şüphelerle uzaklaşmasına ve böylece 19. yüzyılda İsveç'te jimnastik gelişiminin devamlılık sorunu yaşamasına sebep olmuştur. 1860'larda askeri savunma çokça tartışılır ve gücünü arttırmak için ayarlamalar yapılır olmuştur. Milli savunma ve bedensel egzersizlerin kombinasyonu Ling jimnastiğindeki askeri elementleri güçlendirmiş, haliyle tek taraflı tıbbi jimnastik üzerine yoğunlaşma, Branting'in 1862'de emekli olması ile yavaş yavaş geride kalmaya başlamıştır. Ancak İsveç jimnastiğine verilen yeni yön ideolojik gerilimi de beraberinde getirmiştir (Lindroth, 1979). Bu gerilim Branting'in ardından GCI'ya müdür olan Gustaf Nyblæus ve onun müdürlüğü döneminde okulun öğretim kadrosunda yer alan Hjalmar Ling ile başlayıp takipçilerinde de devam etmiştir.

Gustaf Nyblæus (1816-1902)

GCI'nın 1862-1887 yılları arasında direktörlüğünü yapan Gustaf Nyblæus orduda subay olarak çalışırken aynı zamanda 1839'dan itibaren okulun öğretim kadrosunda yer almıştır. Daha önceleri Stockholm eğitim otoritelerinin kontrolü altında olan okul, Kral tarafından atanan kendi kurulu tarafından yönetilmeye ve okulun öğretim süresi 1 yıldan, 6 aylık sömestirler halinde 2 yıla çıkarılırken, kadınlar içinde düzenli kurslar açılmaya başlanmıştır (Leonard, 1923). 1864'te, GCI yeni yapılanmaya anlam katan yeni bir tüzük çıkarmıştır. Yeni tüzük, okulu, tamamı bir başöğretmen tarafından yönetilen 3 küçük parçaya bölüyordu: pedagojik, askeri ve tıbbi jimnastik. Yeni organizasyon sınırları ile Ling jimnastiğinin ana unsurları kesin çizgilerle ayrılmıştır. Yeni sistem ilgi ve kaynakların kullanımında bir denge sağlarken, departmanlar arası rekabeti de cesaretlendirmiştir (Lindroth, 1979). Aynı zamanda okula kadın ve erkek yeni öğretmenler alınması, okul binasının yenilenmesi ve eklemeler için ciddi bir bütçe ayrılmış, yeni düzenleme ile Nyblæus askeri jimnastik departmanının başına geçerken, Pehr Henrik

Ling'in oğlu Hjalmar Ling pedagojik ve okul jimnastiği bölümünün başına geçmiş, tıbbi jimnastik departmanına ise Hartelius verilmiştir (Leonard, 1923).

Gustaf Nyblæus, Hjalmar Ling tarafından geliştirilen lingianizme bir alternatif geliştirmiştir. Bunu diğer isimlerinin yanında “Doğal Metot” olarak adlandırmıştır. Aslında tam teşekküllü ya da detaylandırılmış anlamda bir sistem ya da metot olarak adlandırılmamalıdır. Nyblæus'un etrafında gerçekten inanmış bir kitle olmamıştır. Nyblæus, lingianizmin ateşli bir karşıtı olmuştur. Düşünceleri spor ve askeri talimlerin harmonik bir birleşiminden oluşmaktadır. Fikirleri farklı şekillerde yüzeysel ama öğretici yazılarla yer alsa da İsveç jimnastiği tarihine göre oldukça ihmal edilmiş durumdadır (Lindroth, 1979). Bu yöntem önceleri sadece orduda kullanılırken, lingianizm gibi genel uygulanabilir bir özelliğe de sahiptir. Nyblæus, Hjalmar Ling'in akademik ve tam anlamıyla düzenlenmiş metoduna, karşı etki yapmıştır. Pratik fiziksel egzersizleri akıllıca düzenlenmiş hareketlere tercih etmiş; yürüme, koşma ve sıçrama gibi serbest hareketleri benimsemiştir (Lindroth, 1974).

Hjalmar Fredrick Ling (1820-1886)

P. H. Ling'in oğlu Hjalmar Ling, İsveç pedagojik jimnastiğini sistematize eden, kızlar içinde okul jimnastiğinin önünü açan kişi olarak bilinir. 20. yüzyılın ortalarında büyüyen okul jimnastiği sisteminin yolunu döşemiştir. Bunu yaparken de babasının fikir ve niyetlerinin tam bir takipçisi olmuş, Branting'in döneminde GCI'da öğretmen olarak tıbbi jimnastiğin görünümünden etkilenmiştir. Birçok iş arkadaşı gibi bir subay olmaması İsveç jimnastiğinin tıbbi yönlerinin askeri yönlerine karşı gelmemesini sağlamıştır. H. Ling belirgin bir kuramcı olarak fiziksel egzersizler hakkında birçok yazı yayınlamıştır. Onun sistemi ve arkasındaki prensipler “Lingianizm” olarak adlandırılır. Eğilimi daha çok İsveç pedagojik jimnastiği olsa da gelişim sadece bu yönde olmamıştır. Burada lingianizm ile Ling jimnastiklerinin aynı olmadığını önemle belirtmek gerekir (Lindroth, 1979).

1842'de GCI'yi bitirerek 1843'de öğretmen olarak aynı kurumda işe başlayan H. Ling kendini pedagojik ve tıbbi jimnastiğe adayarak Dr. Liedbeck'ten anatomi dersleri almıştır. 1854'te Georgii'nin tavsiyesi üzerine Paris'e giderek Fransızca öğrenmenin yanında insan anatomisi, karşılaştırmalı anatomi ve deneysel fizyoloji eğitimi almıştır (GCI, 1902). Aynı dönemde Berlin'e iki uzun seyahat yaparak İsveç jimnastiğini çeşitli enstitülerde tanıtmış

ve Alman diline hakimiyet kazanmıştır. 1858’de Stockholm’e dönerek Branting’in altında başöğretmen olmuş ve 1864’teki düzenlemeyle pedagojik departmanın başına geçmiştir (Leonard, 1923).

Hjalmar Ling, babasının eserini her alanda tamamlayan biri olmuştur. “Jimnastiğin Genel Esaslarına Ekler” adıyla 1869’da yayımladığı eserde babasının kadın jimnastiklerine ait fikirlerini açıklamıştır. Burada bu konuda şöyle demektedir:

“Kadın da erkek gibi sıhhatli olmaya muhtaçtır. Özellikle ikinci bir hayata destek olacağı düşünülürse onun sağlığı erkeğinkinden daha fazla bir önem kazanır. Kadının anatomik teşekkülü erkeğe benzer, fakat onun ruhsal istidatları daha ılımlı bir davranışa muhtaçtır. Güzellik ihtiyacı onda hayafî bir önem taşır ve hiç ihmale gelmez. Kadının yumuşak vücut hatları, hiç bir zaman erkeğinki gibi yumrulu ve köşeli bir karakter almamalıdır (Alpman, 2001).”

Hjalmar’ın geliştirdiği lingianizm öncelikli olarak sivil okullar için düşünülmüş olsa da aynı zamanda genel uygulanabilirliği olan bir teoriydi. Lingianizm hareket ve egzersizlerin sıkı bir sistemleştirmesi olmakla birlikte aynı zamanda detaylı bir fizyolojik amaç güdüyordu. Bu amaç hareketlerin zorluğuna bağlı olarak hareketlerin sabit etkisini, hareket formlarındaki doğruluğu, hareketlerin rasyonel seçimini, doğru uygulamalarla iki eli kullanmayı ortaya çıkarıyordu. Mükemmellik çabasına şüpheyile bakılıyordu. Yatay ve paralel barlarla akrobatik egzersizlerin yapıldığı Alman Turnen jimnastiği gibi yabancı jimnastik türleri uzlaşmasızca reddediliyordu. Lingianizmin gelişimiyle jimnastikte “İsveç Sistemi” yaratılmış oldu. Bu akım uzun yıllar halk jimnastik eğitiminin merkezini oluşturmuştur (Lindroth, 1974).

H. Ling iki önemli kitap yayınlamıştır. “De förstra begreppen av rörelseläran” (Hareket Doktrininin İlk Kavramları) ve “Tabeller för Gymn. Centralinstitutes lärokurs” (Jimnastik Merkez Enstitüsü Müfredatı İçin Çizelgeler). Aşağıdaki fikirler ise H. Ling’in sistemini ve temel lingiast düşüncüyü temsil eder.

1. Her hareketin özel etkileri detaylıca analiz edilmeli ve karşılaştırılmalıdır.
2. Şüpheli ve belirsiz etkisi olan ya da özel fizyolojik amacı olmayan hareketler tercih edilmez.
3. Hareketler aynen tarif edildiği formda yapılmalıdır, yoksa etkisi olmaz.
4. Bütün beden eğitimi, iki taraf [sağ ve sol] ve uyum üzerine temellendirilmelidir; her iki yarı ve aynı zamanda vücudun tüm uzuvları çalıştırılmalıdır.

5. Fizyolojik bakış açısıyla hareketlerin önceden kontrol edilmediği, ayrılmadığı ve tanımlanmadığı egzersizler değersizdir.
6. Haz alma duygusu önemli değildir.
7. Kitle katılımı bireysel aktiviteden iyidir.
8. Yarışma ya da mükemmellik çabası rahatlıkla kitle katılımının düşmanı olabilir.
9. Diğer ülkelerin jimnastik sistemleri, yatay ve paralel barlarıyla özellikle Alman “Turnen” kınanmalı ya da en azından İsveç jimnastiğinin yanında değersiz kabul edilmelidir.
10. İsveç jimnastiği genel uygulanabilirliğe sahiptir, her çeşit insan tarafından değişik amaçlar için kullanılabilir (Lindroth, 1979).

H. Ling ve Nyblæus’un yoğun çabalarının jimnastik üzerinde oluşturduğu etki ile doğal metot ve lingianizm GCI’nın izin ve düşüncesiyle gelişmiş, başlangıçta Nyblæus etkisi ile İsveç jimnastiğine askeri ilginin baskınlığı söz konusu iken, 1880’den sonra sivil pedagogların ilgisi ön plana çıkmıştır. İkincisinin başında 1887-1907 yılları arası GCI’nin müdürü olan Hjalmar Ling’in öğrencilerinden Lars Mauritz Törngren gelir. İsveç atletik hareketinin anahtar figürü ise Nyblæus’un başlıca öğrencilerinden olan GCI’de 1887-1907 yılları arası başöğretmenlik yapan askeri subay V. G. Balck’dır (Lindroth, 1974).

4.2.3. İsveç Jimnastiği’nde Lingianizm ve Doğal Metot Tartışmaları

Lingianizm karakter olarak formal-eğitsel bir sistem iken, doğal metot daha çok uygulama eğilimlidir denilebilir. İki görüşde P. H. Ling’in geri kalan fikirlerinde ısrarlıdır. Ancak bu, sadece zıt fikirlerden ziyade İsveç jimnastiğinin liderliği çabasıdır. Bu sebeple liderlerin arasındaki ilişkiler hızla bozulmuş, 1882’de H. Ling’in ardından GCI’da pedagojik departmanın başına gelen Lars Mauritz Törngren ile 1887’de Nyblæus’un ardından askeri departmanın başına gelen Viktor Gustaf Balck arasında sıkı bir düşmanlık gelişmiştir. Her iki isim de birçok taraftar edinmiştir. Bu rekabet İsveç jimnastiği taraftarlarını iki düşman kampa bölerek on yıllar süren bir güvensizlik atmosferi ortaya çıkarmıştır. H. Ling ve Törngren pedagojik jimnastiğin evrensel olduğunu ve aynı zamanda askeri amaçla kullanılabileceğini savunmuşlardır. Askeri eğitim için doğal metotun avantajları olsa da

Nyblæus pozisyonunu bir süre için sürdürebildi. Ancak uzun periyotta askeri jimnastik lingianizm sisteminin içinde yer almıştır (Lindroth, 1979).

Aynı dönemde kulüp jimnastiği Hjalmar Ling ve diğer lingianistler ile Nyblæus ve taraftarları arasında gidip gelen güç elde etme çabaları arasında gelişmiştir. 1878’de Törngren ve Balck arasında Hjalmar Ling ve Nyblæus arasındaki rekabetten kalan mirasla büyük bir çatışma yaşanmıştır. Bu çatışmanın en önemli sebebi zorunlu okul jimnastiği ve okul çocuklarının çıkarı için kulüplerdir. Kulüp jimnastiği eleştirilerinde lingianistler Balck’ın özellikle Turnen’in merkezindeki aletler olan yatay ve paralel barlar gibi yabancı unsurları yerleştirmeye çalışmaktaki ısrarı üzerinde durdular. Ana tartışma, değişimin Ling jimnastiğinin prensiplerini tehlikeye atacağı ve bunun diğer ülkelerde Ling jimnastiğinin tamamlanmamış olduğu ve yabancı unsurlar ile tamamlanabileceği izlenimi verebileceğiydi. Buradaki ana fikir, İsveç’in diğer ülkeleri sadece kendisini yabancı etmenlerin etkilerinden koruyarak, jimnastik konseptine bağlılığı ile etkileyebileceğiydi (Lindroth, 1974).

Kulüp jimnastiği İsveç’te 1870’ler boyunca yerel kulüpler vasıtasıyla gelişmeye başladı. Takip eden 10 yıl modern sporların İsveç’te çıkışına sahne oldu. Bu sefer bu yeni aktivitelerden hangisinin yurtdışında az ya da çok geleneksel İsveç jimnastiği ile uyum içerisinde benimseneceği sorusu ortaya çıktı (Lindroth, 1979).

Lingiansitler, kulüp jimnastiğinde doğal yeteneğin ve mükemmeliyetçiliğin (elitizm) aşırı vurgulandığı ve bunun kitlelerin katılımına olumsuz etki yapacağı; jimnastik yarışmalarının ve gösterilerinin ulusal geçerliliğinin olmayacağı; Ling jimnastiğinin basit ve sade doğasının uygunsuz elementlerle terk edileceği; jimnastiğin herkes için yapılabilir konseptinin kulüplerin genel performansı ile risk altına girdiği üzerinde durdular. Bunun yanında atletizme artan ilgi de bu tarz eleştirilerin hedefi olmuş, bağımsız biçimde gelişen çeşitli sporlar lingianistlere bütün fiziksel uygulamaların ait olduklarına inandıkları jimnastiği bozacakmış gibi görünmüştür. Ayrıca, lingianistler uzmanlaşmanın ve bireysel yarışmaların insanları başarı için kışkırtacağı ve istenmeyen sonuçlar doğuracağını düşünmektedir (Lindroth, 1974).

Fizyolojik doğrular, hassas egzersizler ve kolektif katılım ile İsveç jimnastiği savunucuları kendilerini geliştirmekte olan Anglo-Sakson sporundan ayrı tutmuşlardır. Jimnastiğe kolektif katılım sağlık, kontrol ve doğruluğu desteklerken, spor bireysel gelişimi amaçlamaktadır.

Ling jimnastiğinin İsveç'in en büyük kültürel ihraç ürünü olarak muhafazakar kesimlerde tanımlanması spora karşı olan tepkileri arttırırken, İsveç jimnastiğinin savunuculuğunu pekiştirmiştir (Mechbach ve Waneberg, 2011).

Tüm bu gelişmeler ve çatışmalar ekseninde 1877-1882 yılları arasında dört genel İsveç jimnastiği gösterileri düzenlenmiş, beşincisi 1891 yılında Stockholm'de jimnastik kulüpleri tarafından organize edilmiştir. Lingianistler, öncellerinden daha büyük ve harcanan çabalar sonunda geniş kapsamlı bir yabancı katılımının olduğu son gösterilerin, dört sebepten ötürü iptalini talep etmişlerdir:

1. Gösterileri düzenleyenler İsveç jimnastiği sisteminin bütünsel üstünlüğünü şüpheli yabancı sistemlere karşı göz ardı etmişlerdi.
2. Farklı sistemler arasındaki yarışmaların bilimsellikten uzak toplumun eleştirilerine yönelik sergilenmesi, İsveç jimnastiğinin haksız eleştirilerle büyük yara almasını sağlayabilirdi.
3. Gösteriler jimnastiğin herkes tarafından uygulanmasına bir katkıda bulunmuyordu.
4. İsveç jimnastiğinin yabancı unsurlara ihtiyacı yoktu ve gösteriler okul jimnastiğini baltalayabilirdi (Lindroth, 1974).

Gösterilerle ortaya çıkan tartışmalar sonucunda günlük medya bölünmüş, muhafazakar medya lingianistleri desteklerken liberal gazeteler düzenleyicilere arka çıkmıştır. 1891'den sonra uzun bir süre İsveç'te benzer bir gösteri düzenlenmemiş, kulüpler gelişimlerini zayıf bir şekilde sürdürmüşlerdir. Bireysel yarışmalar, yatay ve paralel bar gibi yabancı elementler içeriye sokulamazken, okullar lingianizmin bir kalesi olmaya devam etmiştir. Bu ve diğer örneklerde olduğu gibi lingianistler etkilerini giderek arttırmış, bir süre sonra neredeyse tüm sivil beden eğitiminin, eskrim ve benzerleri dışında kalanlarını kontrol altına almışlardır (Lindroth, 1979).

1860'lardan itibaren İsveç'te beden eğitimi okullarda, ikisi askeri, ikisi pedagojik olmak üzere dört form altında uygulanmıştır. Ling sistemine göre jimnastik, askeri talimler, eskrim ve oyun/spor. 20. yüzyıl başlarına kadar devam eden bu sistem 1917'de eskrimin beden eğitiminin temel formlarından biri olma özelliğini kaybetmesiyle yerini spora bırakmıştır. 1920'lerde açık alan sporlarının yaygın bir fenomen haline gelmesiyle birlikte, 1928 yılında orta öğretim kanununda yapılan yenilenme esnasında Ling jimnastiği ve oyun/spor yerine "oyun ve spor ile birlikte jimnastik", askeri talimler ve eskrim yerine de

“açık alan sporları” müfredata alınmıştır. Her ikisi için de programda 6. sınıflar dahil olmak üzere üst sınıflarda haftada 45 dakikadan oluşan 4 saat ayrılmıştır (Lindroth, 1994).

4.2.4. İsveç Jimnastiği’nin Diğer Ülkelerde Yansımaları

Avrupa genelinde iki ana akım olan Alman ve İsveç jimnastiği çeşitli ülkelerde kendi düşünceleri, ihtiyaçları, arzuları ve milli karakterlerine göre uyarlanmıştır. Birçok Kuzey Avrupa ülkesi İsveç jimnastiğini uygularken bazıları Ling sistemini bir şekilde ülkelerine uyarlayarak kendi sistemlerini yaratma çabasında olmuştur (Cermak, 1920). Bununla birlikte 1830’lu yıllardan itibaren yurtdışından öğrenci kabul etmeye başlayan GCI, Branting’in direktörlüğü döneminde İsveç jimnastiğinin yaygınlaşması konusunda büyük ivme kazanmıştır. Okulun çalışmaları Avrupa’nın çeşitli ülkelerinin ilgisini çekerken eğitim almaya gelen öğrenci sayısında artış görülmüştür. Kendi ülkelerinde beden eğitiminin geliştiricilerinden sayılabilecek Almanya’dan Rothstein, Techow, Dr. Enlenburg ve Neumann, Avusturya’dan Melichor, İngiltere’den Mathias Roth bu dönemde okulun öğrencileri olmuştur (Leonard, 1923).

GCI’nın 1840’lı yıllardan itibaren gelişerek 19. yüzyıl sonlarına kadar Avrupa’nın kendi türünde en önemli, öncü ve model kuruluşu konumunda olması ve neredeyse tüm Avrupa hükümetlerinin bu on yıllar içinde asker ya da eğitimci uzmanlarını İsveç jimnastiği öğrenimi için Stockholm’e göndermelerine sebep olmuştur (Raul, 2009). GCI’den mezun olan yabancı uyruklu öğrenciler aldıkları eğitimin ardından kendi ülkelerinde İsveç jimnastiğinin gelişim, yaygınlaştırılma ve okul programlarına girmesinde önemli rol oynamışlardır (Koulori, 2010). İsveç jimnastiğinin diğer ülkelerdeki popülerliği ve yaygınlaşma eğiliminde, GCI’nin yurtdışından gelen öğrencilerinin yanında Hjalmar Ling, Törmgren, Balck gibi GCI idareci ve yöneticilerinin tanıtım ve yaygınlaştırma amaçlı yurtdışı seyahatleri de etkili olmuştur (Leonard, 1923).

Aletsiz ve kitleler tarafından aynı anda uygulanabilir oluşunun getirdiği avantajlarla 19. yüzyılın sonlarına doğru artan eğilimle İsveç jimnastiği okul programlarına en uygun sistem olması bakımından diğer sistemlerin önüne geçmiştir (Nissen, 1891; [Tarcan], Selim Sırrı, 1932a). Kendi jimnastik geleneğini yaratmaya çalışan Almanya’da dahi İsveç jimnastiği pedagojik jimnastik çerçevesinde kendine hakimiyet alanı bulabilmiştir. Kendi jimnastik geleneği olmayan diğerlerinde ise objektif ve bilimsel açıdan jimnastiğe yönelik

bir bakış açısı olan ülkelerde İsveç jimnastiği daha fazla zemin kazanmıştır. Ling'in 19. yüzyıl başlarında bulduğu jimnastik prensipleri çıkarıldığında Avrupa'daki jimnastiğin gelişiminin fazla geriye götürülemeyeceği bir gerçektir (Westerblad, 1909).

İsveç jimnastiğinin 19. yüzyıldan itibaren Avrupa genelinde yayılma sürecinde sadece erkek öğretmenler değil, kadınların fiziksel aktivitelere katılımları yönünde GCI'dan mezun İsveçli kadın öğretmenler de etkin rol oynamışlardır. Kadının toplumsal alana çıkarılmasının bir aracı olarak İsveç jimnastiğinin kullanılması bu dönemde çeşitli örneklerle kendini göstermektedir. Kısa sürede hızlı bir yayılım sergileyen sistemin, Ling'in takipçilerinin izlediği sistematik yollar ile bu sürecin hızlanmasına katkıda bulundukları söylenebilir (Bloomfield, 2005).

Süreçle birlikte Danimarka, Norveç, İngiltere, Belçika, Portekiz, Romanya, İspanya, Finlandiya, Yunanistan, Belçika, Bolivya ve ABD gibi ülkelerin ordu ve okullarında kendine yer bularak, popüleritesini, fizyolojik prensipleri ile destekleyen İsveç Jimnastiği (Mechbach ve Waneberg, 2011), Türkiye'de de okul beden eğitiminde ve paramiliter gençlik teşkilatlarında uzun yıllar uygulama alanı bulmuştur (Acet ve Yıldırım, 1999). 1909 yılında İsveç'e giderek GCI'da öğrenim gören Selim Sırrı Tarcan akımın Türkiye'deki öncülüğünü yaparken, yurtiçindeki takipçileri haricinde 1926 yılında beden eğitimi öğretmeni yetiştirmek için ülkeye getirtilen Inga Nerman ve Sten Ragnar Johnson, İsveç'in en önemli ihraç ürünü olan İsveç jimnastiğinin Türkiye'de yaygınlaştırılmasında etkin bir rol oynamışlardır.

4.3. Avrupa Kökenli Beden Eğitimi Akımlarının Türkiye'ye Girişi

Türkiye'de beden eğitiminin doğuşunu ve gelişimini, genellikle yapıldığı gibi bu alanı sarmalayan sosyal ve politik koşullardan bağımsız bir süreç olarak görmek yerine, modern devletin oluşumu bağlamında ortaya çıkan sosyal politika meselesinin bir parçası olarak ele almak daha açıklayıcı olacaktır (Akın, 2005). Tanzimat ile başlayan modernleşme sürecinde beden eğitiminin oynayabileceği rol II. Meşrutiyet'in ilanına kadar yeterince anlaşılamamış, daha çok askeri alanda -ki ilk olarak 1863'te Mekteb-i Harbiye ders programında "Riyazet-i Bedeniye" adıyla yer almıştır- ve amacı pek kavranılamamış bir

biçimde, yetersiz araç-gereç¹ ve yöntemlerle sürdürülmeye çalışılan uygulamalar, 1868’de Fransız eğitim modeline göre biçimlendirilen Mekteb-i Sultani’nin ve ardından sınırlı sayıdaki seçkin eğitim kurumlarının programlarında görece kabul edilebilir bir forma girse de, az sayıdaki öğrencinin bireysel becerilerini geliştirmeye yönelik çabalar düzeyinde kaldığından kitlesel yaygınlaşma gösterememiştir. Bununla birlikte, Tanzimat ve Birinci Meşrutiyet dönemlerinde yeni bir olgu olarak jimnastiğin fonksiyonları ve uygulama biçimleri konusunda Hekim İsmail Paşa’nın 1847’de yayınlanan Risale-i Cimmastik adlı çevirisinden ve ardından Mustafa Hami Bey’in tercüme ettiği “Cimmastik Talimnamesi” [Mustafa Hami, 1283] ile başlayarak telif ve tercüme eserlerden oluşan önemli bir literatür birikimi sağlanmıştır (Yıldıran, 2012b).

1869’da Osmanlı Devleti’nde eğitimi düzenleyen nizamnamelerden biri olan “Maarif-i Umumiye Nizamnamesi” ile okul programlarına jimnastik dersi konulurken (Bilge, 1989), Mekteb-i Sultani’nin okul programı içerisinde Fransız liselerinde olduğu gibi her sınıf için haftada iki defa sabahları yapılmak üzere zorunlu olarak yer almış ([Tarcan], Selim Sırrı, 1928), 1884’te ders Bahriye Mektebi’nin eğitim öğretim programına eklenmiştir (Bilge, 1989). Mekteb-i Sultani’de 1879’a kadar yabancı öğretmenler tarafından verilen ders (Engin, 2003), o sene okuldan mezun olmasının ardından düzenlenen sınavı geçerek okula jimnastik öğretmeni olan Ali Faik Bey [Üstünidman] (1858-1942) tarafından verilmeye başlanmıştır (Kahraman, 1995).

Türkiye’de beden eğitimi, bütün dünyada olduğu gibi beden eğitimi ve spor politikalarının ortaya çıktığı ve geliştiği dönem olan 19. yüzyılın ikinci yarısından itibaren başlayarak, Osmanlı’dan Cumhuriyet’e uzanan süreçte modernite politikalarının bir ürünü olarak üç temel sacayağı üzerinde yükselmiştir: nüfusun uzun süren savaşlar, salgın hastalıklar ve çeşitli sebeplerden bozulmuş sağlığının en kısa yoldan düzeltilmesi; bütün toplumun, özellikle de genç nüfusun, varlığını her zaman hissettiren savaş tehlikesine karşı fiziki yeteneklerle donatılması; son olarakta gençlik arasında giderek bozulduğu düşünülen ahlaki normların korunmasına yönelik yoğun bir moral regülasyon çabası (Akın, 2005).

Ülkedeki ilk uygulamaların Avrupa’daki jimnastik akımlarının ortaya çıkış nedenlerinden olan askeri hedefler ve yönelimler kapsamında olduğu görülmektedir. 19. yüzyılın ikinci

¹ Ders uygulamaları, öğretmen ve tesis ihtiyacının karşılanması için bkz. BOA, İ.DH., 518-35255; BOA, A.MKT.MHM, 285-42; BOA, A.MKT.MHM, 302-7; BOA, A.MKT.MHM, 316-74; BOA, A.MKT.MHM, 321-17.

yarısından itibaren Osmanlı'da hakim olan Fransız etkisi çerçevesinde askeri ve sivil okullarda, Fransa'da jimnastiğin kurucusu olan İspanyol Albay Don Francisco Amoros'un (1770-1848) Jahn etkisinde geliştirdiği daha çok askeri ögeler içeren, barfiks, paralel ve beygir gibi araçlara kendi geliştirdiği trapezi ekleyerek meydana getirdiği zorlayıcı ve basamaklamaya uymayan sisteminin kendini gösterdiği görülmektedir (Alpman, 2001). 93 Harbi'ne (1877-1878) kadar ülkede hâkim konumda olan Fransız sistemi savaşın ardından II. Abdülhamid'in siyasi yakınlaşmaları çerçevesinde yerini pedagojik ve askeri alanlarda Alman jimnastiğine bırakmaya başlamıştır.

II. Meşrutiyeti takip eden yoğun ve şiddetli savaşlar döneminde ise beden eğitimi pedagojik içeriğini kaybederek daha çok militarist bir içerikle doldurulmuştur (Ançel, 2005). Balkan Savaşları, Osmanlı sivil ve askeri bürokratlarına savaşa katılan diğer milletlerin ordularıyla Osmanlı ordusunu mukayese fırsatı vermiş, Yunan ve Bulgar askerlerinin savaşta daha sağlıklı ve becerikli olmaları, özellikle engebeli arazide daha hızlı koşma, el bombasını daha uzağa ve isabetli atma, daha iyi nişan alma becerileri ile Osmanlı askerlerinden hemen ayırt edilmeleri, ordunun bu zayıf hali ve savaş hünerlerinden yoksunluğu, Osmanlı bürokrat ve eğitimcilerini sebepleri üzerine düşünmeye ve çözüm yolları aramaya yöneltmiştir (Akın, 2004). Balkan savaşlarından hemen sonra paramiliter uygulamalar çerçevesinde çeşitli dernekler kurulmuş, gençlerin beden eğitimi ve spor yolu ile sağlıklarının yanında askeri amaçlar doğrultusunda fiziksel becerileri geliştirilmeye çalışılmıştır.

II. Meşrutiyetin aydın kesimi Türk gençliğinin zihinsel gelişimi kadar bedensel gelişim ihtiyacının da üzerinde durmaya başlamış ve medeni milletler seviyesine ulaşabilmek için beden eğitimi ve jimnastiğin bir araç olarak kullanılmasına ilişkin yazıları süreli yayınlar vasıtasıyla topluma aktarmaya çalışmışlardır. Ülkede hangi sistemin kullanılması gerektiği üzerine ortaya çıkan farklı görüşlerin tabanında bilimsel yaklaşımlardan ziyade ideolojik ve politik yaklaşımlarda kendini göstermiştir. Nitekim Muhammed Nedim, makalesinde İngiliz ve Alman sistemini ön plana çıkarırken, güçlü bireyler yetiştirilmesi için bu ileri ve medeni toplumların sisteminin kullanılması gerektiğini savunmaktadır (Muhammed Nedim, 1330). Muhammed Rıfat ise Almanya, İsveç ve Fransa'daki beden eğitiminin nasıl geliştiğini anlattığı makalesinde Almanların Napolyon'un zulmünden beden eğitimi ile kurtulduğundan, İsveçlilerin Ling jimnastikleri ile tekrar ayağa kalktığından ve Fransızların spor ve beden eğitimi teşkilatlanmasına verdikleri önem ile gücünü

koruduğundan bahsetmektedir (Muhammed Rıfat, 1329). Mehmet İzzet, Alman jimnastiğini askeri eğitim, İsveç jimnastiğini sıhhi eğitim ve İngiliz sporunu pehlivanlık olarak adlandırırken, Alman jimnastiğinin okul çocukları için çok ağır olduğundan dolayı sakıncalarından, İsveç jimnastiğininse çok hafif olduğundan namaz kılarken yapılan hareketlere benzeterek faydasızlığından bahsederken spor kapsamındaki beden eğitimi oyunlarının çocukların beden eğitimi ihtiyacını karşılayacağını söylemektedir (Mehmet İzzet, 1325).

4.3.1. Alman Jimnastiği'nin Türkiye'ye Girişi

Askeri okullarla ülkeye Fransız sistemi tabanında giren Alman jimnastiği ancak Mekteb-i Sultani programına girdikten sonra yurtdışından gelen öğretmenler ve sonrasında onların izinden giden öğrencileri ile yaygınlaşmaya ve benimsenmeye başlanmıştır. Nitekim 1869 nizamnamesi ile haftada iki sabah bütün öğrencilere zorunlu yaptırılmak üzere okul programına giren dersin (Kaya, 1952), ilk öğretmeni olan Mösyö Curel, 1868-1871 yılları arasında okulda görev yapmıştır. Curel, okuldaki geniş bir salonu Fransa'dan getirdiği aletlerle bir jimnastik salonuna dönüştürmüş, 1870 yılında Kağıthane'de bir idman bayramı düzenleyerek öğrencilerine koşular, atlamalar ve beden hareketleri yaptırarak derece alanlara ödülleri dağıtmıştır (Engin, 2003).

Curel'den sonra göreve gelen Moiroux, Amoros'un kurduğu Joinville okulundan yetiştiğinden Galatasaray'da Amoros sisteminde bir salon düzenlemiştir. Salonun tavanından; halkalar, trapezler, ipler, sııklar, ip merdivenler sallandırılmış, diğer yanına da sabit demirli paraleller ve çeşitli ağırlıkta güller konmuştur. O zamanlar bu dersten istenen amaç, pazuları, göğüs ve baldır adaleleri sert atlet ve akrobat yetiştirmektir ([Tarcan], Selim Sırrı, 1928). Moiroux jimnastiğin yanı sıra deniz sporlarına da önem vererek yüzme ve kürek sporlarının ülkeye girişine katkıda bulunmuştur (Koloğlu, 2002).

Moiroux'un ardından göreve gelen Martinetti'nin (BOA, MF.MKT., 62-28), Beyoğlu'nda bir bonmarşe satıcısı olması ve dersten sonra ticaret ile uğraşması Selim Sırrı Bey'e göre beden eğitimine dönemde gerekli önemin verilmediği ve bilimsel yöntemlerle yapılmadığının bir göstergesidir ([Tarcan], Selim Sırrı, 1928). Martinetti'nin ardından Stangali ve Ali Faik Bey, Mekteb-i Sultani'de jimnastik öğretmeni olarak görev almıştır (Yıldız, 1979). Ali Faik Bey, 45 yıl süren öğretmenliği döneminde Galatasaray'da

jimnastiği sevilen bir ders yapmış, jimnastiğin yanında hokey, halter ve futbola okulda yer vererek, tenis kortu yaptırmış, spor bayramları düzenlemiş, güreşçi ve atlet yetiştirmiştir (Tanyer, 2010).

Mekteb-i Sultani’de ders programlarına giren jimnastik daha sonra, Bahriye Mektebi, Maçka Askeri Mektebi ve Darüşşafaka’da programlara girmiştir (Ergin, 1977). Yetişmiş olduğu Mekteb-i Sultani’de aldığı eğitimin etkisi ile otuzlu yaşlarına kadar jimnastiğe bilimsel bir yaklaşım sergilemeyen Selim Sırrı’nın İzmir’de ve dönüşünden sonra İstanbul’da da yazdığı makaleler ve kitapların “jimnastik okunmaz, yapılır” anlayışı çerçevesinde Alman jimnastiği üzerine olduğu görülmektedir. Çeşitli nedenlerle zaman içerisinde kendisinde oluşan anlayış değişikliği ile jimnastiğe farklı bir gözle bakmaya başlamış ve İsveç’e giderek İsveç jimnastiği eğitimi almaya karar vermiştir (Tarcan, 1946). Ali Faik Bey’in yetiştirdiği öğrencilerin onun izinden gitmeleri neticesinde, Selim Sırrı Bey’in 1910’da İsveç’ten dönüşü sonrası göstermiş olduğu çabalarla okul programlarında kendini göstermeye başlayan İsveç jimnastiği ile Alman jimnastiği arasında rekabeti ve çeşitli tartışmaları beraberinde getirmiştir. Selim Sırrı Bey’in, 1911 yılında çıkarmaya başladığı Terbiye ve Oyun Dergisi’nin ilk yayın döneminde “Alman Jimnastikleri” başlıklı seri makalelerinden anlaşıldığı kadarıyla Alman sistemine tamamen karşı olmadığı ancak ülkedeki uygulanış ve anlayış biçiminin yanlış olduğunu savunduğu görülmektedir. Alman jimnastiklerinin ülkeye Amoros sistemi ile Fransa üzerinden ve sadece uygulama bakımından gelmiş olduğu, jimnastiğin Almanya’da ilk çıkış noktasındaki Alman filantropların ve Jahn’ın felsefesinin tam olarak anlaşılamadığı, yapılan için jimnastikten çok cambazlığa benzediği ve hatta amaçları bakımından beden eğitiminden tamamen ayrıldığı görüşündedir ([Tarcan], Selim Sırrı, 1912e).

Selim Sırrı Bey’e göre güçlü bireyler yetiştirmeyi amaçlayarak asıl jimnastiğe ihtiya ı olan zayıfları göz ardı eden ve kızları tamamen çalışmaların dışında tutarak erkek ve kız öğrencilerin birlikte çalışmalarına imkan tanımayan Alman jimnastiklerinin okullarda öğrencilere uygulanması uygun değildir ([Tarcan], Selim Sırrı, 1912b) ve sadece vücudun belirli bölgelerini çalıştırmaya yönelik ve bilimsellikten uzak olması nedeniyle de kasların ve postürün doğal yapısını bozma ihtimalini yükseltmektedir ([Tarcan], Selim Sırrı, 1912d).

Ülkede azınlıklar tarafından yapılan ilk jimnastik uygulamalarının ve 19. yüzyıl sonlarından itibaren kurmaya başladıkları jimnastik kulüplerinin de Alman jimnastiği çerçevesinde olduğu görülmektedir. 1895 yılında Musevi cemiyetinin İstanbul’da kurduğu jimnastik kulübü ilk resmi Musevi jimnastik kulübü özelliğini taşıırken sonraları dünyanın çeşitli noktalarında kurulmaya başlayan diğerlerine örnek olmuştur (Šinkovský, 2009). Avrupa’da gelişen milliyetçilik akımlarının Osmanlı’daki yansımaları olarak 20. yüzyıl başlarında diğer azınlık gruplar tarafından da kurulmaya başlayan jimnastik kulüpleri çoğunlukla paramiliter amaçlı olarak faaliyetlerini sürdürmüşlerdir. Azınlıkların faaliyetleri, belirtilen sebepler dolayısıyla hükümet tarafından sürekli olarak gözlem altında tutulmuştur.

Selim Sırrı Bey’in Erkek Öğretmen Okulu’na beden eğitimi öğretmeni olarak atanmasıyla İsveç jimnastiği okulu bitiren genç öğretmenler tarafından tüm okullara yayılmıştır. Bu durum Alman jimnastiğinin etkisini kaybetmesine neden olmuştur. Ancak Alman jimnastikleri, Ali Faik Bey, Mehmet Fetgeri, İlhami Bey ve Şevket Bey gibi belirli bir grubun koruması ile sonraki kuşaklara da aktarılmıştır (Yıldız, 1979).

4.3.2. İsveç Jimnastiği’nin Türkiye’ye Girişi

Politik etkilerle birlikte askeri ve sivil okullarda yer alan jimnastik derslerinin önce Fransız etkisiyle Jahn-Amoros, ardından Alman etkisi ile daha ağırlıklı olarak Alman jimnastiği şeklinde görüldüğü ülkede 19. yüzyıl sonlarına doğru İsveç jimnastiğinin yavaş yavaş kendini göstermeye başladığı ve dönemin aydınlarının makalelerinde kendine yer bulduğu görülmektedir.

Başlangıçta daha çok tıbbi jimnastik yönünün ön planda olduğu ve süreli yayınlarda GCI’da eğitim gören yabancıların tıbbi jimnastik ve masaj üzerine ilanlar verdiği görülmektedir (İsveç usulüyle darüt-tedavi-i tıbbi, 1319; Matmazel Rasmussen, 1324; Institut de gymnastique, 1909)¹. İsveç jimnastiğine ayırdığı yer ve tarihi bakımından Rıza Tevfik’in Nevsal-i Afıyet’te yazdığı makale dönemdeki anlayışı yansıtmaları açısından önemlidir. Rıza Tevfik’e göre hareket vücudun temel ihtiyaçlarından olmakla beraber

¹ Diğer bazı ilanlar için ayrıca bkz. Institut de gymnastique, Stamboul, 31 Ekim 1908, s. 3; Institut de gymnastique, Stamboul, 5 Kasım 1908, s. 3; Institut Kinésithérapique, Stamboul, 11 Kasım 1908, s. 2; Institut de gymnastique, Stamboul, 11 Kasım 1908, s. 3; Institut de gymnastique, Stamboul, 20 Kasım 1908, s. 3.

insan sağlığının devamlılığı için de en önemli araçlardan biridir. 1899’da yazdığı makalesinde hareket ihtiyacından bahsettikten sonra dönemin jimnastik akımlarından kısaca söz ederek Alman ve İsveç jimnastiğinin farkları üzerinde özellikle durmaktadır. Alman jimnastiğinin bireysel olarak insanı kuvvetlendirmeye yönelik olmasıyla birlikte sağlık ve sıhhatin İsveç jimnastiği ile düzeltilebileceğini, bazı fiziksel rahatsızlık ve kusurların yine bu jimnastik yoluyla giderilebileceğini, dayanıklılığı arttırmak konusunda Alman jimnastiğine göre daha uygun olduğunu ve İsveç jimnastiğinin bilimsel temellere dayandığını okuyucularına aktarmaktadır (Rıza Tevfik, 1315).

İsveç’in en önemli ihraç ürünü olan İsveç jimnastiğini yurtdışında tanııtma ve benimsetme niyetleri çerçevesinde 1906 Atina Ara Olimpiyatları’na katılacak olan İsveçli jimnastikçilerin Atina’ya gitmeden önce İstanbul’a uğrayıp jimnastik talimleri yapmak istemelerine rağmen uygun bir mekan olmadığı gerekçesi ile reddedilmeleri (BOA, Y.A.HUS., 501-43; BOA, İ.HUS., 140-1324/S025) dönemde İsveç jimnastiğine bakış açısı bakımından önemlidir.

Henüz İsveç’e gitmeden önce çağdaşı aydınların uyarıları ve kendi deneyimlerinden yola çıkarak jimnastik anlayışı değişime uğrayan ve beden eğitimi ve jimnastiğe ilişkin görev ve çalışmaları ile kamuoyu tarafından iyi tanınan Selim Sırrı Bey’in İsveç jimnastiğinin savunuculuğunu üstlenmesi Alman jimnastiğine karşı başlayan değişimin ilk adımlarını oluşturmuştur. Nitekim öncüsü Ling’in fazlasıyla üzerinde duruduğu tıbbi jimnastik fonksiyonu (Rothstein, 1853) ülkedeki ilk görünüm biçimi olmakla beraber, Selim Sırrı Bey, İsveç jimnastiğinin pedagojik yönünün ortaya konulması ve toplumun her kesiminden uygulanabilir olmasına ilişkin kamuoyu farkındalığı ve bilincini bu dönemden itibaren geliştirmeye çalışmış ve İsveç’e eğitim görmek için gitmeye karar vermiştir.

Selim Sırrı Bey’in İsveç’ten dönüşünden sonra askerlikten istifasının ardından Maarif Nezareti’nde üstlendiği etkin görevler ile akımın en önemli ve en etkili öncüsü olmuş, tek başına yaptığı çalışmaları kendinden sonrakilerin yolunu aydınlatmış, kısa sürede İsveç jimnastiğinin diğerlerinden ayrılması, kabul görmesi ve yaygınlaşmasını sağlamıştır. Nitekim, Selim Sırrı Bey sayesinde II. Meşrutiyet öncesinden itibaren daha çok tedavi edici, iyileştirici bir formatta gelişen İsveç jimnastikleri, Cumhuriyet’e geçişle birlikte rejimin genel sağlık politikasındaki “tedavicilikten” “sıhhiyeciliğe” dönüş ile çakışınca popülaritesi ve meşruiyeti artmıştır (Akın, 2005). Bu nedenle İsveç jimnastiğinin

Türkiye’deki asıl görünümünü Selim Sırrı Tarcan merkezinde değerlendirmek doğru olacaktır. Bu noktadan itibaren Selim Sırrı Bey’in özellikle II. Meşrutiyet döneminde ivme kazanan ve Cumhuriyet’e uzanan İsveç jimnastiğine ilişkin faaliyetleri tüm yönleriyle değerlendirilmeye çalışılacaktır.

5. BÖLÜM

SELİM SIRRI TARCAN VE İSVEÇ JİMNASTİĞİ'NİN TÜRK EĞİTİM SİSTEMİNE ENTEGRASYONU

Danimarka (1814) ve İsveç (1824), beden eğitimini yasal düzenlemelerle okulların zorunlu dersi hale getiren ilk ülkelerdir. Avrupa ülkelerinin birçoğu ise ancak 1850-1880 yılları arasında zorunlu okul beden eğitimine geçebilmiştir. 19. yüzyılın ikinci yarısında tüm Avrupa'da okul beden eğitiminde kullanılan dört sistem gelişmiştir: Pehr Henrik Ling'in oğlu Hjalmar Ling ve takipçisi Törngren'in İsveç sistemi, Fransız Amoros-Laisen-Sistemi, Alman Spiess-Maulsche Turn sistemi ile Public Schools'larda spor ve oyun yoluyla karakter oluşturmaya hedefleyen İngiliz spor eğitim sistemi. Bunlar arasında İsveç Ling sistemi en popüler ve Avrupa ölçeğinde okul beden eğitimi dersleri kapsamında en etkileyici olanıdır. Fakat aynı ölçüde İngiliz spor ve oyun eğitimi okulların ders dışı öğle sonrası aktivitelerinde tercih edilmektedir (Raul, 2009).

Türkiye'de ise Tanzimat ile başlayan yenileşme hareketleri ile birlikte önce askeri okullarda, ardından sivil okullarda görülmeye başlanan beden eğitimi dersi ilk başlarda askeri amaçlarla kendini göstermiş, dönemin aydınlarının Türk gençliğinin zihinsel gelişimi kadar bedensel gelişiminin önemi üzerinde durmaları vasıtasıyla Avrupa'daki örneklerden yola çıkılarak II. Meşrutiyet döneminden itibaren okul programlarında kendine daha fazla yer bulmaya ve yaygınlaşmaya başlamıştır. Selim Sırrı Tarcan'ın İsveç'ten dönüşünün ardından edindiği etkin görevler ile İsveç jimnastiği kısa sürede okullara ve okul programlarına girmiş, gerekli kamusal ve yasal dayanakların oluşturulmasıyla Cumhuriyet'e geçiş öncesinde yapılanmasını Selim Sırrı Tarcan merkezinde emin adımlarla sürdürmüştür.

Cumhuriyet rejimine geçişle birlikte beden eğitimi ve spor, aydınlanmış yurttaşın inşasında ana faktörlerden biri olmuştur. Hatta Cumhuriyet, Osmanlı'nın "Avrupa'nın hasta adamı"

imajından kurtulmak için beden eğitimi yoluyla sağlıklı yurttaşların inşasına büyük öncelik vermiştir (Lüküslü ve Dinçşahin, 2013). Atatürk henüz Cumhuriyet yönetimi oluşturulmadan eğitimle ilgili görüşlerini ortaya koymuş ve eğitimin her türlü yabancı etkiden uzak, geçmişin karanlık hurafelerinden arındırılmış, tamamıyla milli karakterli ve yerli bir eğitim olması gerektiğinin altını çizmiştir (Türkmen, 2013). Öztürkmen ve Atabeyoğlu, Mustafa Kemal Atatürk'ün beden eğitimine verdiği önemin üzerinde durarak, günlük spor gazetesi L'auto'nun; "*Dünya'da beden eğitimi zorunlu hale getiren ilk lider*" olarak nitelendirdiğinden bahsetmektedir (Atabeyoğlu, 1989; Öztürkmen, 2002).

Tanyer'de (2010), Atatürk'ün beden eğitimi konusundaki hassasiyetini 1923 yılında Eskişehir'i ziyareti esnasında maarif müdürü ile geçen konuşmasını örnek vererek şöyle aktarır:

Gazi Paşa: ... İdman talimleri yapıyor musunuz?

Maarif Müdürü: Evet, efendim yapıyoruz.

Gazi Paşa: Terbiye-i bedeniye çok mühim bir meseledir. Hangi usulü takip ediyorsunuz?

Maarif Müdürü: Alman, İsveç...

Gazi Paşa: Alman mı, İsveç mi, yoksa başka bir usulü mü? Bu mes'ele çok mühimdir. Ulûm ve fûnûn tedrisine hasrolunacak gayretin burada da ibrazı lâzımdır. Evlâdı memlekete hangi usuldeki terbiye-i bedeniyenin müsmir olacağını bilmek iktizâ eder.

Maarif Müdürü: Bendenizin ihtisasım yoktur.

Gazi Paşa: Gerçi benim de ihtisasım yoktur. Fakat yapılacak usul, semere verecek usuller olmalıdır. Bu hususta çocuk yetiştirenlerin, aile reislerinin de, babaların da fikirleri olmak lâzım gelir. Yoksa her çocuğu, herhangi bir terbiye-i bedeniye mualliminin eline veremeyiz. Biz de mekteplerden geçtik, fakat bize bunu ne yaptıran, ne de yapan ehemmiyetini takdir etti. Ruhî ve dimağî mesâilde terbiye-i bedeniyenin tesiri malûmdur.

15 Ocak 1923, Eskişehir

5.1. Selim Sırrı Tarcan'ı İsveç Jimnastiği'ne Yönelten Faktörler

19. yüzyıl sonu ile 20. yüzyıl başlarında Osmanlı İmparatorluğu'nun dağılmasını önlemek ve yeni bir nesil yetiştirmek için bir dizi eğitim reformu uygulamaya sokulmuştur. Sonunda İmparatorluk içerisinde politik bir güç olarak yeni bir jenerasyon ortaya çıkmış ve Jön Türk hareketinin omurgasını oluşturmuştur. Gençlik ise sosyal bir sınıf görünümünde; şehirleşme, modernleşme ve endüstriyellemenin bir buluşu olarak ortaya çıkmıştır. Benzer şekilde nesil ise modern dünyayla bağlantılı bir sosyal sınıf kavramını tanımlar. İmparatorluk modernizasyonun aracı ve ulusal modernite projesi ile bağlantılı modern eğitimin temel elementlerinden biri, Batı eğitim modelinden alınan beden eğitimi olmuştur.

Beden eğitiminin Türkiye şartlarına tanıtılmasında bir grup reformcu/entelektüel II. Meşrutiyet'in ilanından Cumhuriyet'e kadar olan süreçte çok önemli rol oynamıştır. Rıza Tevfik ve İsmail Hakkı gibi diğerlerinin yanında Selim Sırrı Bey bu öncülerin en önemlisidir (Lüküslü & Dinçşahin, 2013).

Selim Sırrı Tarcan'ın, çocukluk ve gençlik yıllarında eğitimini aldığı ve uyguladığı Alman jimnastiğinden yol ayrımı otuzlu yaşlarından itibaren gelişmeye başlamıştır. Kendisinde gelişen anlayış değişikliğinde en önemli faktör İsveç'te aldığı eğitim olsa da bunun dışında çeşitli etkilenim kaynakları beden eğitimi anlayışındaki değişimde rol oynamıştır. Öğrencilik ve öğretmenlik yaşantısındaki deneyimleri ve çağdaşı aydınların uyarıları vasıtasıyla sonradan farkına vardığı yanlışları, İsveç'e gidişinden sonra beden eğitimin biçimlendirdiği İsveç kültüründen etkilenmesi ve İsveç ile birlikte diğer Avrupa ülkeleri seyahatlerinde, İsveç jimnastiğinin dönüştürücü etkisini bizzat gözlemlemesi ve İsveç jimnastiğine karşı toplumsal farkındalığın artışının en önemli etkilenim kaynakları olduğu söylenebilir.

5.1.1. Öğrencilik ve Öğretmenlik Yaşamı Deneyimleri

Selim Sırrı Bey'in İsveç jimnastiğine yönelik farkındalığının gelişiminde en önemli etkeni doğal olarak kendi deneyimleri oluşturmaktadır. Nitekim Mekteb-i Sultani'de başlayan ve mühendishanede de devam eden jimnastik uygulamaları sonucu sahip olduğu mükemmel vücudun ve edindiği becerilerin sağlığı pahasına kazanıldığını anladığında geçirmiş olduğu süreci sorgulamaya başlar.

Jimnastik ve spor yaşantısının başlangıç evrelerini anlattığı seri yazısı "İdman aleminde kırk sene"de, yıllardır jimnastikle vücudunu gayet işlek bir makine haline getirdiği halde alelaide düzgün bir yürüyüşü beceremediğini, bu nedenle çevresinden sürekli başını kaldırması, kamburunu düzeltmesi, dizlerini girmesi ve göğsünü çıkarması uyarıları aldığını, jimnastikten daima birinci çıktığı halde idman taliminden çok kötü notlar aldığını ve bu başarısızlığının nedenini pek geç, yani İsveç'e öğrenime gittikten sonra öğrendiğini yazar. Çocukluğundan beri jimnastikteki amacının adalelerini sertleştirmek ve kimsenin başaramadığı hüner ve marifetleri yaparak akranları arasında sivrilmek olduğunu belirten Selim Sırrı, bu amacını gerçekleştirerek çelik gibi bir vücuda sahip olduğunu, hatta vücudunu gören bir askeri hekimin, adalelerinin okunacak kadar belirginleştiğini ve bu

haliyle üzerinde fizyoloji ve anatomi dersi verilebileceğini söylediğini aktarır. Oysaki doktorun göremediği, sert ve iri adalelerinin vücudunun düzelmesine değil, çarpılmasına hizmet ettiğidir. Çevrenin uyarılarına rağmen kamburu düzelmemekte, gelişigüzel yaptığı egzersizler kendisini her gün biraz daha öne eğmektedir ([Tarcan, Selim Sırrı], 1922h).

Okullarda uygulanan jimnastik derslerinin ise ehil öğretmenler tarafından verilmediğine, öğrenciyken derste başarılı olanların sonradan öğretmen olduğuna ve onların da yeterli bilgi ve donanımına sahip olmadıklarından ders uygulamalarında yanlış yollar izlendiğine de dikkat çeken Selim Sırrı, başlangıçta jimnastik hocaları öğrenciliklerinde cambazlık veya pehlivanlıkla şöhret olanlar arasından seçilirken, sonraları buna bile önem verilmeyerek dersin rastgele ellere verildiğini, bunların da öğrencilere talimnamedeki hareketleri basmakalıp yaptırmakla yetindiklerini ve merak nedeniyle aşırılığa kaçan, hayatlarını tehlikeye atan gençleri aydınlatacak en temel sağlık bilgisinden bile mahrum olduklarını kaydeder ve basit bir makinenin verileceği bir makinistin bile biraz teorik bilgi sahibi olmasına özen gösterildiği halde, gayet karmaşık olan vücut makinesini fizyolojinin ve anatominin esaslarına asla vakıf olmayan kimselere teslim etmekte sakınca görülmediğinden şikayet eder ve senelerce jimnastiği cambazlık vadisine saptıran bu düşüncesizlik sonucu jimnastiğin bir ahlak ve sıhhat aracı değil, hüner ve marifet olarak tam elli sene sıhhi bir gaye takip etmediğinden yakınır ([Tarcan, Selim Sırrı], 1922g).

Selim Sırrı Bey, Alman jimnastiklerinin vücut sağlığına faydası olmadığını, Alman sistemindeki becerileri neticesinde atandığı Mühendishane-i Berri-i Hümayun, Hendese-i Mülkiye ve Darüşşafaka'da jimnastik öğretmenliği yaparken takip ettiği yöntemle sadece cambazlar yetiştirdiğini (Tarcan, 1954y), sağlıklı bir nesil yetiştirmek için uygulanması gereken sistemin İsveç sistemi olduğunu henüz daha İsveç'e gitmeden önce verdiği bir konsferansında kendi üzerinden verdiği örnekle şöyle anlatır (Altıncı spor konferansı, 1324):

(...) Hem uzağa gitmeye ne hacet biz de senelerden beri vücudumuzu Alman jimnastikleriyle tahrip edenlerdeniz. Pazımın muhiti otuz sekiz santim, yere yatarak seksen kilo kaldırıyorum. Bir el ile kendimi dokuz defa çekerim. Fakat kış gelince külkedisi gibi soba başından ayırlamıyorum. Ufak bir soğuk algınlığından müteessir oluyorum. Bir gün layıkıyla yemek yemez isem akşama kadar keyfim yerine gelmiyor. Bizim taş gibi adalat (adaleler) neye yaradı? Bu jimnastiklerin mutedili (ölçülüsü) faydalıdır mı diyeceksiniz? Akran ve emsal arasında temeyyüz etmek (kendini göstermek), herkesten güzel çalışmak, güzel beğenilmek fikri insanların yaradılışında merkuzdur (sabitenmiştir). Binaenaleyh hiç kimse hadd-ı itidalde (normal sınırdan) kalamaz. Herkes ifrata (aşırılığa) gitmek ister. Zaten vukua gelen kazaların esbab-ı mucibesi (gerekçesi) bize hakikati ispat etmiyor mu?

Alman jimnastiği ile geliştirdiği vücudunun İsveç'te kendisini nasıl utandırdığını, izlediği yanlış yolun İsveç'te nasıl farkına vardığını ise şöyle aktarmaktadır (Heyet-i İlmiyenin müsbet neticelerinden..., 1923; Tarcan, 1954y):

(...) 1909'da hükümet, terbiye-i bedeniye tahsili için beni İsveç Terbiye-i Bedeniye Darülmuallimin-i Alisi'ne gönderdi. Orada yedişer ay devam eden iki devre-i tahsiliyede instraktör ve profesör kurslarını on dört ayda kemal ile avdet ettim. İlimsizliğin zararını orada gördüm. Tuttuğum yolun yanlışlığını orada öğrendim. O müessesesi-i aliye'nin terbiye-i bedeniye muallimi Profesör Törngren'in karşısında iri pazılarımla küçüldüm. Senelerden beri itina-i mahsusla şişirdiğim kollarımı bu sâl-dide (yaşlı) profesöre gösterdiğim zaman, kollarımı gülerek okşadı ve bana "Kollarınızı değil kafanızı gösteriniz, insanların kuvveti koluyla değil dimağıyla ölçülür." dedi.

Bir başka makalesinde kaslarını geliştirmek için yaptığı zorlu antrenmanlar sonucunda yorgunluktan iştahının kesildiğinden, geceleri kâbuslar içinde sayıklığından bahsetmekte ve dönemin ilim adamlarının bu konudaki bilgi yetersizliğinden kendisine uyarılarda bulunmadıklarından şikâyet ederek, geçmişte spor ile uğraşanların okulların en haylaz ve yaramaz öğrencileri olduklarından yola çıkarak beden eğitimi ve sporun yanlış anlaşılmasının getireceği zararlar üzerinde durmaktadır ([Tarcan], Selim Sırrı, 1930).

Kendi öğrencilik ve öğretmenlik yaşantısı ardından ilerleyen yıllarda çağdaşı aydınların uyarıları ve İsveç'e gidişi ile birlikte edindiği bilgi ve donanım sayesinde Selim Sırrı Bey, dönemde ülkede hakim olan Jahn-Amoros jimnastiğinin eksik ve hatalı yönlerinin farkına vararak bir anlayış değişikliğine uğramış ve İsveç jimnastiğini bilimsel dayanakları ile kamuoyuna aktarırken sık sık kendinden verdiği örnekler üzerinden yola çıkmıştır.

5.1.2. Çağdaşı Aydınların Uyarıları

Öğrencilik ve öğretmenlik deneyimlerinin yanında İsveç jimnastiği ile tanışmazdan evvel çağdaşı aydınların Alman jimnastiğine eleştirel yaklaşımları ve İsveç jimnastiğinin vücut üzerindeki olumlu etkileri üzerine makaleleri süreli yayınlarda kendine 19. yüzyıl sonlarında yer bulmaya başlamıştır. Nitekim Selim Sırrı Bey'in Mektebi Sultani yıllarından spor arkadaşı ve sonraki yıllarda paylaştıkları ortak düşünceler neticesinde yakın arkadaşı olan Rıza Tevfik, daha 1899'da yazdığı bir makalesinde İsveç jimnastiğinin diğerleri ile farklarının yanında bilimsel temellere dayandırılmış olması sebebiyle vücudun sağlık ve sıhhatinin ancak bu yolla edinilebileceğinden, dayanıklılığı artırma bakımından Alman jimnastiğinden daha uygun olduğundan ve Alman jimnastiğinin ilerleyen yaşlarda çeşitli hastalık ve sakatlıklara sebep olabileceğinden bahsetmektedir (Rıza Tevfik, 1315).

1903 yılında İkdâm gazetesinde Selim Sırrı Bey'in Servet-i Fünun Dergisi'nde yayınlamaya başladığı beden eğitimine ilişkin makaleleri hakkında yayınladığı bir diğer makalesinde de Alman jimnastiği yapanların izledikleri yöntemler yüzünden sıklıkla sakatlandıklarından bahsetmektedir (Rıza [Tevfik], 1903). II. Meşrutiyet öncesine dayanan arkadaşlıkları, II. Meşrutiyet'te birlikte üstlendikleri görevler ile daha da pekişmiş, Selim Sırrı Bey'in İsveç'e gitmeden önce programında İsveç jimnastikleri de bulunan bir Terbiye-i Bedeniye Mektebi'ni açmasında en büyük destekçilerinden biri, Rıza Tevfik olmuştur.

Mühendishane-i Berri-i Hümayun'u bitirdikten sonra tayininin çıktığı ve 4 yıl yaşadığı İzmir'den 1901 yılında İstanbul'a dönüşünün ardından beden eğitimi ve jimnastiğe ilişkin yazılarını İstanbul'un tanınmış süreli yayınlarında yayınlarak başkentte tanınmaya başlayan ve çeşitli okullarda öğretmenlik görevini üstlenen Selim Sırrı Bey'in İsveç jimnastiği eksenindeki düşünce değişikliğine sebep olan en önemli etkenlerden biri, Selim Sırrı Bey'i eleştiren bir doktorun yazdığı makalesi sonrasında gelişen olaylardır. Selim Sırrı Bey, 1904 yılında İkdâm gazetesinde yazdığı bir makaleye istinaden Kilisli Rifat adında bir doktorun yazdığı "İdmanda Yanlış Yol" başlıklı yazısı üzerine kendisiyle görüşmeye gitmesi ve düşüncelerinin değişime uğramasını 1950'li yıllarda yaptığı radyo konuşmasında şöyle anlatmaktadır (Tarcan, t.y.):

(...) Bir yandan da İkdâm'da makaleler yazıyor, sporu o zaman ki anlayışına göre tarif ediyordum. Bütün gençleri birer Herkül birer pehlivan yapmak istiyordum. Yaş, bünye, iklim, mizaç, kabiliyet gibi farkları hiç düşünmeden yedi yaşından itibaren Türk çocuklarını spora teşvik ediyordum. (...) Bir gün İkdâm'da Doktor Kilisli Rifat imzalı "İdmanda Yanlış Yol" başlıklı bir yazı gözüme ilişti. Beni fena halde tenkit ediyor ve cehaletle itham ederek aynen şunları yazıyordu: "*Birkaç vakittir İkdâm sütunlarında Muallim Selim Sırrı imzasını taşıyan ve hiçbir ilmi kıymeti olmayan ve ampirik iddialara dayanan bir sıra makaleler çıkıyor. Bunlar yeni yetişen gençleri dalalete düşürebilir. Sıhhat işlerinde yalnız şahsi tecrübeler yetiştirmez. Bu düşünceler ilmi mülahazalarla tevsik edilmeyen cahilane şeylerdir.*" Ben bu makaleyi okuyunca fena halde içerledim, kızdım ve şöyle düşündüm. Bu doktora en susturucu cevap pazularımın kuvvetini göstermek için bir boks dersi vermektir. Ertesi gün İkdâm sahibi Cevdet Bey'den Doktor Rifat'ın hemen her gün Besim Ömer Bey'in -ki sonra merhum Dr. Besim Ömer Paşa oldu- evinde bulunduğunu ve birlikte bazı eserler yazmakta olduklarını öğrendim. Bir sabah Besim Ömer Bey'in Cağaloğlu'ndaki evine gittim. (...)

Doktor içeri gitti ve bana şu kitapları getirdi. "*De l'exercice chez les adulte*" Dr. Fernand Lagrange, ikinci kitabın adı da "*La fatigue et l'entraînement physique*" Dr. Philippe Tissie. Ben kitapları aldım ve doktora boks dersi vermeden haftaya görüşürüz diyerek ayrıldım. Bir hafta içerisinde iki eseri de hatmettim. Okudukça cehlinden utandım. İri pazılarımla kendimi bir köy cambazından farklı bulmadım. O zamanlar kuvvetle sıhhatin kazanıldığını zannediyordum. O kitaplar sıhhatle kuvvetin kazanıldığını öğretti. Ben göğüs kafesini örten etlerin sertliği ve iriliği kuvveti ifade eder sanıyordum. O eserlerden kafesten ziyade onun sakladığı kalp ve ciğerlerin sağlam olması lazım geldiğini öğrendim. Yine o kitaplardan vücudun bir tarafının etlerinin fazla neşv-ü nüması değil bütün uzviyetin bir ahenk ve intizam dahilinde gelişmesi lazım olduğunu, tenasüpten doğacak bir güzelliğin kuvvete miyar olduğunu öğrendim. Hülasa

o kitaplar bana yanlış bir yolda olduğumu öğretti. (...) Bu suretle bu iki kıymetli tabibin dostluğunu kazandım. Dilşadlarından istifade ederek beden terbiyesi tahsili için İsveç'e gitmeye karar verdim.

Rıza Tevfik ve Doktor Kilisli Rifat gibi aydınların beden eğitimi ve jimnastik uygulamalarının bilimsel temeller üzerine yapılandırılması ve ampirik uygulamaların gençleri sıhhatlerine kavuşturmaktan ziyade zararlı olacağına dair yazıları çerçevesinde İsveç jimnastiğini okuyucularına aktardıkları görülmektedir. Çevresindekilerin uyarıları ile henüz daha İsveç'e gitmeden evvel jimnastik anlayışı değişime uğrayan Selim Sırrı Bey uzun yıllar yaptığı Alman jimnastiği egzersizlerini bırakarak İsveç jimnastiğine yönelmiş, konferans ve yazılarında neden İsveç jimnastiği yapılması gerektiğini kendinden örnekler vererek topluma benimsetmeye çalışmıştır.

1908 yılı sonuna doğru açtığı Terbiye-i Bedeniye Mektebi'nde İsveç jimnastiği egzersizlerine mektep programında yer vermiş, okulun açılışı ile İsveç'e gidişi arasında geçen sürede İsveç jimnastiği ve İsveç Kraliyet Merkez Jimnastik Enstitüsü hakkında bilgilendirici makaleler ile bilinçlendirme çalışmalarına devam etmiştir ([Tarcan], Selim Sırrı, 1324b).

5.1.3. İsveç Kültüründen Etkilenme

Selim Sırrı Bey, 1909 yılı Mayıs'ında öğrenim görmek üzere gittiği İsveç'te bulunduğu dönemde İsveç'in modern toplum yapısından ve kültürel yaşantısından oldukça etkilenmiş ve kafasında canlandırdığı dönüşümler için bir model olarak almıştır. Bu konudaki düşüncelerini İsveç'te bulunduğu dönemde Şehbal dergisinde yayınladığı makalelerinde sıklıkla işlemektedir.

İsveç'e giderken uğradığı Paris ve Berlin'den sonra geldiği Stockholm'de İsveçlilerin, doğal şartlar daha zorlu olmasına rağmen, modern bir uygarlık yarattığına ve Stockholm'ün diğerlerinden daha modern bir şehir olduğuna değinir. Osmanlı'da olmadığı şekilde günlük hayatta elektrik ve telefon gibi teknoloji ürünlerinin kullanımından ve zor coğrafi şartlar altında nasıl kültürel bir gelişim sağladıklarından bahseder. İnsanların güleryüzlü ve nazik olmalarının yanında devamlı düzenli ve temiz kıyafetler giydiklerini anlatır ([Tarcan], Selim Sırrı, 1325a).

Selim Sırrı Bey'i etkileyen en önemli olgu ise 19. yüzyıl başları itibariyle Rusya ile savaşlar, salgın hastalıklar ve diğer bazı sebeplerden dolayı zayıf düşmüş İsveç toplumunun Ling öncülüğünde beden eğitimi ve spor ile ayağa kaldırılmış olmasıdır. Selim Sırrı Bey, İsveç'te bulunduğu 20. yüzyıl başlarında İsveç kültürünün en önemli parçalarından biri haline gelmiş olan beden eğitiminin toplumda oluşturduğu değişimi bizzat inceleme fırsatı yakalamıştır. Osmanlı'nın içinde bulunduğu durumun 19. yüzyıl İsveç'i ile benzeşmesinden yola çıkarak beden eğitiminin dönüştürücü etkisini kendi ülkesinde uygulama fikrini edinmiş, makalelerinde İsveçlilerin beden eğitimi merkezli yüksek kültür seviyesinin günlük yaşantıya nasıl yansıdığını sık sık diğer ülkeler ve Osmanlı ile karşılaştırmıştır.

İsveç'te olduğu şekilde Osmanlı'da da gelişimin Batı'yı taklit etmekten ziyade kendi kültürüne sahip çıkarak ulusal düşünce yapısı ile oluşabileceğini belirten Selim Sırrı Bey, bu ilerlemedeki anahtar olgunun ise modern bir eğitim sistemi geliştirmek ve uygulamak olduğundan bahsetmektedir ([Tarcan], Selim Sırrı, 1325b). Ayrıca kadın hakları konusunda Avrupa'daki örnek ülkelerden olan İsveç'te 1845'ten itibaren kadın-erkek eşitliği olduğundan, kadınlara kamusal alanda sıklıkla rastlanıldığından söz eder ([Tarcan], Selim Sırrı, 1325e). Eğitim alanında kız ve erkek çocuklarının aynı eğitimi aldığından, okullarda uygulanan bilimsel ve modern metotlarla çocukların etik ve fiziksel becerilerinin geliştirildiğinden örnekler vererek, Osmanlı eğitim sistemi ile karşılaştırmalar yaptığı bir makalesinde ise Osmanlı Hükümeti'nin diğer Avrupa ülkelerine gönderdiği gibi İsveç'e de öğrenciler göndermesi gerektiği üzerinde durmaktadır ([Tarcan], Selim Sırrı, 1325j).

Selim Sırrı Bey'in İsveç kültüründen ülkemize uyarladığı diğer bir önemli olgu ise halk danslarıdır. İsveç'te halk danslarının toplumun birlik ve beraberliği üzerindeki etkileri ve sosyal öneminin farkına vararak İsveç'ten dönüşünün ardından kendisinde uyanan fikirleri uygulamaya koymuştur. Milliyetçi öğelerin ön plana çıktığı Zeybek oyunu üzerine müfettişlik görevi ile gittiği çeşitli illerde incelemelerde bulunmuştur. Zeybek'in farklı yörelerde farklı oynanış biçimleri olduğundan ve düzenlenmiş figürleri içermediğinden hareketle, oyuna bir düzen ve intizam getirmiş ve kadınlarla da oynanabilir bir form vermiştir. Sarı Zeybek türküsüne uyarladığı ve "Tarcan Zeybeği" adını verdiği oyununu yaygınlaştırmak için Darülmuaallimin'de öğretmenlik ve sonraki yıllarda müdürlük yaptığı dönemlerde öğretmen adaylarına uygulatmış, idman bayramlarında halka sunmuş ve kadınlarla birlikte oynanan halk oyunlarının kadının kamusal alana çıkmasında etkin bir rol

üstlendiğini düşünen Atatürk tarafından milli raksımız olarak adlandırılan zeybek oyunu üzerine Yeni Zeybek Raksı (1926) ve Halk Dansları ve Tarcan Zeybeği (1948) adlarında iki kitap yazmıştır.

Selim Sırrı Tarcan'a göre; İsveçliler fikir kültürü ile vücut kültürü arasında tam bir uygunluk sağlamaya çalışırlar. Vücut, fikir cevherinin koruyucusudur. Büyük, küçük her yaşta insanların düşüncesi, işlek, canlı, uyumlu, sıhhatli bir adam olmak, çok yaşamak ve memlekete yararlı olmaktır (Tarcan, 1940). Bunu sağlayabilmek içinde beden eğitimi ve halk dansları gibi diğer kültürel öğeler ile toplumsal birlik ve gelişim sağlanabilir.

5.1.4. İsveç Jimnastiği'nin Dönüştürücü Etkisini Bizzat Gözlem

II. Meşrutiyet döneminde bir asker olarak siyasetle ilgilenmesi sonucu İstanbul'dan uzaklaştırılması uygun görülen ve bu fırsatı değerlendirerek 1909 İlbaharı'nda beden eğitimi öğrenimi görmek üzere İsveç'e gitme şansını yakalayan Selim Sırrı Bey, İsveç'te bulunduğu dönemde çeşitli devlet ve özel kurumları ziyaret etmiş, yaptığı incelemelerle birçok konu hakkında bizzat kendi gözlemleri ile fikirler edinmiş ve Şehbal dergisinde yayınladığı makalelerinde okuyucularına özellikle İsveç'in eğitim ve sağlık alanındaki durumunu aktarmaya çalışmıştır. Beden eğitiminin ve sağlıklı bireyler yetiştirmenin önemi üzerinde özellikle durmuştur.

İsveç'te bulunduğu dönemde Stockholm'de tam donanımlı, alanında yenilikçi ve uzmanlaşmış kurumlardan biri olan Zander Enstitüsü'nü ziyaret etmiştir. Nitekim Profesör Zander ile kişisel olarak görüşme fırsatı yakalamış ve gezdiği senatoryumda çocuklara ve fiziksel rahatsızlığı olan bireylere uygulanan tedavi yöntemlerinden oldukça etkilenmiştir. Prof. Zander'in bu tarz enstitüler açmanın çok da zor olmadığını "*sadece biraz iyi niyet ve özgür düşünce*" ile rahatlıkla kurulabileceğini söylemesi, Selim Sırrı Bey'de İstanbul'da benzer bir kurum oluşturma fikrini doğurmuştur. ([Tarcan], Selim Sırrı, 1325h). İsveç dönüşünde özel dersler veren ve tıbbi jimnastik uygulamaları yapmaya başlayan Selim Sırrı Bey (Selim Sırrı Bey, 1326), Müşir Cemil [Topuzlu] Paşa'nın isteğiyle Darulfünun'da da öğretmenlik yaparak bel kemiği hastalıkları ile kırık ve çıkıkların tedavisi amacıyla tıbbi masaj ve jimnastik dersleri vermiştir (Tarcan, 1946).

İlkokullardan üniversitelere kadar geniş bir yelpazedeki eğitim kurumlarında incelemelerde bulunduğu İsveç'te okul programlarında beden eğitime verilen önemin üzerinde, ders

programlarından verdiği örneklerle durmakta ([Tarcan], Selim Sırrı, 1325j), kadın, çocuk ve yaşlıları barındıran yardım kurumlarında da yapılan beden eğitimi uygulamalarının bireyler üzerindeki etkilerinden İsveç'ten gönderdiği makalelerinde bahsetmektedir ([Tarcan], Selim Sırrı, 1325k).

İsveç dönüşü sonrasında üstlenmiş olduğu çeşitli idari ve olimpik görevleri kapsamında yurtdışı seyahatlerinde, gittiği her ülkenin eğitim kurumlarında incelemelerde bulunmuş, özellikle Avrupa ülkeleri okul programlarına tam anlamıyla yerleşen İsveç sistemi uygulamalarını, İngiltere, Fransa, Almanya, Avusturya, Macaristan, Rusya ve Romanya gibi ülkelerde incelemiş (Selim Sırrı Bey, 1330), gözlemlerini çeşitli makale ve kitaplarla topluma aktarmaya çalışmıştır.

5.2. İsveç Jimnastiği'nin Türkiye'de Tercih Nedenleri

Avrupa'da Napolyon Savaşları ile birlikte halk orduları çerçevesinde değişen savaş anlayışı beraberinde jimnastik ve beden eğitime verilen önemin artmasını getirmiştir. Halkın sağlıklı ve dinç olmasını sağlama yönünde ülkelerin kendi ihtiyaçları doğrultusunda, Almanya ve İsveç'te olduğu gibi kendi jimnastik akımlarını ortaya çıkaranlar olduğu gibi bu sistemlere, ülke gereksinimleri çerçevesinde çeşitli eklentiler yapanlar, hatta bazı örneklerde milli unsurlar katarak oluşturmaya çalışanlar olmuştur. Hitap ettiği pedagojik, askeri, tıbbi ve estetik alanlarla 19. yüzyıl sonlarında neredeyse Avrupa'nın tamamında ve denizaşırı ülkelerde hakim duruma gelen İsveç jimnastiği 20. yüzyıl başlarından itibaren Selim Sırrı Tarcan'ın çabalarıyla Türkiye'de de kendini göstermeye başlamış ve etkin sistem konumuna gelmiştir.

İsveç jimnastiğinde, beden eğitimi sadece fiziksel egzersizlerden meydana gelmemektedir, Beden eğitimi, cinsiyet, beceriler ve vücut şekline göre vücudun inşası anlayışıdır (Webb, Quennerstedt ve Öhman, 2008). İsveç beden eğitiminin üç büyük niteliği, entelektüel ve ahlaki gelişim ile birlikte okul nüfusunun fiziksel kondüsyonunu ilerletmektir. Sistemin temelinde yer alan ahengi her alanda yakalayarak dengeli ve hedefine uyumlu olmak ile basit bir yapıyı, etkili ve eş zamanlı olarak çok sayıda öğrenciye sunmak mümkündür. Bu kapsamda eğitimin amacının bireysellikten uzak, kitleye yönelik olması (GCI, 1902) İsveç sistemini dönem Türkiye'sinin ihtiyaçlarını ve hükümetlerin toplum politikalarını karşılama noktasında en uygun sistem olarak öne çıkarmaktadır.

Ülkelerin devlet politikalarının bir parçası olan beden eğitimi ve spordan beklentileri, temelinde benzerlikler gösterse de, dönem ve sosyal gereksinimleri çerçevesinde farklı alanlarına ağırlık verilebildiği görülmektedir. Bu çerçevede İsveç jimnastiğinin Türkiye’deki tercih nedenlerinin pedagojik, sıhhi, paramiliter-militer, sosyal ve ekonomik açıdan incelenmesi gerekmektedir.

5.2.1. Pedagojik Nedenler

19. yüzyıldan itibaren Avrupa genelinde okul programlarında uygulanan beden eğitimi derslerinin İsveç jimnastiği ekseninde olduğu görülmektedir. Nissen’e (1891) göre okulda kullanıma en uygun jimnastik sistemi olan İsveç jimnastiğini diğerlerinden ayıran en önemli unsur bedensel egzersizler yoluyla alet kullanımı olmadan tam bir sistematik gelişim sağlayabilmesidir. İsveç jimnastiğinin öğretici bir biçimde aletsiz egzersizlerden oluşmasının avantajlarını Ling’e göre Hartwell (1896) şöyle aktarır:

1. Bir öğretmen gözetiminde daha fazla kişi egzersiz yapabilir.
2. Hareketler çeşitlilik gösteren alanlarda yapılabilir: Sınırdaki, kışlada, konutta, okulda ya da okul bahçesinde.
3. Aletleri sağlam tutma ve aletleri sağlama gibi sorunlar ortadan kalkar.
4. Bütün birlik ya da sınıfın egzersizleri aynı anda yapması kuvveti, çevikliği ve hız kazanmayı vücut kontrolüyle teşvik eder.
5. Jimnastikleri komut ile yerine getirmek askeri talimlerin kesinlikle etkisini güçlendirir.
6. Bu serbest hareketler bireylerin bedensel özelliklerine kolayca adapte edilebilir.
7. Beceriksizliğin ve sertliğin üstesinden gelebilmek bakımından aletli jimnastiklerden daha iyidir.

Okul programları çok iyi ayarlansa bile çok sayıda öğrenciye aynı anda beden eğitimi egzersizleri yaptırılmasından kaçınılamayacağından hareketle, fazlaca ve önemli derecede yer işgal eden, belirli sayıda öğrencinin kullanabildiği büyük ve hantal aletlerin kullanılmasından kaçınmak gerekmektedir. İsveç jimnastiği bu anlamda okullarda öğrencilerin toplu beden eğitimi uygulamalarına uygun olduğu gibi, düzgün ve toplu yapılan jimnastiğin tek başına oynamaya nazaran birey üzerinde oluşan olumlu etkileri göz

önüne alınmalıdır (Hough, 1899). Jimnastik egzersizlerine katılacak öğrenci sayısı, sadece egzersiz mekânının büyüklüğü ile sınırlandırılabilir. Çeşitli yönlerde doğru yapılacak olan hareketler de aynı şekilde mekânın büyüklüğü ile alakalıdır. Bu durum okul öğrencileri için toplu çalışmalara olanak verir (Rothstein 1853). İsveç sistemi tek bir öğretmenin kitleye eğitim vermesine imkân sağlaması ve beden eğitimi derslerinin ancak bu şekilde en doğru şekilde uygulanabilmesi, öğrencilerin diğer sistemlerde olduğu gibi uygulayıcılar ve izleyiciler şeklinde ayrılmasını önlemektedir ki bu ayrılık geçmişte bazı ülkelerde toplumsal çöküşünün başlangıcı olmuştur (GCI, 1902). Celal Sıtkı'da (1928), İsveç jimnastiğindeki her hareketin basamak basamak ilerlemesi prensibinin Alman jimnastiğinde olmamasından dolayı Alman jimnastiğinin seyircisinin her zaman uygulayıcısından daha çok olduğundan bahseder.

Alman jimnastiği talimleri beraberinde çeşitli sakatlık ve yaralanmaları getirirken İsveç jimnastiğinin basit ve herkes tarafından uygulanabilir formu okul öğrencileri için en uygun jimnastiğin İsveç sistemi olduğuna işaret etmektedir. Nitekim henüz 1895'te Mekteb-i Sultani'nin jimnastik derslerindeki zor hareketlerin sebep olduğu kazalardan birine bağlı olarak bir öğrencinin hayatını kaybetmesi üzerine derslerde öğrencilerin sağlığına uygun olmayan hareketlerden kaçınılması ve yeni bir program hazırlanarak Maarif Nezareti'ne gönderilmesi hususundaki irade (BOA, MF.MKT., 245-36), idari erkin de konu üzerinde hassasiyetle durduğunu göstermektedir.

İsveç jimnastikleri her yaştan bireyler için uygulanabileceği gibi, beden eğitimi dersini oluşturan egzersizler öğrencilerin yaş gruplarına göre süre, hız ve güç bakımından ayarlanabilir. Seviyelendirmenin en önemli faktörü, hareketin temel pozisyonunu belirlemektir. Yardımcı araçlar olmaksızın vücut ağırlığı ile yapılan egzersizler kasların istenilen düzeyde kasılması için yeterli olmalı ve hareketler etkilerine göre sınıflandırılıp, zorluk derecesine göre sıralandırılmalıdır. Hareketler kolaydan zora ve basitten karmaşığa doğru sıralanırken, etkileri bilinmeyen ve birbirini etkisizleştiren karmaşık hareketlerden ziyade basit ve belirgin hareketler uygulanmalıdır (GCI, 1902). Diğer sistemler aletsiz olarak tam bir sistematik egzersiz sağlama bakımından İsveç jimnastiğine nazaran yetersizdir (Nissen, 1891).

Selim Sırrı Tarcan, çocukların buluş çağında fikrinde, ruhunda, bedeninde büyük değişiklikler olabileceğini ve yanlış yönlendirmeler ile büyük zararlar görebileceklerini

söyler. Buluğ çağından önce yapılacak olan vücudu zorlayıcı fiziksel aktivitelerin kasların yırtılmasına, kalplerinin büyüyüp şişmesine, kemiklerinin çarpılmasına ve sakatlıklara uğramalarına neden olabileceğinin üzerinde durarak, İsveç jimnastiği zemininde okul programlarının çocukların fiziksel ve zihinsel gelişimlerine göre hazırlanması gerektiğini belirtir (Tarcan, 1940). Selim Sırrı Tarcan bu durumu şu şekilde açıklar (Tarcan, 1935):

İsveç usulünde cambazlığa, zorbalığa elverişli aletler yoktur. Aletler sıhhi, eğitici bir amaçla vücudun bazı kısımlarını tespit etmek ve kasları tam ve mükemmel bir şekilde işletmek için bir vasıtaadır. Vücuda uygulanan hareketler istenen etkiye ve ölçülere göre düzenlenir. Bu hareketler her yaşta, her tipte, kimselerin ihtiyaçlarını karşılar. Uygun bir şekilde düzenlenen programlar sağlığı yerinde veya zayıf olanların işine yarar ve istenilen sonucu elde etmeyi sağlar.

Beden eğitiminin okul programları için önemi konusu dönemin aydınları tarafından da ele alınırken izlenecek usulün İsveç jimnastiği olması gerektiği vurgulanmakta, ancak bu usulün layıkıyla uygulanmadığından şikayet edilmektedir (Kazım Nami, 1338). Ethem Nejad, okul programlarında İsveç jimnastiklerinin kullanılması zorunluluğunu, tüm dünyada kabul görmüş ve yaygınlaşmış olmasının yanında çocuklar için en zararsız ve faydası en çok olan beden eğitimi egzersizlerinin bu temrinler altında toplandığından hareketle açıklar (Ethem Nejad, 1326). İsveç sistemi gerek vücudun her parçasını ayrı ayrı çalıştıran hareketleri, gerekse vücudun bir ahenk içinde işlemlerini amaçlayan oyunları bakımından küçük çocuklar için en uygun olan sistemdir. Jimnastik egzersizleri yaptırılırken öğretmenlerin aralara çeşitli oyunlar serpiştirmesi monotonluğu önleyeceği gibi çocukların sıkılmasının da önüne geçecektir (Küçük çocuklar jimnastik ve spor yapmalı mı?, 1341; [Ünaydın], Ruşen Eşref, 1332).

Selim Sırrı Bey de, oyunun çocuğun gelişimi ve sosyal becerileri üzerindeki etkilerini savunmaktadır ([Tarcan], Selim Sırrı, 1328). O'na göre beden eğitimi: oyun, jimnastik ve spordan oluşmaktadır (Tarcan, 1935) ve çocuk oyunla güler, oyunla büyür, oyunla taze hayat bulur. Çocuğu oyundan men etmek, onun hayatına kastetmek demektir ([Tarcan], Selim Sırrı, 1328).

İsveç jimnastiğinde hareketler en kolaydan en zora doğru sıralanacak şekilde seçilirken, günlük yaşantının, özellikle okul hayatının beraberinde getirdiği duruş hataları ve omurga çarpıklıklarına karşı karın kasları, sırt ve ense kaslarına ilişkin çalışmalara özen gösterilir. Okul gençliğindeki hatalı duruşlardan kaynaklanan fiziksel sorunlar düşünüldüğünde İsveç jimnastiğinin bu ortopedik tarafı en güçlü yanı olarak görülebilir (Akın, 2004). İsveç

sisteminin en zararsız ve fizyolojik temellere dayanan usül olduğu ve kız okulları başta olmak üzere tüm okullarda yer alması gerektiği, Cumhuriyet dönemine kadar uzanan süreçte dönemin aydınları tarafından da savunulmaktadır (İdmanlar hakkında varit olan istizaha cevap, 1923).

Ruşen Eşref, Mekteb-i Sultani'deki jimnastiğin değişimine ilişkin olarak başlangıçtan itibaren beden eğitimindeki gelişimi; 1868-1879 yıllarını kapsayan dönemi “prehistorik”, Ali Faik Bey ve Mazhar Bey'in öğretimindeki dönemi “arkaik” ve İsveç jimnastiğine geçiş dönemini “klasik” devir olarak adlandırarak klasik devirde ampirik uygulamalardan bilimsel yöntemlere geçildiğini belirtmektedir (Ünaydın, 2014).

5.2.2. Sıhhi Nedenler

Beden eğitimi ve sporun halk sağlığı politikalarına eklemlenmesi, 19. yüzyılda Avrupa'da özellikle Victoria İngilteresi bağlamında ortaya çıkmış büyük bir yeniliktir. Sağlığın, yalnızca hastalık ve zayıflık halinin yokluğuyla tanımlanmaktan, bedenen ve zihnen tam bir afiyette olma durumuyla tanımlanmaya dönüşmesi, beden eğitiminin halk sağlığı perspektifinde önem kazanmasını belirleyen temel etken olmuştur. Bu süreçte rasyonel beden eğitiminin hem bireysel hemde kolektif sağlığı en hesaplı şekilde restore etmeye katkıda bulunduğu anlaşıncı, fiziki egzersizler hem toplumun orta ve üst sınıfları hem de siyasi ve entelektüel elitler arasında popülerite kazanmıştır (Akın, 2004).

İsveç jimnastiği eğitiminin amacı sıra dışı ve mükemmelliğin arayışından ziyade zayıfların, normal sağlık ve kuvvete sahip olmalarını sağlamak, hayat şartlarından dolayı çoğalan, fiziksel problemleri yüzünden toplumdan dışlananların sayısını azaltmaktır. Egzersizler, bilimsel yaklaşımlar çerçevesinde, özellikle omurgaya ilişkin duruş bozukluklarını gidermeye ve iç organların ağır egzersizler sonucu zarar görmesini engellemeye yöneliktir. Genel amaç vücudun her bölgesinin ahenkli bir gelişiminin sağlanmasıdır (GCI, 1902).

İsveç jimnastiğinin merkezi kuruluşu GCI'nın temel kılavuzunda belirtilen bu basit fakat etkili fonksiyonlarının Türk aydınları tarafından da benimsendiği görülmektedir bu durum Selim Sırrı Bey'in İsveç jimnastiğini yaygınlaştırma çabalarında elverişli zemini hazırlamış olmalıdır. Nitekim A. Seyfi (1329b), ilk kapsamlı spor dergisi İdman'da doğrudan İsveç jimnastiklerini ele aldığı yazısında İsveç jimnastiklerinin fonksiyonlarına değinmektedir. Buna göre İsveç jimnastiği, kassal gelişimden ziyade vücudun tüm uzuvları

ve organlarının birbiriyle uyumlu bir şekilde gelişimi ve sağlıklı çalışmalarını kolaylaştıracak biçimde temrinlerden oluşmaktadır. Tıbbi jimnastik egzersizleri ile neslin kuvveti temin edilebileceği gibi çeşitli hastalıklar ve postür bozuklukları giderilebilmekte (A. Seyfi, 1329a), yapılan egzersizler kan dolaşımını hızlandırdığı için cilde düzgün bir görünüm verirken, sıcağa, soğuğa ve hastalıklara karşı dayanıklılık sağlamaktadır (Roth, 1876). Bu bağlamda beden eğitimi ve sporun nüfusa yönelik fonksiyonları nedeniyle biyo-politik çerçevesinde ilk olarak yer aldığı İttihatçı beden kültürü politikaları (Akın, 2004) ile tam bir uyumluluk göstermektedir.

Ling'in özellikle üzerinde durduğu konu olan tıbbi jimnastik uygulamalarının İsveç jimnastiğinin en gelişmiş branşlarından biri olması ve ortopedi vakaları dahil çok sayıda hastalık için uygulamalı tedavi yöntemleri bulunması (GCI, 1902), toplumun ilgisinin bu fikir üzerine yoğunlaşmasını sağlayarak, insanların hastalık ve kaygılarını gidermek, sağlıklarını yeniden kazanmak için İsveç jimnastiklerine yönelmelerini sağlamıştır (Rothstein, 1853).

Dönemin aydınları tarafından, bilimsel temellere dayandırılan İsveç jimnastiğinin engelliler ve genel sağlık üzerindeki etkileri (Rıza Tevfik, 1315), çeşitli badireler sebebi ile ondokuzuncu yüzyılda sıhhi yönden çökme noktasına gelen İsveç toplumunun Ling jimnastikleri ile kendini tekrar toplama süreci süreli yayınlarda işlenmiştir (Mehmed Refet, 1329). Benzer şekilde Burhaneddin, İsveç örneğinden yola çıkarak zayıf düşmüş neslin ancak beden eğitimi ile kendine getirilebileceği (Burhaneddin, 1329a), neslin güçlendirilmesi için halkın ve doktorların beden eğitimine gereken önemi vermesi ve okullarda tatbik edilen yanlış yöntemlerin geride bırakılarak en iyi neticelerin elde edileceği İsveç jimnastiğinin okul programlarına dahil edilmesi konusunu işlemektedir (Burhaneddin, 1329b). Celal Sıtkı (1928) ise nüfusu ve çocuk sayısı az olan ülkede, hastaları, ihtiyaçları ve sakatları harekete geçirmek bakımından İsveç jimnastiğinin yaygınlaştırılarak milli bir görev olması gerektiğini savunmaktadır. Bu durum, konunun elitler ve idari erk tarafından desteklenmesini sağlamış ve neslin ıslahı konusunda devletin öjenik politikalarına katkıda bulunmuştur.

19. yüzyıl sonları ile 20. yüzyıl başlarında süregelen savaşlar ve çeşitli salgın hastalıklar dolayısıyla sağlık bakımından zayıf düşmüş olan Türk toplumunun yeniden sağlıklı ve dinç olmasını sağlayabilmek bakımından, İsveç jimnastikleri diğer sistemlere oranla

barındırdığı her yaş ve cinsiyet için olduğu kadar, her mekân ve ortamda uygulanabilirliği açısından da dönemin ihtiyaçlarını karşılamaktadır. Nitekim sağlıklı bir nüfus, iktisadi kalkınma sürecine katkıda bulunamayacağı gibi sosyal düzeni ve milli serveti de olumsuz yönde etkiler. Çünkü “*vatan, müdafaası, esenliği ve kalkınması için sağlam ellere ihtiyaç duyar*” (Akın, 2004).

Bu yaklaşımın küçük yaşlardan itibaren verilerek sağlıklı nesiller yetiştirilmesi, idari kadroların biyo-politikaları ile paralellik göstermektedir. Selim Sırrı Tarcan’ın okullarda uyguladığı beden eğitimi programında, İsveç jimnastiğinin pedagojik jimnastik uygulamalarının yanında, sağlıkla ilgili yaklaşımları da kendisine yer bulmuştur (Daver, 1942). Selim Sırrı Bey’in çeşitli makale ve konferanslarında, kendisindeki postür bozuklukları ([Tarcan, Selim Sırrı], 1922h) ve Alman jimnastiğinin sağlığı üzerinde yolaştığı tahribattan örnekler vererek (Altıncı spor konferansı, 1324), İsveç jimnastiklerinin okul programlarında uygulanmasının, fiziksel problemleri ve postür bozukluklarını önleyebileceğini; çocukların sağlıklı ve uzun ömürlü olmasına katkıda bulunacağını belirtmektedir ([Tarcan], Selim Sırrı, 1932a). Ayrıca buluş çağından önce yapılacak olan zorlayıcı fiziksel aktivitelerin sağlık problemlerini beraberinde getireceği üzerinde durarak okul programlarının çocukların fiziksel ve zihinsel gelişimlerine göre İsveç jimnastiği ile yapılandırılması gerektiğini belirtmektedir (Tarcan, 1940). 1926 yılında beden eğitimi öğretmenlerine rehber olarak yazdığı “Muallimlere Terbiye-i Bedeniye Rehberi” isimli kitabında “*terbiye-i bedeniyyeden ne bekliyorsunuz?*” sorusuna “*ilk olarak sıhhat*” cevabını vermekte, öğretmenlerden öğrencilerine sıhhat, ahenk, denge, ahlak gibi özelliklerin kazandırılarak egzersizlerde basitten karmaşığa doğru bir yol izlenmesini ve sadece yaşı büyük çocuklara sportif aktiviteler yaptırılmasını önermektedir ([Tarcan], Selim Sırrı, 1926a).

İsveç jimnastiğinde, karın kasları ile birlikte sırt ve ense kaslarının çalıştırılması, günlük yaşantının ve okul hayatının omurgada meydana getirdiği çarpıklığın önüne geçmek, duruş hatalarını, karşı kas gruplarını çalıştırmak suretiyle düzeltmesi bakımından oldukça önemlidir. İsveç jimnastiğinin bu ortopedik yanı, okul gençliğindeki hatalı duruşların sıklığı düşünüldüğünde, en güçlü taraflarından biri olarak değerlendirilir (Mengütay, 1992). Hekimler tarafından sağlık için en uygun yöntem olarak görülen İsveç jimnastiğinin hemen hemen hiç bir zararı olmadığı gibi fazla yağları erittiği, vucudu biçimlendirdiği, postürü düzelttiği ve göğsü genişlettiği 20. yüzyıl başlarından itibaren savunulmaktadır

(İdmanlar hakkında varit olan istizaha cevap, 1923). Nitekim, Selim Sırrı Bey'in de İsveç'ten dönüşünün ardından İsveç usulü verdiği derslerin yanında hastalar içinde tıbbi jimnastik seansları uyguladığı süreli yayınlara verdiği ilanlardan anlaşılmaktadır (Selim Sırrı Bey, 1326).

Geç Osmanlı döneminden başlayarak beden eğitimi ve sporun halk sağlığı politikalarıyla birlikte düşünülmeye başlanması, Erken Cumhuriyet döneminde de önde gelen hükümet yaklaşımlarından birini oluşturmaktadır. Bu politikalar, kadınlar ve beden eğitimi ilişkisi bakımından önemli bir kilometre taşı olmuş, beden eğitimi ve sporun öjenik bağlamda ırkın ıslahı açısından kazandığı anlam, kadınların beden eğitimi ve spora teşvik edilmesinde en etkili faktörlerden birisi olmuştur (Akın, 2004).

5.2.3. Paramiliter-Militer Nedenler

Çalışmanın daha önceki bölümlerinde görüldüğü üzere Avrupa'da ortaya çıkan jimnastik akımlarının temelinde paramiliter-militer nedenler olduğunu söylemek mümkündür. Başlangıçta hem Alman hem de İsveç jimnastikleri savaşlar sonucunda zayıf düşen toplumda sağlıklı bireyler yetiştirmek amacıyla ortaya çıkmış olsalar dahi Almanya'nın Fransa tarafından işgali yıllarında Jahn'ın çalışmaları tamamen paramiliter tabanlıdır. Egzersizler ve temrinler, Napolyon ile ortaya çıkan halk orduları anlayışına uygun olarak gençlerin askerliğe hazırlanması kapsamındadır. İsveç jimnastiği öncüsü Ling de, sağlıklı bireyler yetiştirmekten yola çıkarak başlarda tıbbi jimnastiklere ağırlık vermiş, takipçileri İsveç jimnastiğinin pedagojik, askeri, tıbbi ve estetik jimnastikten oluşan dört amacını da zamanla geliştirmişlerdir. Özellikle kitleye uygulanabilirliği açısından paramiliter amaçlara tam bir uyum sağlayan İsveç jimnastikleri Avrupa'da benimsendiği ülkelerde bu amaç doğrultusunda sıklıkla kullanılmıştır.

Benzer yaklaşımlar Türkiye'de de görülürken, topyekün hazırlık-topyekün savaş fikrinin Osmanlı askeri eliti arasında gelişmesine ön ayak olan, Von Goltz'un 1884'te yazdığı ve yazıldıktan iki yıl sonra Millet-i Müselleha adıyla Türkçe'ye çevirilen kitabı "Das Volk in Waffen"de Goltz, savaşı bir dünyanın uzak bir hayal olduğunu ve Fransız Devrimi'nden itibaren savaşların ancak cinsiyet ve yaş gözetmeksizin bütün vatandaşların katılımıyla kazanabileceğini iddia etmektedir. Bir savaşın kazanılması için artık milletin bütün

iktisadi, siyasi kaynaklarının, moral ve manevi bütün kapasitesinin ülke savunmasına yönlendirilmesi gerekmektedir (Akın, 2004).

Balkan Savaşları'ndan henüz bir yıl evvel Ethem Nejad (1326), İsveç jimnastiklerinin, askeri talimlerin temelini içeren dönüş hareketleri, duruşlar, yürüyüşler, koşmalar ve jimnastik egzersizlerini kapsamasının yanında, güreş, eskrim gibi sportif uygulamalar ve atış talimleri eklenerek, çocukların askerlik çağından evvel askeri terbiye alarak millet-i müsellaha anlayışına uygun biçimde yetiştirilmeleri için en uygun sistem olduğundan bahsederek, Fransa örneği üzerinden her düzeydeki okulda askeri talim uygulamaları ve İsveç jimnastiklerinin yapılmasını önermektedir.

Osmanlı'da, İngiltere ve Rusya örneklerinde olduğu üzere beden eğitiminin tam anlamıyla paramiliter amaçlar doğrultusunda kullanımı alınan ağır yenilgilerin ardından gelişmiştir (Akın, 2005). Balkan Savaşları'nda alınan yenilgilerin ardından yapılan özeleştiriler sonucunda en önemli neden olarak Osmanlı erkeğinin fiziken zayıf olmasına karşın düşmanların bedenlen güçlü olmaları kanısı ortaya çıkmıştır (Beşikçi, 2010). Balkan Savaşları'nda Bulgar ve Yunan ordularının Osmanlı askerlerine göre daha sağlıklı ve becerikli olmalarının (Akın, 2005) yanında beden eğitimi öğretmenlerinin üstlendiği görevler ile kitlelere hakim olmaları beden eğitimi ve jimnastiğin Osmanlı'da paramiliter-militer amaçlar doğrultusunda kullanılmaya başlanmasında önemli bir rol oynamıştır. Nitekim savaşa her an hazır bir nesil yaratmak amacıyla beden eğitime paramiliter bir vurgu yapılmış ve beden eğitimi, Osmanlı eğitim sistemi ve kamusal hayatının bir parçası haline getirilmiştir (Beşikçi, 2010).

II. Meşrutiyeti takip eden savaş ve savaşa hazırlık yıllarında, beden eğitimi ve spor alanının giderek paramiliter renklere bürünmesi, beden eğitimi ve sporun kamu sağlığına ilişkin fonksiyonlarının gerisine düşmesine sebep olmuşsa da, tamamen ortadan kaldırdığını söylemek mümkün değildir. İttihatçı beden kültürü politikaları değişen oranlarda bu iki fonksiyonun bir kombinasyonudur ve bu iki fonksiyon özellikle savaş öncesi dönemde birbirini destekler bir şekilde, yan yana yer almıştır (Akın, 2004).

1910 yılında Galatasaray Lisesi'nde ortaya çıkan ve II. Meşrutiyeti izleyen yıllarda mevcut eğitim anlayışını kökünden değiştirmek isteyen İttihatçılara içerdiği paramiliter öğelerle son derece cazip gelen izcilik hareketinin arzulanan dönüştürücü etkiyi yaratmaması üzerine (Akın, 2004) Harbiye Nezareti "Osmanlı Güç Dernekleri" adında bir gençlik

teşkilatı kurulmasına karar vermiş ve derneğe ait nizamname ve kanun tasarılarını 17 Mart 1330 [30 Mart 1914] tarihinde bakanlar kuruluna göndermiştir (BOA, MV., 189-11). Güç Dernekleri'nin kurulması için hazırlıklar sürerken, Harbiye Nezareti bu dernekleri halka daha iyi tanıtmak ve onları bu dernekleri kurmak, gençleri de üye olmaya teşvik etmek amacıyla beyannameler hazırlamış ve bunlar gazetelerde yayınlanmıştır (Güç Dernekleri, 1330a; Güç Dernekleri, 1330b).

15 Temmuz 1330 [28 Temmuz 1914] tarihinde kuruluşunu tamamlayan ve devlet okullarındaki öğrencilerin zorunlu katılımını talep eden teşkilat, ülke çapında paramiliter özellikler gösteren ilk örgütlenmedir (Akın, 2004). 9 Nisan 1332 [22 Nisan 1916] tarihinde yayınlanan “Osmanlı Genç Dernekleri Hakkında Geçici Kanun”a kadar yürürlükte kalan derneğin (Yamak Ateş, 2012) ardından, I. Dünya Savaşı'nda Almanya ile son derece yakın yürütülen siyasi ve teknik işbirliğinin gençlik teşkilatına yansımaları sonucu 12-17 yaş arası gençler için Gürbüz Dernekleri ve daha büyük gençler için Dinç Dernekleri'nden oluşan Osmanlı Genç Dernekleri kuruluş çalışmalarına başlanmıştır (Toprak, 1979). Güç Dernekleri'nin sadece okullu gençler için olması ve bu nedenle birçok gencin örgütlenememesinden yola çıkılarak, Goltz Paşa'nın teklifi ile uzun seneler Alman gençleri için çalışmış olan Miralay Von Hoff, 21 Ocak 1916'da İstanbul'a gelerek çalışmalara başlamış ve üyeleri tayin edilerek resmi olarak göreve 1 Haziran 1332 [14 Haziran 1916] tarihinde başlayan Müfettiş-i Umumilik kadrosunda (Yamak Ateş, 2012), Mekatib-i Umumiye Genç Dernekleri Müfettişi olarak Selim Sırrı Bey de görev almıştır (Sarısaman, 2000).

Dernek için hazırlanan talimatnamede terbiye-i bedeniye (baş hareketleri, kol hareketleri, gövde hareketleri, bacak ve ayak hareketleri), koşu talimi, sıçrama talimi, tırmanma talimi, taş atma talimi, toplu piyade talimleri, yürüyüş talimleri, araziden istifade (tarassuf, keşif rapor), avcılık talimi, emirlerin telakkisi ve tekrarı, tahmin-i mesafe, nişan-endaht talimleri yer almaktadır. Nişan talimleri sadece dinçlerle yapılırken piyade talimlerinde mangalarla kol oluşturmak, savaş safına geçmek, sağdan saymak, dörder saymak, komuta ile manga kolunda yürümek ve durmak, çark yapmak gibi temel askeri becerilere yönelik çalışmalar yapılmaktadır (Toprak, 1979).

Bu noktada Genç Dernekleri elbette gençleri asker yapmamakta ancak onları asker olmak, asker olmadan önce kendisine ihtiyaç duyulduğunda bazı görevleri yerine getirebilmek ve

askere çağırıldığı anda bu görev için hazır bulunmak üzere eğitmektedir (Yamak Ateş, 2012). Gençleri askere hazırlama konusu, Selim Sırrı Bey'in 1916 Temmuz'unda Tasvir-i Efkar gazetesine verdiği röportajda açıkca ifade edilmektedir (Genç Dernekleri, Selim Sırrı Bey ile mülakat, 1332):

“Fon (Hoff) Bey ile şu dört aylık temasım neticesinde gençleri askere hazırlama hususunda aynı fikir ve emelde olduğumuzu anladım. (...) On iki yaşından itibaren çocukların fikir ve bedeni suret-i tedriciyede terbiye görürse hiç şüphe yoktur ki onlardan ordu da memleket de çok müstefid olacaktır. Biz bütün manasıyla memlekete merbut vatanperver çocuklar, iradesi kavi, iyi terbiye görmüş, becerikli, zinde ve afiyetli gençler yetiştirmeye çalışacağız. (...) Gençlere öğretilecek şeyler gayet basittir. Bazı kimselerin zannettiği gibi bu işler askerleri takliden yapılan gösterişlerden ibaret değildir. Askerlikle alakamız, olsa olsa, orduya muallem (talimli) ve vücudu, dimağı zinde efrad yetiştirmiş olmaktan ibarettir.”

Bazı becerilerin küçük yaşta kolayca öğrenilebileceğini ileri süren Selim Sırrı Bey, çocukların Genç Dernekleri'nde aldıkları eğitim sayesinde ileride ordunun her türlü talimini kolaylıkla yapabilecek askerlere sahip olacağını ifade etmektedir (Yamak Ateş, 2012).

I. Dünya Savaşı sonuna kadar varlığını sürdüren Genç Dernekleri'nde askeri talimler dışında yapılan beden eğitimine ilişkin tüm çalışmalar Selim Sırrı Bey'in etkisiyle İsveç jimnastiği merkezinde yapılmıştır. Savaşın ardından Milli Mücadele döneminde, Genç Dernekleri'nde gerekli donanım ve kazanımları edinen bu gençliğin savaştan gelecek yaşa gelmeleri ve bu kazanımlarını Kurtuluş Savaşı'nda savaş meydanına aktardıkları düşünüldüğünde Milli Mücadele'nin kazanılmasında en önemli etkenlerden biri oldukları söylenebilir. Nitekim bu etkiden yola çıkılarak Cumhuriyet'in kurulmasının hemen ardından benzer gençlik örgütlenmeleri kurulmaya çalışılsa da (TBMM ZC, 12 Mayıs 1928) çeşitli sebeplerden başarıya ulaşılammıştır.

Erken Cumhuriyet dönemi içerisinde de, 1930'lu yıllarda hükümet tarafından beden eğitimi ve sporun her yaşta vatandaş için bir yükümlülük olarak ele alınması paramiliter amaçlara dayanmaktadır. Nitekim CHP'nin 9 Mayıs 1935'te yaptığı dördüncü kurultayında tüm vatandaşların yaşlarına göre beden eğitimi ile uğraşmak yükümlülüğü altına alması hükmü (C.H.P. ve spor, 1935), sadece öğrenciler için değil toplumun tüm kesimlerini içeren bir hüküm olduğu gibi (Parla, 1995) beden eğitiminin zorunlu tutularak, kitle sporunun disiplini ve tekdüzeliği ile paramiliter bir nitelik kazanmasına neden olmuştur. Beden eğitime yüklenen bu anlayış ise Avrupa ve dünyada tırmanan ve II. Dünya Savaşı

ile son bulan siyasi gerilim göz önüne alındığında daha anlaşılır bir hale gelmektedir (Türkmen, 2013).

5.2.4. Sosyal Nedenler

Toplumun tüm kesimlerine uygulanması gereken beden eğitimi formları, ülkelerin sosyal gereksinimlerine göre farklılıklar gösterse bile jimnastik akımlarının halka adaptasyonu sürecinde sosyal yapıya uygunluk önemli bir etken olmuştur. Çift taraflı bedensel gelişim ile zihinsel gelişimin birlikte ele alındığı İsveç jimnastiği, fiziksel ve ruhsal gelişimin beraber sağlanması yoluyla Antik Yunan eğitiminin hedefini oluşturan ideal insan anlayışına en yakın bütünlüğü sağlayarak, toplumun her kesiminin biçimlendirilmesinin en önemli aracı olmuştur. İsveç jimnastiği içinde barındırdığı formlarla toplum tarafından kısa sürede benimsenmiş ve özellikle kadınların kamusal alana çıkarılması ve fiziki olduğu kadar manevi yönden de zayıflamış Türk toplumunun yeniden ayağa kaldırılmasında önemli rol oynamıştır.

İsveç jimnastiği, tüm topluma yaygınlaştırılabilmesi, sağlıklı bireylerin yetiştirilmesi, kadınlar, engelliler ve zihinsel özürlüler için en uygun jimnastik sistemi olması (Rothstein, 1853) ve alet kullanılmadan da uygulanabilirliği ile diğer sistemlerden ayrılmaktadır (Nissen, 1891). Jimnastiğin topluma hitap etmesi gerektiğinden ve kitlelerin merakını karşılamak için birkaç aletin gelişiminde kullanılmasının beden eğitiminin bütün faydalarını ortadan kaldıracağı düşüncesinden yola çıkılarak, çocuk ve yetişkin, kadın ve erkek, sivil ve askerlere göre gruplandırıldığı ve eforların yoğunluğunun bireylerin sağlık durumu ve kondisyonlarına göre ayarlanabilir olduğu İsveç jimnastikleri (GCI, 1902) toplumun her kesimi tarafından rahatlıkla uygulanabilir egzersizler bütününden oluşmaktadır.

İsveç usulünün Türkiye’de tercih edilme zorunluluğunu toplumsal sağlık ve estetik boyutlarıyla vurgulayan Celal Sıtkı (1928), doğumdan başlayarak ölüme kadar herkes tarafından sürdürülebilecek olan İsveç jimnastiklerinin, nüfusu ve çocuk sayısı az olan ülkede, hastaları, ihtiyar ve sakatları harekete geçirmek bakımından memlekette kökleşmesi gerektiğinden, bu jimnastiklerin en büyük özelliğinin “*hayatta gençliği temdit, ihtiyarlığı tehir*” olduğundan ve beraberinde getirdiği uzun hayatın yanında vücut güzelliğini de hediye eden İsveç jimnastiklerinin milli bir vazife olarak benimsenmesi

gerektiğinden bahseder. Bu bağlamda İsveç jimnastiklerinin minimum donanım ile gerektiğinde bir evin bir odasında bile uygunabilir olması toplum tarafından benimsenmesini de kolaylaştırmıştır.

20. yüzyıl başlarında Avrupa'nın genelinde kadınların beden eğitimi ve sportif aktivitelere katılımları sınırlı düzeydedir. Fransa ve Almanya örneğinden yola çıkıldığında kadınlar kendileri için tanımlanmış sosyal rolleri nedeniyle fiziksel aktivitelere katılım konusunda neredeyse tamamıyla dışlanmışlardır (García ve Herraiz, 2013). İsveç'te ise, Alman jimnastiğindeki kadınların cinsiyeti için özel olarak basitleştirilmiş hareketlerin ötesine geçildiği görülmektedir. Ling'in, erkeklerin doğal olarak günlük yaşantıda daha fazla fiziksel hareket fırsatına sahip olduklarından jimnastiğin kızlar için erkeklerden daha önemli olduğu anlayışından yola çıkılarak, kadınlar için geliştirilen pantolon ve bluz gibi jimnastik kıyafetleriyle kadınlar her türlü egzersize kolaylıkla katılabilmektedir (Obbelode, 2007).

II. Meşrutiyet döneminde girilen I. Dünya Savaşı şartları, kadının toplumsal yaşam içerisinde yer almasını hızlandırıcı bir etki yapmıştır. Toplumdaki erkek nüfusunun savaşta olması kadınların çalışmasını zorunlu kılmış, kadın eğitiminin gelişmesine önem verilmiştir (Şahin & Tokdemir, 2011). Selim Sırrı Bey de beden eğitiminin modernleştirici etkisini kullanarak kadınların kamusal alanda boy göstermesini sağlamaya çalışırken özellikle dini çevrelerden gelmesi muhtemel tepkileri en aza indirebilecek stratejilerden biri olarak Medreset'ül Vaizin programına beden eğitimi dersi koydurmuş; beden eğitiminin bireyler üzerinde yaratacağı olumlu etkileri bizzat kendi vücutlarında deneyimleyen vaizlerin ve muhafazakâr kesimlerin önyargılarının yumuşatılmasına katkı sağlayabileceğini düşünmüştür. Üstlendiği etkin görevlerin yanında izlediği bu tür hassas stratejilerle kız okullarına beden eğitimi dersini yerleştirmeyi daha II. Meşrutiyet döneminde başarmıştır¹. Kadınların estetik kaygılarından yola çıkılarak beden eğitiminin fiziksel güzellikle ilişkisinin keşfi ile de II. Meşrutiyet dönemi kadın dergilerinde beden eğitimi başlıca konu alanlarından biri olmuştur (Yıldıran, 2014).

Dönemin entelektüelleri tarafından kadınlar için en uygun jimnastik sistemi, İsveç usulü olarak görülmektedir. Kadınların günlük yaşantılarında erkeklerden daha pasif bir hayat tarzına sahip olmaları nedeniyle erkeklerden daha zayıf bir bünyeye sahip oldukları, ancak

¹ Kız okullarındaki bir beden eğitimi dersi fotoğrafı için bkz. Ek 7.

sonraki nesillerin geleceği için annelerin sağlığının babaların sağlığından daha önemli olduğu vurgulanmaktadır (A. Seyfi, 1329b). Hareketsizlikten, genç ve ihtiyar kadınların vücut yapılarının erken bozulmasının önüne geçilmesi için İsveç jimnastiklerinin özellikle okullarda uygulanmasının faydaları, Avrupa'dan verilen örneklerle de pekiştirilerek süreli yayınlarda işlenmiştir (İdmanlar hakkında varit olan istizaha cevap, 1923). Selim Sırrı Bey'e göre de *“Türk kadını dünyanın en münevver, en faziletkar ve en vakur kadını olmalıdır. Türk kadınının vazifesi vatani müdafaya kadir bir nesil yetiştirmektir.”* ([Tarcan], Selim Sırrı, 1932a). Kızları Selma ve Azade hanımlar ise, Erken Cumhuriyet Dönemi'nde Almanya'da aldıkları eğitim sonrası yurda dönüşlerinin ardından kendileriyle yapılan röportajda, Ling'in felsefesine benzer bir şekilde doğayla uyum ve Türk kadınının bedensel gelişiminin önemi üzerinde durmuşlardır (Avropada ne yaptınız?, 1929):

“Hülasa her vücudun neye muhtaç olduğunu anlamak ve onun muhtaç olduğu hareketleri, sun'ı değil, tabii bir şekilde tatbik etmek, daha doğrusu tabiattan ayrılmamak ve tabiata yardım etmek. İşte size mesleğimiz hakkında söyleyeceğimiz sözler bu kadar. (...) En büyük emelimiz pek kabiliyetli olan Türk kadınları arasında güzel yani işlek ve ahenktar vücutları çoğaltmaktır.”

Gerek II. Meşrutiyet döneminde art arda gelen ve kaybedilen savaşlar yüzünden sarsılan toplumsal moral ve özgüvenin yükseltilmesi, gerekse başta öğretmen okulları olmak üzere her tür ve kademedeki okul müfredat programlarına yerleştirilen İsveç usulü jimnastiklerin gençliğin fiziksel ve ruhsal gelişimleri üzerindeki etkilerinin halka sergilenmesi amacıyla Selim Sırrı Bey, batılı ülkelerde de sıklıkla uygulanan bir yöntem olarak “idman bayramları” düzenlemeye başlamıştı. Henüz I. Dünya Savaşı sürerken 1916 yılında ilkinin düzenlediği idman bayramlarına halk büyük ilgi göstermiş, İsveç jimnastiklerine tabi tutulmuş öğrenci gençliğin dinamik, kuvvetli ve dinç görünümü büyük coşku uyandırmıştı. Gençliğin fiziksel güç ve beceriler bakımından ulaştığı düzeyin kamuoyuna takdimi bakımından büyük önem taşıyan idman bayramlarını sivil ve askeri bürokrasi de yakından takip etmekte ve Selim Sırrı Bey'in İsveç jimnastiklerinin biçimlendirici etkisine bizzat şahit olmaktaydılar (Yıldıran, 2014). İdman bayramlarının seyircileri arasında yerini alan Mustafa Kemal, gerçekleştirmeyi düşündüğü devrimin arka planında en önemli yeri alacak olan gençliği takibe almıştı (Yıldıran, 2014).

5.2.5. Ekonomik Nedenler

İkinci Meşrutiyet döneminde Osmanlı Devleti'nin ekonomik profilinin savaşlar nedeniyle oldukça zayıfladığı bilinmektedir. Savaşların getirdiği ve birçok alanda olduğu gibi eğitim alanında da çeşitli kısıtlamalara neden olan ağır ekonomik yükün dönemin beden eğitimi politikalarını da etkilediği, uygulanacak beden eğitimi sistemi üzerinde belirleyici rol oynadığı ve bu çerçevede İsveç jimnastiklerinin ön plana çıkmasına neden olduğu söylenebilir.

Özellikle hiçbir alet ve araç-gereç kullanılmaksızın da uygulanabilen İsveç jimnastiğinin, büyük ve hantal aletler ile onların yerleştirileceği jimnastik salonlarına ihtiyaç duymaması (Hough, 1899), aletlerin tamiratı ve sağlam tutulması endişelerinin bulunmaması (Hartwell, 1896), jimnastik salonu olmayan okullarda bile uygulanabilir olması (GCI, 1902) ekonomik anlamda en önemli avantajdır. Ayrıca İsveç jimnastiği tabanlı oluşturulan spor salonlarında aletlerin portatif olmasının getirdiği avantajlar da gözden kaçırılmamalıdır. Dolayısıyla, ekonomik sorunlar yaşayan meşrutiyet Türkiye'sinde İsveç jimnastiğinin tercih edilmesinde az masraflı ve çok fonksiyonel olma özelliklerinin de önemli rol oynadığı söylenebilir. Nitekim Selim Sırrı Bey, Galatasaray Lisesi'nde öğretmenlik yaptığı dönemde verdiği bir demeçte sarfettiği *“Avrupa’da gördüğüm şekilde bir terbiye-i bedeniye salonu vücuda getirdim. Dâhilindeki alat ve edavat kâmilten portatif olduğundan salon icabında tenis, voleybol, basketbol oynanacak bir hale konabilir* (Bizde ilk terbiye-i bedeniye müessesesi, 1340).” sözleriyle, İsveç usulü jimnastik salonlarının ekonomik ve sportif fonksiyonelliğine vurgu yapmaktadır.

Başlarda beden eğitimine ayrılan sınırlı zaman içerisinde bir öğretmenin İsveç jimnastikleri ile minimum gereksinim ile aynı anda daha fazla kişiye egzersiz yaptırabiliyor olması ve bu egzersizler için her türlü kapalı ve açık mekânların kullanılabilir olması zaman ve mekan kullanımı açısından büyük önem taşımaktadır (Hartwell, 1896). Benzer şekilde İsveç jimnastiklerinin okul dışında da, toplumun her kesimi tarafından her türlü mekânda, park ve bahçelerde, evde ve iş yerinde rahatlıkla uygulanabilir olması yaygınlaşması ve toplum tarafından benimsenmesine olanak sağlamıştır.

5.3. İsveç Jimnastiğini Yapılandırma ve Yaygınlaştırma Süreçleri ile Karşılaşılan Tepkiler

Özellikle Balkan Savaşları'ndan (1912-1913) sonra toplumda oluşan “çökmekte olan devleti eğitim ve öğretmenler kurtaracaktır” şeklindeki görüşün (Akyüz, 2009) yönetici ve bürokratlar tarafından benimsenmesi, eğitime verilen önemle birlikte beden eğitimi derslerinin de eğitim sistemi içerisindeki yerinin artmasını sağlamıştır.

Tanzimat döneminde olduğu gibi II. Meşrutiyet döneminde de, daha çok niceliğe önem verilmiş, eğitimin niteliği konusunda görüşler ve tartışmalar olsa da nicelik ön planda olmuştur (Akyüz, 2009). Savunulan ve tartışılan düşünceler kapsamında yapılan uygulamalar ele alındığında bu dönem, Cumhuriyet döneminde gerçekleştirilen eğitim atılımına ilişkin düşüncelerin denendiği bir hazırlık aşaması olarak görülebilir (Tekeli, 1985)

II. Meşrutiyet dönemi eğitimi; eğitimde önemli bir hareketin olmadığı, kararsızlık ve eğitimle ilgili programların olmamasından kaynaklı maarife dair yeterli uygulama yapılamayan “Başlangıçtan 31 Mart Olayı'na kadar dönem”, eğitimde denge politikasının uygulandığı, memur ve öğretmenlerde kısıtlamaya gidilerek fazlalıkların elendiği, bakanlığın çok ama düzensiz çalıştığı bir arayış dönemi olan “31 Mart olayı Balkan Savaşları arası dönem” ve eğitim çalışmalarının halk ve basın oldukça ilgi gösterdiği ve bakanlığın cesur adımlar attığı ancak programsız ve hazırlıksız olan adımların istenilen başarıyı getiremediği “Balkan Savaşları sonrası dönem” olarak üç döneme ayrılır (Şahin & Tokdemir, 2011).

II Meşrutiyet döneminde belirginlik kazanan eğitim akımlarını ve birinci derece öncülerini sıralarken Ergün (1996), Emrullah Efendi'nin “Seçkinler Eğitimi”, İsmail Hakkı Bey'in “Çocuktan Hareket”, Edhem Nejat'ın “İş Okulu”, M. Sabahaddin ve Tevfik Fikret'in “Girişkenlik Eğitimi”, Satı Bey'in “Kitle Eğitimi”, Ziya Gökalp'in “Kültür Eğitimi”, Halide Edib'in “Kadın Eğitimi” akımlarıyla birlikte Selim Sırrı Bey'in öncülüğünde bir “Beden Eğitimi Akımı”na da yer vermektedir. Bu, sınıflandırma Selim Sırrı önderliğindeki beden eğitiminin, dönemde, bir akım olarak değerlendirilebilecek düzeyde etki ve kapsama sahip olduğunun önemli bir göstergesidir.

5.3.1. Farkındalık ve Bilinç Oluşturma

İsveç'ten dönüşünün hemen ardından aldığı eğitimi toplumun her kesimine aktarmaya çalışan Selim Sırrı Bey, kamuoyunda farkındalık ve bilinç oluşturma adına faaliyetlere başlamış, süreli yayınlarda yayınladığı makalelerini, kitaplar ve konferansları ile desteklemiştir. Selim Sırrı Bey'in düşüncelerini destekleyen Satı Bey, İsmail Hakkı, Rıza Tevfik, Ethem Nejad gibi eğitimcilerin pedagojik desteklerinin yanında, beden eğitiminin önemi süreli yayınlarda kendine gittikçe artan sayıda yer bulmaya başlamıştır. II. Meşrutiyet öncesinden itibaren ele alınmaya başlanan konu, II. Meşrutiyet sonrası beden eğitiminin toplumun sağlığı ve bireyler üzerindeki etkileri çerçevesinde, vatanseverlik ve milliyetçilik temaları ile birlikte Avrupa'dan örneklerle desteklenerek süreli yayınlarda işlenmiş ve kamusal alanda farkındalık yaratılmaya çalışılmıştır. Nitekim Mehmed Refet (1329) Avrupa'dan örnekler verdiği makalesinde, medeni milletlerin vatan bütünlüğü ve birlikteliğini, beden eğitiminin askeri ve sıhhi amaçlar doğrultusunda kullanılması yoluyla kazanmış oldukları üzerinde durulmuştur.

İsveç jimnastikleri Osmanlı Devleti'nde bir okul programına ilk kez Selim Sırrı Bey'in henüz İsveç'e gitmezden evvel 1908 yılı sonlarında İstanbul'da açtığı özel "Terbiye-i Bedeniye Mektebi"nde girmiştir (İstanbul'da Rıza Paşa..., 1324; İlan-ı mühim, 1324). İsveç jimnastikleri ekseninde uygulanan beden eğitimi dersleri 1911 yılından itibaren her düzeyde eğitim kurumları programlarına yerleştirilirken (BOA, MF.MKT., 1163-61), bilgilendirme, bilinçlendirme ve farkındalık yaratma çabalarına hız verilmiştir. II. Meşrutiyet'in bu ilk ve sancılı yıllarında başta Satı Bey'in çıkarttığı "*Tedrisat Mecmuası*" ile Selim Sırrı Bey'in 1911'de yayınlamaya başladığı "*Terbiye ve Oyun*" dergileri olmak üzere sayıları dönemde büyük artış gösteren pedagojik, felsefi ve siyasi süreli yayınlarla, gazetelerde beden eğitiminin her yaş ve cinsiyet için anlamı, önemi ve uygulama biçimleri üzerine yazılar yayımlanmakta, telif ve tercüme eserler çoğalmakta, Selim Sırrı Bey seri konferanslarına devam etmektedir¹ (Yıldıran, 2012b).

Selim Sırrı Bey, beden eğitiminin milli eğitim sistemi içindeki yerini sağlamlaştırmak amacıyla bir yandan yasal dayanakları ve kurumsal yapılanmayı oluşturma çalışmalarını sürdürürken diğer yandan da öğrenci gençliğin edindiği becerileri ve kazandığı dinamizmi

¹ Bazı konferans haberleri için bkz. Terbiye-i bedeniyye dair: On iki konferans. (1913, Temmuz 28). *İkdam*, s. 5; Darülfünun'da konferans. (1913, Ağustos 7). *İkdam*, s. 5; Büyükkada'da sinema ve konferans. (1913, Eylül 23). *İkdam*, s. 5.

topluma sunmanın aracı olarak Avrupa örneğine göre 1916, 1917 ve 1918 yıllarında, Darülmuallimin öğrencilerinin yıl boyunca gördükleri beden eğitimi derslerinden ve İsveç jimnastiklerinden örnekler sundukları idman bayramlarını düzenlemeye başlamıştır. Avrupa’da her yıl baharın belirli bir gününde yapılan idman bayramlarının Osmanlı Devleti’ndeki ilk örneği 12 Mayıs 1916 günü Kadıköy İttihad Spor Kulübü’nün sahasında düzenlenmiştir (İlk İdman Bayramı, 1332) (Ek 10).

Selim Sırrı Bey’in ezgisini İsveç’ten getirdiği ve sonradan Türkçe’ye uyarlanan bir İsveç halk türküsü, bayramın yürüyüş marşı olarak ilk defa Birinci İdman Bayramı’nda söylenmiştir (Ünaydın, 1950; Güven, 1997). Öğrencilerin beyaz gömlek, siyah pantolon ve kırmızı kumaştan kıyafetleri ile marş eşliğinde yaptıkları düzenli yürüyüşlerin ardından, izleyici halkın ilk kez tanıştığı İsveç jimnastiği gösterilerine geçilmiştir (İlk İdman Bayramı, 1332).

İkinci İdman Bayramı, 11 Mayıs 1917’de Kadıköy İttihad Spor Kulübü sahasında düzenlenmiştir¹. İkinci bayram, çok sayıda sivil ve askeri elitin de aralarında bulunduğu daha geniş bir halk kitlesinin katılımına sahne olmuştur. Özellikle Selim Sırrı Bey ile aynı anlayışta olan ve İsveç jimnastiklerini benimseyen Genç Dernekleri Müfettiş-i Umumisi Von Hoff Paşa’nın davetliler arasında yer alması önemlidir (İkinci İdman Bayramı, 1333a; İkinci İdman Bayramı, 1333b). İlk yılki etkinliklere ilaveten muhtelif idman gösterileri ile beraber sakatlanan, yaralanan ve bayılanlara ne şekilde ilk yardımda bulunulacağını gösteren tatbikatlarda yapılmış, ardından yüksek atlama, uzun atlama, sıırıyla yüksek atlama, cirit atma, disk atma, halat çekme, 100 m sürat koşusu, 800 m mukavemet koşusu ve bisiklet yarışlarından oluşan branş müsabakaları gerçekleştirilerek, kazananlara ödülleri verilmiştir (Güven, 1999). Selim Sırrı Bey’in bayramı hazırlayan ve idare eden tek adam olarak bütün yükü üzerine aldığı etkinlikte (Savaşır, 1942), davetli olmadığı halde katılan Kuleli Askeri İdadisi’nin bir de gösteri yapması Selim Sırrı Bey’i (İkinci İdman Bayramı, 1333b) ve Von Hoff Paşa’yı kızdırmış ve bayramı terk etmelerine sebep olmuştur (Tanyer, 2010)

Üçüncü İdman Bayramı, 3 Mayıs 1918 Cuma günü Kadıköy İttihad Spor Kulübü sahasında düzenlenmiştir. Selim Sırrı Bey’in yeni bir forma soktuğu zeybek oyununun Darülmuallimin öğrencileri tarafından oynandığı bayrama (Üçüncü Mektepliler İdman

¹ İkinci İdman Bayramı’ndan bir fotoğraf için bkz. Ek 11.

Bayramı, 1334), İstanbul'daki bütün mekatib-i sultani ve numune mektebi öğretmen ve öğrencileri de katılmışlardır (BOA, MF. MKT., 1215-53). Üçüncü İdman Bayramı, ilk ikisine göre katılım yönünden zengin olsa da içerik yönünden zayıf kalmıştır. Koşu, atlama, halat çekme yarışmaları ve müsabakalar yapılmamış ancak gelecek bayramlarda yüzme, kürek çekme ve diğer spor etkinliklerinin yapılması kararlaştırılmıştır. Okulların yanında Genç Dernekleri'nin de katıldığı bayramın izleyicileri arasında yer alan dönemin Maarif Nazırı duyduğu memnuniyeti Selim Sırrı Bey aracılığıyla belirtirken, hazırlanan iki kupadan birini bayrama katılan mekteplilere diğerini ise zeybek oyunu oynayanlara vermiştir¹ (Genç Dernekleri postası, 1334).

Selim Sırrı Bey, 11 Mayıs 1928'de yapılan Cumhuriyet'in ilk İdman Bayramı'nda ise beden eğitiminin gerçek anlam ve amacını şöyle anlatır ([Tarcan], Selim Sırrı, 1932a):

(...) Cimnastik ne bir hüner, ne bir marifet, ne de güçlü kuvvetli olanlara inhisar etmiş bir san'at değildir. Şuurlu bir terbiye vasıtasıdır. Gençler cimnastik sayesinde kuvvetlerini tasarruf ve hüsnü idare etmeyi öğreneceklerdir. Vücut egzersizleri ruhun ve fikrin yükselmesine hadim oldukça mabuldur. Cimnastikten kadın, erkek, büyük, küçük her yaşta herkes istifade edebilir. Mekteplerimizde tatbik ettiğimiz beden terbiyesinin umumi gayesi uzviyetin sıhhat ve ahengidir.

Cumhuriyet'e geçişle birlikte farkındalık ve bilinç oluşturma çalışmalarını sürdüren Selim Sırrı Bey, yazdığı kitaplar, makaleler ve verdiği konferanslarla beden eğitiminin özellikle çocuklar üzerindeki etkilerini topluma aktarmaya çalışmış, 1920'li ve 1930'lu yıllarda Avrupa'da tartışılan "spor"un çocuklar üzerindeki olumsuz etkilerinden bahsetmiş, spor ile beden eğitimi arasındaki farklardan yola çıkarak okullarda haftada iki saat verilen beden eğitimi derslerinin haftada beş saate çıkarılması gerektiğini savunmuştur ([Tarcan], Selim Sırrı, 1341)

Selim Sırrı Bey Cumhuriyet döneminde de farkındalık ve bilinç oluşturma çabalarını sürdürmüş, gelişen teknolojiye hızlı bir uyumla İstanbul Radyosu'nun kuruluşundan itibaren düzenli olarak radyo konferansları vermeye başlamış, daha sonra ise Radyo

¹ Selim Sırrı Bey, Darülmualimin'de öğretmenlik yaptığı yılları anlattığı makalesinde Kemal Bey'in müdürlüğü döneminde savaş yıllarında üç defa yaptığı idman bayramlarından da bahseder. Bkz. [Selim Sırrı Tarcan] (1922). Darülmualimin ve terbiye-i bedeniye, *Terbiye ve Oyun*, 12(4), 54-57. İdman bayramlarına ilişkin başka bir makalesinde ise ilerleyen yıllarda dördüncü, beşinci, altıncı ve yedinci bayramların her sene yapıldığını söylemektedir. Bkz. Selim Sırrı Tarcan (1950c, Mayıs 27) Spor aleminde 60 sene: Memleketimizde birinci idman bayramı, *Yeni İstanbul*, s. 4. Ancak literatürde sonraki yıllarda yapılan bayramlara ilişkin malumata rastlanılmamıştır.

Konferansları'nı üç cilt olarak kitap halinde yayınlamıştır¹. Verdiği konferansların dışında 1930'lu yıllarda günde 4-5 saat yayın yapan radyonun yayına başladığı ilk saatlerde, Selim Sırrı Tarcan ya da Azade Hanım tarafından verilen jimnastik derslerinin yer aldığı görülmektedir (Bugünkü program, 1931; Bugünkü program, 1932; İstanbul Radyosu, 1935a; İstanbul Radyosu, 1935b²). Radyo programları dışında jimnastik uygulamalarına devam eden Selim Sırrı Tarcan, fırsat buldukça açık hava alanlarında gençlerle birlikte jimnastik yaparken, halka açık alanlarda daha öncesinde varolan Alman jimnastiğinden kalma aletleri kaldırarak gençleri aletsiz İsveç jimnastiği uygulamalarına yönlendirmektedir (Altan, 2014).

5.3.2. Yaygınlaştırma

İsveç jimnastiğinin İkinci Meşrutiyet döneminde devletin pedagojik, askeri ve sağlık politikalarına hizmet çerçevesinde yaygınlaştırılmasında en önemli araçlar olarak eğitim-öğretim ve basın-yayın faaliyetlerinin ön plana çıkartıldığı anlaşılmaktadır. İsveç'e gitmezden evvel açtığı Terbiye-i Bedeniye Mektebi'nde toplumun her kesiminden ve her yaştan bireylere verdiği jimnastik ve spor dersleri ile beden eğitimi tanıtma ve yaygınlaştırma çalışmalarına başlayan Selim Sırrı Bey'in, İsveç dönüşünde izlediği stratejinin öncelikle öğretmen yetiştirme ekseninde sürdürüldüğü görülmektedir. Bununla, İsveç jimnastiği kapsamlı beden eğitimi öğrenimi gören öğretmen adaylarının, mezuniyetleri sonrası yurdun çeşitli bölgelerine dağılarak ülke genelinde İsveç jimnastiğini yaygınlaştırmaları hedeflenmektedir. 1910 yılında terbiye-i bedeniye müfettişi olarak göreve başladıktan sonra öncelikli hedefini okul ders programlarına beden eğitimi dersini yerleştirmek olarak belirlemiş ve gerçekleştirmeyi düşündüğü reformun bir parçası olarak kız okullarına beden eğitimi dersini sokmaya çalışmıştır.

Beden eğitimi öğretiminde en uygun yöntem konusunda Selim Sırrı Bey'le aynı görüşte olduğu anlaşılan Satı Bey, programına “terbiye-i bedeniye” dersi konulan erkek öğretmen okulu “Darülmualimin”de dersin yürütülmesi için de Selim Sırrı Bey'i görevlendirmiştir

¹ Selim Sırrı [Tarcan] (1932). *Radyo konferanslarım*. İstanbul: Devlet Matbaası; Selim Sırrı [Tarcan] (1934). *Radyo konferanslarım*, ikinci kitap. İstanbul: Ülkü Matbaası; Selim Sırrı Tarcan (1935). *Radyo konferanslarım*, üçüncü kitap. İstanbul: Ülkü Matbaası.

² Örnek teşkil etmesi bakımından yalnızca dört radyo programı kaynak olarak gösterilmiştir. 1930'lu yıllarda gazetelerden takip edebildiğimiz radyo programlarında yer alan Selim Sırrı Tarcan ve Azade Hanım'a ait jimnastik derslerine sıklıkla rastlanılmaktadır.

([Tarcın, Selim Sırrı], 1922f; Yıldırın, 2012b). Bunun zerine Selim Sırrı Bey, idadi ve sultanilerde beden eğitimi dersine giren öğretmenlere takip edilecek usul zerine Darülmuallimin’de haftada bir gün ders vermeye başlamıştır (BOA, MF.MKT., 1163-61). Muhtemelen kendisinin de beklemediği hızlı ve etkili gelişmeler Selim Sırrı Bey’i, yaygınlaştırma fırsatı yakaladığı İşve sisteminin okullarda uygulanmasında rehber olmak üzere hemen aynı yıl içinde, 1910’da “İşve Usulünde Jimnastik-Terbiye-i Bedeniye” başlıklı bir kitap yayınlayacak kadar heyecanlandırmıştır (Yıldırın, 2012b).

Eylül 1911’de Maarif Nezaretine sunduğu idadi, sultani ve darlmuallimindeki beden eğitimi derslerine ilişkin “Umum Mekatib-i İdadiye, Sultaniyeler ve Darlmualliminlerde Terbiye-i Bedeniye Derslerine Mahsus Talimat”, 14 Ekim 1911’de kabul olunarak uygulamaya sokulmuş, ders kitabı ihtiyaını karşılamak için Selim Sırrı Bey tarafından 1327’de, 7 yaşından 12 yaşına kadar kız ve erkek okul çocukları için hazırlanan “Terbiye-i İşve Jimnastikleri ve Mektep Oyunları”, aynı tarihli kararnamede ders kitabı olarak belirlenmiştir (BOA, MF.MKT., 1175-95). Tedrisat-ı İbtidaiye Dergisi ise kitabın bütün öğretmenler tarafından temin edilmesini tavsiye etmiştir (Yeni kitaplar: Terbiye-i İşve jimnastikleri ve mektep oyunları, 1327).

Selim Sırrı Bey beden eğitimi ğretmeni yetiştirme dayanaklarını oluştırmaya çalıştığı süreçte öğretmenler için “Terbiye-i İşve Jimnastikleri ve Mektep Oyunları” (1327), “Terbiye-i ve Sıhhi ocuk Jimnastikleri” (1328), “İşve Usulü Terbiye-i Bedeniye ve Mektep Oyunları” (1329), “Terbiye-i Bedeniye: Terbiye-i Jimnastikler ve Jimnastik Oyunları” (1330b) gibi rehber kitaplar yayınlamaya devam etmiştir.

Selim Sırrı Bey, kadının toplumsal ve kamusal alana çıkarılması üzerinde özellikle durmuş, Darlmuallimatta yüz kadar kadın ilkokul ğretmenine İşve usulü beden eğitimi vermeye başlamış, beden eğitimi dersini medreselere de sokmaya karar vermiş ve bir süre sonra Islah-ı Medaris Nizamnamesi kapsamında programa yerleştirilen beden eğitimi derslerini Medreset’l Vaizin’de vermeye başlamıştır (Tarcın, 1946). Beden eğitiminin bireysel fonksiyonlarını kendi üzerlerinde deneyimleyen din adamlarının önyargıları kırılmış, kız okullarına dersin girmesi kolaylaşmıştır (Yıldırın, 2008b). Selim Sırrı Bey, 1914’de, kadınlara uygulanacak jimnastik egzersizleri için bir rehber mahiyeti taşıyan “Terbiye-i Bedeniye: Kadınlara” adıyla bir kitap yayınlamıştır.

Yayın faaliyetlerini imtiyaz sahibi olduğu Terbiye ve Oyun Dergisi ile sürdürerek toplumun her kesimine ulaşmayı amaçlayan Selim Sırrı Bey, kısa sürede etrafına topladığı uzmanlarla beden eğitiminde İsveç sisteminin yaygınlaştırılması için bir “kurul” oluşturmuştur. Terbiye ve Oyun Dergisi’nde Fransızca “Institution Nationale de L’Education Physique” (Ulusal Beden Eğitimi Kurulu) başlığı altında verilen bir fotoğrafın alt yazısında, fotoğraftakilerin Selim Sırrı Bey ile birlikte İsveç usulünün memlekette yaygınlaştırılmasını sağlayan çeşitli idadi, sultani ve rüştiyelerden beden eğitimi öğretmenleri oldukları belirtilmektedir. Londra’da İsveç jimnastiği eğitimi gören Şavarş Efendi’nin kurulda yer alması, İsveç sisteminin azınlık okullarında da yaygınlaştırılmaya çalışıldığını göstermektedir (İsveç usulünün memleketimizde..., 1328) (Ek 12).

Selim Sırrı Bey’in 1912’de, ilk 1 Eylül 1869 tarihli Maarif-i Umumiye Nizamnamesi ile kurulan ve eğitim-öğretim politikalarını belirleme görevini üzerinde bulunduran Meclis-i Kebir-i Maarif’in daimi üyeliğine getirilmesi, siyasal gücün iradesinin yönünü vurgularken, aynı zamanda reformun öncüsünü problemlerin çözümü konusunda güçlendirmektedir. Daimi Kısımın, ders cetvellerini ve ders kitaplarını seçmek, eğitim-öğretime yönelik her türlü yasal düzenlemeler hakkında görüş bildirmek, öğretmenlik sınavlarını yapmak ve sınav evraklarını incelemek gibi görev ve yetkileri üyelerinin sahip oldukları yaptırım gücünü ifadeye yeterlidir (Yıldıran, 2012b).

Özellikle Balkan Savaşları’nda yaşanan hezimet, dönemin aydınlarında beden eğitime yönelik ciddi bir farkındalık yaratmıştır. Üstlendiği görevler ve yayın faaliyetlerinde beden eğitime büyük önem vererek gerek gençliğin gerekse halkın fiziken zayıflığının beden eğitiminin tüm okul programlarında yer alması ile aşılabileceği üzerinde duran Ethem Nejad (1329), Selim Sırrı Bey’in düşüncelerine paralel şekilde derse gerekli önemin verilmediğini belirtirken, beden eğitimi öğretmenlerine, beden eğitiminin faydalarını her fırsatta herkese anlatmaları ve okullarındaki diğer öğretmenleri beden eğitime yönlendirmeleri çağrısında bulunmaktadır.

Selim Sırrı Bey’in 1919 yılında Darülmualimin-i Aliye müdürlüğüne atanması ile birlikte, Satı Bey’in müdürlüğü döneminde çıkarılmaya başlanan Tedrisat Mecmuası’nın 44. sayısından itibaren 61. sayıya kadar başyazarlığını da üstlenmesi (Kaya, 2008), İsveç jimnastikleri ve beden eğitime ilişkin yazılarda önemli bir artışa yol açmıştır. Selim Sırrı Bey’in 1921 yılına kadar sürdürdüğü müdürlük görevi boyunca başyazar olarak yazdığı

eğitim, spor ve sağlık hakkındaki makalelerine yer verilen mesleki derginin bir başvuru kaynağı olarak kullanılması, beden eğitiminin öğretmenler tarafından en doğru şekilde anlaşılması, benimsenmesi ve yaygınlaştırılmasında büyük rol oynamıştır. Beden eğitimi dersinin okul programlarında kendisine yer bulmasıyla Selim Sırrı Bey beden eğitimi öğretmeni yetiştirecek bir yükseköğretim kurumu açma çalışmalarını hızlandırmıştır.

5.3.3. Kurumsal Yapılanma

II. Meşrutiyet dönemi, Türk Eğitim tarihinde eğitimde modern model arayışlarının ve uygulama çabalarının yoğunlaştığı bir süreci kapsamaktadır. Bu çerçevede eğitim-öğretimin en temel unsurları olan, amaca uygun müfredat programı, ders kitabı ve nitelikli öğretmen bakımından yetersizliği bilinen geleneksel eğitim kurumları reforma tabi tutulmuştur (Yıldırım, 2012a).

Selim Sırrı Bey'in, 27 Temmuz 1910'da "İstanbul Vilayeti Terbiye-i Bedeniye Müfettişliği" görevini üstlenmesinin (MEBA, 1932) ardından beden eğitimi dersini okul programlarına sokma ve kurumsal yapılanma üzerine yoğunlaşmıştır (Tarcan, 1946). Öncelikli olarak dönemin öğretmen yetiştiren kurumu olan Darülmüallimin'in müfredat programına giren terbiye-i bedeniye dersinin öğreticiliğini kendisi üstlenmiş, ilerleyen süreçte ders diğer okullarda da yer almaya başlamıştır (Bilge, 1989).

Selim Sırrı Bey tarafından hazırlanan ve Tedrisat-ı İbtidaiye ve Taliye müdürlerinin de bulunduğu bir heyet tarafından incelenen, 14 Ekim 1911 tarihli numune rüşdiyeleri, idadi, sultani ve darülmüalliminlerde uygulanacak terbiye-i bedeniye dersi kararnamesi yayınlanarak beden eğitimi derslerinin haftada iki saat olmak üzere okul programlarında yer alması kararlaştırılmıştır:

1. Mekatib-i sultaniye, idadiye, darülmüalliminler ve numune rüşdiyelerinde terbiye-i bedeniye dersi zorunludur.
2. Yeterli öğretmen oldukça, birer gün arayla, sabah veya akşamüzeri, öğrenciye haftada iki saat terbiye-i bedeniye dersi gösterilecektir.
3. Doktor raporuyla belgelenmiş bir sağlık problemi olmayan her öğrenci terbiye-i bedeniye dersinde hazır bulunmak zorundadır.

4. İnşası gereken terbiye-i bedeniye salonları yani jimnastikhaneler, Terbiye-i Bedeniye Mufettişliği tarafından gönderilecek plana uyacaktır.
5. Terbiye-i bedeniye öğretmenleri derslerini “Terbiye-i İsveç Jimnastikleri” isimli kitaptaki bilgilere göre işleyeceklerdir.
6. İstanbul’daki sultani ve idadilerde görev yapan terbiye-i bedeniye dersi öğretmenleri bilgilerini arttırmak üzere haftada bir saat Darülmuallimin Tatbikat Mektebi (Uygulama Okulu) derslerine katılacaklardır.
7. Sivil okullarda terbiye-i bedeniye dersi öğretmenliği açıldıkça bu durum Maarif Nezareti’ne bildirilecek, İstanbul’dan uzman öğretmenler gönderilemezse öğrencilerin müsabaka sınavları darülmualliminlerde yapılacaktır. Şayet sınav yapılacak yerde darülmuallimin bulunmuyorsa, mümkün olduğu takdirde, en yakın darülmualliminlerden birinde yapılacak ve yapılan sınavın evrakı nezârete gönderilecektir.
8. İşbu terbiye-i bedeniye dersi talimatının uygulanmasına okul müdürleri memurdurlar (BOA, MF.MKT., 1175-95).

Beden eğitimi dersleri 1910’da sultanilerin bir ve ikinci devrelerinde, ders programı dışında bırakılmak kaydıyla yer alırken; 1911’de beş ve yedi yıllık idadiler ile 1912’de Mekteb-i Sultani’nin alt sınıfında terbiye-i bedeniye dersinin haftada iki saat olarak işlenmeye başladığı görülür (Bilge, 1989). Balkan Savaşları (1912-1913) felaketinden sonra toplumda “*çökmekte olan devleti eğitim ve öğretmenler kurtaracaktır*” şeklinde bir görüş benimsenmeye başlamıştır (Akyüz, 2009). Beden eğitimi dersleri II. Meşrutiyet döneminde birçok okulun programında yer almasına rağmen, yeterli sayıda beden eğitimi öğretmenin bulunmadığı görülmektedir (Yıldıran, 2012a). Dönemin başlarında beden eğitimi öğretmenlerini, okullarda mevcut yabancı jimnastik öğretmenleri ile onların yetiştirdikleri Türk öğrenciler ve yurt dışında eğitimlerini tamamlamış jimnastik uzmanları oluşturmaktadır (Bilge, 1989).

Doğrudan beden eğitimi öğretmeni yetiştirmeyi amaçlayan eğitim kurumlarından ilkinin ilişkin çalışmalara 1914 yılında başlanmıştır. Maarif Nezâreti tarafından bir Terbiye-i Bedeniye Darülmuallimini açılması için gerekli tesisat hazırlanmıştır. Bu okul başlangıçta Terbiye-i Bedeniye Mektebi olarak açılmak istenmiş, fakat daha sonra Terbiye-i Bedeniye Darülmuallimini ismini almıştır. Okulun sorumluluğu Selim Sırrı Bey’e verilmiştir (Maarif Nezaretinde...1329). Tedrisat Mecmuası’nın 28 Şubat 1914 tarihli sayısında da, Maarif

Nezareti'nin Süleymaniye'deki arsası üzerine açılması düşünülen bu okul için gerekli hazırlıklara başlandığı, okulun temelini yükseldiği, yan duvarlarının atıldığı ve gerekli malzemelerin fabrikada hazırlandığı belirtilmektedir (Terbiye-i Bedeniye Mektebi, 1329). Okula dayanak oluşturması açısından, Selim Sırrı Bey'in GCI'daki eğitimini bitirip yurda dönerken ziyaret ettiği Brüksel Terbiye-i Bedeniye Darümuallimini ([Tarcan, Selim Sırrı], 1922f) ders programları incelenmiş, resmi yazışmaları ise terbiye-i bedeniye müfettişi sıfatıyla Selim Sırrı Bey yürütmüştür (BOA, MF.MKT., 1191-35; BOA, MF.MKT., 1193-56).

Kurulmasına çalışılan Beden Eğitimi Öğretmen Okulu'nda beden eğitimi, atış talimi ve elişleri salonlarıyla, yüzme havuzu, tenis, futbol ve okçuluk için dört büyük meydanın bulunması kararlaştırılmıştır. Milli ve ıslah edilmiş danslara yer verilecek olan okulda, uygulamalı ve teorik bilgi verileceği ve eğitim-öğretimin sekiz ay süreceği belirtilmiştir. Teorik olarak anatomi, fizyoloji, sağlık bilgisi ve hareket bilgisi derslerinin gösterileceği ve dışardan gelip uygulama yapmak isteyenlere de açık olacağı belirtilen okulda, darümuallimin ve darümuallimat öğrencilerine de mezun olmadan önce üç ay staj yapma imkânı verilecektir. İnşaatının kısa sürede tamamlanacağı bildirilen okulda kızlar için bir şube açılması ve senede bir defa beden eğitimi şenlikleri ile çeşitli müsabakaların yapılması da alınan kararlar arasındadır (Terbiye-i Bedeniye Mektebi, 1329). Başbakanlık Osmanlı Arşivi'nde bulunan ve bu okula ilişkin olması kuvvetle muhtemel bir belgeden, 1914 yılının ilk aylarında GCI'ya bir heyet gönderilerek okul için öğretmen teminine çalışıldığı, GCI öğretmenlerden Yüzbaşı Littorin'in açılması kararlaştırılan terbiye-i bedeniye mektebine müdür olarak atanmak istenmesine rağmen Yüzbaşı Littorin'in ancak 1 Kasım 1914 ile 1 Nisan 1915 tarihleri arasında 5 aylığına görev yapabileceğini belirtmesi üzerine kendisinden vazgeçilerek, Stockholm sefaretine Eylül ayına kadar yeni bir öğretmen bulunmasına dair yazı yazıldığı anlaşılmaktadır (MF.MKT., 1194-51). Yapılan tüm hazırlıklara rağmen I. Dünya Savaşı'nın başlamasının ardından okul binasına ordu tarafından el konularak (Ergin, 1977) hastane olarak kullanılmış (Balcıoğlu, 1998) ve okulda eğitim-öğretime başlanamamıştır.

I. Dünya Savaşı sebebiyle Terbiye-i Bedeniye Darümuallimini'nin açılmamasına rağmen beden eğitimi öğretmeni yetiştirme işinden vazgeçilmemiş ve bu amaçla Darümuallimin-i Aliye'ye bağlı bir Terbiye-i Bedeniye Mektebi açılması kararlaştırılmıştır (Özçakır, 2013). Terbiye-i Bedeniye Mektebi ile ilgili 5 Temmuz 1915 tarihli Darümuallimin ve

Darülmuaallimat Nizamnamesi'nin 4. Maddesinde şöyle denilmektedir: “*Terbiye-i Bedeniye Mektebi Darülmuaallimini Aliye'ye ve Ana Muallime Mektebi Darülmuaallimatı Aliye'ye merbuttur. Terbiye-i Bedeniye Mektebi'nin müddeti tahsiliyesi bir senedir. Bunun tedrisatı ameli ve nazari iki suretle icra olunur.*” (Darülmuaallimin ve Darülmuaallimat Nizamnamesi, 1331).

Darülmuaallimin ve Darülmuaallimat'ta da 1910'dan itibaren haftada iki saat verilen derste¹, erkeklere Selim Sırrı Bey girerken, Darülmuaallimat'ta derslere Vantura Hanım'ın girdiği görülmektedir (Bilge, 1989). Selim Sırrı Bey, aynı zamanda okulda terbiye-i bedeniye müsamereleri düzenleyerek idman bayramlarına hazırlık çalışmalarını sürdürmektedir ([Ünaydın], Ruşen Eşref, 1332). Darülmuaallimat'tan mezun olan öğretmenlerin bu dönemde çeşitli kız okullarında beden eğitimi derslerine girdikleri anlaşılmaktadır. Nitekim 1915 tarihli bir arşiv belgesinden Fatıma Yunus Hanım'ın Üsküdar'daki bir inas mektebine beden eğitimi öğretmeni olarak tayin edildiği görülmektedir (BOA, MF. MKT., 1211-53).

Selim Sırrı Bey'in Darülmuaallimin-i Aliye müdürlüğü yaptığı 1919-1921 yılları arasında okulda İsveç jimnastiğine ilişkin yapılan çalışmalar Terbiye ve Oyun Dergisi'nin ikinci yayın döneminde sıklıkla işlenmektedir. Öğretmen adaylarının ders programında yer alan ve modern spor uygulamaları ile desteklenen beden eğitimi derslerinin süreli yayınlar yoluyla topluma aktarılması çalışmaları, ülkenin içinden geçtiği sıkıntılı süreç içerisinde beden eğitiminin göz önünde tutularak kurumsal yapılanma ihtiyaç ve gerekliliğini sergilemektedir.

Selim Sırrı Bey'in müdürlüğü döneminde Darülmuaallimin ve Darülmuaallimat'ta beden eğitimi dersleri önemli bir paya sahip olmuş ve geleceğin öğretmenlerini yetiştiren bu okullarda beden eğitimi dersleri yalnızca uygulamalı olarak işlenmemiş, teorik bilgiler ve öğrencilerin ders uygulamaları yaptırması ile konular pekiştirilmeye çalışılmıştır. Böylece Darülmuaallimin ve Darülmuaallimat mezunlarının öğretmen olduklarında terbiye-i bedeniye derslerinde İsveç jimnastikleri ve terbiyevi oyunlar ile spor uygulamalarına yer verebilmeleri kolaylaşmıştır² (Özçakır, 2013).

¹ Darülmuaallimin'den bir ders fotoğrafı için bkz. Ek 13.

² Selim Sırrı Bey'in Darülmuaallimin ve Darülmuaallimat mezunları için okullarda izleyecekleri derslere ve müfredatlara rehber olması amacıyla 1915 yılından itibaren yayınlamaya başladığı kitaplar şunlardır: Selim

II. Meşrutiyet döneminde artarda gelen savaşlar nedeniyle istenilen düzeyde bir eğitim kurumu kurulamaması ile sonuçlanan çalışmalar, Kurtuluş Savaşı yıllarında Ankara’da kurulan yeni hükümetin milli eğitim politikaları içerisindeki yerini almıştır. Atatürk’ün spor ile milli eğitim arasındaki paralelliği ifade eden “*Her çeşit spor faaliyetlerini, Türk gençliğinin milli terbiyesinin ana unsurlarından saymak lazımdır.*” düşüncesinden yola çıkılarak, Türk gençliğinin beden eğitimi ve spor faaliyetleri bakımından da “milli heyecan” içinde itina ile yetiştirilmesi gerekliliği anlayışı çerçevesinde hükümet programlarının bir parçası olmuştur (Evcin, 2014).

Bu çerçevede Kurtuluş Savaşı devam ederken yeni Türkiye’nin eğitim sistemi hazırlıklarına başlanmış, 15 Temmuz 1921’de Atatürk’ün açılış konuşmasını bizzat yaptığı Maarif Kongresi bu yöndeki ilk adım olmuştur (Akyüz, 2009). TBMM Hükümeti Dönemi’nde genel orta öğretim öğretmeni yetiştirme konusu; İstanbul Darülmuallimin-i Aliyesi’nin Maarif Vekaleti’ne bağlanmasına ait gelişmeler hariç ilk defa, 15 Temmuz - 15 Ağustos 1923 tarihleri arasında düzenlenen Birinci Heyet-i İlmiye’de gündeme gelmiştir (Öztürk, 1996). Toplantıya katılan 40 kişilik uzmanların arasında Selim Sırrı Bey’de vardır (Cumhuriyetin ilk dönemi..., 2014) ve toplantı da en çok önem verilen alanlardan biri de beden eğitimi olmuştur (Ergün, 1997).

Selim Sırrı Bey’in “Terbiye-i Bedeniye Mektebi” kurulması konusunda sunduğu layihada Dünya’da ve Türkiye’de beden eğitiminin anlamı, önemi ve farklı anlayışların gelişme istikametlerinden bahsetmiş ve yazısını beden eğitimi öğretmeni yetiştirecek bir kurumun oluşturulması talebi ve bunun şartlarını açıklayarak noktalamıştır (Heyet-i İlmiye’nin müsbet neticelerinden..., 1923):

1. Bir Terbiye-i Bedeniye Darülmuallimini tesis edilmeli (Muallimleri Belçika’da Gand [Gent] Terbiye-i Bedeniye Darülmuallimin-i Aliyesi’nde doktorasını verenler meyanında intihab edilmeli),
2. Darülmuallimine Mekteb-i Sultani ve Darülmuallimin mezunları kabul edilmeli,
3. Mevcut muallimlerle, ihtiyat zabitleri bir müddet-i muayyene için orada kursa tabi tutulmalı,
4. Terbiye-i bedeniye muallimlerine azami yüz çocuk tevdi edilmeli ve bir muallime haftada on saatten fazla ders verilmemeli,
5. Terbiye-i bedeniye muallimlerine sair muallimler derecesinde maaş verilmeli,

Sırrı [Tarcan] (1331). *Terbiye-i bedeniye. İsveç usulü mektep oyunları*. Dersaadet [İstanbul]: Kitabhane-i İslam ve Askeri; Selim Sırrı [Tarcan] (1332a). *İsveç Usulü terbiye-i bedeniye, 1. Kitap*. İstanbul: A. Asarduyan ve Mahdumları Şirket-i Mürettibiye Matbaası; Selim Sırrı [Tarcan] (1332b). *İsveç usulü terbiye-i bedeniye, 2. Kitap*. İstanbul: A. Asarduyan ve Mahdumları Matbaası; Selim Sırrı [Tarcan] (1332c). *İsveç usulü terbiye-i bedeniye, 3. Kitap*. İstanbul: A. Asarduyan ve Mahdumları Matbaası.

6. Her mektepte (sanayi, ticaret, ziraat mektepleri de dahil olduğu halde) birer mükemmel jimnastik salonu vücuda getirilmeli ve duş mahalleri tesis edilmeli,
7. Yeniden bir Terbiye-i Bedeniye Müfettiş-i Umumiliği ihdas edilmeli,
8. Terbiyevî jimnastikler, oyunlar ve sporlar mekteplerce ilmi bir usul tahtında gösterilmelidir.

Sunulan layiha sonucunda, 14 Ağustos 1923'te, TBMM'de okunan Bakanlar Kurulu programının 6. maddesinde yer alan “Ferdin bedeni, fikri kabiliyetleri gibi ahlaki ve içtimai kabiliyetleri de inkişaf ettirilecektir. Bu maksada vusul için bir Terbiye-i Bedeniye Darülmuallimin'i açılacak, izcilik teşkilatına ehemmiyet-i mahsusa verilecek, programlar ile mekteplerin teşkilatı tedricen içtimai esasta tevfiğ olunacaktır.” ifadeleri ile (Arun, 1990) beden eğitimi öğretmeni yetiştirmek üzere bir “Terbiye-i Bedeniye Müessesesi” açılmasına karar verilmiştir.

Öğretim süresi sekiz ay olarak kararlaştırılan okulda, lise, yüksekokul veya ibtidai darülmuallimlerden mezun olanlar eğitim görebileceği gibi ilkokul öğretmenleriyle halen okullarda görev yapan beden eğitimi öğretmenleri tatillerde açılacak derslere devam ederek tasdiknamelerini alabileceklerdir (Heyet-i İlmiye'nin teşebbüslerinden, 1923; Heyet-i İlmiye..., 1923). Heyet-i İlmiye'den yaklaşık bir ay sonra Maarif Vekili İsmail Safa [Özler] Bey, TBMM'de yaptığı konuşmasında, milli eğitimin en önemli parçalarından biri olan beden eğitimi için öğretmen yetiştirme mecburiyetin bahsederek, açılması planlanan “Terbiye-i Bedeniye Darülmuallimini”nin gerekli tahsisatının alınması ile birlikte bir an önce inşasına başlanacağını söylemektedir (TBMM ZC, 29 Eylül 1339).

Atatürk, kuruluş aşamasından başlamak üzere, Cumhuriyet Türkiye'sinde beden eğitimi ve spora gerekli önemin verilmesi için pek çok girişimin bizzat içerisinde yer almıştır. O, ülkede izlenecek siyasetin ana unsurlarından bir tanesinin beden eğitimi olduğunun altını çizerek, beden eğitimi diğer bilim, sanat ve ahlak eğitimleri ile birlikte ele almaktadır: *“Müspet bilimlerin temellerine dayanan, güzel sanatları seven, fikir terbiyesinde olduğu kadar, beden terbiyesinde de kabiliyeti arttırılmış ve yükselmiş olan erdemli, kuvvetli bir nesil yetiştirmek, ana siyasetimizin açık dileğidir.”* (Türkmen, 2013).

Cumhuriyet'in ilanı ile birlikte Atatürk beden eğitimi ve spordan beklentisini (Gazi ve spor, 1928) ülkede sporu yöneten kurum olan Türkiye İdman Cemiyetleri İttifakı (TİCİ) üyelerine açıkça belirtmektedir (Tanyer, 2010):

“Efendiler; Türk ırkında mazinin meş'um, menfi, bîmâna izleri kalmıştır. Bunun esbabı tarihiyesini başka vesilelerle çok kere izah ettim. Tekrar etmiyeceğim. Yalnız görüyorsunuz ki tarihlerde cihanlar hâkimi olmuş koskoca Türk milletine, bugünkü neslimiz varis olduğu

zamanda, bu koca milleti biraz zayıf, biraz hasta, biraz cılız bulmuştuk. **Efendiler; gürbüz ve yavuz evlatlar isterim.** Bunları yetiştirmek tedbirlerini ve mes’uliyetini üzerinize almış adamlarsınız. Bu neticeyi görmezsem hakkınızdaki muhabbetim, itimadım ancak o zaman zail olur. (...)

Bunda tamamen hakkınızı teslim ettikten sonra size diyorum ki, sizin muvaffakiyetinizle millet muvaffakiyetini ilân edecektir.

İlk kısmı iyi bilinen bu sözler aslında erken Cumhuriyet dönemi beden eğitimi ve spor politikalarının iyi bir özetidir. Beden eğitimi ve spordan beklenen, “gürbüz ve yavuz” çocuklar yetiştirmeye ve geçmiş dönemin izlerini silmeye yardımcı olmasıdır (Akın, 2005). Nitekim 1926 yılına gelindiğinde beden eğitimi öğretmeni yetiştirme çabaları Darülmuallimin bünyesi altında devam ederken (M[ehmet] F[etgeri] Ş[oenu], 1926), hedefler doğrultusunda önceliği oluşturan öğretmen yetiştirecek kurumun oluşturulması amacı kapsamında Ankara’da bir yüksekokul açılmasına karar verilmiş, okulun inşası bitene kadar bir şekilde beden eğitimi derslerini okullarda tatbik edebilecek uzman öğretmenleri yetiştirmek için Çapa’da bir “Terbiye-i Bedeniye Mektebi” açılması kararlaştırılmıştır (Terbiye-i Bedeniye Muallimliği Kursu, 1927).

Dönemin Maarif Nazırı Mustafa Necati Bey’in Muallimler Birliği Kongresi’nde verdiği nutukta belirttiği üzere yabancı uzmanların katılımı ile beden eğitimi öğretmeni yetiştirecek olan Terbiye-i Bedeniye Mektebi (Kongrede Necati ve Vasıf Beylerin nutukları, 1926), Selim Sırrı Bey’in müdürlüğünde 21 Ekim 1926’da açılmıştır (Öztürk, 1996). İdare işlerinin kız öğretmen okulu müdürü Mahmud Ekrem Bey, tedrisat işlerinin ise Selim Sırrı bey tarafından yürütüldüğü okula, kız ve erkek öğretmen okulu mezunları arasında yapılan müsabakaları kazananlar arasından (Terbiye-i Bedeniye Muallimliği Kursu, 1927) 20 kız, 20 erkek toplamda 40 öğrenci alınmıştır (Tanyer, 2010).

Selim Sırrı Bey, okulda eğitim vermeleri için üç uzmanı ülkeye getirmiştir. İsveç’te bulunduğu dönemde GCI’nın öğretim kadrosunda yer alan Einar Karl Henrik Nerman’ın (GCI, 1909) kızı olan ve 1926 yılında GCI’den mezun olan Inga Nerman ile aynı dönem mezunu Sten Ragnar Johnson (GCI, 1925), öğrencilerle iletişim sağlayabilmek için Selim Sırrı Bey’in Türkiye’de geçerli olan Batı dili olarak Fransızca’yı uygun görmesi üzerine, önce Fransa’ya gönderilip dil kursu aldıktan sonra Türkiye’ye gelmiştir. Rusya’dan kaçan jimnastikçi Aleksandersson’un da diğerlerine katılması ile öğretim kadrosu tamamlanmıştır (Kafkas, 1984).

Okulda verilen teorik ve uygulamalı dersler şu şekildedir;

Nazari Dersler: Usul-ü tedris, terbiye-i bedeniye nazariyatı, terbiye-i bedeniye tarihi, anatomi ve fizyoloji, oyun, yüzme ve spor nazariyatı, tıbbi jimnastik nazariyatı.

Ameliyat Dersleri: İsveç jimnastikleri, rontlar, tenis ve atletik sporlar.

Tatbikat Dersleri: İlk ve orta mektep talebesine ders vermek.

Nazari derslerden terbiye-i bedeniye tarihi ve usul-ü tedris Selim Sırrı Bey tarafından verilirken diğer dersler İsveçli uzmanlar tarafından verilmektedir. Uygulamalı dersler ve sporlar, kız ve erkeklere ayrı ayrı gösterilmektedir (Terbiye-i Bedeniye Muallimliği Kursu, 1927).

İkinci yıl okul mevcudu 35 talebe-i asliye (16 kız, 19 erkek ilkokul öğretmeni), 10 lise ve ortaokul beden eğitimi öğretmeni (5 kız, 5 erkek), 10 zabıta (8 ordudan, 2 bahriyeden), 15 polis, toplam 70 kişiden oluşmaktadır (Terbiye-i Bedeniye Muallimliği Kursu, 1927).

Dönemin Maarif Vekili Mustafa Necati Bey, idari kadrolar tarafından beden eğitimine verilen önemi 3 Şubat 1927’de yaptığı bir basın toplantısında şöyle aktarmıştır (Tanyer, 2010):

Terbiye-i bedeniye, muayyen birkaç genç yetiştirmekten ibaret değildir. Bütün gençliği kuvvetli yapacak tarzda teşkilat yapmak mecburiyetindeyiz. Bedeni terbiyeye ihtimam, mukaddes bir vazife olmalıdır. Bu hususta idmanlar, gençlik için bir nevi ibadet mecburiyeti teşkil etmelidir. Onun için bu işi başaracak muallimler yetiştirmek ve bunlar yetiştikçe teşkilata yardım etmek en büyük emelimdir.

22 Nisan 1928’de bakanlığın bütçe görüşmeleri sırasında beden eğitimine ilişkin eleştirilere cevap verirken de bir soru üzerine şunları söylemiştir (İnan, 1980).

Spor işi bilimsel bir iştir. Bunun için iki tane İsveçli uzman getirilmiştir. Bunlara karışmaya hakkımız yoktur; bu yönü uzmanlara bıraktık. Onların yazanakları üzerinde okul da açtık.

Beden eğitimine verilen önem çerçevesinde her vilayet merkezine bir beden eğitimi salonu açmak için gerekli tedbirler alınırken (TBMM ZC, 22 Nisan 1928), 15 Ağustos 1928’de görev süreleri dolan Inga Nerman ve Ragnar Johnson’ın kursa olan talep nedeniyle sözleşmeleri 1929 yılı Haziran ayına kadar uzatılmıştır (TTK, 17 Nisan 1928).

Öte yandan bu dönemde kızlar şubesi için bir, erkekler şubesi için üç öğretmenin eğitim almak üzere İsveç’e gönderilmesi (Ergin, 1977) ve kız öğrencinin Beden Terbiyesi kursu mezunları arasından seçilmesine dair karar alınmış (TTK, 30 Temmuz 1929), yapılan imtihana üç öğretmen girmiş, yazılı ve sözlü olarak yapılan imtihan neticesinde Erzurum

İsmet Paşa İlk Mektebi öğretmenlerinden Zehra Tahsin [Alagöz] Hanım'ın eğitim almak üzere İsveç'e gönderilmesi kararlaştırılmıştır (TTK, 16 Ekim 1929).

Selim Sırrı Bey, 7 Nisan 1927'de Hakimiyet-i Milliye gazetesine verdiği demeçte Maarif vekaletince Stockholm Beden Terbiyesi Mektebi gibi Ankara'da iki yıllık leyli bir terbiye-i bedeniye mektebinin vücuda getirilmesi kararının alındığını belirtmiştir (Türkiye'de Sokol teşkilatı yapılacak, 1927). II. Meşrutiyet döneminde çeşitli denemelerde bulunmasına rağmen dönemin şartları gereği açmayı başaramadığı, beden eğitimi öğretmeni yetiştirecek müstakil kurumlar oluşturma çabaları Erken Cumhuriyet döneminde tamamlanabilmiş, Meşrutiyet'ten Cumhuriyet'e aktarılan bir özlem olarak, beden eğitimi öğretmeni yetiştirecek bir yükseköğretim kurumu 1932-1933 öğretim yılında Gazi Orta Muallim Mektebi ve Terbiye Enstitüsü bünyesinde açılmıştır. İlgili kurumun açılış ve gelişimi, çalışmanın içerdiği dönemin dışında kalması sebebiyle araştırma kapsamına alınmamıştır.

5.3.4. İsveç Jimnastiği'ne Tepkiler

II. Meşrutiyet döneminde, özellikle İsveç'ten dönüşünün ardından Selim Sırrı Bey'in etkisi ile kısa sürede okullarda kendini göstermeye başlayan İsveç jimnastiğinin destekleyecileri olduğu gibi karşısında olanlarda bulunmaktaydı. Süregelen sistemin bir anda değiştirilmesi düşünülemezdi. Nitekim geleneksel yapıların radikal değişimlere direnci sürmekteydi. Gerek başta askeri okullar olmak üzere çeşitli eğitim kurumlarında onyıllardır yavaşta olsa mevzilenmiş aletli jimnastik taraftarları, gerekse kız okullarına da beden eğitimi dersi konulması niyetlerini kabullenemeyen dini çevreler mevcudun korunmasında ısrarlıydılar. Ancak, Meşrutiyet'in ilanıyla aldığı inisiyatifle fiziksel güç ve yönetsel becerileriyle tanınmış Selim Sırrı Bey de, sosyalleştirici ve modernleştirici gücünden emin olduğu beden eğitiminin fiziksel gelişim ve sağlık üzerindeki etkilerinin, fiziksel ve ruhsal çöküntü içindeki gençliğin kendine getirilmesinde oynayacağı rolü etkin görevlere getirilmiş sivil ya da asker ittihatçı bürokrat ve aydınlara kabul ettiriyor, destekleniyordu (Yıldırım, 2012b).

Yurtdışında da üzerinde çeşitli tartışmalar yapılan ve İsveç jimnastiğinin merkezi sinir sistemini çalıştırmadığı, sistemin kasları güçlendirirken komplike hareketlere karşı geliştirmede, sadece tıbbi uygulamalar için uygulanabilecek bir usul olduğu görüşü (Westerblad, 1909), Alman jimnastiği taraftarları tarafından Türkiye'de de savunulmuştur.

1910'lu yıllarda Türkiye'de Alman ve İsveç beden eğitimi anlayışlarındaki farklılığı ve iki sistem arasındaki karşıtlığı gözlemlemek oldukça kolayken, İkinci İdman Bayramı'nda Kuleli Askeri İdadisi'nin davetli olmadığı halde bayrama katılması ve bir de gösteri yapmasına Selim Sırrı Bey'in ve Von Hoff Paşa'nın verdiği tepki örneğinden de anlaşılacağı gibi her iki tarafın diğer sistemi sert bir şekilde reddettiği görülmektedir (Tanyer, 2010).

Selim Sırrı Bey daha İsveç'ten dönmezden evvel başlayan tartışmalarda Alman jimnastiğinin savunucuları olduğu gibi her iki anlayışı reddedenlerde bulunmaktaydı. Nitekim Mehmet İzzet, Alman jimnastiğinin çocukları kavga ve savaşa özendiren askeri bir sistem olduğundan bahsederken, İsveç jimnastiğinin Avrupa okullarının birçoğunda çeşitli sportif branşlar ile birlikte uygulanıyor olmasına rağmen aynı şekilde ülkede tatbik edilmesinin bir fayda getirmeyeceğini, kalisteniklerden oluşan İsveç jimnastiği ile yapılacak egzersizlerin namaz yoluyla yapılan ibadet hareketlerinden bir farkı olmadığını söylemekte ve pehlivanlık olarak adlandırdığı İngiliz sporunu daha çok oyunlar çerçevesinde ele alarak çocukların açık havada, serbest oyun aktivitelerini milli ve geleneksel oyunlar kapsamında yapmalarını savunmaktadır (Mehmet İzzet, 1325).

Selim Sırrı Bey, ülkemizde o yıllarda yabancı olan ve büyük bir topluluk tarafından yadırganan İsveç jimnastiğinin ateşli bir savunucusu ve ilk uygulayıcısı olmuştur. Bu sebeple Ali Faik Bey ile görüş ayrılığına düşmüş (Yıldız, 1979), Ali Faik Bey'in İsveç jimnastiğinin kadınlar için olduğunu söylemesi ve diğer tartışmalar aralarında büyük bir kırgınlık yaratmıştır (Aray, 1959). İlk Türk beden eğitimi öğretmeni olarak adlandırılan ve Mekteb-i Sultani'deki uzun öğretmenlik yıllarında geniş çevrelerin sevgi ve saygısını kazanan Ali Faik Bey'in içinde bulunduğu bu durum dönemin spor kamuoyunda çeşitli tepkilere neden olmuş, Ali Faik Bey'in Türk sporu ve gençliğine yaptığı katkıların İsveç-Alman jimnastiği tartışmaları arasında unutulduğu düşüncesine yer verilmiştir (Mümaresat-ı bedeniye, 1329).

İsveç jimnastiğinin 1910'lu yıllarda ivme kazanmasıyla birlikte süreli yayınlarda Ali Faik Bey'in hizmetleri ve yetiştirdiği gençlerin kazanım ve başarılarının Galatasaray Spor Kulübü faaliyetleri ile kanıtlanmış olduğu, bu kazanımların İsveç jimnastiği ile sağlanamayacağı ve ilk katılımın 1912'de yapıldığı olimpiyat oyunlarına sonraki katılım

hazırlıklarının İsveç jimnastiği ile yapılamayacağı belirtilmektedir (Mümaresat-ı bedeniye, 1329).

Selim Sırrı Bey, jimnastik ile Alman sisteminin ana öğelerinden olan gülle (halter) kaldırmanın birlikte yapılamayacağını kanıtlarla ortaya koymuş ve bu görüşünü 1911 yılından sonra çeşitli yayınlarda yazdığı makale ve kitaplarında öne sürmüştür. Bu nedenle Alman jimnastiğine bağlı olan başta Ali Faik Bey olmak üzere, Ali Rana, Tatar Süleyman, Bedri, Nesip, Mustafa Hayri, Miltiyadi, Ziya, Feridun, Selahattin, Fevzi, gibi çok sayıda sporcunun tepkisini üzerine çekmiştir (Yıldız, 1979). Muhtar (1940) ise Selim Sırrı Bey'in İsveç'ten dönüşünün ardından herkesin gıpta ettiği jimnastiğini ve vücudunu ayaklar altına aldığını; İsveç usulünün sadece kadınları değil Selim Sırrı Bey gibi pehlivanları bile elinde oynucağa çevirdiğini düşünmektedir.

Ali Faik Bey'in ardından Mekteb-i Sultani'de öğretmenlik yapan, öğrencisi Mazhar [Kazancı] Bey de (BOA, MF.MKT., 1105-30; BOA, MF.MKT., 1109-10; BOA, MF.MKT., 1125-23), sıkı bir Alman jimnastiği taraftarı olarak (Aray, 1959), Selim Sırrı Bey'in izlediği üsule muhalefeti Erken Cumhuriyet dönemine kadar sürdürmüştür (İdmanlar hakkında varit olan istizaha cevap, 1923).

İsveç jimnastiği uygulamalarının karşılaştığı çeşitli direnç noktalarından bir diğeri ise Osmanlı'nın toplumsal yapısı gereği dinsel nedenler ve dini çevreler oluşturmaktadır. Daha önce bahsedildiği gibi beden eğitimi egzersizlerinden elde edilecek faydanın namaz yoluyla yapılan ibadet hareketlerinden hiçbir farkı olmadığını düşünenler olduğu gibi (Mehmet İzzet, 1325), kız okullarına beden eğitimi dersi konulması niyeti de ulema tarafından hoş karşılanmamıştır (Tarcan, 1946). Selim Sırrı Bey, bu direnç noktasını 1914'de yürürlüğe giren Islah-ı Medaris Nizamnamesi ile medrese programlarına yerleştirilen beden eğitimi derslerini bizzat kendisi Medreset'ül Vaizin'de vererek kırmaya çalışmıştır.

Diğer yandan Balkan Savaşları öncesinde dönemin aydınları arasında yayılmaya başlayan Türkçülük akımı her alanda olduğu gibi beden eğitiminde de millilik ilkesini savunmaktadır. Halk orduları ve topyekün savaş anlayışının da hakimiyeti altında beden eğitiminin halkın bütünü için gerekliliğinin artması üzerine Genç Kalem Dergisi'nin 1911 yılında yayınladığı "Milli Jimnastik" isimli risale, Türklük ile Turan anlayışına

atıflarda bulunarak Avrupa jimnastik sistemleri ve sporları yerine geleneksel Türk sporlarına yönelimi önermektedir (Cora, 2006).

Tüm direnç noktaları ve tepkilere rağmen Selim Sırrı Bey idealinden ve İsveç jimnastiğinin savunuculuğu ve yaygınlaştırılması çabalarından vazgeçmemiş, süreç içerisinde dönemin aydınları, idari kadrolar ve toplumda oluşan farkındalık ve bilinç yoluyla İsveç jimnastiği diğer akımlara üstün gelmiştir. Bu süreçte Alman jimnastiğinin barındırdığı formların bir kısmı aletli jimnastik sporuna evrilmiş, İngiliz sporu ise kendi gelişimini diğerlerinden ayrı bir kulvarda sürdürmüştür.

6. BÖLÜM

SONUÇ

Bu çalışmada, eğitimde model arayışlarının ve uygulama çabalarının yoğunlaştığı II. Meşrutiyet döneminde özellikle pedagojik, askeri ve sıhhi nedenlerle beden eğitimi alanında etkin konuma yükselen İsveç modelinin Selim Sırrı Tarcan öncülüğünde Türk eğitim sistemine entegrasyonu süreci incelenmiştir. Bu kapsamda, 18. ve 19. yüzyıllarda Avrupa’da ortaya çıkan Alman ve İsveç jimnastik akımlarının esasları, öncüleri ve etki alanları, Türkiye’deki tezahürleri ve tutunma çabaları, İsveç usulünün öncüsü Selim Sırrı Tarcan’ın beden eğitimi felsefesini biçimlendiren spor ve jimnastik odaklı ayrıntılı biyografisi, İsveç jimnastiğine yönelmesinde etkili olan faktörler, Türkiye’de İsveç jimnastiğinin tercihinde rol oynayan pedagojik, askeri, sıhhi, sosyal ve ekonomik nedenler, kurumsal yapılanma ve yaygınlaştırma süreçleri ile karşılaşılan tepkiler ortaya konulmaya çalışılmıştır.

Türkiye’de beden eğitimi ve olimpizmin öncüsü Selim Sırrı Tarcan hakkındaki mevcut literatüre göz atıldığında, öncelikle meşrutiyet ve cumhuriyet dönemlerindeki çok yönlü işlevleriyle uyuşmayan görece düşük bir tanınma düzeyine sahip olduğu; son zamanlarda giderek artan ancak önemli hataları içeren bilgi birikiminin ise büyük ölçüde kendi yazdıklarından ya da hakkında yazılanlardan oluştuğu, dolayısıyla yerli ve yabancı arşivlerden yeterince yararlanılmadığı görülmektedir. Bu nedenle çalışmanın birinci bölümünde Selim Sırrı Tarcan’ın ayrıntılı biyografisi, yerli ve yabancı, sivil ve askeri arşiv belgelerinden elde edilen verilerle geliştirilmiş, özellikle süreli ve süresiz yayınlarda sıkça rastlanılan tarih hataları, bilgi yanlışları ve çelişkiler giderilmiştir.

Selim Sırrı Bey, Mekteb-i Sultani ile başlayıp Mühendishane-i Berri-i Hümayun ile devam eden ülke içindeki eğitim sürecini, kendisine miras kalan iyi derecede Fransızca ve okul yıllarının başlangıcında tanıyıp ömrünün sonuna kadar süren beden eğitimi ve spor sevgisi

ile tamamlamıştır. Mühendishane'yi bitirdikten sonra başlayan askerlik yaşantısında, karakterinin ön plana çıkardığı bireysel becerilerini kullanarak kurmayı başardığı ikili ilişkiler, sosyal ve politik alanlarda karşılaştığı sorunlardan sıyrılmasını sağladığı gibi etkin görevlere getirilmesine de neden olmuştur.

Askerlikle ilgili mesleki görevlerini sürdürürken bir yandan da beden eğitimi ve jimnastiğin, öğretim ve yaygınlaşma sürecine ilişkin çalışmalarına devam ettiği, çeşitli kurumlarda öğretmenlik yapmanın yanında yayın faaliyetlerinde bulunduğu görülmektedir. İlk görev yeri İzmir'de yaşadığı aydınlanmayı İstanbul'a dönüşünün ardından uhdesine verilen görevler yoluyla diğerlerine aktarırken, yayın faaliyetleri ile toplumda beden eğitimi konusunda bilinç oluşturmaya çalıştığı anlaşılmaktadır. Yazarlık ve öğretmenlik yoluyla kazandığı toplumsal bilinirliliğin II. Meşrutiyet döneminde üstlendiği sorumlu ancak sorunlu görevler ile iyice pekişerek halk kahramanı seviyesine kadar yükselmesi, dönem hatıratlarında sıklıkla göze çarpmakta, İsveç'e gidişi öncesi açtığı Türkiye'deki ilk özel beden eğitimi okulu "Terbiye-i Bedeniye Mektebi"ne gösterilen ilgi çalışmalarının en önemli ürünü olarak ortaya çıkmaktadır.

1909 yılında beden eğitimi öğrenimi görmeye gittiği Gymnastiska Centralinstitutet (GCI)'da, derslere bilinenin aksine öğrenci olarak değil gözlemci olarak katıldığı İsveç Ulusal Arşivi belgelerinden anlaşılmaktadır. Ayrıca İsveç'te Zander Enstitüsü'nden aldığı derslerle yurda tıbbi jimnastik ve masaj uzmanı olarak dönmüştür. İsveç'te aldığı eğitimin ardından orduya güçlü askerler yetiştirme hayalleriyle yurda döndüğünde, yurtdışına gidişine vesile olan siyasal sebeplerin halen sürüyor olması neticesinde pasif bir göreve atanmış olduğunu öğrenmesi üzerine askerlikten istifa ederek, kendini beden eğitimi misyonuna adanmıştır.

İzmir'de öğretmen olarak başladığı ve İstanbul'da aynı görevle devam ettiği eğitim misyonuna İsveç'ten dönüşünden kısa bir süre sonra dönemin maarif nazırı tarafından kendisine verilen terbiye-i bedeniye müfettişliği görevi ile devam etmiş, özellikle kızların ve kadınların beden eğitimi yoluyla kamusal alana çıkarılmaları konusunda gösterdiği hassasiyet, ortaya çıkan çeşitli direnç noktalarını aşmasının ardından meyvelerini vermiştir. Kadının sosyal rollerini beden eğitimi ile bütünleştirerek toplumda farkındalık yaratan Selim Sırrı Bey, kız okulları ve kız öğretmen okulları programına yerleştirdiği ders ve

diğer faaliyetleri yoluyla, kadının çağdaşlaşması projesinin önemli öncülerinden biri olarak karşımıza çıkmaktadır.

1907 yılında tanıştığı olimpik hareketin, henüz II. Meşrutiyet'in hemen ardından kurduğu “Osmanlı Milli Olimpiyat Cemiyeti” ile öncüsü olmuş, 1909-1914 yılları arasında katıldığı IOC toplantılarında, olimpizm felsefesinin öğretim ve yaygınlaştırma yöntemleri hakkında bilgilenererek, olimpiyat ruhunu yeni oluşmakta olan spor çevrelerine tanıtmaya ve benimsetmeye çalışmıştır. 1911 yılında çıkarmaya başladığı Türkiye'nin ilk bilimsel ve pedagojik spor dergisi “Terbiye ve Oyun”da olimpizm ve olimpik hareket konularını sıklıkla işlemiş, modern sporlara ilişkin teknik ve taktik bilgileri heveslilerine aktarmış, çocuk ve kadının toplumsal rolleri üzerinde durarak, beden eğitiminin, öğrenimlerindeki yerini işaret etmiştir. Türkiye'nin olimpiyat oyunlarına ilk resmi katılımının yine bu dönemde -yalnızca iki sporcu ile olsa dahi- 1912 Stockholm Olimpiyatları'nda gerçekleştiği görülmektedir.

Selim Sırrı Tarcan öncülüğünde Türk Eğitim Sistemi içerisindeki yerini İsveç jimnastiği tabanında alan beden eğitiminin, Avrupa'daki temellerini Yeni Çağ'ın sonları ile Yakın Çağ'ın başlarında aramak gerekir. Rönesans ve Aydınlanma Çağı ile birlikte Avrupa'da okul beden eğitimi fikri yeniden oluşmuş, 18. yüzyıl sonları ve 19. yüzyıl başlarında jimnastik toplumsal ve ulusal anlamda ön plana çıkmış ve Antik Yunan'dan edinilen mirasla çeşitli jimnastik akımları baş göstermeye başlamıştır. Bu çerçevede, paramiliter amaçlarla birlikte öncülerinin yüklediği ideolojik anlamlar kapsamında askeri bir görünüm çizen “Jahn Jimnastik Sistemi”nin Almanya'da, sağlık yönelimli “Ling Jimnastik Sistemi”nin ise İsveç'te ortaya çıktığı görülmektedir.

Alman jimnastiğinin Basedow ile başlayıp GutsMuths ile devam eden gelişiminin Jahn ile nihai formunu bulduğu söylenebilir. Yurt savunmasına yönelik olarak toplumda güçlü bireyler yetiştirmeye dayalı felsefesiyle paramiliter bir görünüm çizen sistemin savaşlardaki etkinliği yadsınamaz düzeydedir. Almanya'nın uzun yıllar süren Fransız işgalini Jahn'ın sistemi ile yetişen gençlik ile sonlandırması ve sonrasındaki yayılımcı politikası, Alman jimnastiğinin diğer bazı Avrupa ülkeleri ve deniz aşırı ülkelerde benimsenmesinde etkin rol oynamıştır. Ancak aletli egzersizlere dayanan Alman jimnastiklerinin toplumun her kesimi tarafından uygulanamadığı ve okul programları için uygun olmadığı göze çarpmaktadır. Bu nedenle jimnastiğin kendisi, tamamıyla milliyetçi

unsurlara ve ideolojiye dayalı olsa da ilerleyen süreçte Almanya’da dahi okul programlarında kendine yer bulamadığı ve içerdiği formların zamanla modern sporun bir parçası haline dönüştüğü görülmektedir.

Benzer şekilde savaşların etkisi ile kendi toplumunu ayağa kaldırmayı amaçlayan Ling’in öncülüğünde Alman jimnastiklerine nazaran farklı bir yaklaşımla sağlık yönelimli olarak ortaya çıkan İsveç jimnastikleri, Ling’in felsefesi doğrultusunda pedagojik, tıbbi, askeri ve estetik olmak üzere dört bölüme ayrılmış, tamamen bilimsel ve fizyolojik temellere dayandırılmıştır. Özellikle Hjalmar Ling’in katkılarıyla pedagojik jimnastiğin büyük gelişme kaydettiği ve ana kurum olan GCI’ya 1830’dan itibaren kabul edilen yabancı öğrenciler ve yurtdışına gönderilen mezunlar yoluyla İsveç jimnastiğinin Avrupa genelinde yaygınlaştığı görülmektedir. Dayandığı bilimsel temeller ve içerdiği prensipler bakımından okul beden eğitimi için en uygun sistem olması, aynı anda çok sayıda kişi ve toplumun her kesimi tarafından uygulanabilirliği, hızlı bir yayılma sürecini beraberinde getirmiş ve 20. yüzyıl başlarından itibaren Avrupa’da pedagojik anlamda etkin sistem konumuna gelmiştir.

Avrupa’da yaşanan Rönesans ve ardından gelen Aydınlanma Çağı’ndaki gelişmelerin dışında kalarak, her alanda Avrupa’nın gerisinde kalan Osmanlı ise Tanzimat Dönemi ile modernleşme çabalarına başlamıştır. Fransız Devrimi’nin ardından Avrupa’da yayılan ulusçuluk anlayışı çerçevesinde milliyetçi ve vatanseverlik kaynaklı görüşlerle ortaya çıkan jimnastik akımlarının Türkiye’deki yansımaları da çağdaşlaşmanın bir parçası olarak karşımıza gelmektedir. Mısır Hidivi Kavalalı Mehmet Ali Paşa’nın başlattığı isyanda Kütahya’ya kadar gelmesi, arayış içindeki askeri elitleri ordu ve askeri okullarda Fransız sistemine yöneltmiş ancak Fransız sisteminin teorik bilgi ağırlıklı eğitiminin yanında zayıf beden temrinleri, askerin ve öğrencinin fiziksel anlamda yetersiz kalması ve Fransızların Sedan’da Almanlara karşı ağır bir yenilgi alması ve II. Abdülhamid döneminde ki yakın siyasal ilişkilerin de etkisiyle Alman sistemine geçişle sonuçlanmıştır.

İsveç jimnastiği Osmanlı Devleti’nde ilk kez 19. yüzyıl sonlarına doğru İstanbul’da gittikçe artan sayıda ortaya çıkmaya başlayan ve GCI’da eğitim görmüş çeşitli yabancı uzmanların işlettikleri tedavi amaçlı tıbbi jimnastik ve masaj merkezleri ile kendini göstermiştir. Eşzamanlı olarak, gençliğin zihinsel gelişimi kadar fiziksel gelişimi üzerinde de durmaya başlayan dönemin aydınlarının, ampirik jimnastik uygulamalarının vücuda

zararları ve bilimsel temellere dayanan İsveç jimnastiğinin fonksiyonlarına dikkat çekmeye başladıkları görülmektedir.

Jahn-Amoros jimnastiğinin, İsveç jimnastiğinin Selim Sırrı Bey'in etkisi ile tam anlamıyla ülkeye girdiği 1910'lu yıllara kadar ülkede hakim jimnastik ekolü konumunu koruduğu görülmektedir. Ülkenin içinde bulunduğu durumdan dolayı azınlıklar tarafından yapılan jimnastik uygulamalarının ve kurulan kulüplerin, içinde barındırdığı paramiliter amaçlar ve ideolojik öğeler kapsamında Alman jimnastiği çerçevesinde olduğu anlaşılmaktadır. Bu dönemde okullarda dersi veren öğretmenlerin bilimsel ve pedagojik herhangi bir eğitim almayarak maharetlerine göre öğretmen olmaları ve bazı durumlarda farklı işlerle meşgul olanların bile jimnastik dersi veriyor olmaları sonraki dönemlerde sıklıkla tartışma konusu olmuştur. Ancak Alman jimnastiğinin katı bir savunucusu ve uygulayıcısı olarak Galatasaray Lisesi'nde 45 yıl jimnastik dersleri vererek çok sayıda öğrenci ve sporcuyu ülkeye kazandıran Ali Faik Bey'in Türk sporu ve beden eğitimine katkısı göz ardı edilemez.

İdari erk ve siyasal iradenin jimnastiği başlangıçtan itibaren paramiliter ağırlıklı olarak görüyor olmasının İsveç jimnastiğinin ülkeye girişini geciktirdiği söylenebilir. Süreli yayınlar incelendiğinde İsveç jimnastiklerinin tıbbi amaçlı uygulamalar ve masajdan ibaret olduğu anlayışının dönemde hakim olduğu görülmektedir. Nitekim 1906 Ara Olimpiyatları'na katılacak İsveçli jimnastikçilerin kendi sistemlerini tanıtım amacıyla Atina öncesi İstanbul'da yapmak istedikleri gösteriler de muhtemelen benzer sebeplerden ötürü kabul görmemiştir. Selim Sırrı Bey'in Alman jimnastikleri taraftarı olduğu bu dönemde çalışmaları ve verdiği dersler doğal olarak bu usüldedir. Ancak İsveç'ten dönüşünün ardından yazdığı makale ve verdiği konferanslarda eski jimnastik uygulamaları hakkında sık sık özeleştirilerde bulunarak hicvetmekte, vücudunda postür bozukluğuna yol açtığını düşündüğü Alman jimnastiklerini “cambazlık” olarak nitelendirmektedir.

Değişimin öncüsündeki anlayış değişikliğini tetikleyen çağdaşı aydınların uyarıları olsa da açık görüşlülüğü ve kendini geliştirme arzusuyla, beden eğitimini ve öğretimini bilimsel temellere dayandırmak isteği açıktır. Başlangıçta kendisinde uyanan fikirler İsveç'e gidişi ve sonrasında üstlendiği görevler ile yaptığı yurtdışı seyahatleri ile biçimlenmiş ve yol göstericisi olmuştur. İsveç'e gidişiyle birlikte beden eğitiminin biçimlendirdiği İsveç kültüründen oldukça etkilenecek sıklıkla şehir, kurum ve kuruluş ziyaretleri yapan Selim

Sırrı Bey ülkesine döndükten sonra uygulamaya soktuğu faaliyetlerinin uyarılarını burada edinmiştir. Gerek GCI’da aldığı eğitim gerekse İsveç sosyal yaşantısında sağlıklı nesillerin dayanağı olan İsveç jimnastiğinin, folklor ile desteklenerek kadına ve çocuğa toplum içerisinde yüklediği rollerden oldukça etkilenmiştir.

Alman jimnastiğinin yalın paramiliter ve ideolojik amaçlarının yanında İsveç jimnastiğinin çok boyutlu yapısı Türkiye’deki tercih nedenlerini etkilemiş olmalıdır. Okul programlarına uygunluğu, her öğrencinin yapabileceği ve katılım sağlayabileceği biçimde basitten karmaşığa doğru giden yapısı pedagojik normlara uymakta, öğretmenin sınıfın tamamına hakim olabilmesi ders işleyişini kolaylaştırmaktadır. Jimnastik salonu ya da alet yetersizliği gibi sorunları barındırmayarak, aletsiz ve her ortamda uygulanabilir oluşu tüm kademe ve fiziki şartlardaki okullarda uygulanabilirliğini sağlamaktadır. Alman jimnastiğinin aksine toplu yapılan hareketler öğrencilerin sosyalleşmesine yardımcı olduğu gibi topluluğun öğretmenin komutlarıyla kontrol altında tutulması, sınıf içi disiplini beraberinde getirmektedir. Her yaş grubu ve seviyeden öğrencinin yapabileceği İsveç jimnastikleri, bilimsel dayanakları sayesinde çocukların fiziksel gelişimi ve kas koordinasyonu üzerindeki etkileri ile eğitimin başlangıç aşamalarından sonuna kadar uygulanabilir niteliktedir. Bu kapsamda, İsveç jimnastiklerinin pedagojik değerinin dönemin aydınları ve eğitimcileri tarafından da benimsenerek kısa sürede okul jimnastiği çerçevesinde yaygınlaştığı ve eğitim programları içindeki hakim konumuna II. Meşrutiyet döneminde ulaştığı görülmektedir.

Ülkedeki ilk görünümünü tıbbi jimnastikler yoluyla gösteren ve bilinirliğini sıhhi anlamda başlangıçtan itibaren koruyan İsveç jimnastikleri halk sağlığı politikaları bakımından da en uygun sistem olarak görülmektedir. Çocuklardan yaşlılara kadar herkesin kolaylıkla yapabileceği egzersizleriyle birlikte engelli, sakat ve hastalar için barındırdığı iyileştirici ve destekleyici jimnastik çalışmaları toplumun bütününün afiyette olmasının yanında sosyal rolleri gereği gelecek nesilleri dünyaya getirip yetiştirecek olan kadının dinç tutulması, neslin ıslahı ve sağlıklı kuşakların devamlılığını hedefleyen devletin biyo-politikaları ile örtüşmekte ve İsveç jimnastiği mevcut fonksiyonlarıyla en elverişli yöntem olarak diğerlerinden öne çıkmaktadır. Tıbbi jimnastiğin, İsveç jimnastiğinin başlangıçtan itibaren en güçlü yönü olması ve Ling’in oluşturduğu sistem ile çeşitli nedenler vesilesiyle sıhhi yönden çökme noktasına gelen İsveç toplumunu ayağa kaldırmasının, dönemin süreli yayınları tarafından işlenmesi, süregelen savaşlar neticesinde zayıf düşmüş olan Türk

toplumunun aydın ve sivil-asker bürokratlarını heyecanlandırmış ve umutlandırmış olmalıdır.

Avrupa’da jimnastik akımlarının ortaya çıkış sebeplerinin merkezini oluşturan paramiliter perspektifin Osmanlı’daki yansımaları da benzer şekilde gelişmiştir. Alman jimnastiği ile başlayan askeri jimnastik talimleri İsveç jimnastiğinin ülkeye girişi ile istikametini değiştirmiştir. Sistemli ve kitlesel jimnastik uygulamalarıyla eğitilmiş bedenlerin Balkan Savaşları’ndaki etkin rolünün yansımaları, I. Dünya Savaşı’nın patlak vermesinden hemen önce tamamen paramiliter amaçlar doğrultusunda kurulan “Osmanlı Güç Dernekleri” ve savaş ortasında Almanya’dan getirilen Miralay Von Hoff tarafından daha geniş kapsamlı olarak 1916’da teşkilatlandırılan “Osmanlı Genç Dernekleri”nde görülebilir. Yeni yapılanmada Mekatib-i Umumiye Genç Dernekleri Müfettişi görevini üstlenen Selim Sırrı Bey, topyekün hazırlık-topyekün savaş fikrinin Osmanlı’daki yansıması olan “Millet-i Müsellaha” düşüncesinden hareket eden derneğin çatısı altında örgütlenen çocuk ve gençlere paramiliter beden eğitimi egzersizlerini İsveç jimnastiği merkezinde uygulatmış, program, güreş, eskrim, yürüyüş, koşu ve atış talimleri ile desteklenmiştir. Alman Von Hoff Paşa’nın, derneklerde Alman jimnastiği yerine İsveç jimnastiğinin uygulanmasını savunması da bu noktada önem arz etmektedir. Savaş yıllarında teşkilatlanmasını sürdüren ve bir sene içerisinde 800’e yakın şube açan derneklerde fiziksel ve psikolojik eğitime tabi tutulan çocuk ve gençlerin Kurtuluş Savaşı’nın kazanılmasına önemli katkı sağladıkları söylenebilir.

Toplumun farklı kesimleri için çocukluktan yaşlılığa kadar yapılacak jimnastik türü olarak karşımıza çıkmakta olan İsveç jimnastikleri özellikle başta kadınlar olmak üzere sosyal rolleri ve engelleri nedeniyle kamusal alanlardan dışlananların yeniden topluma kazandırılmasında önemli rol oynamıştır. Avrupa’da dahi beden eğitimi ve sportif aktivitelere katılımları pek mümkün gözükmeyen ve Osmanlı içinde de ötekileştirilen kadın, Selim Sırrı Bey’in çabaları ile kamusal alanda boy göstermeye başlamıştır. İsveç dönüşünde öncelik verdiği konulardan biri olan kadınlara ilişkin beden eğitimi uygulamalarını, özellikle dini çevrelerde oluşabilecek mukavemeti bertaraf etmeye yönelik etkin stratejilerle, kız okullarında başlatmayı başarmış, henüz erken sayılabilecek bir dönemde, 1915’te Darülmuaallimat programına yerleştirilen beden eğitimi dersleri ile ilk kadın beden eğitimi öğretmenlerinin yetiştirilmesinin yolunu açmıştır. Kadına beden eğitimi öğretmenliği alanı açmak, 19. yüzyılın hemen başlarında sadece Türkiye’de değil,

tüm dünyada devrim niteliğinde bir gelişim ve değişimin işareti olarak değerlendirilebilecek bir açılamdır.

20. yüzyıl başlarında artarda gelen savaşlar devletin sosyal ve fiziksel yapısında olduğu gibi ekonomik yapısında da gerilemelere neden olmuştur. Kaybedilen savaşların ağır yuku her alanda olduğu gibi eğitim alanında yapılması planlanan yenilik hareketlerinin önüne set çekmiştir. Toplumun fiziksel anlamda ayağa kaldırılması gerekliliğinin yanında bunu sağlayacak olan sistemin de diğerlerine nazaran ekonomik olması gerekmektedir. Alman jimnastiğinin tamamen aletlere dayalı egzersizleri, malzeme, salon, alet bakımı gibi sorunları beraberinde getirmekte iken, İsveç jimnastiği aletsiz egzersizlerden oluşan yapısı ve her türlü alan ve mekanda uygulanabilirliği bakımından hem çok daha ekonomik hem de yaygınlaştırmaya daha uygundur. Aletlerin tamamen yardımcı unsurları oluşturduğu İsveç jimnastiğinde gerekli görüldüğünde kullanılacak aletlerin portatif özellikli olmasının da jimnastik salonlarının çok amaçlı olarak kullanılabilmesine olanak sağladığı görülmektedir.

Selim Sırrı Bey, İsveç jimnastiğinin yapılanma ve yaygınlaştırma sürecine İsveç'ten döner dönmez başlamış, beden eğitiminin okul sistemi içerisindeki yerini sağlamlaştırmaya yönelik çalışmalarına devam etmiş, süreli ve süresiz yayınlarda makaleler yazarak ve İsveç jimnastiği yoluyla gençliğin edindiği becerileri ve kazandığı dinamizmi idman bayramları yoluyla halka sunarak toplumda farkındalık ve bilinç oluşturma çabalarına girmiştir. Savaş yıllarında 1916, 1917 ve 1918 yıllarında üç defa düzenlenen İdman Bayramı, toplumun her kesiminde büyük yankı uyandırmıştır. Gençliğin zinde ve dinamik halinin, zayıf düşmüş ve ümitlerini yitirmiş toplumun umutlarını yeniden canlandırdığı, kafasında tasarlamakta olduğu devrim için gençliğe güvenen Mustafa Kemal Atatürk'ün bayramın izleyicileri arasındaki yerini aldığı ve bayramda duyduğu “Dağ Başını Duman Almış” marşının Milli Mücadele'de kendisine yol arkadaşı olduğu anlaşılmaktadır.

Selim Sırrı Bey'in İsveç jimnastiğinin yaygınlaştırılmasında etkili olacağını düşündüğu iki alan beden eğitiminin ders programlarına yerleştirilmesi ve alan öğretmeninin yetiştirilmesidir. İsveç'ten dönüşünün ardından askerlikten istifası ve terbiye-i bedeniye müfettişi olarak görevlendirilmesi beden eğitimi alanında yapmayı planladığı reformu kolaylaştırmış, görevinin başlangıç süreçlerinde yurdun çeşitli yerlerinde incelemelerde bulunduğu okullarda beden eğitimi dersine ilişkin eksiklikleri ve yanlışlıkları tespit ederek

çözüm yollarına yönelmiştir. Sayılı okul programında yer alan dersin yaygınlaşması için öncelikli olarak Darülmualimin müfredatına yerleştirdiği ders ile öğretmen yetiştirme çabalarına başladığı görülmektedir. Kadınlara yönelik çalışmalarının önüne açmak için öncelikli olarak Medreset'ün Vaizin programına eklenen beden eğitimi dersi ile vaizlerin beden eğitiminin kendi fizik yapı ve sağlıkları üzerindeki olumlu etkilerini bizzat gözlemlmelerini sağlamış, beden eğitime karşı önyargılarından kaynaklanan mukavemetlerini önemli ölçüde kırmıştır.

Selim Sırrı Bey'in Maarif Vekâleti'nde üstlendiği etkin görevlerin, gerek derslerin okul programlarına girmesi gerekse kurumsal yapılanmanın oluşturulması sürecini kolaylaştırdığı ve hızlandırdığı görülmektedir. Nitekim Darülmualimin ve Darülmualimat programlarına yerleştirilen derslerin ardından, 1914 yılında, başka hiçbir branşta olmadığı şekilde sadece beden eğitimi öğretmeni yetiştirmeye yönelik bir yüksekokulun açılması çalışmalarına başlanmış, “Terbiye-i Bedeniye Darülmualimini” adındaki kurumun binası inşa edilmiş, tüm donanımı sağlanmış, Belçika örneğinden yola çıkılarak hazırlanan müfredatı ile eğitim-öğretime hazır hale getirilmiştir. Ancak I. Dünya Savaşı'nın başlaması ile binaya ordunun el koyması, çabaların sonuca ulaşamamasına sebep olmuştur. 1916 yılında askeriye binayı boşaltmasının ardından Selim Sırrı Bey'in yarıda kalan çalışmaların tamamlanarak kurumun açılmasına ilişkin verdiği dilekçenin ise sonuçsuz kaldığı görülmektedir. Ancak harici nedenlerle sonuçsuz kalan beden eğitimi alanında öğretmen yetiştirmeye yönelik 1914 girişiminden edinilen deneyimin 1915 Darülmualimin ve Darülmualimat nizamnamesine iliştirilen ve mezun tüm alan öğretmenlerine ayrıca beden eğitimi öğretmeni de olma fırsatı tanıyan bir yıllık “Terbiye-i Bedeniye Mektebi”nin alt yapısını oluşturduğu söylenebilir.

I. Dünya Savaşı yıllarında hükümetin siyasi ve askeri politikalarının en önemli parçalarından biri olan paramiliter eğitimin öğretim kurumları boyutunun liderliğini üstlenen Selim Sırrı Bey, gençliğin askerlik öncesi savaş eğitimi olarak fiziksel ve ruhsal açıdan güçlü ve dinç tutulmalarında etkin rol oynadığı anlaşılmaktadır. Selim Sırrı Bey'in art arda gelen savaşlar sürecinde karşılaştığı tüm zorluklara rağmen, beden eğitimi, spor ve olimpiik hareketi canlı tutarak Cumhuriyet'e aktarmayı başardığı görülmektedir. I. Dünya Savaşı ve Milli Mücadele yıllarında sekteye uğrayan çalışmalar Ankara'da yeni kurulan hükümetin politikalarında da öncelikli yerini almış, 15 Temmuz-15 Ağustos 1923 tarihleri arasında yapılan Birinci Heyet-i İlmiye toplantılarında Selim Sırrı Bey'in komisyona

sunduğu layiha kabul edilerek İsveç usulü beden eğitimi derslerinin Türk Eğitim Sistemi'ne entegrasyonunun devamı sağlanmıştır. Heyetin kuruluşunu kararlaştırdığı Terbiye-i Bedeniye Darümuallimini'nin hazırlık aşaması olarak 21 Ekim 1926'da Selim Sırrı Bey'in idaresinde Çapa'da bulunan Kız Öğretmen Okulu binasında bir Terbiye-i Bedeniye Kursu/Mektebi açılarak, sekiz aylık eğitimin ardından yetişen beden eğitimi öğretmenlerinin ülkenin dört bir yanına dağıldığı görülmektedir. Okulun mezunları arasından seçilen öğrencilerin yurtdışına gönderilerek eğitim süreçlerine devam ettikleri ve yurda dönüşlerinde beden eğitimi öğretmeni olarak görev aldıkları anlaşılmaktadır. Selim Sırrı Bey, II. Meşrutiyet döneminden itibaren açma denemelerinde bulunduğu beden eğitimi öğretmeni yetiştirecek kurumu, Gazi Orta Muallim Mektebi ve Terbiye Enstitüsü bünyesinde açılan Beden Eğitimi Şubesi'ni kurarak sağlamıştır.

Selim Sırrı Bey'in çabaları ile bütün bu süreçlerin işlediği dönemde kaçınılmaz olarak İsveç jimnastiğine bazı tepkilerin olduğu görülmektedir. Dini çevrelerin tepkilerinin yanı sıra uzun süredir ülkede hakim konumda olan Alman jimnastiği taraftarlarının oluşturduğu direnç ve tartışmaların Cumhuriyet dönemine kadar sürdüğü süreli ve süresiz yayınlardan anlaşılmaktadır. İsveç jimnastiğinin bireyin gelişimine katkısı bulunmadığı, günlük ibadet aktivitelerinden daha fazlasını sağlamadığı, ithal bir ürün yerine milli bir jimnastik sistemi oluşturulması gerektiği gibi teoriler İsveç jimnastiği karşıtları tarafından dile getirilerek Selim Sırrı Bey'e yöneltilen eleştiriler bazı durumlarda vatan hainliği suçlamalarına ulaşacak düzeylere yükselmiştir.

Sonuç olarak Selim Sırrı Bey'in, kendi kişisel jimnastik deneyimleri ve dönem aydınlarının uyarılarıyla, bireysel ve toplumsal alanlarda ülke gereksinimlerini karşılayamayacağı kanısına vardığı Alman usulü jimnastikler yerine, askeri, sosyal, pedagojik, sıhhi ve ekonomik alanlardaki elverişli kullanımı nedeniyle Meşrutiyet Türkiye'si'nin İsveç sistemini tercihinde en önemli rolü oynadığı ve beden eğitimindeki bu yeni yöntemin eğitim sistemine entegrasyonu amacıyla, her yaş ve cinsiyet için okul müfredatlarına beden eğitimi dersleri koydurmaya, öğretmen yetiştiren kurumlar oluşturmaya, medya ve görsel şölenler aracılığıyla toplumda farkındalık ve bilinç yaratmaya çalıştığı anlaşılmakta; değişik gerekçelerle ortaya çıkan tepkilere rağmen beden eğitimi olgusunun toplumsal politikalar bağlamında vazgeçilmezliğini yönetici elitlere benimsettiği ve en önemlisi, Cumhuriyet dönemine, beden eğitimine ilişkin, bir hayli olgunlaşmış teorik ve pratik bilgi, spor kültürü ve organizasyonel deneyimin aktarılmasını sağladığı görülmektedir.

KAYNAKLAR

- A. Seyfi (1329a). İsveç jimnastikleri. *İdman*, 1(4), 60-61.
- A. Seyfi (1329b). Kadın jimnastikleri-1. *İdman*, 1(19), 288-291.
- Acet, M. & Yıldırım, İ. (1999). İsveç Jimnastiği'nin Dünya'da ve Türkiye'deki gelişimi. *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*,(2), 291-300.
- Akın, Y. (2004). *Gürbüz ve yavuz evlatlar: Erken Cumhuriyet'te beden terbiyesi ve spor*. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Akın, Y. (2005). Ana hatları ile Cumhuriyet döneminde beden terbiyesi ve spor politikaları. *Toplum ve Bilim*,(103), 53-92.
- Akyüz, Y. (2009). *Türk eğitim tarihi MÖ 1000 - MS 2009*. (14. Baskı), Ankara: Pegem Akademi.
- Ali Kemal (1324, Kanunuevvel 8). Terbiye-i bedeniye. *İkdam*, s. 1.
- Alpman, C. (2001). *Eğitimin bütünlüğü içinde beden eğitimi ve çağlar boyu gelişimi*. Ankara: GSGM Spor Eğitim Dairesi Başkanlığı.
- Altan, Ç. (2014, Şubat 13). Arkası var mı, kim? *Milliyet*.
- Altıncı spor konferansı. (1324). *Musavver Muhit*, 1(11), 172-173.
- Ançel, F. G. (2005). *18. ve 19. yüzyıllarda Avrupa'da beden eğitimi akımlarının Türkiye'deki görünimleri ve Selim Sırrı Tarcan'ın çabaları*. Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Andı, M. F., Taşcıoğlu, Y. & Yorulmaz, H. (1999). *Mektuplarla Teyfik Fikret ve çevresi*. İstanbul: İBB Kültür İşleri Daire Başkanlığı Yayınları.
- Aray, S. (1959). *Bir Galatasaraylının hatıraları*. İzmir.
- Arıkan, R. (1995). *Araştırma teknikleri ve rapor yazma*. Ankara: Tübitay Ltd. Şti.

- Arılı, M. & Nazik, M. H. (2004). *Bilimsel araştırmaya giriş*. Ankara: Gazi Kitapevi.
- Arun, C. (1990). Türkiye’de Cumhuriyet Devrinde beden eğitimi öğretmeni yetiştirme çabaları ve aşamaları. *Spor Bilim*,(1), 9-13.
- Arun, C. (1991a). Selim Sırrı Tarcan nasıl beden eğitimi öğretmeni oldu? *Spor Bilim*,(5), 30-34.
- Arun, C. (1991b). Üstad Selim Sırrı Tarcan’ın hayatını incelemeye devam ediyoruz. *Spor Bilim*,(6), 46-50.
- Arun, C. (1993). Selim Sırrı Tarcan. *Spor Bilim*, (13-16), 13-16.
- Arun, C. (1997). Selim Sırrı Tarcan’ın hayatı. *Spor Bilim*, (18-19), 2-6.
- Atabeyoğlu, C. (1989). *Atatürk ve spor*. Ankara: Başbakanlık Gençlik ve Spor Genel Müdürlüğü.
- Atabeyoğlu, C. (2000). *Kurucumuz Selim Sırrı Tarcan*. İstanbul: TMOK Yayınları.
- ATASE (1312-19). *Askerlik Safahat Belgesi*. [Selim Sırrı Bey].
- Athletics in Turkey. (1929, Şubat 14). *The Quennslander*, s. 62.
- Avcı, A. (1963). *Türkiye’de askeri yüksek okullar tarihçesi*. Ankara: Gnkur. Basımevi.
- Avraham, D. (2010). German liberalism and the militarisation of civil society, 1813-1848/49. *European Review of History: Revue europeenne d’histoire*, 17(4), 605-628.
- Avropada ne yaptınız? (1929). *Muhit*, 2(13), 982-983.
- Aytaç, K. (2009). *Avrupa eğitim tarihi*. Ankara: Doğu Batı Yayınları.
- Aziz, A. (1994). *Araştırma yöntemleri-teknikleri ve iletişim*. Ankara: Turhan Kitapevi.
- Balcıoğlu, M. (1998). Atatürk’le Samsun’a çıkanlar biyografisine katkı. *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*, 14(42), 831-835.
- Baltacıoğlu, İ. H. (1944, Nisan 6). Selim Sırrı Tarcan. *Yeni Adam*, s. 2.
- Bergvall, E. (Ed.). (1912). *The Fifth Olympiad, the official report of the Olympic Games of Stockholm*. (E. Adams-Ray, Çev.). Stockholm: Wahlström & Widstrand.
- Beşikçi, M. (2010). Son dönem Osmanlı harp tarihi ve “topyekün savaş” kavramı. *Toplumsal Tarih*, 26(198), 62-69.

- Beynelmilel Olimpiyat Cemiyeti Türkiye Murahhaslığından varid olmuştur. (1338). *Spor Alemi*, (59/21), 9.
- Bilge, N. (1989). *Türkiye 'de beden eğitimi öğretmeninin yetiştirilmesi*. Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.
- Binbaşoğlu, C. (1982). *Eğitim düşüncesi tarihi*. Ankara: Binbaşoğlu Yayınevi.
- Binbaşoğlu, C. (1995). *Türkiye 'de eğitim bilimleri tarihi*. İstanbul: MEB Yayınları.
- Birinci konferans. (1324). *Resimli kitap*, 1(4), 395-396.
- Bizde ilk terbiye-i bedeniye müessesesi. (1340). *Resimli Ay*, 1(5), 44-45.
- Bloomfield, A. (2005). Martina Bergman-Osterberg (1849-1915): Creating a professional role for women in physical training. *Journal of the History of Education Society*, 34(5), 517-534.
- Blödorn, M. (1984). *Sport und Olympische spiele*. Reinbek bei Hamburg: Rowohlt.
- BOA, Bâb-ı Âlî Evrak Odası (BEO) (31.S.1327). 3511-263276.
- BOA, Bâb-ı Âlî Evrak Odası (BEO) (05.Ra.1327). 3521-264073.
- BOA, Bâb-ı Âlî Evrak Odası (BEO) (24.R.1328). 3744-280793.
- BOA, Bâb-ı Âlî Evrak Odası (BEO) (02.Ca.1329). 3888-291563.
- BOA, Bâb-ı Âlî Evrak Odası (BEO) (09.Ca.1329). 3891-291765.
- BOA, Bâb-ı Âlî Evrak Odası (BEO) (12.Ca.1329). 3892-291866.
- BOA, Bâb-ı Âlî Evrak Odası (BEO) (12.R.1330). 4025-301852.
- BOA, Bâb-ı Âlî Evrak Odası (BEO) (17.Ş.1330). 4067-305008.
- BOA, Hariciye Nezareti Hukuk Müşavirliği İstişare Odası (HR.HMŞ.İŞO.) (16 Nisan 1327). 236-105.
- BOA, Hariciye Nezareti İstanbul Murahhaslığı (HR.İM..) (03 Ocak 1925). 128-17.
- BOA, İradeler, Dahiliye Evrakı (İ.DH.) (07.C.1280). 518-35255.
- BOA, İradeler, Harbiye (İ.HB.) (23.R.1328). 28-1328/R-259.
- BOA, İradeler, Hususi (İ.HUS.) (08.S.1324). 140-1324/S025.

BOA, İradeler, Meclis-i Mahsus (İ..MMS.) (26.R.1328). 138-1329/R-15.

BOA, İradeler, Meclis-i Mahsus (İ..MMS.) (18.R.1330). 149-1330/R-06.

BOA, İradeler, Taltifat (İ..TAL.) (15.Ş.1330). 479-1330/Ş-26.

BOA, Maarif Nezâreti Evrakı Mektubi Kalemi (MF. MKT.) (12.Ca.1296). 62-28.

BOA, Maarif Nezâreti Evrakı Mektubi Kalemi (MF. MKT.) (16.N.1298). 67-78.

BOA, Maarif Nezâreti Evrakı Mektubi Kalemi (MF. MKT.) (18.B.1312). 245-36.

BOA, Maarif Nezâreti Evrakı Mektubi Kalemi (MF. MKT.) (19.R.1326). 1056-20.

BOA, Maarif Nezâreti Evrakı Mektubi Kalemi (MF. MKT.) (17.S.1327). 1105-30.

BOA, Maarif Nezâreti Evrakı Mektubi Kalemi (MF. MKT.) (29.S.1327). 1109-10.

BOA, Maarif Nezâreti Evrakı Mektubi Kalemi (MF. MKT.) (12.Ca.1327). 1125-23.

BOA, Maarif Nezâreti Evrakı Mektubi Kalemi (MF. MKT.) (27.N.1328). 1162-72.

BOA, Maarif Nezâreti Evrakı Mektubi Kalemi (MF. MKT.) (01.Za.1328). 1163-61.

BOA, Maarif Nezâreti Evrakı Mektubi Kalemi (MF. MKT.) (29.L.1329). 1175-95.

BOA, Maarif Nezâreti Evrakı Mektubi Kalemi (MF. MKT.) (3.B.1331). 1187-25.

BOA, Maarif Nezâreti Evrakı Mektubi Kalemi (MF. MKT.) (25.L.1331). 1190-16.

BOA, Maarif Nezâreti Evrakı Mektubi Kalemi (MF. MKT.) (05.Za.1331). 1190-53.

BOA, Maarif Nezâreti Evrakı Mektubi Kalemi (MF. MKT.) (21.Za.1331). 1191-35.

BOA, Maarif Nezâreti Evrakı Mektubi Kalemi (MF. MKT.) (25.M.1332). 1193-56.

BOA, Maarif Nezâreti Evrakı Mektubi Kalemi (MF. MKT.) (22.S.1332). 1194-51.

BOA, Maarif Nezâreti Evrakı Mektubi Kalemi (MF. MKT.) (25.L.1333). 1211-53.

BOA, Maarif Nezâreti Evrakı Mektubi Kalemi (MF. MKT.) (11.Ca.1334). 1214-83.

BOA, Maarif Nezâreti Evrakı Mektubi Kalemi (MF. MKT.) (26.C.1334). 1215-53.

BOA, Meclis-i Vükela Mazbataları (MV) (18.R.1330). 227-70.

BOA, Meclis-i Vükela Mazbataları (MV) (2.B.1332). 189-11.

BOA, Meclis-i Vükela Mazbataları (MV) (19.M.1340). 222-49.

- BOA, Mühimme Kalemi Evrakı (A.}MKT.MHM) (16.C.1280). 285-42.
- BOA, Mühimme Kalemi Evrakı (A.}MKT.MHM) (25.Z.1280). 302-7.
- BOA, Mühimme Kalemi Evrakı (A.}MKT.MHM) (03.C.1281). 316-74.
- BOA, Mühimme Kalemi Evrakı (A.}MKT.MHM) (25.B.1281). 321-17.
- BOA, Yıldız Esas Evrakı (Y. EE.) (06.Z.1311). 89-22.
- BOA, Yıldız Sadaret Hususi Maruzat Evrakı (Y.A.HUS) (05.S.1324). 501-43.
- BOA, Zaptiye Nezareti Belgeleri (ZB.) (28 Temmuz 1324). 620-113.
- BOA, Zaptiye Nezareti Belgeleri (ZB.) (02 Ağustos 1324). 490-105.
- BOA, Zaptiye Nezareti Belgeleri (ZB.) (02 Ağustos 1324). 620-148.
- BOA, Zaptiye Nezareti Belgeleri (ZB.) (14 Ağustos 1324). 325-103.
- Bohus, J. (1986). *Sportgeschichte: Gesellschaft und Sport von Mykene bis heute*. München, Wien, Zürich: BLV.
- Bugünkü program. (1931, Ekim 22). *Cumhuriyet*, s. 4.
- Bugünkü program. (1932, Ocak 14). *Cumhuriyet*, s. 4.
- Bulletin du Comité International Olympique. (1910). *Revue Olympic*, (60), 188.
- Bulletin officiel du Comité International Olympique. (1909). *Revue Olympique*, (37), 16.
- Burhaneddin (1327). Darülfünunda ilk eser-i faaliyet. *Terbiye ve Oyun*, 1(1), 10-13.
- Burhaneddin (1329a). Zayıf ırk-1. *İdman*, 1(5), 79-80.
- Burhaneddin (1329b). Zayıf ırk-2, terbiye-i bedeniye ırkı sağlamlaştırır mı? *İdman*, 1(6-7), 100-104.
- Burhaneddin (1338). Biz bize. *Spor Alemi*, (58-20), 4-5.
- Büyükada'da sinema ve konferans. (1913, Eylül 23). *İkdam*, s. 5
- C.H.P. ve spor. (1935). *Top*, 2(25), 3-4.
- Celal Sıtkı. (1928). İsveç jimnastikleri. *Irmak*, 1(2), 16.
- Cermak, J. (1920). *Dr. Miroslav Tyrš-founder of the gymnastic organization Sokol*. Sokol Gymnastic Union of the US.

- Comité International Olympique. (1909). *Revue Olympique*, (37).
- Coombes, R. (1915, Nisan 14). Next Olympiad awarded USA by International Committee chances of Ssccess analyzed. *Referee*, s. 16.
- Cora, Y. T. (2006). II. Meşrutiyet'te beden terbiyesi; Genç Kalemlerin 'Milli Jimnastik' (1911) adlı risalesi üzerine notlar. *Müteferrika*, (29), 177-192.
- Cora, Y. T. (2007). *Constructing and mobilizing the "nation" through sports: State, physical education and nationalism under the Young Turk rule*. Yüksek Lisans Tezi, Central European University Nationalism Studies Program, Budapeşte/Macaristan.
- Coubertin, P. de. (1977a). The IOC in Berlin 1909. *Revue Olympic*, (115), 313-317.
- Coubertin, P. de. (1977b). Olympic memoirs, XII Budapest (1911). *Revue Olympic*, (118), 498-503.
- Cumhuriyetin ilk dönemi eğitim kurumları (1921-1926)*. (2014). 17 Ağustos 2014 tarihinde MEB Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı Web Sitesi: http://ttkb.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2012_06/06022003_heyeti_ilmiye.pdf sayfasından erişilmiştir.
- Çapan, Ş. (1999). *Türk sporundan Selim Sırrı Tarcan*. Muğla: Ünyay Yayınları.
- Çelebi, M. (2003). Selim Sırrı Tarcan'ın Jön Türklüğü. *Tarih ve Toplum*, (236), 78-80.
- Çelebizade Sait Tevfik (1926). Stockholm'de Kadınlar Olimpiyadı. *Asri Hafta*, (5), 10.
- Dağlar, O. (2008). II. Meşrutiyet'in ilanının İstanbul Basını'ndaki yansımaları (1908). *İ.Ü. Siyasal Bilimler Fakültesi Dergisi*, (38), 141-159.
- Darülfünun'da konferans. (1913, Ağustos 7). *İkdam*, s. 5
- Darülmualimin Mektebini ziyaret. (1336). *Spor Alemi*, 28(4), 8-9.
- Darülmualimin talebesinin terbiyevi jimnastiklerinden: Sağa, sola ileriye hamle hareketi. (1332). *Tedrisat Mecmuası, Ameliyat ve Tatbikat Kısım*, 6(1-33).
- Darülmualimin ve Darülmualimat Nizamnamesi. (1331). *Takvim-i Vekayi*, 7(2232), 1-4.
- Darülmualimin'in terbiyevi oyunlarından. (1333). *Talebe Defteri*, 2(41), 664.
- Daver, A. (1942). Beden Terbiyesi Enstitüsü ve Selim Sırrı Tarcan. *Beden Terbiyesi ve Spor Mecmuası*, 40. sayıya ek.

- Davidson, T. (2008). *Greklere eğitim düşüncesi*. (A. Aydoğan, Çev.). İstanbul: Say Yayınları.
- Discussions et décisions. (1909). *Revue Olympique*, (42), 88-89.
- Dürüşken, Ç. (1995). *Eskiçağ'da spor*. İstanbul: Eskiçağ Bilimleri Enstitüsü Yayınları.
- Ecole de culture physique. (1908, Aralık 21). *Stamboul*, s. 3.
- Engin, V. (2003). *Mekteb-i Sultani*. İstanbul: Galatasaraylılar Derneği.
- Ergin, O. N. (1977). *Türk maarif tarihi*. (Cilt I-V), İstanbul: Eser Matbaası.
- Ergün, M. (1982a). Emrullah Efendi: Hayatı, görüşleri, çalışmaları. *A. Ü. Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Dergisi*, XXX(1-2), 7-36.
- Ergün, M. (1982b). II. Meşrutiyet devrinde medreselerin durumu ve ıslah çalışmaları. *A.Ü. Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Dergisi*, XXX(1-2), 59-89.
- Ergün, M. (1996). *II. Meşrutiyet devrinde eğitim hareketleri*. Ankara: Ocak Yayınları.
- Ergün, M. (1997). *Atatürk devri Türk eğitimi*. Ankara: Ocak Yayınları.
- Ethem Nejad (1326). Terbiye-i bedeniye. *Sırat-ı Müstakim*, 6(132), 24-25.
- E[them] N[ejad] (1329). Mekteblerde askerlik ve İsveç jimnastiği. *Yeni Fikir*, 3(18), 268-572.
- Evcin, E. (2014). Atatürk'ün spora ve sporculara bakışı. *A.Ü. Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Tarih Bölümü Tarih Araştırmaları Dergisi*, 33(55), 303-378.
- Fenerbahçe İsveç takımını 2-0 yendi. (1947, Aralık 1). *Vakit*, s. 3.
- Fırka saylav namzetleri listesi dün neşredildi. (1935, Şubat 5). *Cumhuriyet*, s. 7.
- Foteinos, D. (2012). Images of the body: The Greek physical education curriculum since the Second World War. *History of Education*, 41(6), 807-822.
- García, R. S. & Herraiz, A. R. (2013). 'Governmentality' in the origins of European female PE and sport: The Spanish case study (1883–1936). *Sport, Education and Society*, 18(4), 494-510.
- Garnett, L. M. (1909). *The Turkish people, their social life, religious beliefs and institutions and domestic live*. London: Methuen & Co.

- Gazi Paşa Hazretleri İzmir Kız Muallim Mektebi'nin müsamesinde. (1925, Ekim 15). *Vakit*, s. 1-2.
- Gazi Paşa Selim Sırrı Bey'in zeybek raksıyla pek ziyade alakadar olmuştur. (1925, Ekim 15). *Cumhuriyet*.
- Gazi ve spor. (1928, Ağustos 6). *Milliyet*, s. 1.
- GCI (1902). *La gymnastique Suédoise et L'éducation physique en Suède*. Stockholm: Stockholm Institut Central de Gymnastique.
- GCI (1909). *Kungl. Gymnastiska Centralinstitutets, direktion lärare och elever 1909-1910*. Stockholm: Tryckeri-Aktiebolaget.
- GCI (1925). *Kungl. Gymnastiska Centralinstitutets, direktion lärare och elever 1925-1926*. Stockholm: Kungl. Hovboktryckeriet Iduns Tryckeri A-B.
- Gems, G. (2009). The German Turners and the taming of radicalism in Chicago. *The International Journal of the History of Sport*, 26(13), 1926-1945.
- Genç Dernekleri postası. (1334). *Osmanlı Genç Dernekleri*, 1(10), 14-16.
- Genç Dernekleri, Selim Sırrı Bey ile mülakat. (1332, Temmuz 15). *Tasvir-i Efkar*, s. 2.
- Georgii, A. (1854). *A biographical sketch of the swedish poet and gymnasiarch Peter Henry Ling*. London: H. Bailliere.
- Germany and Eastern Africa: Gymnastics in Germany in the nineteenth century and the diffusion of German Gymnastics into German East Africa. (2010). *The International Journal of the History of Sport*, 27(5), 820-844.
- Girgin, A. (2009). *Türkiye'de yerel basın*. (3. Baskı). İstanbul: Der Yayınları.
- Guttmann, A. (1994). *Games and empires, moderns sports and cultural imperialism*. New York: Columbia University Press.
- Güç Dernekleri. (1330a, Haziran 11). *İkdam*, s. 2.
- Güç Dernekleri. (1330b, Haziran 11). *Tanin*, s. 2.
- Gündüz, M. (2010). Gelenek ve modernlik arasında bir eğitimci: Satı Bey ve Fenn-i Terbiye adlı eseri üzerine bir inceleme. *Turkish Studies International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, 5(3), 1392-1415.

- Güven, Ö. (1997). Selim Sırrı Tarcan'ın yaşamı ve hizmetlerine toplu bir bakış. A. F. Oğuzkan (Ed.), *Selim Sırrı Tarcan, yaşamı ve hizmetleri içinde* (s. 12-34). Ankara: Türk Eğitim Derneği.
- Güven, Ö. (1999). 19 Mayıs Atatürk'ü Anma, Gençlik ve Spor Bayramı'nın tarihsel arka planı: Osmanlı'dan Cumhuriyet'e Gençlik ve Spor Bayramları. *Toplumsal Tarih*, 11(65), 33-38.
- Güzellik kraliçesi 13 değil 3 kilo kaybetti. (1930, Haziran 22), Cumhuriyet, s. 1.
- Hadas, M. (2009). The rationalisation of the body: Physical education in Hungary in the nineteenth century. *History of Education: Journal of the History of Education Society*, 38(1), 61-77.
- Harmandar Demirel, D. & Yıldırım, İ. (2013). The philosophy of physical education and sport from ancient times to the enlightenment. *European Journal of Educational Research*, 2(4), 191-202.
- Hartwell, E. M. (1896). Peter Henry Ling, the swedish gymnasiarch. *American Physical Education Review*, 1(1-2), 1-13.
- Heyet-i İlmiye: Şimdiye kadar neler yaptı? (1923, Ağustos 17). *Hakimiyet-i Milliye*, s. 1.
- Heyet-i İlmiyenin müsbet neticelerinden: Terbiye-i bedeniye hakkında mühim bir layiha. (1923, Ağustos 7). *Hakimiyet-i Milliye*, s. 2.
- Heyet-i İlmiyenin teşebbüslerinden. (1923, Ağustos 15). *Hakimiyet-i Milliye*, s. 3.
- Hofmann, A. R. (2009). From Jahn to Lincoln: Transformation of Turner symbols in a new cultural setting. *The International Journal of the History of Sport*, 26(13), 1946-1962.
- Hough, T. (1899). *A review of Swedish gymnastics*. Boston: George H. Ellis.
- İdman Bayramı. (1333, Mayıs 11). *Tanin*, s. 3.
- İdman Bayramı'nda Darülmualimin talebesi terbiye-i İsveç usulünde hareketleri yaparken. (1332). *Tedrisat Mecmuası, Nazariyat ve Mahumat Kısım*, 6(3-34).
- İdmanlar hakkında varit olan istizaha cevap. (1923). *Sıhhi Sahifeler*, 1(4), 64.

- İkinci İdman Bayramı: İsveç usulü jimnastiklerin terbiyevi hareketlerinden. (1333).
Tedrisat Mecmuası, Nazariyat ve Malumat Kısmı, 7(39).
- İkinci İdman Bayramı. (1333a, Mayıs 12). *Tanin*, s. 3-4.
- İkinci İdman Bayramı. (1333b). *Tedrisat Mecmuası*, 8(39), 2-6.
- İlan-ı mühim. (1324). *Resimli Kitap*, 1(5), 516.
- İlk İdman Bayramı. (1332). *Tedrisat mecmuası*, 6(3-34), 283-286.
- İnan, M. R. (1980). *Mustafa Necati*, İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- Institut de gymnastique. (1908a, Ekim 31). *Stamboul*, s. 3.
- Institut de gymnastique. (1908b, Kasım 5). *Stamboul*, s. 3.
- Institut de gymnastique. (1908c, Kasım 11). *Stamboul*, s. 3.
- Institut de gymnastique. (1908d, Kasım 20). *Stamboul*, s. 3.
- Institut de gymnastique. (1909, Ocak 9). *Stamboul*, s. 3.
- Institut Kinésithérapique. (1908, Kasım 11). *Stamboul*, s. 2.
- International Olympic Committee minutes of meeting Lausanne 1929. (1929). *Revue Olympic*, (13), 3-4.
- İstanbul Radyosu. (1935a, Ocak 12). *Ulus*, s. 4.
- İstanbul Radyosu. (1935b, Ocak 13). *Ulus*, s. 5.
- İstanbul'da Fincancılar Yokuşu'nda Terbiye-i Bedeniye Mektebi ve Muallim Selim Sırrı Bey. (1324, Teşrinisani 9). *Şura-yı Ümmet*, s. 7.
- İstanbul'da Rıza Paşa Yokuşu'nda Muallim Selim Sırrı Bey'in Terbiye-i Bedeniye Mektebi. (1324). *Resimli Kitap*, 1(4), 298.
- İsveç jimnastikleri. (1329). *İdman*, 1(5), 75-78.
- İsveç usulü jimnastik mahalli. (1337, Haziran 27). *Yeni Şark*, s. 4.
- İsveç usulünün memleketimizde neşr ve tamimine hasr-ı vücud eden Selim Sırrı Bey ve rüfekayı mesaisi. (1328). *Terbiye ve Oyun*, 1(19).
- İsveç usulüyle darüt-tedavi-i tıbbi. (1319). *Servet-i Fünun*, (432), 127.

- Jahn, F. L. (1828). *A treatise on gymnasticks*. (C. Beck, Çev.). Northampton: Simeon Butler.
- Jandarma Zabıta Mektebi. (1338). *Spor Alemi*, (52-14), 6.
- Jandarma Zabit Mektebinde bir spor günü. (1338). *Spor Alemi*, (58-20), 36.
- Kadınların terbiye-i bedeniyesi. (1922). *Terbiye ve Oyun*, 12(2), 19-22.
- Kafadar, O. (1997). *Türk eğitim düşüncesinde batılılaşma*. Ankara: Vadi Yayınları.
- Kafkas, Y. (1984). İlk İdman Şenliklerinde İsveçli jimnastikçi. *Yıllar Boyu Tarih*, 5(12), 26-29.
- Kahraman, Â. (1995). *Osmanlı Devleti'nde spor*. Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.
- Kaimakais, V., Dallas, G., Stefanidis, P. & Papadopoulos, G. (2011). The spread of gymnastics in Europe and America by pedagouge-gymnasts during the first half of the 19th century. *Science of Gymnastics Journal*, 3(1), 49-55.
- Kansu, A. (1998). Düünden bugüne 1908 Devrimi. *Toplumsal Tarih*, 9(55), 4-11.
- Kansu, A. (2009). *1908 Devrimi*. (5. Baskı), İstanbul: İletişim Yayınları.
- Karaküçük, S. (1999). Osmanlı'da izciliğin paramiliter görünümü, *Milli Eğitim Dergisi*, (143), 65-75.
- Kaya, A. İ. (2008). *Tedrisât Mecmûası fihristi (1-69. Sayılar) ve örnek metin çalışması*, Yüksek Lisans Tezi, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzurum.
- Kaya, K. (1952). Hocamız Selim Sırrı 80 yaşında. *Tedrisat Mecmuası*, 273-279.
- Kazım Nami (1338). Mekteplerimizde beden eğitimi ve askerlik talimi. *Anadolu Terbiye Mecmuası*, 1(8), 58-61.
- Kent, F. (2008, Ekim). Selim Sırrı Tarcan'ın torunu olmak. *10. Uluslararası Spor Bilimleri Kongresi, Selim Sırrı Tarcan Paneli'nde yapılmış konuşma*, Abant İzzet Baysal Üniversitesi, Bolu.
- Koloğlu, O. (2002). Çağdaş spor anlayışını benimseten adam Faik Üstünidman. *Tarih ve Toplum*, 37(222), 57-60.
- Kongrede Necati ve Vasıf Beylerin nutukları. (1926, Temmuz 22). *Hakimiyet-i Milliye*, s. 4.

- Koulouri, C. (2010). From antiquity to Olympic revival: Sports and Greek national historiography (nineteenth-twentieth centuries). *The International Journal of the History of Sports*, 27(12), 2014-2052.
- Küçük çocuklar jimnastik ve spor yapmalı mı? (1341). *Yıldız*, (11), 10-11.
- La XIII réunion plénière du Comité International Olympique. (1911). *Revue Olympique*, (66), 85.
- La révolution Turque. (1908). *L'Illustration*, 66(3418), 141.
- Lennartz, K. (1998). The exclusion of the central empires from the Olympic Games in 1920. K. B. Robert K. Barney (Ed.), *Global and Cultural Critique: Problematizing the Olympic Games Fourth International Symposium for Olympic Research içinde* (s. 69-74). London, Ontario: The University of Western Ontario.
- Leonard, F. E. (1923). *A guide to the history of physical education*. Philadelphia and New York: Lea & Febiger.
- Lindroth, J. (1974). *Idrottens väg till folkrörelse: Studier i svensk idrottsrörelse till 1915*. Upsala.
- Lindroth, J. (1979, Haziran). Lingianism and the Natural Method-The problem of continuity in Swedish Gymnastics 1863-1891. 8th *International Congress for the History of Sport and Physical Education Kongresi'nde sunulmuş bildiri*, Upsala/İsveç.
- Lindroth, J. (1994). Gymnastics with play and sports. For and against free physical exercises in the Swedish secondary school 1878-1928. H. Breuer, & R. Naul (Ed.), *Schwimmsport und Sportgeschichte. Zwischen Politik und Wissenschaft içinde* (s. 261-273). Sankt Augustin: Academia-Verlag.
- Lüküslü, D. & Dinçşahin, Ş. (2013). Shaping bodies shaping minds: Selim Sırrı Tarcan and the origins of the modern physical education in Turkey. *The International Journal of the History of Sport*, 30(3), 195-209.
- Maarif Nezareti'nde: Süleymaniye Terbiye-i Bedeniye Darülmuallimini. (1329, Kanunusani 17). *Tasvir-i Efkâr*, s. 2.
- Matmazel Rasmussen. (1324). *Servet-i Fünun*, (155), 4.

- MEBA (1914). *Selim Sırrı Efendi'nin tercüme-i hal varakası sureti*.
- MEBA (1932). *Selim Sırrı Bey hizmet cetveli*.
- Mechbach, J. & Waneberg, P. L. (2011). The World Gymnaestrada - a non-competitive event-the concept 'gymnastics for all' from the perspective of Ling Gymnastics. *Scandinavian Sport Studies Forum*, (2), 99-118.
- Meeting of the I.O.C. (1930). *Official Bulletin of the International Olympic Committee*, (16), 17-18.
- M[ehmet] F[etgeri] Ş[oenu] (1926). Mekteplerde terbiye-i bedeniye mümkün mü? *Maç*, 1(2), 5-8.
- Mehmed Refet (1329). Evvela terbiye-i bedeniye... *Tan*, 1(3), 53-56.
- Mehmet İzzet (1325). Memalik-i Osmaniyede maarif. *Darüşşafaka*, 1(2), 54-80.
- Mektepliler kulüplerde spor yapamayacaklar. (1930). *Türkspor*, (41), 6-7.
- Mengütay, S. (1992). *Artistik cimnastik: Temel teknik hareketlerinin öğretim yöntemleri ve yardım şekilleri*. İstanbul: Marmara Üniversitesi Basımevi.
- Michelet, J. (1996). *Rönesans*. (K. Berker, Çev.). Ankara: MEB Yayınları.
- Milli Olimpiyat Cemiyeti'nin ilk resmi müsabakaları. (1338 2). *Spor Alemi*, (61/23), 4.
- Mirzeoğlu, N. (2006). *Spor bilimine giriş*. Ankara: Spor Yayınevi.
- Mosse, G. L. (1996). *The image of man*. New York: Oxford University Press.
- Muallim Selim Sırrı Bey'in Rıza Paşa Yokuşu'nda kâin Terbiye-i Bedeniye Mektebi. (1324a). *Musavver Muhit*, 1(2), 97.
- Muallim Selim Sırrı Bey'in Rıza Paşa Yokuşu'nda kâin Terbiye-i Bedeniye Mektebi. (1324b). *Musavver Muhit*, 1(9), 145.
- Muhammed Nedim (1330). Terbiye-i bedeniye hakkında bir kaç söz. *Gençler Derneği*, 1(1), 11-12.
- Muhammed Rıfat (1329). Evvela terbiye-i bedeniye...-1. *Tan*, 1(3), 53-56.
- Muhtar, S. (1940). Otuz beş yıl evvelki demlerinde: Selim Sırrı. *Akbaba*, 312, 10.

- Mustafa Hami (1283). *Cimnastik Talimnamesi*. İstanbul: Mekteb-ü Harbiye Hazreti Şahane Matbaası.
- Mümaresat-ı bedeniye. (1329). *Servet-i Fünun*, 45(1163), 438-439.
- Nissen, H. (1891). *ABC of the swedish system of educational gymnastics*. Philadelphia and London: F. A. Davis.
- Obbelode, N. (2007). *Die Entwicklung der Integration der Frau im Sport vom 19. Jahrhundert bis heute*. Studienarbeit, GRIN Verlag.
- Özçakır, S. (2013). *II. Meşrutiyet dönemi beden eğitiminde çağdaş dönüşümler*. Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Öztürk, C. (1996). *Atatürk devri öğretmen yetiştirme politikası*. Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları.
- Öztürkmen, A. (2002). Mehmet Fetgeri Şuenu ve kadında terbiye-i bedeniye. *Tarih ve Toplum*, 36(219), 4-9.
- Parla, T. (1995). *Türkiye’de siyasal kültürün resmi kaynakları*. (Cilt 3), (2. Baskı), İstanbul: İletişim Yayınları.
- Perinçek, M. & Odabaşı, A. (2013). *Stambulskie Novosti’de Jön Türk devrimi, Türkiye’de çıkan ilk Rusça gazete*. İstanbul: Kaynak Yayınları.
- Pfister, G. (2009a). Epilogue: Gymnastics from Europe to America. *The International Journal of the History of Sport*, 26(13), 2052-2058.
- Pfister, G. (2009b). The role of German Turners in American physical education. *The International Journal of the History of Sport*, 26(13), 1893-1925.
- Pfister, G. (2010). Cultural confrontations: German Turnen, Swedish Gymnastics and English Sport - European diversity in physical activities from a historical perspective. *Culture, Sport, Society: Cultures, Commerce, Media, Politics*, 6(1), 61-91.
- Procès-Verbal du congrès international de l'éducation physique*. (1911). Copenhagen: Imprimerie de J. H. Schultz.

- Raul, R. (2009). Die Entwicklung der historischen Systeme für die schulische Leibeserziehung in Europa. A. K. R Naul (Ed.), *Kulturen des Jugendsports: Bildung, Erziehung und Gesundheit içinde* (s. 131-148). Aachen: Meyer & Meyer Verlag.
- Resimli Kitap (1325). *Resimli Kitap*, 1(6), 633.
- Rıza Tevfik (1315). Hayat Hareketidir. *Nevsal-i Afiyet*, 1, 185-194.
- Rıza [Tevfik] (1903, Eylül 28). Makale-i mahsusa - spor: Terbiye-i bedeniye dersleri ve muallim Selim Sırrı Bey, *İkdam*, s. 3.
- Rıza Tevfik (1328, Mart 2). Selim Sırrı kimdir? *İktiham [İkdam]*, s. 3.
- Riksarkivet (1909). A I: 12. Kungl. Gymnastiska Centralintitutet Direktionens protokol 1909-1911, Direktionens öfver Kgl. Gymn. Central Inst. Protokoll 1909-11.
- Riksarkivet (1909). A II: 2. Kungl. Gymnastiska Centralinstitutet Kollegiets protokol 1907-1911, Lärarekoll Protokoll 1907-1911.
- Riksarkivet (1909). E I: 26a. Kungl. Centralinstitutet Inkomna skrivelser 1909, Inkomna Handlingar 1909.
- Riksarkivet (1909). E I: 26b. Kungl. Centralinstitutet Inkomna skrivelser 1909, Inkomna Handlingar 1909.
- Roth, M. (1876). *Gymnastik exercises without apparatus according to Ling's system*. London: A. N. Myers & Co.
- Rothstein, H. (1853). *The gymnastic free exercises of P. H. Ling*. (M. Roth, Çev.). Boston: Ticknor, Reed and Fields.
- Russ, J. (2011). *Avrupa düşüncesinin serüveni. Antik çağlardan günümüze Batı düşüncesi*. (Ö. Doğan, Çev.). Ankara: Doğu Batı Yayınları.
- San, H. (1971). Türkiye Milli Olimpiyat Komitesi nasıl kuruldu? *Türkiye Milli Olimpiyat Komitesi Haber Bülteni*, (3).
- San, H. (1985). *Olimpizm ve olimpik hareket*. İstanbul.
- Sarısamam, S. (2000). Birinci Dünya Savaşı'nda ihtiyat kuvveti olarak kurulan Osmanlı Genç Dernekleri. *Ankara Üniversitesi Osmanlı Tarihi Araştırma ve Uygulama Merkezi Dergisi*, (11), 439-501.

- Savaşır, V. A. (1942). Selim Sırrı Tarcan'ın hayatı ve eserleri. *İlköğretim*, (105), 1353-1355.
- Selim Sırrı Bey. (1326). *Şehbal*, (21), 424.
- Selim Sırrı Bey. (1330). *Nevsal-i Milli*, 383.
- Selim Sırrı Bey. (1909, Nisan 14). *Yeni Gazete*, s. 4.
- Selim Sırrı Bey Tepebaşı Millet Bahçesi'nde irad-ı nutuk ederken. (1324). *Resimli Kitap*, 1(1), 40.
- Selim Sırrı Bey'in konferansı. (1324, Eylül 9). *İkdam*, s. 3.
- Selim Sırrı Bey'in tesis-kerdesi olan Rıza Paşa Yokuşu'nda kâin Terbiye-i Bedeniye Mektebi Nizamnamesi. (1324, Teşrinisani 19). *Serbesti*, s. 3.
- Selim Sırrı ve Dr. Rıza Tevfik. (1908). *L'illustration*, 66(3417), 125.
- Servet-i Fünun (1324, Ağustos 21). *Servet-i Fünun (Akşam Nüshası)*, s. 4.
- Spor Alemi (1336). Doktor Deaver'in programı ve Olimpiyatlar hakkında Selim Sırrı Bey'den aldığımız mektup. *Spor Alemi*, (5/29), 2-3.
- Spor Alemi (1339). 1924 Olimpiyadı ve biz. *Spor Alemi*, 4(87/25), 3.
- Spor konferansı. (1324, Eylül 9). *Servet-i Fünun (Sabah Nüshası)*, s. 3.
- SST/A-FK Muallim Barbasetti. (1323). *İtalyan Usul-ü Mübarezesi*. (Kolağası Selim Sırrı [Tarcan], Çev.).
- SST/A-FK (t.y.). *Selim Sırrı Tarcan not defteri*.
- SST/AK (13 Mayıs 1909). *Selim Sırrı [Tarcan], Hadiye Hanım'a Mektup*. M.001.
- SST/AK (16 Mayıs 1909). *Selim Sırrı [Tarcan], Hadiye Hanım'a Mektup*. M. 002.
- SST/AK (5 Haziran 1909). *Selim Sırrı [Tarcan], Hadiye Hanım'a Mektup*. M. 003.
- SST/AK (3 Temmuz 1909). *Selim Sırrı [Tarcan], Hadiye Hanım'a Mektup*. M. 009.
- Süleyman Tevfik (2011). *II. Meşrutiyet'ten Cumhuriyet'e elli yıllık hatıralarım*. İstanbul: Dün Bugün Yarın Yayınları.
- Svensk gymnastik i Turkiet. (1909, Ocak 14). *Ny Tidning För Idrott*, (2), s. 20.

- Šinkovský, R. (2009). Jüdische turnbewegung - Jewish German gymnastic system in Turkey until 1918. *International Journal of Human Sciences*, 6(2), 302-313.
- Şahin, M. & Tokdemir, M. A. (2011). II. Meşrutiyet döneminde eğitimde yaşanan gelişmeler. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 9(4), 851-876.
- Şanal, M. (2003). Osmanlı Devleti'nde medreselere ders programları, öğretim metodu, ölçme ve değerlendirme, öğretimde ihtisaslaşma bakımından genel bir bakış. *Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 1(4), 149-168.
- Şinoforoğlu, T. (2008, Ekim). Selim Sırrı Tarcan etrafında biçimlenen hayatlar. *10. Uluslararası Spor Bilimleri Kongresi, Selim Sırrı Tarcan Paneli'nde yapılmış konuşma*, Abant İzzet Baysal Üniversitesi, Bolu.
- Tanyer, T. (2010). *Mekteplilerin İdman Bayramı ve Samsun posta tarihi*. Ankara: Türkiye Barolar Birliği.
- [Tarcan], Selim [Sırrı] (1319a). Terbiye-i bedeniye dersleri-1-2. *Servet-i Fünun*, (641), 268-270.
- [Tarcan], Selim Sırrı (1319b). *Terbiye-i bedeniye, 1. Kitap*. İstanbul: Matbaa-i Ahmet İhsan ve Şürekası.
- [Tarcan], Selim Sırrı (1320). *Terbiye-i bedeniye, 2. Kitap*. İstanbul: Matbaa-i Ahmet İhsan ve Şürekası.
- [Tarcan], Selim Sırrı (1321). *Terbiye-i bedeniye, 3. Kitap*. İstanbul: Artin Asaduryan Şirket-i Mürettibiye Matbaası.
- [Tarcan], Selim Sırrı (1324a, Eylül 24). Muharrerat-ı ikdam. *İkdam*, s. 4.
- [Tarcan], Selim Sırrı (1324b). Hakikate doğru. *Musavver Muhit*, 1(18), 286-287.
- [Tarcan], Selim Sırrı (1325a). İsveç hatıraları. *Şehbal*, 1(6), 115.
- [Tarcan], Selim Sırrı (1325b). İsveç hatıraları. *Şehbal*, 1(7), 126.
- [Tarcan], Selim Sırrı (1325c). İsveç hatıraları: Hidrospark'ta kara askeri spor müsabakası. *Şehbal*, 1(8), 156-157.
- [Tarcan], Selim Sırrı (1325d). İsveç hatıraları: Kütüphane-i Umumi-Milli Müze-telefon. *Şehbal*, 1(9), 178-179.

- [Tarcan], Selim Sırrı (1325e). İsveç hatıraları: Stockholm kadınları. *Şehbal*, 1(10), 197.
- [Tarcan], Selim Sırrı (1325f). İsveç hatıraları: Upsala Darülfünunu. *Şehbal*, 1(11), 216-217.
- [Tarcan], Selim Sırrı (1325g). İsveç hatıraları: Taze fındıklar. *Şehbal*, 1(13), 260-261.
- [Tarcan], Selim Sırrı (1325h). İsveç hatıraları: Profesör Doktor Zander. *Şehbal*, 1(14), 272-273.
- [Tarcan], Selim Sırrı (1325i). İsveç hatıraları: Selamet Ordusu. *Şehbal*, 1(16), 316.
- [Tarcan], Selim Sırrı (1325j). İsveç hatıraları: İbtida’i mektepleri. *Şehbal*, 1(17), 334-336.
- [Tarcan], Selim Sırrı (1325k). İsveç hatıraları: Kızlar misafirhanesi - Çocuklar evi. *Şehbal*, 1(18), 359-361.
- [Tarcan], Selim Sırrı (1325l). İsveç hatıraları: Stockholm’de kış. *Şehbal*, 1(19), 380-381.
- [Tarcan], Selim Sırrı (1326a). İsveç hatıraları: İsveç’te sanayi-i milliye nasıl terakki etmiş? *Şehbal*, 1(21), 420-421.
- [Tarcan], Selim Sırrı (1326b). Spor: Bir milleti ihya eden mektep: Terbiye-i Bedeniye Darülmuallimini. *Şehbal*, 1(22), 438-439.
- [Tarcan], Selim Sırrı (1326c). Olimpiyat oyunları. *Şehbal*, (27), 58.
- [Tarcan], Selim Sırrı (1326d). *İsveç usulünde jimnastik-terbiye-i bedeniye*. İstanbul: Kütübhan-e-i Askeri.
- [Tarcan], Selim Sırrı (1327a). Tenis. *Terbiye ve Oyun*, 1(12), 187-191.
- [Tarcan], Selim Sırrı (1327b). *Terbiyevi İsveç jimnastikleri ve mektep oyunları*. Konstantiniye [İstanbul]: Matbaa-i Ebuzziya.
- [Tarcan], Selim Sırrı (1328). *Terbiyevi ve Sıhhi Çocuk Jimnastikleri*.
- [Tarcan], Selim Sırrı (1330a). *Terbiye-i bedeniye: Kadınlara*. İstanbul: Matbaa-i Amire.
- [Tarcan], Selim Sırrı (1330b). *Terbiye-i bedeniye: Terbiyevi jimnastikler ve jimnastik oyunları*. İstanbul: Matbaa-i Amire.
- [Tarcan], Selim Sırrı (1331). *Terbiye-i bedeniye. İsveç usulü mektep oyunları*. Dersaadet [İstanbul]: Kitabhane-i İslam ve Askeri.

- [Tarcan], Selim Sırrı (1332a). *İsveç usulü terbiye-i bedeniye, 1. Kitap*. İstanbul: A. Asarduyan ve Mahdumları Şirket-i Mürettibiye Matbaası.
- [Tarcan], Selim Sırrı (1332b). *İsveç usulü terbiye-i bedeniye, 2. Kitap*. İstanbul: A. Asarduyan ve Mahdumları Matbaası.
- [Tarcan], Selim Sırrı (1332c). *İsveç usulü terbiye-i bedeniye, 3. Kitap*. İstanbul: A. Asarduyan ve Mahdumları Matbaası.
- [Tarcan], Selim Sırrı (1338). 1924 Olimpiyadı ve Lozan Mukarreratı. *Spor Alemi*, 4(85/23), 4-5.
- [Tarcan], Selim Sırrı (1341). Prag Beynelmilel Spor Pedagojisi Kongresi. *Maarif Vekâleti Mecmuası*, (4), 16-23.
- [Tarcan], Selim [Sırrı] (1902). *Etude de la langue Française, premier livret, lire-ecrire,compter*, Smyrne: C. Tatikian.
- [Tarcan], Selim Sırrı (1912a). Eski ve yeni olimpiyatlar. *Terbiye ve Oyun*, 1(4), 201-211.
- [Tarcan], Selim Sırrı (1912b). Alman jimnastikleri [5]. *Terbiye ve Oyun*, 1(18), 287-288.
- [Tarcan], S[elim] S[ırrı] (1912c). Olimpiyat oyunları. *Terbiye ve Oyun*, 1(19), 297-300.
- [Tarcan], Selim Sırrı (1912d). Alman jimnastikleri-6. *Terbiye ve Oyun*, 1(19), 310-312.
- [Tarcan], Selim Sırrı (1912e). Alman jimnastikleri-7. *Terbiye ve Oyun*, 1(20), 334-336.
- [Tarcan], Selim Sırrı (1912f). Olimpiyat oyunları. *Terbiye ve Oyun*, 1(21), 345-350.
- [Tarcan], Selim Sırrı (1912g). Olimpiyat oyunları. *Terbiye ve Oyun*, 1(22-23-24), 369-375.
- [Tarcan, Selim Sırrı] (1922a). İdman aleminde kırk sene. *Terbiye ve Oyun*, 12(1), 16.
- [Tarcan], Selim Sırrı (1922c). Cihan Müsabakalarına Hazırlanma Cemiyeti. *Terbiye ve Oyun*, 12(2), 17.
- [Tarcan, Selim Sırrı] (1922b). İdman aleminde kırk sene-2. *Terbiye ve Oyun*, 12(2), 29-30.
- [Tarcan, Selim Sırrı] (1922d). Hanedan-ı Ali Osman ve Olimpiyad Oyunları. *Terbiye ve Oyun*, 12(3), 34.
- [Tarcan, Selim Sırrı] (1922e). İdman aleminde kırk sene-3. *Terbiye ve Oyun*, 12(3), 46-47.

- [Tarcan, Selim Sırrı] (1922f). Darülmuaallimin ve terbiye-i bedeniye. *Terbiye ve Oyun*, 12(4), 54-57.
- [Tarcan, Selim Sırrı] (1922g). İdman aleminde kırk sene-4. *Terbiye ve Oyun*, 12(4), 63-64.
- [Tarcan, Selim Sırrı] (1922h). İdman aleminde kırk sene-5. *Terbiye ve Oyun*, 12(5), 79-80.
- [Tarcan, Selim Sırrı] (1922i). İdman aleminde kırk sene-6. *Terbiye ve Oyun*, 12(6), 91-93.
- [Tarcan, Selim Sırrı] (1922j). İdman aleminde kırk sene-7. *Terbiye ve Oyun*, 12(7), 107-108.
- [Tarcan, Selim Sırrı] (1922k). İdman aleminde kırk sene-8. *Terbiye ve Oyun*, 12(8), 121-123.
- [Tarcan, Selim Sırrı] (1922L). İdman aleminde kırk sene-9. *Terbiye ve Oyun*, 12(9), 139-142.
- [Tarcan, Selim Sırrı] (1922m). İdman aleminde kırk sene-10. *Terbiye ve Oyun*, 12(10), 158-159.
- [Tarcan, Selim Sırrı] (1923a). İdman aleminde kırk sene-11. *Terbiye ve Oyun*, 12(11), 171.
- [Tarcan, Selim Sırrı] (1923b). İdman aleminde kırk sene-12. *Terbiye ve Oyun*, 12(12), 187-191.
- [Tarcan], Selim Sırrı (1923c, Teşrinievvel 19). 1924 Olimpiyatları: 1, Eski Olimpiyatların bir tarihçesi. *Vatan*.
- [Tarcan], Selim Sırrı (1925). *Prag Spor Pedagojisi Kongresi ve seyahat intibaları*. İstanbul: Matbaa-i Amire.
- [Tarcan], Selim Sırrı (1926a). *Muallimlere terbiye-i bedeniye rehberi*. İstanbul: Milli Matbaa.
- [Tarcan], Selim Sırrı (1926b). *Tenis*. İstanbul: Marifet Matbaası.
- [Tarcan], Selim Sırrı (1928). *Terbiye-i bedeniye tarihi*. İstanbul: Devlet Matbaası.
- [Tarcan], Selim Sırrı (1930). Nasıl spor yapıyorduk? *Yeni Muhit*, 2(18), 1377-1378.
- [Tarcan], Selim Sırrı (1932a). *Beden terbiyesi, oyun-jimnastik-spor*. İstanbul: Devlet Matbaası.

- [Tarcan], Selim Sırrı (1932b). *Radyo konferanslarım*. İstanbul: Devlet Matbaası.
- [Tarcan], Selim Sırrı (1934). *Radyo konferanslarım, ikinci kitap*. İstanbul: Ülkü Matbaası.
- Tarcan, S. S. (1935). *Radyo konferanslarım, üçüncü kitap*. İstanbul: Ülkü Matbaası.
- Tarcan, S. S. (1940). *Şimalin üç irfan diyarı: Finlandiya-İsveç-Danimarka*. İstanbul: Ülkü Basımevi.
- Tarcan, S. S. (1946). *Hatıralarım*. Canlı Tarihler XVI, İstanbul: Türkiye Yayınevi.
- Tarcan, S. S. (1948a). *Yeni ve eski olimpiyatlar*. İstanbul: Ülkü Basımevi.
- Tarcan, S. S. (1948b). *Tarcan Zeybeği*. İstanbul: Ülkü Basımevi.
- Tarcan, S. S. (1950a, Nisan 3). Spor aleminde altmış sene.. Biz nasıl spor yapardık? *Yeni İstanbul*, s. 3.
- Tarcan, S. S. (1950b, Nisan 9). Spor aleminde 60 sene: Jimnastik, medreseye nasıl girdi? *Yeni İstanbul*, s. 6.
- Tarcan, S. S. (1950c, Mayıs 27). İdman aleminde 60 sene: Memleketimizde birinci idman bayramı. *Yeni İstanbul*, s. 4.
- Tarcan, S. S. (1950d, Haziran 11). Spor aleminde 60 sene: Geçmiş zaman olur ki, hayali cihan değer. *Yeni İstanbul*, s. 4.
- Tarcan, S. S. (1950e, Haziran 25). Spor aleminde 60 sene: Nasıl boks öğrendim. *Yeni İstanbul*, s. 4.
- Tarcan, S. S. (1950f, Temmuz 2). Spor aleminde 60 sene: İsveç Kralı ile nasıl tenis oynadım? *Yeni İstanbul*, s. 6.
- Tarcan, S. S. (1950g, Temmuz 18). Spor aleminde 60 sene: Aşiret Mektebinde nasıl jimnastik hocalığı yaptım. *Yeni İstanbul*, s. 6.
- Tarcan, S. S. (1953). *Spor dünyasında 1953*. İstanbul: TRT Radyosu.
- Tarcan, S. S. (1954a, Mayıs 23). Ömrümüm kitabı, tefrika no: 1. *Yeni İstanbul*, s. 2.
- Tarcan, S. S. (1954b, Mayıs 25). Ömrümün kitabı, tefrika no: 2. *Yeni İstanbul*, s. 2.
- Tarcan, S. S. (1954c, Mayıs 25). Ömrümün kitabı, tefrika no: 3. *Yeni İstanbul*, s. 2.
- Tarcan, S. S. (1954d, Mayıs 27). Ömrümün kitabı, tefrika no: 5. *Yeni İstanbul*, s. 2.

- Tarcan, S. S. (1954e, Mayıs 28). Ömrümün kitabı, tefrika no: 6. *Yeni İstanbul*, s. 2.
- Tarcan, S. S. (1954f, Mayıs 29). Ömrümün kitabı, tefrika no: 7. *Yeni İstanbul*, s. 2.
- Tarcan, S. S. (1954g, Mayıs 31). Ömrümün kitabı, tefrika no: 9. *Yeni İstanbul*, s. 2.
- Tarcan, S. S. (1954h, Haziran 1). Ömrümün kitabı, tefrika no: 10. *Yeni İstanbul*, s. 2.
- Tarcan, S. S. (1954i, Haziran 2). Ömrümün kitabı, tefrika no: 11. *Yeni İstanbul*, s. 2.
- Tarcan, S. S. (1954j, Haziran 6). Ömrümün kitabı, tefrika no: 13. *Yeni İstanbul*, s. 2.
- Tarcan, S. S. (1954k, Haziran 8). Ömrümün kitabı, tefrika no: 15. *Yeni İstanbul*, s. 2.
- Tarcan, S. S. (1954l, Haziran 10). Ömrümün kitabı, tefrika no: 17. *Yeni İstanbul*, s. 2.
- Tarcan, S. S. (1954m, Haziran 11). Ömrümün kitabı, tefrika no: 18. *Yeni İstanbul*, s. 2.
- Tarcan, S. S. (1954n, Haziran 12). Ömrümün kitabı, tefrika no: 19. *Yeni İstanbul*, s. 2.
- Tarcan, S. S. (1954o, Haziran 13). Ömrümün kitabı, tefrika no: 20. *Yeni İstanbul*, s. 2.
- Tarcan, S. S. (1954p, Haziran 16). Ömrümün kitabı, tefrika no: 23. *Yeni İstanbul*, s. 2.
- Tarcan, S. S. (1954r, Haziran 17). Ömrümün kitabı, tefrika no: 24. *Yeni İstanbul*, s. 2.
- Tarcan, S. S. (1954s, Haziran 18). Ömrümün kitabı, tefrika no: 25. *Yeni İstanbul*, s. 2.
- Tarcan, S. S. (1954t, Haziran 19). Ömrümün kitabı, tefrika no: 26. *Yeni İstanbul*, s. 2.
- Tarcan, S. S. (1954u, Haziran 20). Ömrümün kitabı, tefrika no: 27. *Yeni İstanbul*, s. 2.
- Tarcan, S. S. (1954v, Haziran 25). Ömrümün kitabı, tefrika no: 32. *Yeni İstanbul*, s. 2.
- Tarcan, S. S. (1954y). Seksen yaşıma bastım!... *Resimli Hayat*, 3(25), 26-27.
- Tarcan, S. S. (t.y.). *Ömrümün kitabı*. İstanbul: TRT Radyosu.
- Taylor, G. H. (1860). *An exposition of the swedish cure*. New York: Fowler and Wells.
- TBMM ZC (29 Eylül 1339). *Devre: 2, Cild: 2, 28. İctima, Birinci Celse*.
- TBMM ZC (22 Nisan 1928). *Devre: 3, Cild: 3, 64. İnikat, Birinci Celse*.
- TBMM ZC (12 Mayıs 1928). *Devre: 3, Cild: 4, 74. İnikat*.
- Tekeli, İ. (1985). Tanzimat'tan Cumhuriyet'e eğitim sistemindeki değişimler. *Tanzimat'tan Cumhuriyet'e Türkiye ansiklopedisi içinde* (Cilt 2, s. 456-478). İstanbul: İletişim Yayınları.

- Terbiye-i Bedeniye Mektebi. (1329). *Tedrisat Mecmuası*, 4(23), 42.
- Terbiye-i Bedeniye Mektebi ve spor konferansı. (1324a, Ağustos 30). *İkdam*, s. 3.
- Terbiye-i Bedeniye Mektebi ve spor konferansı. (1324b, Eylül 2). *İkdam*, s. 3.
- Terbiye-i Bedeniye Mektebi ve spor konferansı. (1324c, Eylül 3). *İkdam*, s. 4.
- Terbiye-i Bedeniye Mektebi ve spor konferansı. (1324d, Eylül 4). *İkdam*, s. 4.
- Terbiye-i Bedeniye Muallimliği Kursu. (1927). *Maarif Vekaleti Mecmuası*, (11), 187-188.
- Terbiye-i bedeniye dair on iki konferans. (1913, Temmuz 28). *İkdam*, s. 5
- The Sultan's surrender: A dramatic story. (1908, Eylül 28). *Cairns Morning Post*, s. 7.
- TMOK (2008). *Türkiye Milli Olimpiyat Komitesi'nin 100 yılı*. (Altuğ İstanbulluoğlu, Der.) İstanbul: TMOK Yayınları.
- Tout vient a point. (1324). *Kalem*, 1(19), 14.
- Toprak, Z. (1979). İttihat ve Terakki'nin paramiliter gençlik örgütleri. *Boğaziçi Üniversitesi Dergisi*, (7), 95-113.
- TTK (17 Nisan 1928). *Karar numarası: 20*.
- TTK (30 Temmuz 1929). *Karar numarası: 95*.
- TTK (16 Ekim 1929). *Karar numarası: 131*.
- Türk Eğitim Derneği (1997). *S. Sırrı Tarcan, yaşamı ve hizmetleri*. Ankara: Türk Eğitim Derneği Yayınları.
- Türkiye'de Sokol teşkilatı yapılacak. (1927, Nisan 8). *Hakimiyet-i Milliye*, s. 1.
- Türkmen, M. (2013). Erken Cumhuriyette beden eğitimi ve sporun ideolojik temelleri. *International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, 8(6), 729-740.
- Üçüncü Mektepliler İdman Bayramı. (1334). *Muallim*, 2(22), 795.
- [Ünaydın], Ruşen Eşref (1332). Darülmuallimin'de bir terbiye-i bedeniye günü. *Tedrisat Mecmuası*, 6(1-33), 201-204.
- Ünaydın, R. E. (1949). Bir dost gözü ile Selim Sırrı Tarcan. *Her Hafta*, 8(100), 4-5.

- Ünaydın, R. E. (1950). Atina Büyük Elçisi Edip Ruşen Eşref'in 2 Nisan 1949'da Selim Sırrı Tarcan'a yolladığı mektup. *Dost gözile 75 yaşında genç Selim Sırrı Tarcan içinde* (s. 35-48). [İstanbul]: Ülkü Basımevi.
- Ünaydın, R. E. (2014). *Galatasaray ve futbol*. (İ. Çalışlar, Yay. Haz.). İstanbul: Ka Kitap.
- Webb, L., Quennerstedt, M. & Öhman, M. (2008). Healthy bodies: Construction of the body and health in physical education. *Sport, Education and Society*, 13(4), 353-372.
- Westerblad, C. A. (1909). Ling the founder of Swedish Gymnastics-his life, his work and his importance. *Tidskrift I Gymnastik*, (4), 999-1055.
- Y. R. (1326). Almanya'da futbolun terakkisi nasıl oldu? *Futbol*, 1(5), 3.
- Yamak Ateş, S. (2012). *Asker evlatlar yetiştirmek: II. Meşrutiyet Dönemi'nde beden terbiyesi, askeri talim ve paramiliter gençlik örgütleri*. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Yeni kitaplar: Terbiyevi İsveç jimnastikleri ve mektep oyunları. (1327). *Tedrisât-ı İbtidaiye*, 2(16), 150-160.
- Yeni Mekteb talebesinin İsveç jimnastikleri. (1922). *Terbiye ve Oyun*, 12(9), 138.
- Yıldıran, İ. (2005, Nisan). Spor yoluyla erdemlilik eğitiminin tarihsel görünümü. *Spor Eğitiminin Felsefi Temelleri Sempozyumu'nda yapılmış konuşma*, Celal Bayar Üniversitesi, Manisa.
- Yıldıran, İ. (2008a). Atatürk'ün spor politikaları. *İstiklalden İstikbale*. Ankara: TRT İNT.
- Yıldıran, İ. (2008b, Ekim). Meşrutiyetten Cumhuriyete bir idealistin yaşam serüveni: Selim Sırrı Tarcan. *10. Uluslararası Spor Bilimleri Kongresi, Selim Sırrı Tarcan Paneli'nde yapılmış konuşma*, Abant İzzet Baysal Üniversitesi, Bolu.
- Yıldıran, İ. (2009a). Selim Sırrı Tarcan ve Türk sinemasının erken dönem tartışmalarına katkı. *Kebikeç*, 14(27), 221-230.
- Yıldıran, İ. (2009b, Nisan). Türkiye'de olimpiizmin evrimi. *Yeni Dünya Düzeninde Olimpizm Sempozyumu'nda yapılmış konuşma*, Hacettepe Üniversitesi, Ankara.
- Yıldıran, İ. (2010, Kasım). Atatürk'ün beden eğitimi ve spor anlayışı. *11. Uluslararası Spor Bilimleri Kongresi'nde yapılmış konuşma*, Antalya.

- Yıldıran, İ. (2012a). II. Meşrutiyet döneminde beden eğitimi öğretmeni yetiştirme çabaları. *Çağdaş beden eğitimi düşüncesinin gelişimi*. Yayınlanmamış Ders Notları, Gazi Üniversitesi BESYO, Ankara.
- Yıldıran, İ. (2012b, Mayıs-Haziran). Gazi'ye giden yol: Türkiye'de spor yüksek öğretiminin kurumsal ve düşünsel öncelleri. *II. Beden Eğitimi ve Sporda Sosyal Alanlar Kongresi'nde yapılmış konuşma*, Ankara.
- Yıldıran, İ. (2014). *Çağdaş beden eğitimi düşüncesinin gelişimi*. Yayınlanmamış Ders Notları, Gazi Üniversitesi BESYO, Ankara.
- Yıldız, D. (1979). *Türk spor tarihi*. İstanbul: Eko Matbaası.

ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler

Soyadı, Adı	Şinoforoğlu, Osman Tolga
Uyruğu	T.C.
D. tarihi ve yeri	01.01.1980 / Kastamonu
Medeni hali	Bekar
E-posta	tolgasinoforoglu@gmail.com

Eğitim Derecesi	Okul/Program	Mezuniyet Yılı
Lise	Kastamonu Mustafa Kaya Anadolu Lisesi	1997
Üniversite	Gazi Üniversitesi Kastamonu Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu	2001
Yüksek Lisans	Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Beden Eğitimi ve Spor Öğretmenliği Anabilim Dalı	2006
Doktora	Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Beden Eğitimi ve Spor Öğretmenliği Anabilim Dalı	2015

İş Deneyimi, Yıl	Çalıştığı Yer	Görev
2001-2001	Çağlayan İlköğretim Okulu / Çağlayan	Beden Eğitimi Öğretmeni
2001-2004	Ahmet Yavuz İlköğretim Okulu / Ümraniye	Beden Eğitimi Öğretmeni
2004-2005	Mehmet Akif Ersoy İlköğretim Okulu / Üsküdar	Beden Eğitimi Öğretmeni
2005-2008	Dumlupınar Üniversitesi BESYO / Kütahya	Araştırma Görevlisi
2008-2015	Gazi Üniversitesi BESYO / Ankara	35. Md. Araştırma Görevlisi

Yabancı Dil	İngilizce
--------------------	-----------

Yayınlar

1. Sinoforoglu, T. (2014). The pioneer of Turkish olympism Selim Sırrı Tarcan and contributions of the first pedagogic spor journal “Terbiye ve Oyun” to olympic movement, *21st International Seminar on Olympic Studies for Postgraduate Students*’da sunulmuş bildiri, Uluslararası Olimpik Akademi, Yunanistan.
2. Şinoforoğlu, T. (2014). Spor Bilimlerindeki Genç Kariyer Yolcuları, 7. *Ulusal Spor Bilimleri Öğrenci Kongresi*’nde yapılmış konuşma, Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi, Karaman.
3. Yıldırım, İ., Sinoforoglu T. (2012). Revival of the djerid game in Turkey, Andreas Amendt & Christian Wacker (Ed.), *Horse games – horse sports: From traditional oriental games to modern and olympic sport içinde* (s. 79-86). Beirut/Lebanon: Arab Scientific Publishers, Inc.
4. Şinoforoğlu, T. (2010). Selim Sırrı Tarcan Arşivi’nin izinde, *11. Uluslararası Spor Bilimleri Kongresi*’nde yapılmış konuşma, Antalya.
5. Yıldırım, İ., Şinoforoğlu, T. (2010). The Revival of the jereed game in Turkey, *Horse Games-Horse Sport Seminar: From Traditional Oriental Games to Modern and Olympic Sports*’da yapılmış konuşma, Museum of Islamic Art, Doha/Qatar.
6. Şinoforoğlu, T. (2008). Selim Sırrı Tarcan etrafında biçimlenen hayatlar, *10. Uluslararası Spor Bilimleri Kongresi*’nde yapılmış konuşma, Abant İzzet Baysal Üniversitesi, Bolu.
7. Özdilek, Ç., Şentürk, A., Kalkavan, A., Şinoforoğlu, O.T., Karavelioğlu, M.B. (2008). Beden eğitimi ve spor yüksekokulu öğrencilerinin sporda erdem anlayışlarının incelenmesi, *10. Uluslararası Spor Bilimleri Kongresi*’nde sunulmuş bildiri, Abant İzzet Baysal Üniversitesi, Bolu.
8. Kalkavan, A., Acet, A., Özdilek, Ç., Karavelioğlu, M.B., Koç, H., Şinoforoğlu, O.T. (2007). Minik ve miniminiklerde lig müsabakalarına katılan futbolcuların sporda saldırganlık ve şiddet anlayışlarının incelenmesi, *Fenerbahçe Spor Kulübü 100. Yıl Spor ve Bilim Kongresi*’nde sunulmuş bildiri, İstanbul.
9. Özdilek, Ç., Kalkavan, A., Şinoforoğlu, O.T., Koç, H., Karavelioğlu, M.B. (2007). Minik ve miniminiklerde lig müsabakalarına katılan futbolcuların sporda erdemi algılama

düzeylerinin araştırılması, *Fenerbahçe Spor Kulübü 100. Yıl Spor ve Bilim Kongresi'nde sunulmuş bildiri*, İstanbul.

10. Şinofoğlu, O.T., Kalkavan, A., Demirel, M., Acet, M., Karavelioğlu, M.B. (2007). Research of athletes perceptiveness about aggressiveness and violence in sport whom were participated in interclubs fencing Turkey Championship. *4th International Mediterranean Sport Sciences Congress'de sunulmuş bildiri*, Akdeniz Üniversitesi, Antalya.

11. Demirel, M., Kalkavan, A., Yüzüak, E., Şinofoğlu, O.T. (2006, Kasım) Beden eğitimi öğretmenlerinin tükenmişlik düzeylerinin tespiti (Kütahya ili örneği). *IX. Uluslararası Spor Bilimleri Kongresi'nde sunulmuş bildiri*, Muğla Üniversitesi, Muğla.

12. Acet, M., Kalkavan, A., Koç, H., Demirel, P., Şinofoğlu, O.T. (2006). Uluslararası yarışmalarda dereceye giren sporcu erkek öğrencilerin sporda saldırganlık ve şiddet ile ilgili görüşlerinin araştırılması. *IX. Uluslararası Spor Bilimleri Kongresi'nde sunulmuş bildiri*, Muğla Üniversitesi, Muğla.

13. Demirel, P., Kalkavan, A., Acet, M., Koç, H., Şinofoğlu, O.T. (2006). Uluslararası yarışmalarda dereceye giren sporcu kız öğrencilerin sporda saldırganlık ve şiddet ile ilgili görüşlerinin araştırılması. *IX. Uluslararası Spor Bilimleri Kongresi'nde sunulmuş bildiri*, Muğla Üniversitesi, Muğla.

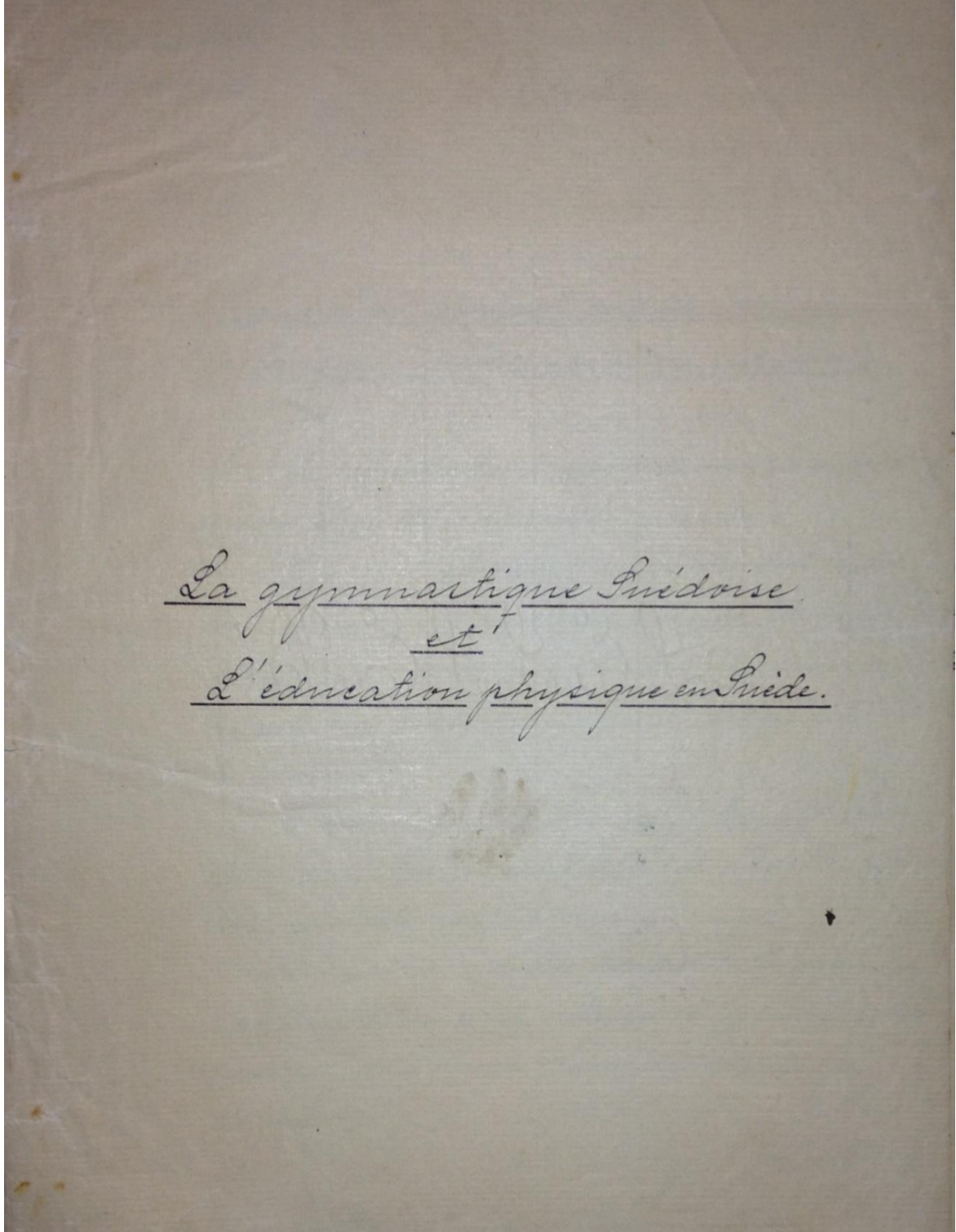
EKLER

Ek 1: 1909-1910 yılı GCI binası.

GIHA.

Ek 2: GCI'daki kurumsal yapılanma ve program içeriği¹.

¹ Kitapçığın Türkçe'ye çevirisi 25 yıl Fransa'da yaşamış olması neticesinde anadil düzeyinde Fransızca ve Türkçe'ye sahip Konya Necmettin Erbakan Üniversitesi öğretim üyesi Yrd. Doç. Dr. Ramazan Yasin Eker tarafından yapılmıştır.

1898
1898

Coup d'œil général sur le but de la gymnastique scolaire suédoise.

La méthode d'éducation physique suédoise a trois grandes qualités:

C'est d'abord de viser un but élevé, un but social: l'amélioration de la condition physique de la population scolaire parallèlement au perfectionnement intellectuel et moral.

C'est aussi d'être parfaitement homogène dans toutes ses parties et adaptée au but qu'elle se propose.

C'est enfin d'être composée de moyens simples, d'un effet intense et qui peuvent être enseignés à un grand nombre d'élèves à la fois.

Bases de la méthode.

Partant de la conception scientifique

(...) Stockholm Jimnastik Merkez Kurumu, bir general, bir doktor ve bir pedagog ile oluşan bir yüksek kurul tarafından yönetilir. Kurul ayda bir kere toplanır. Okul müdürü, öğretmenler arasından, kraliyetten gelen karar ile beş yıllığına seçilir. (...)

Törngren şu anki müdürdür ve üç tane başöğretmen vardır:

Pedagoji jimnastik öğretmeni / Profesör Törngren

Askeri jimnastik öğretmeni / Albay Balck

Tıbbi jimnastik öğretmeni / Dr. Murray

Bu öğretmenlerin ya deniz kuvvetlerinden, ya kara kuvvetlerinden, ya da tıptan gelen İsveçli yardımcıları vardır. Kurumun derslerini takip etmek isteyen öğrenciler, adaylıklarının sırasına göre sınavsız kabul edilip kayıt olurlar. Askerler, kara veya deniz kuvvetleri subayları, en fazla otuz yaşında olmak şartıyla, kral tarafından yollanır. Siviller en az olgunluk sertifikasına (lise mezuniyet belgesi) sahip olmalı ve en fazla otuz yaşında olmalıdırlar. Yardımcı doktor öğrenciler aynı şartlar altında kabul edilir. Bayan adaylardan “İlkokul Öğretmenlik Okulu”na benzer eğitim sertifikası istenmektedir. Bütün adaylar yüzme bilmelidirler.

Kurumda eğitim süresi üç yıldır. İlk sene eğitmen öğrencileri, ikinci sene pedagojik jimnastik öğretmenleri, üçüncü sene doktor jimnastikçi yetiştirilir. Bayanlar üç yıllık eğitimi sadece iki senede tamamlayabilirler, çünkü eskrim ve askeri jimnastikten muaftırlar. Dersler her yılın 1 Eylül’ünde başlayıp 15 Mayıs’ında biter, sadece Noel için 15 gün dersler tatil edilir.

Mezun öğrenciler değişik unvanlara sahiptir:

- Birinci dersi takip etmiş olanlar ilkokul, ortaokul ve liselerde eğitmen olur.
- İkinci dersin sonunda doktor jimnastikçi olup ve doktor kontrolü altında hastalara hareketli tedaviler uygulayabilirler.
- Üçüncü senenin bitiminde jimnastik profesörü olup, devletin herhangi bir okulunda ders verebilir.

Dersler teorik ve pratik eğitimden oluşur.

İlk sene eğitimi

Teorik dersler	Pratik dersler
Anatomi	Pedagojik Jimnastik Talimleri
Pedagojik Jimnastik	Askeri Jimnastik Talimleri
Askeri Jimnastik ve Eskrim (Bayanlar muaf)	Silah Kullanımı
Fizyoloji	Pedagojik veya Eğitim Talimleri

İkinci sene eğitimi

Teorik dersler	Pratik dersler
Anatomi	Pedagojik Jimnastik Talimleri
Fizyoloji	Askeri Jimnastik Talimleri
Hijyen	Eskrim (Bayanlar muaf)
Hareketler Mekaniği	Okullarda Eğitim Vermek için Talimler
Pedagojik Jimnastik	Tıbbi Jimnastik Talimleri
Askeri Jimnastik ve Eskrim	
Eğitimi Yönetmek için Temel Bilgiler	
Tıbbi Jimnastik: Özellikle Hasta Çocuklara Yönelik	

Üçüncü sene eğitimi

Teorik dersler	Pratik dersler
İlk Dersleri Takip Etmemiş Doktorlar, Tıp Öğrencileri ve Bayanlar için Pedagojik Jimnastik	Pedagojik Jimnastik Talimleri
Anatomi ¹	Tıbbi Jimnastik Talimleri
Fizyoloji	Pedagojik Jimnastik Talimleri
Tıbbi Jimnastik Uygulamasının Temel Kuralları ve Başarıyla Tedavi Edilebilecek Ana Hastalıkların İncelenmesi	İlk Dersleri Takip Etmemiş Tıp Öğrencileri için Okullarda Jimnastik Eğitim Talimleri
Hijyen	

¹ Anatomi dersleri kadavra üstünde yapılır. Kurumun diseksiyon odası bulunur. Ayrıca özel kütüphane, ders ve tıbbi kimya sınıfları vardır.

Yabancı öğrenciler kayıt yapabilir. Dersler sabah 07.00’de pedagoji dersleri ile başlayıp, bütün dersler öğlen 16.00’da biter. Her öğrenci günde 5 – 6 saat teorik/pratik eğitimi alır. Bütün İsveç okullarında olduğu gibi, yatılı öğrenci yoktur. Devletin kuruma yıllık maddi yardımı 40.000 kronadır. Devlet veya özel okul öğrencileri fark etmeksizin kanunen eğitim mümkün olduğunca çok kişiyle kurumda olmalıdır. Özel firmalar kurumun binalarını belirli bir bedel karşılığı kiralayabilir.

Eğitim personeli yukarıda anlatılan gibi kadroya alınır. Kurumdan mezun olan öğrenci sayısının, yıllık en fazla on veya on beş olduğu görülür. İlk başta temel bilgiler eğitimi alındıktan sonra beden eğitiminde uzmanlaşılır. Ayrıca beden eğitimi ile alakalı bilimsel eğitim daima beraberinde verilir.

Kurumdan mezun olan bütün öğrenciler, öğretmenlerden kesin beklenen bütün yeteneklere sahip olur. Bilgileri, vermiş oldukları eğitimin değerini yükseltir ve diğer fakültelerde verilen eğitimlere eşdeğerdir. Üniversitelerde, diğer öğretmenlere verilen saygınlığın doğal olarak jimnastik öğretmenine de verilmesini sağlar.

Ek 3: GCI’da pedagoji bölümü erkek öğrencileri ile bir ders.

GIHA

Ek 4: GCI’da bayan öğrenciler ile bir ders.

GIHA

Ek 5: Terbiye-i Bedeniye Mektebi Nizamnamesi.

سریقی	
ساعت سوگرمه اثباتین . مایر . . . اعجابکاران.	بولاندینی شبیه تعلیماتین بر هیئت مجریه اثبات
تذکره سرجانی بیل اوت دوکوشولوی کورد	اعلیت ایدنلره دیولومه و پریمیدر .
کورمن برحرس واشتاعله مفیاضدن ایجری	۱۳ — مجبوری هوسکاراندن هر سنه
و الاکن بکلره قالسایدی بودرجه موفقته	نهایتمده عمومی انتحسادنه برنجیلرکی اجرائ
ناتلیتمز راز دورجه اولودوی	ایدنلرک
ای وطنک عالیجنساب اولوی بزل دایما	قایچ قلمایس مکلفاتی : مشیر فؤاد پاشا
تقریر شوفاکوز . وار اولکز . جناب حق	نشان قلمایس مکلفاتی : برنجی قریق
بودرین . مقدس دویولرکوزک انشاء مکلفاتی	عزت فؤاد پاشا
احسان بیور .	اسوج رئیس مکلفاتی : برنجی
ثابت زاده : احمد راشد	فراق شریف پاشا
معلم سلمی سری بک تأسیس کردیمی	پوتس قلمایس مکلفاتی : موسو بیکریدر
اولان رضا پاشا یوقوشنده کاش	ارزو ودرهمه ایشلردر .
رئیه بدنییه مکتبتک	۱۴ — اوج سنه طراندو بودی مکمل
نظامنامه می	تریه ایتمک موفقی اولانلره روزدن وکوشدن
۱ — لوندرو . یارس . پترسودنخ	حکمت بدایع مدالیسمی پرچمکدر .
توبوری . استغولم شهرلنده اولدی کی	۱۵ — احباب حاله کوره سنهده بر ویا
شهرمنده نفیس ایدن تریه بدنییه مکتبه	ایکی دفعه مکتب عمومی مسابقه ترتیب
عضلای قوتلندریمک وجودی .	ایدهجکدر .
ایستین کیمسه درمیان اولانلر شراطه رعایت	۱۶ — الافرانده کوروش ایچون اجرت
شرطیه دوام ایدمیلرور .	تعلیمیه ایتمک ایکی عیدیه . (و ششمه ایکی
۲ — تریه بدنییه مکتبی برمدیر . ایکی	آی سوکره کتاد ایدیلجکدر)
متخصص معلم و بر طلیک اداره مندهدر .	۱۷ — نشان قلمایس ایچون هوالی
۳ — تریه بدنییه مکتبه قلیچ . دوللو	تفسیکلره ایتمک ۲۵۰ لوبله تفسیکی ایلمه ۱۰۰
می . پوتس . الافرانده کوروش . نشان آتقی	ماوزر ایلمه ۲۰ قوروشون آتقی شرطیه مایعه
تعلیمیه ایلمه اسوج ولسار رئیس مکلفاتی	ایلمه بدلی قرق غروشددر .
تعلیم ایدیلر .	۱۸ — دوش باقی ایچون مجبوری
۴ — مکتبه بدی یاشیندن انش یاشنه	هوسکاران هر دفعه ایچون ایکی غروش
قدو هر صنف خلق دوام ایدمیلر جیکدر .	اختیاری ایلمه کفی هوسکاران اوج غروش
ایلروده آبروجیه اون ایکی یاشنه قدر قیز	ویرور .
چوقولر ایچونده بر شمه آچیلجقدر .	۱۹ — مکتبه کافه الات وادوات
۵ — مکتبه دوام ایدمیکدر دوت مننه	موجود اولدیلندن سائر یالچله اسقرم ورتنا .
آریلیز : خصوصی هوسکاران . مجبوری	سایک مسالونلرلنده اولدیلر کی هیچ کیمسه
هوسکاران . اختیاری هوسکاران وکفی .	قلیچ . دیوان و سائر تدارک مجبور دکادرور .
۶ — خصوصی هوسکاران ایستیکاری	۲۰ — اجرت بد ورییه یاشنا تسویه
بر زمانده مکتبه درس اولدیلر بر ساعت .	ایدیلر مکتبه قید اولدیلندن عسکره دوام
کلیور ویا علم اولنلرک زویه کیدر .	ایتنلرک وردکاری اجرت اعاده اولماز و دوام
۷ — مجبوری هوسکاران مکتب	ایتمکاری کونلرک عدون اجرا ایدلر .
خصوصی طلیک نشانلر اتنده ارزو	۲۱ — مجبوری هوسکاران معلم مکتبه
ایتمکاری شیه تعلیمیه مملک کوستره چی	بر دفعه نظارت و ایکی دفعه حمایت دولی
اصولی جریا تقییه مجبور اولوب اولنک	ویرور .
خارجنده هیچ رتی یاهمازلر .	۲۲ — قلیچ والات سائری قیرانلر
۸ — اختیاری هوسکاران هر کون ویا	تضمین ایتمک مجبوردرور .
حتمک بر قاچ کوننده کندی کتینه ادمان	۲۳ — مکتبه دیندن یونقاسدن بحث
اوزره مکتبه دوام ایدنلردر . بونلره مسلم	ایتمک تنوعدر .
هیچ رتی کوستره کیمه مجبور اولدیلر کی	۲۴ — مات ایشلداسته قدر مکتب
تدیرسزلاک ویا هدم وقوف یوزدن جزئی	جمعدن ماعدا هر کون صباحلری اوچدن الییه
کلی وقومی عتدل اولان قضاوک مسئولیتی ده	قدر ایچقدر .
مکتب قطباً قبول ایتمز .	۲۵ — عمومی انتحسادن هر سنه مایس
۹ — کفی هوسکاران زمانل مساعد	نهایتمده اجرا ایدیلجکدر .
اولدقجه مکتبه جالیتمق اوزره غیر منظم	۲۶ — کیمسه دوام ایتمک ارزو ایدن
بر سوزنده درام ایدنلر . (اختیاری وکفی	هوسکارانک عددی یکریمی بونجه مکتب
هوسکارانک یانی اون یددن دوله مایز)	کیمه لریده ساعت ایکی به قدر کتاده بوله مقدر
۱۰ — خصوصی هوسکارانک اجرتی	۲۷ — مکتبک برده نفیس . غول .
شرطیه نامیدر . مجبوری هوسکاران ایدم	فود بول شیمیه ارله مقدر انجیق طالیلرک
اوج عیدیه اختیاری . هوسکاران اوکوز غروش	عددی حدلازی بولدقجه کتاد ایدیلر . به جکدر
کفی هوسکاران کندی کندی جالیتمق اوزره	۲۸ — مکتب قهری طایقی دوقور
یش غروش معامله جالیتمق ایستلرله اون	سایان ایمان پاتادرمهمه ایشلردر .
غروش ویرور .	۲۹ — اسوج ولسار رئیس مکلفاتی
۱۱ — مکتبه بدی یاشیندن انش یاشنه	آلات وادواتی ولسار قلمایس و سائر بری خارجدن
ایتمک ایستیمده بوزده اون . اوج شیمیه	آرزو ایدنلره مکتب آوروپان جلب ایدر .
دوام ایتمک ایستیمده بوزده یکریمی تنزیلات	۳۰ — تعلیم و تدریس کاون اولنک آتیمی
یایلیر .	جمه ایلرکی کون باندلاجه جندن مکتبک کتاده
۱۲ — مجبوری هوسکاران ایچون مدت	قدر شیدیدن سلطان حاکمده صادق خاندن
تدریسه اوج سنهده اوج سنه نهایتمده منسوب	جالیتمقان اداره منده دخی آتیمه قید اولدقدهدر .

Selim Sırrı Bey'in tesis-kerdesi olan Rıza Paşa Yokuşu'nda kâin Terbiye-i Bedeniye Mektebi Nizamnamesi. (1324, Teşrinisani 19). Serbesti, s. 3.

Selim Sırrı Bey'in Tesis-kerdesi Olan Rıza Paşa Yokuşunda Kâin

Terbiye-i Bedeniye Mektebi Nizamnamesi

[Serbesti Gazetesi]

- 1- Londra, Paris, Petersburg, New York, Stockholm şehirlerinde olduğu gibi şehrimizde teessüs eden Terbiye-i Bedeniye Mektebi'ne adalâtını kuvvetlendirmek, vücudunu terbiye etmek isteyen kimseler dermeyeran olunan şeraite riayet şartıyla devam edebilirler.
- 2- Terbiye-i Bedeniye Mektebi bir müdür, iki mütehassıs muallim ve bir tabibin idaresindedir.
- 3- Terbiye-i Bedeniye Mektebi'nde kılıç, düello meçi, boks, alafranga güreş, nişan atmak talimleri ile İsveç ve Alman jimnastikleri talim edilir.
- 4- Mektebe yedi yaşından altmış yaşına kadar her sınıf halk devam edebilecektir. İleride ayrıca on iki yaşına kadar kız çocuklar için de bir şube açılacaktır.
- 5- Mektebe devam edecekler dört sınıfa ayrılır: Hususî Heveskâran, Mecburî Heveskâran, İhtiyarî Heveskâran ve Keyfî.
- 6- Hususî Heveskâran istedikleri bir zamanda mektepte ders olmadığı bir saatte gelirler veya muallim onların nezdine gider.
- 7- Mecburî Heveskâran mektebin hususî tabibinin nezareti altında arzu ettikleri şube-i talimiyede muallimin göstereceği usulü harfiyen takibe mecbur olup onun haricinde hiçbir şey yapamazlar.
- 8- İhtiyarî Heveskâran her gün veya haftanın birkaç gününde kendi kendine idman üzere mektebe devam edenlerdir. Bunlara muallim hiçbir şey göstermeye mecbur olmadığı gibi tedbirsizlik veya adem-i vukuf yüzünden [...] vukuu muhtemel olan kazaların mesuliyetini de mektep katiyen kabul etmez.
- 9- Keyfî heveskâran zamanı müsait oldukça mektebe çalışmak üzere gayrı muntazam surette devam edenler. (İhtiyarî ve Keyfî heveskâranın yaşı on yediden dîn olamaz)
- 10- Hususî heveskâran ücreti şeraite tâbidir. Mecburî heveskâran ayda üç mecidiye, İhtiyarî Heveskâran otuz kuruş, Keyfî heveskâran kendi kendine çalışmak üzere beş kuruş, muallimle çalışmak isterlerse on kuruş verirler.
- 11- Aynı zamanda iki şubeye devam etmek isteyenlere yüzde on, üç şubeye devam etmek isteyenlere yüzde yirmi tenzilat yapılır.
- 12- Mecburî heveskâran için müddet-i tedrisiye üç senedir. Üç sene nihayetinde mensup bulunduğu şube-i talimiyeden bir heyet-i mümeyyize, ispat-ı ehliyet edenlere diploma verecektir.
- 13- Mecburî heveskârandan her sene nihayetinde umumi imtihanda birinciliği ihraz edenlerin;

Kılıç talimi mükâfatını: Müşir Fuat Paşa

Nişan talimi mükâfatını: Birinci Ferik İzzet Fuat Paşa

Boks talimi mükâfatını: Mösyö Beaker vermeyi arzu ve deruhte etmişlerdir.

- 14- Üç sene zarfında vücudunu mükemmelen terbiye etmeye muvaffak olanlara bronzdan ve gümüşten hikmet-i bedayi [estetik] madalyası verilecektir.
- 15- İcabı hale göre senede bir veya iki defa mektep umumi müsabakalar tertip edecektir.
- 16- Alafranga güreş için ücret-i talimiye ayda iki mecdiye'dir. (Bu şube iki ay sonra küşat edilecektir).
- 17- Nişan talimi için havalı tüfenklerle ayda iki yüz elli, Lebel tüfenki ile yüz, mavzer ile yirmi kurşun atmak şartıyla mahiyye abone bedeli kırk kuruştur.
- 18- Duş yapmak için Mecburî heveskâran her defa için iki kuruş, İhtiyarî ile Keyfî heveskâran üç kuruş verirler.
- 19- Mektepte kâffe alât ve edevat mevcut olduğundan sair bilcümle eskrim ve jimnastik salonlarında olduğu gibi hiç kimse kılıç, eldiven vesaire tedarike mecbur değildirler.
- 20- Ücret-i tedrisiye peşinen tesviye edilir. Mektebe kayıt olunduktan sonra devam etmeyenlerin verdikleri ücret iade olunmaz ve devam etmedikleri günlerin [mahsubu] icra edilmez.
- 21- Mecburî heveskârana muallim haftada bir defa nazariyat ve iki defa ameliyat dersi verir.
- 22- Kılıç ve alat-ı saireyi kıranlar tazmin etmeye mecburdurlar.
- 23- Mektepte dinden, politikadan bahsetmek memnudur.
- 24- Mart iptidasına kadar mektep Cuma'dan maada her gün sabahları üçten altıya kadar açıktır.
- 25- Umumi imtihanlar her sene Mayıs nihayetinde icra edilecektir.
- 26- Gece devam etmek arzu eden heveskâran adedi yirmiye bulunca mektep geceleri de saat ikiye kadar küşade bulunacaktır.
- 27- Mektebin bir de tenis, golf, futbol şubesi olacaktır. Ancak talebelerin [taliplerin?] adedi hadd-i lazımı bulmadıkça küşat edilemeyecektir.
- 28- Mektebin fahri tababetini Doktor Süleyman Numan Paşa deruhte etmişlerdir.
- 29- İsveç ve Alman jimnastiklerine ait alât ve edevatı ve talim kılıcı vesaireyi hariçten arzu edenlere mektep Avrupa'dan celp eder.

Talim ve tedris Kânunuevvel'in altıncı Cumartesi günü başlayacağından mektebin küşadına kadar şimdiden Sultanhamamı'nda Sadıkiye Hanı'nda Çalışkan İdaresi'nde dahi abone kayıt olunmaktadır.

Ek 6: 1909 yılında Berlin’de yapılan IOC 10. Birleşimi’ne katılan üyeler.

Selim Sırrı [Tarcan] (1326). Olimpiyat Oyunları, Şehbal, (27): 58; Pierre de Coubertin. (1977). *The IOC in Berlin 1909*, *Revue Olympic*, (115), 313-317.

Ek 7: Yeni Mekteb talebesinin İsveç jimnastikleri.

Yeni Mekteb talebesinin İsveç jimnastikleri, *Terbiye ve Oyun* (1922), 12(9), 138.

Ek 8: Darülmualimin talebesinin terbiyevi jimnastiklerinden.

Darülmualimin talebesinin terbiyevi jimnastiklerinden: Sağa, sola ileriye hamle hareketi. (1332). *Tedrisat Mecmuası, Ameliyat ve Tatbikat Kısmı*, 6(1-33).

Ek 9: Selim Sırrı Bey, doktorlara bel kemiği çarpıklığının tedavisini öğretirken.

Güzellik kraliçesi 13 değil 3 kilo kaybetti. (1930, Haziran 22). *Cumhuriyet*, s. 1.

Ek 10: Birinci İdman Bayramı'nda Darülmuallimin talebesi.

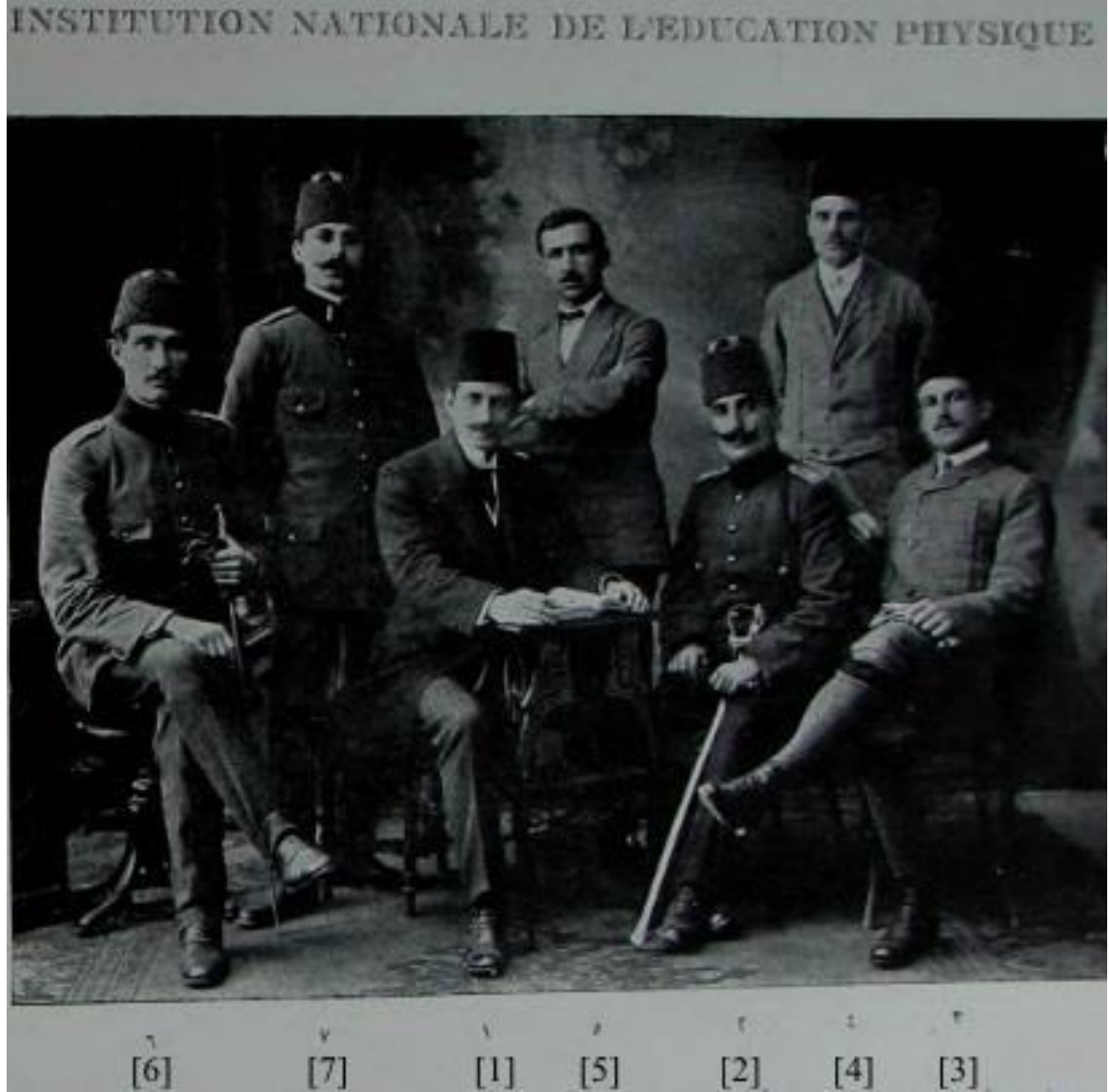
İdman Bayramı'nda Darülmuallimin talebesi terbiyevi İsveç usulünde hareketleri yaparken. (1332). *Tedrisat Mecmuası, Nazariyat ve Malumat Kısmı*, 6(3-34).

Ek 11: İkinci İdman Bayramı.

İkinci İdman Bayramı: İsveç usulü jimnastiklerin terbiyevi hareketlerinden. (1333). *Tedrisat Mecmuası, Nazariyat ve Malumat Kısmı*, 7(39). Ayrıca bkz. Darülmualimin'in terbiyevi oyunlarından. (1333). *Talebe Defteri*, 2(41), 664.

Ek 12: Selim Sırrı Bey ve rüfeka-yı mesaisi.

İsveç usulünün memleketimizde neşr ve tamimine hasr-ı vücud eden Selim Sırrı Bey ve rüfeka-yı mesaisi. (1328). *Terbiye ve Oyun*, 1(19).

1. Selim Sırrı Bey, Terbiye-i Bedeniye Müfettiş-i Umumisi
2. Feridun Bey, Darülmuallimin Muallimi
3. Abdurrahman Bey, İstanbul Lisesi, Kabataş, Üsküdar, Davutpaşa İdadileri Muallimi
4. Ahmet Bey, Galatasaray Sultanisi ve Vefa İdadileri ve Numune Rüştîyeleri Muallimi
5. Şavarş Efendi, Ermeni Mektepleri Muallimi (Mumaileyh İsveç Usulünü Londra'da tahsil etmiştir.
6. Fuad Bey, Gelenbevi İdadisi ve Beşiktaş Rüştîye-i Askeriyesi Muallimi
7. Doktor İhsan Bey, Mekteb-i Hususiye Muallimlerinden

Ek 13: Talebe-i ulumun mümaresat-ı bedeniyesi.

[Ünaydın], Ruşen Eşref (1332). Darülmualimin'de Bir Terbiye-i Bedeniye Günü, *Tedrisat Mecmuası*, 6(1/33), 201-204.